

**Labas prakses
rokasgrāmata**

saskaņā ar

1980. gada 25. oktobra

Hāgas konvenciju

par starptautiskās

bērnu nolaupīšanas

civiltiesiskajiem aspektiem

Mediācija

Labas prakses rokasgrāmata
saskaņā ar 1980. gada 25. oktobra
Hāgas konvenciju par starptautiskās
bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem
aspektiem

Mediācija

Izdevējs

Hāgas Starptautisko privāttiesību konferences

Pastāvīgais birojs

6, Scheveningseweg

2517 KT The Hague

The Netherlands

Tālrunis: +31 70 363 3303

Fakss: +31 70 360 4867

E-pasts: secretariat@hcch.net

Tīmekļa vietne: www.hcch.net

© Hāgas Starptautisko privāttiesību konference, 2012.

Visas tiesības aizsargātas. Bez autortiesību turētāja rakstiskas atļaujas nevienam šīs publikācijas daļu nedrīkst reproducēt, saglabāt izguves sistēmā vai pārvadīt jebkurā veidā ar jebkuriem līdzekļiem, tostarp izgatavojot fotokopijas vai ierakstus.

Izdevuma „Labas prakses rokasgrāmata saskaņā ar 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvenciju par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem – mediācija” salikšana un tulkošana (izņemot angļu, franču un spāņu valodā) un izplatīšana visās Eiropas Savienības oficiālajās valodās, kā arī arābu valodā bija iespējama, pateicoties Eiropas Komisijas/Tieslietu ĢD gādībai.

Šīs publikācijas oficiālās versijas ir pieejamas Hāgas Starptautisko privāttiesību konferences tīmekļa vietnē (<www.hcch.net>) angļu, franču un spāņu valodā. Šīs publikācijas tulkojumus citās valodās Hāgas Starptautisko privāttiesību konferences Pastāvīgais birojs nav rediģējis.

ISBN 978-92-79-32403-1

Iespiests Beļģijā

Saturs

Terminoloģija 7

Mērķi un darbības joma 12

Ievads 14

- A Hāgas konferences par starptautisko mediāciju ģimenes lietās un līdzīgos procesos ar mērķi panākt savstarpēji pieņemamus strīdu risinājumus sagatavošanas darbs 14
- B Citu iestāžu darbs 18
- C Rokasgrāmatas struktūra 20
- D Konteksts — daži tipiski gadījumi 20

Rokasgrāmata 21

- 1 Vienošanās veicināšanas pārrobežu ģimenes strīdos par aizgādību / aizbildnību un saskarsmes tiesībām būtiskā nozīme 21
- 2 Mediācijas izmantošana 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu ietvaros — pārskats par ipašajiem problēmjautājumiem 26
- 3 Īpaša apmācība mediācijā starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās /mediācijas kvalitātes aizsardzība 36
- 4 Mediācijas pieejamība 40
- 5 Mediācijas darbības joma starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās 53
- 6 Mediācijas principi/modeli/metodes 55
- 7 Bērna iesaistīšana 66
- 8 Trešo personu iespējamā iesaistīšana 70
- 9 Saskarsmes nodrošināšana mediācijas procesā starp to vecāku, no kura bērns ir aizvests, un bērnu 71
- 10 Mediācija un apsūdzības par vardarbību ģimenē 72
- 11 Mediācijā panāktās vienošanās noteikumi — atbilstības reālajai situācijai pārbaude 77
- 12 Vienošanās atzīšana par juridiski saistošu un izpildāmu 79
- 13 Jurisdikcijas un piemērojamo tiesību jautājumi 83
- 14 Mediācijas izmantošana, lai novērstu bērna nolaupīšanu 87
- 15 Citas procedūras savstarpēji pieņemamu strīdu risinājumu panākšanai 88
- 16 Mediācijas un līdzīgu procedūru izmantošana savstarpēji pieņemamu strīdu risinājumu panākšanai gadījumos, uz kuriem neattiecas Hāgas konvencija 90

Pielikumi 93

Saturs

Terminoloģija 7

Mērķi un darbības joma 12

Ievads 14

- A Hāgas konferences par starptautisko mediāciju ģimenes lietās un līdzīgos procesos ar mērķi panākt savstarpēji pieņemamus strīdu risinājumus sagatavošanas darbs 14
- B Citu iestāžu darbs 18
- C Rokasgrāmatas struktūra 20
- D Konteksts — daži tipiski gadījumi 20

Rokasgrāmata 21

- 1 Vienošanās veicināšanas pārrobežu ģimenes strīdos par aizgādību / aizbildnību un saskarsmes tiesībām būtiskā nozīme 21
  - 1.1 Savstarpēji pieņemamu strīdu risinājumu priekšrocības 21
  - 1.2 Ierobežojumi, riski un aizsardzības pasākumi 23
  - 1.3 Saistības ar citām attiecīgām tiesiskām procedūrām vispārīgā nozīme 25
- 2 Mediācijas izmantošana 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu ietvaros — pārskats par īpašajiem problēmjaudājumiem 26
  - 2.1 Terminī/paātrinātās procedūras 27
  - 2.2 Cieša sadarbība ar administratīvajām/tiesu iestādēm 30
  - 2.3 Vairāk nekā vienas tiesību sistēmas iesaiste; vienošanās izpildāmība abās (visās) attiecīgajās jurisdikcijās 30
  - 2.4 Pušu pārstāvēto kultūru un reliģiju atšķirības 31
  - 2.5 Valodu problēmas 32
  - 2.6 Attālums 33
  - 2.7 Vīzu un ieeļošanas jautājumi 33
  - 2.8 Kriminālprocess pret to vecāku, kurš nelikumīgi aizvedis bērnu 34
- 3 Īpaša apmācība mediācijā starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās /mediācijas kvalitātes aizsardzība 36
  - 3.1 Mediatoru apmācība — pašreizējie noteikumi un standarti 36
  - 3.2 Īpaša apmācība mediācijā starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās 38
  - 3.3 Mediatoru sarakstu izveide 39
  - 3.4 Mediācijas kvalitātes nodrošināšana 39
- 4 Mediācijas pieejamība 40
  - 4.1 Mediācijas pieejamība — Hāgas bērna atgriešanas procesa posms; pušu nosūtīšana uz mediāciju / mediācijas uzsākšana pēc pušu iniciatīvas 41
    - 4.1.1 Centrālās iestādes loma 42
    - 4.1.2 Tiesneša(-u)/tiesas(-u) loma 44
    - 4.1.3 Advokātu un citu profesionāļu loma 46
  - 4.2 Piemērotības mediācijai izvērtēšana 47
  - 4.3 Mediācijas izmaksas 49
  - 4.4 Mediācijas norises vieta 51
  - 4.5 Mediācijas līgums — apzināta piekrišana mediācijai 52

5	Mediācijas darbības joma starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās	53
5.1	Koncentrēšanās uz steidzamiem jautājumiem	53
5.2	Jurisdikcijas un piemērojamo tiesību nozīme attiecībā uz vecāku atbildību un citiem jautājumiem, uz kuriem attiecas mediācijā panāktā vienošanās	55
6	Mediācijas principi/modeli/metodes	55
6.1	Mediācijas principi — starptautiskie standarti	56
6.1.1	Mediācija kā brīvprātīgs process	56
6.1.2	Apzināta piekrišana	57
6.1.3	Piemērotības mediācijai izvērtēšana	57
6.1.4	Neitralitāte, neatkarīgums, objektivitāte un taisnīgums	58
6.1.5	Konfidencialitāte	58
6.1.6	Bērna interešu un labklājības ievērošana	61
6.1.7	Pamatota lēmuma pieņemšana un pienācīga iespēja saņemt juridisku konsultāciju	61
6.1.8	Starpkultūru zināšanas	62
6.1.9	Mediatoru vai mediācijas struktūru kvalifikācija — apmācības minimuma standarti	62
6.2	Mediācijas metodes un modeļi	62
6.2.1	Tiešā vai netiešā mediācija	63
6.2.2	Individuāla vai kopīga mediācija	63
6.2.3	Divkultūru un divvalodu mediācijas jēdziens	64
7	Bērna iesaistīšana	66
7.1	Bērna iesaistīšana Hāgas bērna atgriešanas procesā un ģimenes tiesvedībā	66
7.2	Bērna viedoklis mediācijas procesā	68
8	Trešo personu iespējamā iesaistīšana	70
9	Saskarsmes nodrošināšana mediācijas procesā starp to vecāku, no kura bērns ir aizvests, un bērnu	71
9.1	Aizsardzības pasākumi / atkārtotas nolaupīšanas nepieļaušana	71
9.2	Cieša sadarbība ar centrālajām iestādēm, kā arī administratīvajām un tiesu iestādēm	72
10	Mediācija un apsūdzības par vardarbību ģimenē	72
10.1	Vardarbības ģimenē traktējums Hāgas bērna atgriešanas procesā	74
10.2	Aizsardzības pasākumi mediācijā / neaizsargātās puses aizsardzība	75
10.3	Informācija par aizsargājošiem pasākumiem	77
11	Mediācijā panāktās vienošanās noteikumi — atbilstības reālajai situācijai pārbaude	77
12	Vienošanās atzīšana par juridiski saistošu un izpildāmu	79
13	Jurisdikcijas un piemērojamo tiesību jautājumi	83
14	Mediācijas izmantošana, lai novērstu bērna nolaupīšanu	87
15	Citas procedūras savstarpēji pieņemamu strīdu risinājumu panākšanai	88
16	Mediācijas un līdzīgu procedūru izmantošana savstarpēji pieņemamu strīdu risinājumu panākšanai gadījumos, uz kuriem neattiecas Hāgas konvencija	90

Terminoloģija

Turpmāk paskaidrotie termini ir ievietoti nevis alfabētiskā secībā, bet gan atbilstoši to tematiskajam saturam.

Mediācija

Šajā rokasgrāmatā ir būtiski nošķirt „mediāciju” no citām līdzīgām metodēm, kā veicināt savstarpēji pieņemamu strīdu risinājumu panākšanu.

„Mediācijas” definīcijas, kas atrodamas juridiskos dokumentos un publikācijās, ievērojami atšķiras un bieži vien atspoguļo tikai dažas minimuma prasības attiecībā uz mediācijas procesu un mediatora personu dažādās jurisdikcijās. Apkopojot šo dažādo definīciju kopīgās iezīmes, mediāciju var definēt kā brīvprātīgu strukturētu procesu, savukārt „mediatoru”¹ var definēt kā personu, kura veicina konfliktējošo pušu saziņu, tādējādi dodot tām iespēju uzņemties atbildību par sava konflikta atrisināšanu.² Šajā rokasgrāmatā „mediācija” tiek aplūkota šajā plašākajā nozīmē, neskarot izmantoto modeli un metodi. Šīs rokasgrāmatas 6. nodaļā aplūkoti citi parasti nepieciešami, bet ne vienādi piemēroti principi, kuri dažreiz tiek iekļauti mediācijas definīcijā, piemēram, konfidencialitāte, neitralitāte vai objektivitāte.

Mediators

Daudzas termina „mediators” definīcijas valstu vai reģionālajos instrumentos atspoguļo tās nepieciešamās (juridiskās) prasības, kas personai jāizpilda, lai to varētu uzskatīt par „mediatoru”, kā arī veidu, kādā mediācija veicama. Vēršot atkal visu uzmanību uz kopīgajām iezīmēm, „mediatoru” šajā rokasgrāmatā saprot kā objektīvu trešo personu, kura veic mediāciju. Terminu, ja vien nav norādīts citādi, lieto, neskarot mediatora profesionālo sagatavotību un īpašās prasības, kas personai var būt jāizpilda, lai to attiecīgajā tiesību sistēmā varētu dēvēt par „mediatoru”.

Terminu „mediators” šajā rokasgrāmatā lieto neatkarīgi no tā, vai mediācija tiek veikta kā kopīga mediācija vai individuāla mediācija, t. i., ja vien nav norādīts citādi, jebkurš termina „mediators” lietojums vienskaitlī šajā rokasgrāmatā ir uztverams arī kā norāde uz mediāciju, kuru veic vairāk nekā viens mediators.

---

1 Mediāciju var veikt arī vairāk nekā viens mediators; sk. arī termina „mediators” definīciju tālāk tekstā, kā arī 6.2.2. apakšiedaļu, kurā apskatīta kopīga mediācija.

2 Īsu salīdzinošu pārskatu par dažādās valstīs lietotajām mediācijas definīcijām sk. K. J. Hopt un F. Steffek, *Mediation – Rechtsstatsachen, Rechtsvergleich, Regelungen*, Mohr Siebeck, Tübingen, 2008, 12. lpp. un turpmākās.

Samierināšana

Mediāciju un samierināšanu nereti lieto kā sinonīmus,³ un tas var radīt pārpratumus. Mūsdienās samierināšana tiek vispārīgi raksturota kā instruktīvāks process nekā mediācija. Tādējādi ar samierināšanu šajā rokasgrāmatā saprot strīdu risināšanas mehānismu, kurā objektīva trešā persona uzņemas aktīvu un instruktīvu lomu, lai palīdzētu pusēm panākt savstarpēji pieņemamu strīda risinājumu. Mediācija var būt proaktīva, bet nevar būt instruktīva. Mediācijā tiek uzsvērts tas, ka mediators nepieņem lēmumu pušu vietā, bet gan tikai palīdz pusēm pašām rast strīda risinājumu. Turpretim samierinātājs var virzīt puses uz konkrētu risinājumu.⁴ To palīdz izprast turpmāk minētais piemērs. Tiesnesis, kas apguvis mediatora apmācību kursu, var veikt mediāciju, taču tikai tādā gadījumā, ja viņš nav tas pats tiesnesis, kas skata attiecīgo lietu, un ja tiesnesis neietekmē pušu strīda risināšanas procesa rezultātu. Tiesnesis, kas skata attiecīgo lietu, jau pēc būtības nevar būt mediators šajā pašā lietā, t. i., ja puses zina, ka tiesnesis ir tā persona, kura pieņem lēmumu gadījumā, ja pušu centieni panākt miermīlīgu risinājumu nav izrādījušies rezultatīvi.⁵ Process, kurā tiesnesis lietā, kuru viņš skata, iesaistās, palīdzot pusēm panākt savstarpēji pieņemamu strīda risinājumu un panākot mierizlīgumu, šajā rokasgrāmatā drīzāk atbilst samierināšanas jēdzienam.⁶

Konsultācijas

Mediācija ir jānošķir no konsultācijām — procesa, kuru var izmantot, lai palīdzētu pāriem vai ģimenēm risināt attiecību problēmas. Pretēji mediācijai konsultācijas vispārīgi nav vērstas uz konkrēta konflikta risināšanu.

Šķīrējtiesa

Mediācija un samierināšana ir jānošķir no šķīrējtiesas tādā ziņā, ka pirmās ir vērstas uz pušu strīda savstarpēji pieņemama risinājuma panākšanu, savukārt šķīrējtiesā objektīva trešā persona (šķīrējtiesnesis) atrisina strīdu, pieņemot lēmumu. Kaut arī pusēm ir jāpiekrīt šķīrējtiesnesim un jāpilda tā pieņemtais lēmums, šķīrējtiesas process nav vērst uz savstarpēji pieņemama strīda risinājuma panākšanu.⁷

-
- 3 Sk., piemēram, ANO Starptautiskās Tirdzniecības Tiesību komisijas (*UNCITRAL*) 2002. gadā pieņemtā *UNCITRAL* Parauglikuma par starptautisku samierināšanas procedūru komercietās (*UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation*), kas pieejams < http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-conc/03-90953_Ebook.pdf > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā) 1. panta 3. punktu:
„Šajā likumā ar „samierināšanu” saprot procedūru (samierināšanas veidā, mediācijas veidā vai līdzīgā veidā), kurā puses lūdz trešās personas vai personu („samierinātāja”) palīdzību centienos panākt miermīlīgu atrisinājumu pušu strīdam, kas saistīts ar līgumiskajām vai citām tiesiskajām attiecībām vai izriet no tām.”
  - 4 Par mediācijas un starpniecības atšķirībām sk. arī Austrālijas Nacionālās alternatīvās strīdu risināšanas konsultatīvās padomes (*Australian National Alternative Dispute Resolution Advisory Council (NADRAC)*) izstrādāto rokasgrāmatu *A fair say – A Guide to Managing Differences in Mediation and Conciliation* (1999. gada augusts), kas pieejama < <http://www.nadrac.gov.au/publications/PublicationsByDate/Pages/AFairSay.aspx> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).
  - 5 Šis ir visplašāk ievērotais princips; salīdzinošu pārskatu par dažādās valstīs lietotām mediācijas definīcijām sk. *K. J. Hopt* un *F. Steffek* (iepriekš minēts 2. piezīmē), 12. lpp.; sk. arī 3. pantu Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 21. maija Direktīvā 2008/52/EK par konkrētiem mediācijas aspektiem civillietās un komercietās, *OV L 136*, 24.5.2008 (turpmāk tekstā – „Eiropas Direktīva par mediāciju”), pieejama < <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008L0052:EN:NOT> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).
  - 6 Tomēr samierināšanas definīcijas ir atšķirīgas, sk., piemēram, *UNCITRAL* Parauglikuma par starptautisku samierināšanas procedūru komercietās (3. piezīme iepriekš) 1. panta 3. punktu.
  - 7 Sīkāku informāciju par atšķirībām starp mediāciju un šķīrējtiesu sk. *inter alia* N. Alexander, *International and Comparative Mediation*, Austin – Boston – Chicago – New York – the Netherlands, Wolters Kluwer, 2008., 26.–27. lpp.

Agrīns neitrālais izvērtējums

„Agrīnā neitrālā izvērtējumā” puses saņem nesaistošu eksperta novērtējumu par pušu tiesisko stāvokli, bet pēc tam tām tiek dota iespēja sarunu ceļā panākt savstarpēji pieņemamu risinājumu.⁸

Kolaboratīvais process (*Collaborative Law*)

„Kolaboratīvā procesa” modeli pusēm palīdz „kolaboratīvie advokāti”, kuri izmanto uz interesēm balstītus problēmas risināšanas paņēmienus, strīdu risinot sarunu ceļā un nevēršoties tiesā.⁹ Ja vienošanās netiek panākta un lieta ir jārisina tiesas procesā, kolaboratīvie advokāti tiek atstādināti no pušu turpmākās pārstāvības.

Sadarbības process (*Co-operative Law*)

„Sadarbības procesa” modelis atbilst „kolaboratīvā procesa” modeļa principiem ar tādu izņēmumu, ka pārstāvji netiek atstādināti pēc lietas iesniegšanas izskatīšanai tiesā.¹⁰

Tiesā vai netiesā mediācija

Ar terminu „tiesā mediācija” rokasgrāmatā saprot mediāciju, kurā abas puses tieši un vienlaicīgi piedalās mediācijas sesijās ar mediatoru, tiekoties ar mediatoru vai nu klātienē, vai attālināti, izmantojot video/telekonferences iespējas vai sazinoties internetā.¹¹

Turpretim ar terminu „netiesā mediācija” saprot mediāciju, kurā puses mediācijas procesa laikā savstarpēji tieši netiekas, bet tiekas katra atsevišķi ar mediatoru. Atsevišķās tikšanās ar mediatoru var norisināties divās atsevišķās valstīs un vai tajā pašā valstī, ja mediācija notiek dažādos laikos vai arī vienā laikā, bet atsevišķās telpās.¹²

Protams, mediācijas procesā ir iespējams arī iekļaut gan netiešo, gan tiešo mediāciju. Piemēram, tiešai mediācijai papildus vai pirms tās var notikt tā sauktā *caucus* jeb slēgtā tikšanās, kurā mediators tiekas ar katru pusi atsevišķi.

Tiesas mediācija / tiesas atvasinātā mediācija

Šajā rokasgrāmatā termini „tiesas mediācija” un „tiesas atvasinātā mediācija” tiek lietoti attiecībā uz mediācijas pakalpojumiem, kurus sniedz tiesa pati vai ar tās starpniecību. Šajās shēmās mediāciju piedāvā vai nu mediatori, kuri strādā tiesā, vai tiesneši, kuri apguvuši mediatoru apmācību un kuri, protams, var „mediēt” tikai tajās lietās, kuras tie neskata kā tiesneši. Mediācijas norises vieta šādos gadījumos visbiežāk ir tās pašas tiesas ēkā.

8 Sīkāku informāciju sk. *inter alia* N. ver Steegh „Family Court Reform and ADR: Shifting Values and Expectations Transform the Divorce Process”, 42 Fam. LQ (2008.–2009.), 659, 663. lpp.

9 Turpat, 667. lpp.

10 Turpat, 668. lpp.

11 Sk. „Piezīmi par mediācijas, samierināšanas un līdzīgu līdzekļu izstrādi ar mērķi atvieglot savstarpēji pieņemamu strīdu risinājumu panākšanu ģimenes strīdos, kas saistīti ar bērniem, un jo īpaši Hāgas 1980. gada konvencijas kontekstā” (*Note on the development of mediation, conciliation and similar means to facilitate agreed solutions in transfrontier family disputes concerning children especially in the context of the Hague Convention of 1980*), ko izstrādājusi S. Vigersa (S. Vigers), bijusi Pastāvīgā biroja tieslietu ierēdne, 2006. gada 5. oktobra prov. dok. Nr. 5 par Īpašās komisijas piektās sanāksmes pausto uzsvaru uz Hāgas 1980. gada 25. oktobra konvencijas par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem darbības pārskatīšanu (Hāga, 2006. gada 30. oktobris–9. novembris) (turpmāk tekstā – *Note on the development of mediation, conciliation and similar means*, pieejama Hāgas konvencijas tīmekļa vietnē < www.hcch.net > sadaļā *Child Abduction Section*), 4.1, 14. lpp.

12 Sk. turpat, 4.1, 15. lpp.

Ārpustiesas mediācija

Termins „ārpustiesas mediācija” šajā rokasgrāmatā lietots attiecībā uz mediāciju, kuru īsteno iestāde, kas nav tieši saistīta ar tiesu. Tās var būt valsts iestādes vai valsts apstiprinātas iestādes, un mediācijas pakalpojumus var sniegt gan atsevišķas personas, gan privātas mediācijas organizācijas.¹³

Mediācijā panākta vienošanās

Termins „mediācijā panākta vienošanās” šajā rokasgrāmatā lietots, runājot par mediācijas procesa rezultātu, t. i., savstarpēji pieņemamu strīda risinājumu, kuru puses panākušas mediācijas procesā. Jāpiebilst, ka dažās jurisdikcijās, lai atsauktos uz tiešo mediācijas rezultātu un izvairītos no jebkādiem pieņēmumiem attiecībā uz mediācijas rezultāta tiesisko būtību, priekšroka tiek dota terminam „saprāšanās memorands” (sīkāku informāciju sk. 12. nodaļā).

Lai izvairītos no pārpratumiem, jānorāda, ka rokasgrāmatā tiek izmantots arī termins „mediācijas līgums”, kas attiecas uz līgumu, ko strīdā iesaistītās puses noslēdz ar mediatoru pirms mediācijas uzsākšanas un kurā var paredzēt mediācijas procesa specifiku, kā arī izmaksas un citus jautājumus.¹⁴

Vecāku atbildība

Kā noteikts 1996. gada Hāgas konvencijā par bērnu aizsardzību, termins „vecāku atbildība” ir „vecāku vara vai citas līdzīgas atbildības attiecības, kas nosaka vecāku, aizbildņu vai citu likumīgu pārstāvju tiesības, pilnvaras un pienākumus attiecībā uz bērna personu vai īpašumu”.¹⁵ Citiem vārdiem sakot, „vecāku atbildība” ietver visas tiesības un pienākumus, kas vecākiem, aizbildņiem vai citiem likumīgiem pārstāvjiem ir attiecībā uz bērnu un saistībā ar bērna audzināšanu un viņa attīstības nodrošināšanu. Jēdziens „vecāku atbildība” ietver „tiesības uz aizgādību/aizbildnību”, kā arī „saskarsmes tiesības”, bet ir daudz plašāks par tiem abiem. Ja vecāku tiesības un pienākumus aplūko kopumā, daudzās tiesību sistēmās, kā arī reģionālajos un starptautiskajos instrumentos šobrīd lieto terminu „vecāku atbildība”. Tas tiek darīts tādēļ, lai nodrošinātu terminoloģisko skaidrību šajā vecāku tiesību jomā un atzītu vecāku pienākumu un bērna tiesību un labklājības svarīguma vienlīdzīgumu.

Attiecībā uz terminu „tiesības uz apmeklēšanu” rokasgrāmatā tiek dota priekšroka terminam „saskarsmes tiesības”, kas atspoguļo uz bērnu vērstu pieeju saskaņā ar „vecāku atbildības” jauno jēdzienu.¹⁶ Termins „saskarsme” tiek lietots plašā nozīmē, lai aptvertu dažādos veidus, kādos vecāks, kuram nav aizgādības tiesību (vai dažreiz cits radnieks vai konkrēts bērna draugs), uztur personiskas attiecības ar bērnu, vai nu regulāri viņu apmeklējot, vai sazinoties attālināti vai ar citiem līdzekļiem.¹⁷ Termins „tiesības uz aizgādību/aizbildnību” šajā rokasgrāmatā lietots saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu starptautisko nolaupīšanu terminoloģiju.

13 Plašāku informāciju par tiesas atvasināto mediāciju un ārpustiesas mediāciju sk. arī 2007. gada prov. dok. Nr. 20 „Tehniski ekonomiskais pamatojums pārrobežu mediācijai ģimenes lietās” (*Feasibility Study on Cross-Border Mediation in Family Matters*), ko Pastāvīgais birojs izstrādājis 2007. gada aprīļa Konferencēs Vispārējo lietu un politikas padomei (pieejams < www.hcch.net > sadaļā *Work in Progress* un tālāk sadaļā *General Affairs*), 2.4. sadaļa, 6. lpp.

14 Sk. 3.5. sadaļu turpmāk.

15 1996. gada Konvencijas 1. panta 2. punkts.

16 Tas ir saskaņā ar terminoloģiju, kas lietota „Vispārējos principos un Labas prakses rokasgrāmatā par pārrobežu saskarsmi ar bērniem” (*General Principles and Guide to Good Practice on Transfrontier Contact Concerning Children*) (*Jordan Publishing*, 2008), turpmāk — „Labas prakses rokasgrāmata par pārrobežu saskarsmi” (pieejama arī Hāgas konferences tīmekļa vietnē < www.hcch.net > sadaļā *Child Abduction Section* un tālāk sadaļā *Guides to Good Practice*), sk. xxvi. lpp.

17 Tas ir saskaņā ar terminoloģiju, kas lietota „Labas prakses rokasgrāmatā par pārrobežu saskarsmi” (turpat).

Tas vecāks, no kura bērns ir aizvests, un tas vecāks, kurš aizvedis/ aizturējis bērnu

Viens no vecākiem, kurš apgalvo, ka ir pārkāptas viņa tiesības uz aizgādību, otram vecākam nelikumīgi aizvedot vai aizturot bērnu, šajā rokasgrāmatā tiek dēvēts par „to vecāku, no kura bērns ir aizvests”. Saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu 3. pantu „bērna aizvešana vai aizturēšana tiek uzskatīta par nelikumīgu, ja saskaņā ar tās valsts likumdošanu, kurā bērns pastāvīgi dzīvoja tieši pirms aizvešanas vai aizturēšanas, tas ir personas, institūcijas vai kādas citas iestādes, vienas pašas vai kopīgi, tiesību uz aizbildnību pārkāpums”. Dažos gadījumos, kas atbilst 1980. gada konvencijas darbības jomai, tā ir cita persona, nevis viens no vecākiem (vecvecāki, patēvs, pamāte vai kāda cita saistīta vai nesaistīta persona), vai kāda iestāde vai cita organizācija, kuras tiesības uz aizbildnību tiek pārkāptas, ja notiek bērna nelikumīga aizvešana vai aizturēšana. Lai šajā rokasgrāmatā izvairītos no pārāk gariem aprakstiem, termins „tas vecāks, no kura bērns ir aizvests”, ja vien nav noteikts citādi, tiks lietots tādā nozīmē, lai attiektos uz jebkuru personu vai iestādi¹⁸, kuras tiesības uz aizbildnību tiek pārkāptas, ja notiek bērna nelikumīga aizvešana vai aizturēšana.

Tas vecāks, kuram tiek piedēvēta bērna nelikumīga aizvešana no viņa pastāvīgās dzīvesvietas uz citu valsti vai bērna nelikumīga aizturēšana (pēc apmeklēšanas perioda) citā valstī, šajā rokasgrāmatā tiks dēvēts par „to vecāku, kurš ir aizvedis/aizturējis bērnu”. Paralēli termina „tas, vecāks, no kura bērns ir aizvests” lietojumam, ja vien nav noteikts citādi, termins „tas vecāks, kurš ir aizvedis/aizturējis bērnu” šajā rokasgrāmatā lietots tādā nozīmē, lai attiektos uz jebkuru personu, iestādi vai citu organizāciju¹⁹, kurai tiek piedēvēta bērna nelikumīga aizvešana vai aizturēšana.

Vardarbība ģimenē un vardarbība pret bērnu

Termins „vardarbība ģimenē” atkarībā no izmantotās definīcijas var ietvert vardarbības ģimenē daudzus dažādus aspektus. Vardarbība var būt fiziska vai psiholoģiska; tā var būt vēsta pret bērnu („vardarbība pret bērnu”) un/vai pret partneri (dažreiz saukta „vardarbība pret laulāto”), un/vai pret citiem ģimenes locekļiem.

Ja vien nav noteikts citādi, termins „vardarbība ģimenē” šajā rokasgrāmatā lietots iepriekš minētajā plašajā nozīmē. Attiecībā uz vardarbību ģimenē, kas vēsta pret bērnu, rokasgrāmatā tiek nošķirta netiešā un tiešā vardarbība. Netiešā vardarbība ir vardarbība ģimenē, kas vēsta pret vienu no vecākiem vai citiem māsaiņniecības locekļiem un kas ietekmē arī bērnu, bet tiešā vardarbība ir vardarbība ģimenē, kas vēsta pret bērnu. Šajā rokasgrāmatā par „vardarbību pret bērnu” tiek uzskatīta tikai tiešā vardarbība.²⁰

18 Protams, ja tas attiecas uz iestādi vai citu struktūru, mediācijas jautājums var arī nebūt aktuāls, vai arī — ja ir — var ļoti atšķirties mediācijas gadījumā starp fiziskām personām.

19 Protams, ja tas attiecas uz iestādi vai citu struktūru, mediācijas jautājums var arī nebūt aktuāls, vai arī — ja ir — var ļoti atšķirties mediācijas gadījumā starp fiziskām personām.

20 Sk. 10. nodaļu par vardarbību ģimenē.

Mērķi un darbības joma

Šī rokasgrāmata popularizē labu praksi mediācijā un citos procesos, kas vērsti uz savstarpēji pieņemama strīda risinājuma panākšanu starptautiskos ģimenes strīdos saistībā ar bērniem, uz kuriem attiecas 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvencijas par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem (turpmāk tekstā — „1980. gada konvencija”) darbības joma. Tāpat kā citas jaunās Hāgas ģimenes konvencijas, arī 1980. gada konvencija par bērnu nolaupīšanu atbalsta ģimenes strīdu miermīlīgu risināšanu. Piemēram, 1980. gada konvencijas 7. pants paredz, ka centrālajām iestādēm „ir jāveic atbilstoši pasākumi: (...) nodrošināt bērna brīvprātīgu atgriešanos vai rast jautājuma miermīlīgu atrisinājumu”. Jaunākajās Hāgas konvencijās ģimenes tiesību jomā skaidri minēta mediācijas, samierināšanas un līdzīgu metožu izmantošana.²¹

No strīdu miermīlīgas risināšanas dažādo paņēmieni vidus „mediācija” šajā rokasgrāmatā skatīta kā viena no visplašāk veicinātajām alternatīvas strīdu risināšanas metodēm ģimenes tiesībās. Tomēr šī rokasgrāmata atsaucas arī uz labo praksi saistībā ar citām metodēm, kā sekmēt savstarpēji pieņemamus risinājumus, piemēram, samierināšanu. Atsevišķa nodaļa²² ir veltīta šīm citām metodēm, pienācīgi ņemot vērā to īpašo būtību. Tomēr daži no šajā rokasgrāmatā piedāvātajiem mediācijas labās prakses veidiem ir piemērojami vai pielāgojami vairākām no šīm citām metodēm.

Uzsverot strīdu miermīlīgas risināšanas īpatnības bērnu nolaupīšanas un strīdu par apmeklēšanu/saskarsmi kontekstā saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu, šajā rokasgrāmatā ir izklāstīti principi un labā prakse, kas, cerams, būs vērtīga, izmantojot mediāciju un līdzīgas procedūras pārrobežu ģimenes strīdos kopumā. Tādējādi rokasgrāmata ir iecerēta kā palīgs ne tikai 1980. gada konvencijas dalībvalstīm, bet arī citu to Hāgas konvenciju dalībvalstīm, kuras rosina mediācijas, samierināšanas vai citu līdzīgu metožu izmantošanu, lai sekmētu savstarpēji pieņemamu strīdu risinājumu panākšanu starptautiskos ģimenes strīdos. Šīs konvencijas ir 1996. gada 19. oktobra Hāgas konvencija par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem (turpmāk tekstā — „1996. gada Hāgas konvencija par bērnu aizsardzību” vai „1996. gada konvencija”), 2000. gada 13. janvāra Hāgas konvencija par pieaugušo starptautisko aizsardzību un 2007. gada 23. novembra Hāgas konvencija par uzturlīdzekļu bērniem un cita veida ģimenes uzturēšanas līdzekļu pārrobežu piedziņu. Šī rokasgrāmata ir iecerēta kā palīgs arī tām valstīm, kuras nav minēto Hāgas konvenciju dalībvalstis, bet kuras apsver, kā vislabāk izveidot efektīvas struktūras, lai veicinātu pārrobežu mediāciju starptautiskos ģimenes strīdos. Rokasgrāmata ir adresēta valdībām un centrālajām iestādēm, kuras noteiktas saskaņā ar 1980. gada konvenciju un citām attiecīgajām Hāgas konvencijām, kā arī tiesnešiem, advokātiem, mediatoriem, pārrobežu ģimenes strīdos iesaistītajām pusēm un citām ieinteresētajām personām.

21 Sk. 31. panta b) apakšpunktu 1996. gada 19. oktobra Hāgas konvencijā par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem; 31. pantu 2000. gada 13. janvāra Hāgas konvencijā par pieaugušo starptautisko aizsardzību; un 6. panta 2. punkta d) apakšpunktu un 34. panta 2. punkta i) apakšpunktu 2007. gada 23. novembra Hāgas konvencijā par uzturlīdzekļu bērniem un cita veida ģimenes uzturēšanas līdzekļu pārrobežu piedziņu.

22 15. nodaļa.

Šī rokasgrāmata ir piektā „Labas prakses rokasgrāmata”, kas izstrādāta ar mērķi atbalstīt 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu darbību praksē. Iepriekš publicētas četras šādas rokasgrāmatas: *I daļa — par centrālo iestāžu praksi, II daļa — par ieviešanas pasākumiem, III daļa — par preventīvajiem pasākumiem un IV daļa — par izpildi.*²³

Turklāt „Vispārīgie principi un Labas prakses rokasgrāmata par pārrobežu saskarsmi ar bērniem” (*General Principles and Guide to Good Practice on Transfrontier Contact Concerning Children*)²⁴ ir saistīta gan ar 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu, gan ar 1996. gada Hāgas konvenciju par bērnu aizsardzību.

Nekas šajā rokasgrāmatā nav interpretējams kā saistošs 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu vai citu Hāgas ģimenes konvenciju dalībvalstīm. Šajā rokasgrāmatā izklāstītie galvenie principi ir tikai konsultatīvi.

Visas dalībvalstis un jo īpaši saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu ieceltās centrālās iestādes tiek aicinātas pārskatīt savu praksi un uzlabot to tiktāl, ciktāl tas ir atbilstīgi un iespējami. Attiecībā uz izveidotajām un vēl veidojamām centrālajām iestādēm 1980. gada konvencijas ieviešana ir jāuztver kā pastāvīgs un pakāpenisks vai posmos sadalīts process, kas pastāvīgi vērsts uz uzlabojumiem.

♦♦♦♦

Pastāvīgais birojs vēlas pateikties daudziem ekspertiem, tostarp nevalstisko organizāciju ekspertiem, kuru uzkrātās zināšanas un pieredze ir devusi ieguldījumu šajā rokasgrāmatā.²⁵ Īpaša pateicība pienākas bijušajai Pastāvīgā biroja vecākajai tieslietu ierēdnei Džulianai Hiršai (*Juliane Hirsch*), kura veica galveno darbu pie šīs rokasgrāmatas, un Sārai Vigersai (*Sarah Vigers*), bijušajai Pastāvīgā biroja tieslietu ierēdnei, kura 2006. gadā sagatavoja salīdzinošo pētījumu par mediācijas, starpniecības un citu līdzekļu attīstību saistībā ar 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu, kas bija šīs rokasgrāmatas izstrādes pamatā.

23 „Labas prakses rokasgrāmata saskaņā ar 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvenciju par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem”, I daļa — Centrālo iestāžu prakse (*Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, Part I – Central Authority Practice*) (Jordan Publishing, 2003.), turpmāk — „Labas prakses rokasgrāmata par centrālo iestāžu praksi”; „Labas prakses rokasgrāmata saskaņā ar 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvenciju par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem”, II daļa — Ieviešanas pasākumi (*Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, Part II – Implementing Measures*) (Jordan Publishing, 2003.); „Labas prakses rokasgrāmata saskaņā ar 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvenciju par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem”, III daļa — Preventīvie pasākumi (*Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, Part III – Preventive Measures*) (Jordan Publishing, 2005.), turpmāk — „Labas prakses rokasgrāmata par preventīvajiem pasākumiem”; „Labas prakses rokasgrāmata saskaņā ar 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvenciju par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem”, IV daļa — Izpilde (*Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, Part IV – Enforcement*) (Jordan Publishing, 2010.), turpmāk — „Labas prakses rokasgrāmata par izpildi”. Labas prakses rokasgrāmatas ir pieejamas arī Hāgas konferences tīmekļa vietnē < www.hcch.net > sadaļā *Child Abduction Section* un tālāk sadaļā *Guides to Good Practice*.

24 Iepriekš minēti 16. piezīmē.

25 Ekspertu grupā, kas palīdzēja šīs rokasgrāmatas sagatavošanā, darbojās šādas personas: Gladys Alvarez kundze (**Argentīna**), godājamais tiesnesis Peter F. Boshier (**Jaunzēlande**), Cilgia Caratsch kundze (**Šveice**), Eberhard Carl kungs (**Vācija**), Denise Carter kundze (**Apvienotā Karaliste**), Sandra Fenn kundze (**Apvienotā Karaliste**), Lorraine Fillion kundze (**Kanāda**), Danièle Ganancia kundze (**Francija**), Barbara Gayse kundze (**Beļģija**), Ankeara Kaly kundze (**Francija**), Robine G. de Lange-Tegelaar kundze (**Nīderlande**), tiesnesis Wilney Magno de Azevedo Silva (**Brazīlija**), Lisa Parkinson kundze (Apvienotā Karaliste), Christoph C. Paul kungs (**Vācija**), Toni Pirani kundze (**Austrālija**), Els Prins kundze (**Nīderlande**), Kathleen S. Ruckman kundze (**ASV**), Craig T. Schneider kungs (**Dienvidāfrika**), Andrea Schulz kundze (**Vācija**), Peretz Segal kungs (**Izraēla**), Sarah Vigers kundze (**Apvienotā Karaliste**), Lisa Vogel kundze (**ASV**) un Jennifer H. Zawid kundze (**ASV**).

Ievads

A Hāgas konferences par starptautisko mediāciju ģimenes lietās un līdzīgos procesos ar mērķi panākt savstarpēji pieņemamus strīdu risinājumus sagatavošanas darbs

- 1 Hāgas konferences darbs pēdējo desmitgažu laikā atspoguļo mediācijas un citu savstarpēji pieņemamu strīda risinājumu panākšanas metožu pieaugošo nozīmīgumu starptautiskajās ģimenes tiesībās. Lielākā daļa jauno Hāgas ģimenes konvenciju skaidri atbalsta mediācijas un līdzīgu metožu izmantošanu piemērotu risinājumu panākšanai pārrobežu ģimenes strīdos. Dažas no Labas prakses rokasgrāmatām, kas izstrādātas, lai atbalstītu 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu un 1996. gada Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību efektīvu ieviešanu un darbību, uzsver savstarpēji pieņemamu strīdu risinājumu veicināšanas nozīmīgumu.²⁶
- 2 Vienlaikus mediācija pārrobežu ģimenes strīdos jau vairākus gadus ir tikusi apspriesta kā viens no jautājumiem turpmākajā Hāgas konferences darbā. Hāgas konferences Pastāvīgais birojs 2006. gada aprīlī saņēma no tās dalībvalstīm uzdevumu:
„sagatavot tehniski ekonomisko pamatojumu attiecībā uz pārrobežu mediāciju ģimenes lietās, ieskaitot attiecīga instrumenta iespējamu izstrādi šajā jautājumā”.²⁷
- 3 „Tehniski ekonomiskais pamatojums pārrobežu mediācijai ģimenes lietās”,²⁸ kurā analizēja iespējamus virzienus Hāgas konferences turpmākajam darbam pārrobežu ģimenes mediācijas jomā, 2007. gada aprīlī tika prezentēts Konferences Vispārīgo lietu un politikas padomei (turpmāk — „Padome”). Padome nolēma aicināt Hāgas konferences dalībniekus:
„līdz 2007. gada beigām sniegt komentārus par tehniski ekonomisko pamatojumu pārrobežu mediācijai ģimenes lietās [...] ar nolūku turpināt diskusijas par šo jautājumu Padomes sanāksmē 2008. gada pavasarī”.²⁹
- 4 2008. gada aprīlī Padome:
„aicināja Pastāvīgo biroju turpināt sekot attīstībai saistībā ar pārrobežu mediāciju ģimenes lietās un pastāvīgi informēt par to arī dalībniekus”.³⁰
- 5 Pastāvīgais birojs tika lūgts, pirmkārt, uzsākt darbu pie:
„Labas prakses rokasgrāmatas par mediācijas izmantošanu saistībā ar 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvenciju par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem [...], kas iesniedzama apsvēršanai Īpašās komisijas nākamajā sanāksmē, lai pārskatītu šīs konvencijas darbību praksē [...] 2011. gadā”.³¹

26 Sk., piemēram, „Labas prakses rokasgrāmatu par pārrobežu saskarsmi” (iepriekš minēta 16. piezīmē), 2. nodaļa, 6. lpp. un turpmākās; „Labas prakses rokasgrāmatu par centrālo iestāžu praksi” (iepriekš minēta 23. piezīmē), 4.12. sadaļa, Brīvprātīga atgriešanās, 49. lpp. un turpmākās; „Labas prakses rokasgrāmatu par preventīviem pasākumiem” (iepriekš minēta 23. piezīmē), 2.1.1. sadaļa, Brīvprātīga vienošanās un mediācija, 15.–16. lpp.

27 2006. gada 3.–5. aprīļa Konferences Vispārējo lietu un politikas padomes Īpašās komisijas secinājumi (pieejami < www.hcch.net > sadaļā *Work in Progress* un tālāk sadaļā *General Affairs*), Ieteikums Nr. 3.

28 Iepriekš minēts 13. piezīmē.

29 Ieteikumi un secinājumi, kurus pieņēmusi Konferences Vispārējo lietu un politikas padome (2007. gada 2.–4. aprīlis) (pieejami < www.hcch.net > sadaļā *Work in Progress* un tālāk sadaļā *General Affairs*), Ieteikums Nr. 3.

30 Ieteikumi un secinājumi, kurus pieņēmusi Konferences Vispārējo lietu un politikas padome (2008. gada 1.–3. aprīlis) (pieejami < www.hcch.net > sadaļā *Work in Progress* un tālāk sadaļā *General Affairs*), 1. lpp., 3. rindkopa (Pārrobežu mediācija ģimenes lietās).

31 Turpat.

- 6 2009. gadā Padomes sanāksme savos secinājumos un ieteikumos apstiprināja šo lēmumu:
 „Padome atkārtoti apliecināja 2008. gada aprīļa sanāksmē pieņemto lēmumu attiecībā uz pārrobežu mediāciju ģimenes lietās. Tā apstiprināja Pastāvīgā biroja priekšlikumu par to, ka Labas prakses rokasgrāmata par mediāciju saistībā ar 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvenciju par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem ir jāiesniedz dalībniekiem apspriešanai līdz 2010. gada beigām un pēc tam apspriešanai Īpašajā komisijā ar mērķi nākamajā sanāksmē 2011. gadā pārskatīt 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu un 1996. gada 19. oktobra Hāgas konvencijas par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem darbību praksē.”³²
- 7 Jāpiebilst, ka diskusijas par mediācijas un līdzīgu metožu izmantošanu 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu kontekstā arī ir sākušās jau pirms daudziem gadiem. Šis jautājums ir ticis apspriests vairākās Īpašās komisijas sanāksmēs ar mērķi pārskatīt 1980. gada konvencijas darbību praksē. Pastāvīgais birojs 2006. gada oktobrī publicēja salīdzinošu pētījumu³³, kurā uzmanība bija vērsta uz mediācijas shēmām 1980. gada konvencijas kontekstā un kurš bija paredzēts apspriešanai Īpašajā komitejā ar mērķi pārskatīt 1980. gada konvencijas darbību praksē un 1996. gada Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību ieviešanu (2006. gada oktobris / novembris).
- 8 Īpašās komisijas sanāksme 2006. gadā atkārtoti apliecināja 2001. gada Īpašās komisijas Ieteikumu Nr. 1.10. un Nr. 1.11.:
 „1.3.2. Līgumslēdzējām valstīm ir pēc iespējas jāveicina (bērna) brīvprātīga atgriešanās. Ir izteikts priekšlikums, ka centrālajām iestādēm ir praksē jātiecas panākt brīvprātīgu atgriešanās, kā tas noteikts arī [1980. gada] Konvencijas 7. panta otrās daļas c) punktā, kad vien tas iespējams un atbilstoši instruējot šajā ziņā iesaistītos juridiskos aģentus — valsts advokātus vai privātus pārstāvjus, vai arī nosūtot puses uz specializētām organizācijām, kuras sniedz atbilstošus mediācijas pakalpojumus. Tiek atzīta arī tiesu loma šajā saistībā.
 1.3.3. Pasākumi, kas izmantoti, lai palīdzētu nodrošināt bērna brīvprātīgu atgriešanos vai panākt jautājumu miermīlīgu atrisinājumu, nedrīkst nepamatoti aizkavēt bērna atgriešanas procesu.”³⁴
- 9 Attiecībā uz mediāciju 2006. gada Īpašā komisija secināja:
 „1.3.2. Īpašā komisija atzinīgi novērtē mediācijas iniciatīvas un projektus, kurus Līgumslēdzējas valstis īsteno 1980. gada konvencijas kontekstā, un daudzi no kuriem ir aprakstīti Provizorisksajā dokumentā Nr. 5 [Piezīme par mediācijas, samierināšanas un citu līdzekļu attīstību].
 1.3.3. Īpašā komisija aicina Pastāvīgo biroju turpināt informēt valstis par jaunumiem saistībā ar mediāciju pārrobežu strīdos par saskarsmes tiesībām un bērna nolaupīšanu. Īpašā komisija norāda, ka Pastāvīgais birojs 2006. gada aprīļa Vispārīgo lietu un politikas Īpašās komisijas uzdevumā turpina darbu pie plašāka tehniski ekonomiskā pamatojuma pārrobežu mediācijā ģimenes lietās, tostarp atbilstoša instrumenta iespējamās izstrādes.”³⁵
- 10 Darbs pie „Labas prakses rokasgrāmatas par mediāciju” saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu sākās 2009. gadā. Rokasgrāmatas sagatavošanas darbā tika lūgta no dažādām Līgumslēdzējām valstīm uzaicinātu neatkarīgu ekspertu grupas palīdzība³⁶. Rokasgrāmatas projekts³⁷ tika izplatīts 1980. gada konvencijas Līgumslēdzējām valstīm un Hāgas konferences dalībniekiem pirms Īpašās komisijas par 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu un 1996. gada Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību darbību praksē Sestās sanāksmes I daļas. Īpašā komisija „atzinīgi

32 Konferencē Vispārējo lietu un politikas padomes pieņemtie ieteikumi un secinājumi (2009. gada 31. marts–2. aprīlis) (pieejami < www.hcch.net > sadaļā *Work in Progress* un tālāk sadaļā *General Affairs*), 1.–2. lpp. (Pārrobežu mediācija ģimenes lietās).

33 S. Vigers, *Note on the development of mediation, conciliation and similar means* (iepriekš minēta 11. piezīmē).

34 Lai pārskatītu 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvencijas par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem darbību, sk. Īpašās komisijas Ceturtās sanāksmes secinājumus un ieteikumus (2001. gada 22.–28. marts), 2001. gada aprīlis, atkārtoti — Īpašās komisijas Piektās sanāksmes secinājumus un ieteikumus saistībā ar 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvencijas par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem darbības pārskatīšanu un 1996. gada 19. oktobra Hāgas konvencijas par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem īstenošanu praksē (2006. gada 30. oktobris–9. novembris), 2006. gada 26. novembris, Ieteikums Nr. 1.3.1; abi teksti pieejami < www.hcch.net > sadaļā *Child Abduction Section*.

35 Sk. Īpašās komisijas Piektās sanāksmes secinājumus un ieteikumus (turpat).

36 Saistībā ar to neatkarīgo ekspertu grupas locekļu sarakstu, kuri palīdz rokasgrāmatas sagatavošanas darbā, sk. 25. piezīmi iepriekš.

37 „Projekts Labas prakses rokasgrāmatai saskaņā ar 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvenciju par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem — VI daļa — Mediācija”, ko izstrādājis Pastāvīgais birojs, prov. dok. Nr. 5 (2011. gada 5. maijs) 2011. gada jūnijā Īpašajai komisijai par 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu un 1996. gada Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību darbību praksē (pieejams < www.hcch.net > sadaļā *Child Abduction Section*).

- novērtēja rokasgrāmatas projektu par mediāciju saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju” un lūdza Pastāvīgo biroju „pārskatīt rokasgrāmatu, ņemot vērā Īpašās komisijas diskusijas un arī ekspertu ieteikumus”, kā arī noslēguma konsultāciju nolūkā izplatīt šo pārskatīto redakciju dalībniekiem un Līgumslēdzējam valstīm.³⁸ Labas prakses rokasgrāmatas projekta pārskatītā redakcija 2012. gada maijā tika izplatīta Hāgas konferences dalībniekiem un 1980. gada konvencijas Līgumslēdzējam valstīm, lai tās sniegtu savus pēdējos komentārus, kuri pēc tam tika tajā iekļauti.
- 11 Pēc Īpašās komisijas par 1980. gada konvencijas un 1996. gada konvencijas darbību praksē Sestās sanāksmes Ieteikuma, kurā detalizēti tika apspriesta mediācijā panāktu vienošanos pārrobežu izpildāmības problēma, 2012. gada Padome uzdeva Hāgas konferencei:
- „izveidot ekspertu grupu, kas veiktu turpmāku izpēti attiecībā uz tādu vienošanos atzīšanu un izpildi, kas panāktas starptautiskos strīdos par bērniem, ieskaitot tās vienošanās, kas panāktas mediācijā, ievērojot 1996. gada konvencijas īstenošanu un izmantošanu”,
- norādot, ka
- „[š]āds darbs ietver tiesisko un praktisko problēmu, tostarp arī jurisdikcijas jautājumu, veida un apjoma apzināšanu, kā arī šīs jomas ieguvumu izvērtēšanu, kurus dotu jaunais instruments neatkarīgi no tā, vai tas ir saistošs vai ne”.³⁹
- 12 Jāpievērš uzmanība arī Hāgas konferences darbībai, kas saistīta ar mediācijas popularizēšanu un mediācijas struktūru izveidi pārrobežu ģimenes strīdu risināšanai Maltas procesa kontekstā.
- 13 Maltas process — dialogs starp tiesnešiem un valdību vecākajām amatpersonām no dažām Hāgas konvencijas valstīm un dažām valstīm, kuras nav Hāgas konvencijas valstis un kuru likumi ir balstīti uz Šariata tiesību sistēmu vai tapuši tās ietekmē, — vērš uzmanību uz risinājumu panākšanu pārrobežu strīdos saistībā ar tiesībām uz aizgādību / aizbildnību, saskarsmes tiesībām un bērna nolaupīšanu, kas ir īpaši grūts uzdevums attiecīga starptautiska tiesiskā regulējuma nepiemērojamības dēļ. Lai panāktu attīstību šajā jautājumā, Maltā norisinājās trīs konferences — 2004., 2006. un 2009. gadā.
- 14 Ņemot vērā Maltas Trešās konferences ieteikumu,⁴⁰ 2009. gada Padome Maltas procesa kontekstā deva pilnvarojumu izveidot
- „darba grupu, kuras uzdevums ir izveidot mediācijas struktūras, lai tādā veidā palīdzētu risināt pārrobežu strīdus, kuri saistīti ar aizgādību/aizbildnību vai tiesībām uz saskarsmi ar bērnu. Darba grupā ir jābūt ekspertiem no Maltas procesā iesaistītajām valstīm, tostarp gan no 1980. gada konvencijas dalībvalstīm, gan no valstīm, kuras nav 1980. gada konvencijas dalībvalstis.”⁴¹
- 15 Darba grupa tika izveidota 2009. gada jūnijā, un tajā darbojās neliels skaits neatkarīgu mediācijas ekspertu, kā arī eksperti no ASV, Apvienotās Karalistes, Austrālijas, Ēģiptes, Francijas, Indijas, Jordānijas, Kanādas, Malaizijas, Marokas, Pakistānas un Vācijas. Šis saraksts ietver gan valstis, kuras ir 1980. gada konvencijas dalībvalstis, gan valstis, kuras nav 1980. gada konvencijas dalībvalstis. Darba grupa sarīkoja divas telekonferences sanāksmes — 2009. gada 30. jūlijā un 29. oktobrī, kā arī vienu sanāksmi klātienē Otavā (Kanādā) 2010. gada 11.–13. maijā. Gatavojoties darba grupas konferenču zvaniem, tika izsūtītas divas aptaujas lapas — viena par esošajām mediācijas struktūrām un viena par mediācijā panāktu vienošanos izpildāmību, un uz tām saņemtās atbildes tika publicētas Hāgas konferences tīmekļa vietnē.⁴² Pēc otras telekonferences sanāksmes tika sagatavots Mediācijas struktūru izveides principu projekts, kuru darba grupa pēc tam apsprieda un papildināja klātienē Otavā. Minētie principi tika pabeigti 2010. gada rudenī kopā ar paskaidrojuma rakstu, un abi dokumenti ir pieejami Hāgas konferences tīmekļa vietnē angļu, franču un arābu valodā.⁴³

38 Sk. secinājumus un ieteikumus, kas pieņemti Īpašās komisijas Sestās sanāksmes I daļā par 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu un 1996. gada Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību darbību praksē (2011. gada 1.–10. jūnijs) (pieejami < www.hcch.net > sadaļā *Child Abduction Section*), Ieteikums Nr. 58.

39 Konferences Vispārējo lietu un politikas padomes pieņemtie ieteikumi un secinājumi (2012. gada 17.–20. aprīlis) (pieejami < www.hcch.net > sadaļā *Work in Progress* un tālāk sadaļā *General Affairs*), Ieteikums Nr. 7.

40 Papildu informācijai par Maltas procesu un Maltas konferencēm sk. Maltas deklarācijās (pieejamas < www.hcch.net > sadaļā *Child Abduction Section*); sk. arī *The Judges' Newsletter on International Child Protection*, XVI izlaid. (2010. gada pavasaris) par Trešo Maltas Tiesu konferenci pārrobežu ģimenes tiesību jautājumos (2009. gada 23.–26. marts) (pieejams < www.hcch.net > sadaļā *Publications*).

41 Secinājumi un ieteikumi, ko Padome pieņēmusi 2009. gadā (iepriekš minēti 32. piezīmē), 2. lpp.

42 Vietnē < www.hcch.net >, sadaļā *Child Abduction Section* un tālāk sadaļā *Cross-border family mediation (Questionnaire I un Questionnaire II)*.

43 „Mediācijas struktūru izveides principi Maltas procesa kontekstā”, kurus izstrādājusi Mediācijas darba grupa saistībā ar Maltas procesu un ar Pastāvīgā biroja palīdzību, 2010. gada novembris (turpmāk — „Mediācijas struktūru izveides principi”), (pieejami < www.hcch.net > sadaļā *Child Abduction Section* un tālāk sadaļā *Cross-border family mediation*).

- 16 Dažas valstis 2011. gada sākumā uzsāka Principu ieviešanu savās jurisdikcijās un apstiprināja starptautiskās ģimenes mediācijas centrālo kontaktpunktu.⁴⁴ Padome 2011. gada aprīlī „atzinīgi novērtēja mediācijas struktūru izveides principus Maltas procesa kontekstā [...] un piekrita tam, ka šie principi ir jāiekļauj Īpašās komisijas Sestās sanāksmes apspriedēs”.⁴⁵ Tajā pašā laikā Padome uzdeva darba grupai turpināt darbu pie mediācijas struktūru izveides Maltas procesa kontekstā.⁴⁶
- 17 Īpašā komisija attiecībā uz 1980. gada konvencijas un 1996. gada konvencijas darbību praksē savā 2011. gada 11. jūnija sanāksmē paziņoja, ka „dažās valstīs jau ir veikti darbi saistībā ar centrālā kontaktpunkta izveidi atbilstoši principiem”, un mudināja valstis „apsvērt iespēju izveidot šādus centrālos kontaktpunktus vai apstiprināt par centrālajiem kontaktpunktiem to centrālās iestādes”.⁴⁷
- 18 Turpmākie soļi virzībā uz pārrobežu ģimenes strīdu mediācijas struktūru efektīvas izveides principu īstenošanu tika apspriesti darba grupas klātienē sanāksmē Hāgā 2012. gada 16. aprīlī un darīti zināmi 2012. gada Padomei. Padome atzinīgi novērtēja ziņojumu un „turpmākā darba virzības izklāstu”, kā arī „piekrita tam, ka darba grupa turpina darbu pie mediācijas struktūru ieviešanas, gaidot uz turpmāku progresu ziņojumu Padomei 2013. gadā”.⁴⁸

---

44 Šīs valstis ir **Austrālija, Francija, Pakistāna** un **ASV**. Papildu informācija par centrālajiem kontaktpunktiem ir pieejama < www.hcch.net > sadaļā *Child Abduction Section* un tālāk sadaļā *Cross-border family mediation*.

45 Konferenču Vispārējo lietu un politikas padomes pieņemtie secinājumi un ieteikumi (2011. gada 5.–7. aprīlis) (pieejami < www.hcch.net > sadaļā *Work in Progress* un tālāk sadaļā *General Affairs*), Ieteikums Nr. 8.

46 Turpat.

47 Sk. secinājumus un ieteikumus, kas pieņemti Īpašās komisijas Sestās sanāksmes I daļā (iepriekš minēti 38. piezīmē), Ieteikums Nr. 61.

48 Sk. Padomes 2012. gadā pieņemtos secinājumus un ieteikumus (iepriekš minēti 39. piezīmē), Ieteikums Nr. 9.

B Citu iestāžu darbs

- 19 Mediācija un citas alternatīvas strīdu risināšanas metodes ir veicinātas arī ar citiem daudzpusējiem instrumentiem un iniciatīvām.
- 20 Tāda reģionāla instrumenta piemērs, kas veicina mediācijas un līdzīgu procedūru izmantošanu, ir Eiropas Padomes sagatavotā un 1996. gada 25. janvārī pieņemtā *Eiropas Padomes Konvencija par bērnu tiesību piemērošanu*.⁴⁹
- 21 Vēl viens piemērs ir Padomes 2003. gada 27. novembra Regula (EK) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu (turpmāk — „Briseles IIa Regula”).⁵⁰
- 22 Tajā pašā laikā arvien lielāks mediācijas izmantojums valstu un starptautiskajās komercietībās un civiltiesībās rosināja dažas starptautiskas un reģionālas iniciatīvas, lai izstrādātu noteikumus un minimuma standartus pašam mediācijas procesam.⁵¹
- 23 Eiropas Padome 1998. gada 21. janvārī pieņēma Ieteikumu Nr. R (98) 1 par ģimenes mediāciju,⁵² ar kuru mudina valstis ieviest un sekmēt ģimenes mediāciju vai stiprināt esošo ģimenes mediāciju, tajā pašā laikā pieprasot principu ievērošanu, lai nodrošinātu mediācijas kvalitāti un skarto neaizsargāto personu aizsardzību. Principi attiecas uz ģimenes mediāciju valsts, kā arī starptautiskā līmenī.
- 24 Eiropas Padome 2002. gada 18. septembrī pieņēma Ieteikumu Rec (2002)10 par mediāciju civillietās,⁵³ kuram ir plašāka darbības joma un kurā izklāstīti arī citi principi, kas ir būtiski, lai sekmētu mediāciju atbildīgā veidā.
- 25 ASV Vienoto federālo likumu komisāru nacionālā konference 2001. gadā izstrādāja Tiesību aktu par pamatregulējumu mediācijas jomā⁵⁴ kā parauglikumu tam, kā sekmēt mediācijas efektīvu izmantošanu un nodrošināt juridisko konfidencialitāti informācijai, ar ko apmainās mediācijas procesā. Pa šo laiku vairāki ASV štati ir ieviesuši šos noteikumus savās jurisdikcijās.⁵⁵ Amerikas Šķīrējtiesu asociācija, Amerikas Juristu asociācijas Strīdu risināšanas nodaļa un Konfliktu risināšanas asociācija 2005. gadā pieņēma „Mediatoru Rīcības paraugstandartu”, ar kuru tika pārskatīta standartu agrākā redakcija, kas

49 Eiropas Padome – ELS Nr. 160, pieejams < <http://conventions.coe.int/treaty/en/treaties/html/160.htm> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā), 13. pants (Starpniecība un citi procesi strīdu šķīšanai):

„Lai novērstu vai šķīrtu strīdus vai izvairītos no tiesas procesa sākšanas, kas skar bērnus, Puses sekmē to, lai būtu paredzēta starpniecība vai citi procesi strīdu šķīšanai, kā arī sekmē šo procesu izmantošanu, lai panāktu vienošanos Pušu noteiktos attiecīgos gadījumos.”

50 Sk. Briseles IIa regulas preambulu, 25. apsvērumu:

„Centrālai iestādei jāsadarbības gan vispārējos jautājumos, gan konkrētos gadījumos, tajā skaitā, lai sekmētu ģimeņu strīdu atrisināšanu draudzīgā ceļā, lietās par vecāku atbildību. Tālab centrālā iestāde piedalās Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklā civillietās un komercietībās, kurš izveidots ar Padomes Lēmumu 2001/470/EK (2001. gada 28. maijs), ar ko izveido Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklu civillietās un komercietībās.”

Sk. arī 55. panta e) punktu):

„Centrālās iestādes pēc lūguma no citas dalībvalsts centrālās iestādes vai no personas, kam ir vecāku atbildība, sadarbības īpašos gadījumos, lai sasniegtu šīs regulas mērķus. Šim nolūkam tās tieši vai ar valsts institūcijas vai citas struktūras starpniecību saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem veic visus attiecīgos pasākumus saistībā ar personas datu aizsardzības jautājumiem, lai: (...) e) ar starpniecību vai citiem līdzekļiem sekmētu vienošanos personu starpā, kurām ir vecāku atbildība, un tālab veicinātu pārrobežu sadarbību.”

51 Daudzi no šiem reģionālajiem un starptautiskajiem instrumentiem ir vērsti uz strīdu alternatīvo risināšanu komercietībās, sk. piemēram, *UNCITRAL* Parauglikums par starptautisku samierināšanas procedūru komercietībās (3. piezīme iepriekš) un 1980. gadā pieņemtie *UNCITRAL* samierināšanas procedūras noteikumi, pieejams < <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/conc-rules/conc-rules-e.pdf> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

52 Ministru komitejas Ieteikums R (98)1 dalībvalstīm par ģimenes mediāciju, ko Ministru komiteja pieņēmusi 1998. gada 21. janvārī, pieejams < <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1153972&S ecMode=1&DocId=450792&Usage=2> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

53 Ministru komitejas Ieteikums Rec (2002)10 dalībvalstīm par mediāciju civillietās, ko Ministru komiteja pieņēmusi 2002. gada 18. septembrī, pieejams < <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=306401&Site=CM> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

54 Tiesību akts par pamatregulējumu mediācijas jomā (*Uniform Mediation Act*) (turpmāk — „ASV UMA”) tā 2003. gada augusta grozītajā redakcijā ir pieejams ASV Vienoto federālo likumu komisijas (*Uniform Law Commission*) tīmekļa vietnē < <http://www.uniformlaws.org> >.

55 Sk. informāciju ASV Vienoto federālo likumu komisijas tīmekļa vietnē < <http://www.uniformlaws.org> >.

- bija spēkā kopš 1994. gada.⁵⁶ Paraugstandarts ir paredzēts, lai sniegtu mediatoriem norādījumus, kā arī informētu mediācijas puses un veicinātu sabiedrības uzticību mediācijai.⁵⁷
- 26 Ar Eiropas Komisijas palīdzību ieinteresētās personas izstrādāja „Eiropas Mediatoru rīcības kodeksu”,⁵⁸ kas stājās spēkā 2004. gada 2. jūlijā. Ar „Eiropas Mediatoru rīcības kodeksu” tika iedibināti vairāki principi, kuru ievērošana individuāliem mediatoriem civillietās un komercietās ir brīvprātīga un, pašiem uzņemoties atbildību.
- 27 Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības Padome 2008. gada 21. maijā pieņēma Eiropas Direktīvu par konkrētiem mediācijas aspektiem civillietās un komercietās.⁵⁹ Saskaņā ar direktīvas 12. pantu ES dalībvalstīm bija pienākums nodrošināt, ka „vēlākais 2011. gada 21. maijā dalībvalstīs stājas spēkā normatīvi un administratīvi akti, kas vajadzīgi, lai ievērotu šīs direktīvas prasības, izņemot 10. pantu, kura izpildi nodrošina vēlākais līdz 2010. gada 21. novembrim [...]”.⁶⁰ Šajā kontekstā jāmin vēl kāda Eiropas Savienības iniciatīva: pēc ministru semināra, ko 2010. gada 14. oktobrī organizēja Eiropas Savienības Beļģijas prezidentūra, Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla civillietās un komercietās ietvaros tika izveidota darba grupa ģimenes mediācijai starptautiskās bērnu nolaupīšanas gadījumos,⁶¹ kuras uzdevums ir sintezēt dažādās saistītās iniciatīvas un darbus un piedāvāt instrumentus, lai sekmētu un uzlabotu mediācijas izmantošanu šajā jautājumā.
- 28 Papildus tika izstrādāti vairāki divpusēji nolīgumi attiecībā uz miermīlīgu risinājumu panākšanas sekmēšanu pārrobežu ģimenes strīdos, kas saistīti ar bērniem.⁶²

56 Mediatoru Rīcības paraugstandartu (*Model Standards of Conduct for Mediators*) teksts (turpmāk — „ASV Mediatoru rīcības standartnoteikumi”) ir pieejams < http://www.americanbar.org/content/dam/aba/migrated/2011_build/dispute_resolution/model_standards_conduct_april2007.authcheckdam.pdf > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

57 Sk. ASV Mediatoru rīcības standartnoteikumu preambulu, turpat.

58 Pieejams < http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_en.htm > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

59 Eiropas Direktīva par mediāciju (5. piezīme iepriekš).

60 Attiecībā uz Eiropas Savienības dalībvalstu veiktajiem pasākumiem, lai nodrošinātu atbilstību Direktīvai, sk. Eiropas Tiesiskās sadarbības atlantu (*European Judicial Atlas*) < http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/index_lv.htm > sadaļā „Mediācija (Direktīva 2008/52/EK)” (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

61 Papildu informāciju par Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklu civillietās un komercietās sk. Eiropas Komisijas tīmekļa vietnē < http://ec.europa.eu/civiljustice/index_lv.htm > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

62 Sk., piem., Austrālijas valdības un Ēģiptes Arābu Republikas nolīguma par sadarbību bērnu labklājības aizsardzībā 6. pantu, Kaira, 2000. gada 22. oktobris; *Convention entre le gouvernement de la République française et le gouvernement de la République algérienne démocratique et populaire relative aux enfants issus de couples mixtes séparés franco-algériens* 2. pantu, Alžīra, 1988. gada 21. jūnijs; *Protocole d'accord instituant une commission consultative belgo-marocaine en matière civile* 2. pantu, Rabāta, 1981. gada 29. aprīlis; visu šo divpusējo nolīgumu teksti ir pieejami < www.incadat.com >, sadaļā *Legal Instruments* un tālāk sadaļā *Bilateral Arrangements*.

C Rokasgrāmatas struktūra

- 29 Principi un labā prakse šajā rokasgrāmatā ir atspoguļoti šādā secībā:
- 1. nodaļā sniegts vispārīgs pārskats par priekšrocībām un riskiem, kādi ir mediācijas izmantošanai starptautiskos ģimenes strīdos;
  - 2. nodaļā izklāstīti īpašie problēmjautājumi saistībā ar mediāciju starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās, uz kurām attiecas 1980. gada konvencijas par bērnu nolaupīšanu darbības joma;
  - 3. nodaļā aplūkots jautājums par īpašo kvalifikāciju, kas mediatoram nepieciešama, lai tas varētu mediēt starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās;
  - 4.–13. nodaļā hronoloģiskā secībā skatīts mediācijas process starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās, sākot no jautājuma par mediācijas pieejamību, beidzot ar mediācijas rezultātu un tā juridisko spēku;
  - pēdējās nodaļas ir veltītas mediācijas izmantošanai, lai novērstu bērnu nolaupīšanas gadījumus (14. nodaļa), citu alternatīvu strīdu risināšanas mehānismu izmantošanai, lai panāktu savstarpēji pieņemamus strīdu risinājumus starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās (15. nodaļa), un, visbeidzot, konkrētiem jautājumiem attiecībā uz mediācijas izmantošanu gadījumos, uz kuriem neattiecas Konvencijas darbības joma (16. nodaļa).

D Konteksts — daži tipiski gadījumi

- 30 Daži tipiski faktiskie gadījumi var uzskatāmāk parādīt mediācijas lietderīgumu starptautiskos ģimenes strīdos par bērniem, uz kuriem attiecas 1980. gada Hāgas konvencija par bērnu nolaupīšanu:
- a starptautiskās bērnu nolaupīšanas kontekstā mediācija starp to vecāku, no kura bērns ir aizvests, un to vecāku, kurš ir aizvedis vai aizturējis bērnu, var veicināt bērna brīvprātīgu atgriešanos vai kāda cita savstarpēji pieņemama risinājuma panākšanu; mediācija var sekmēt arī rīkojuma par bērna atgriešanos izdošanu, pamatojoties uz pušu piekrišanu vai kādu citu risinājumu tiesvedības ceļā;
  - b mediācija var būt noderīga arī tad, ja starptautiskās bērna nolaupīšanas gadījumā tas vecāks, no kura bērns ir aizvests, principā ir ar mieru piekrist bērna pārvietošanai ar nosacījumu, ka ir pienācīgi garantētas viņa saskarsmes tiesības; šādā gadījumā savstarpēji pieņemams strīda risinājums var palīdzēt izvairīties no bērna atgriešanās viņa pastāvīgās dzīvesvietas valstī pirms potenciālas turpmākas pārvietošanas;
  - c Hāgas bērna atgriešanas procesa gaitā mediāciju var izmantot, lai izveidotu mazāk konfliktējošu satvaru un atvieglotu tā vecāka, no kura bērns ir aizvests, un bērna saskarsmi procesa laikā;⁶³
  - d ņemot vērā rīkojumu par bērna atgriešanos, mediācija vecāku starpā var veicināt bērna ātru un drošu atgriešanos;⁶⁴
  - e ar bērniem saistīta ģimenes konflikta ļoti agrīnā posmā mediācija var palīdzēt novērst nolaupīšanu; ja vecāku attiecības izjūk un viens no vecākiem vēlas pamest valsti kopā ar bērnu, mediācija var palīdzēt vecākiem pārdomāt bērna pārvietošanu un tās alternatīvas un palīdz viņiem panākt savstarpēji pieņemamu risinājumu.⁶⁵

63 Šis jautājums ir ietverts arī „Labas prakses rokasgrāmatā par pārrobežu saskarsmi” (iepriekš minēta 16. piezīmē).

64 Šis jautājums ir ietverts arī „Labas prakses rokasgrāmatā par izpildi” (iepriekš minēta 23. piezīmē).

65 Šis jautājums ir ietverts arī „Labas prakses rokasgrāmatā par preventīviem pasākumiem” (iepriekš minēta 23. piezīmē).

Rokasgrāmata

1 Vienošanās veicināšanas pārrobežu ģimenes strīdos par aizgādību / aizbildnību un saskarsmes tiesībām būtiskā nozīme

- 31 Daudzās valstīs aizvien vairāk tiek izmantota mediācija un līdzīgi procesi, kas veicina strīdu miermīlīgu risinājumu ģimenes tiesībās. Tajā pašā laikā arvien vairāk valstu pieļauj lielāku pušu autonomiju ģimenes strīdu risināšanā, vienlaikus aizsargājot trešo personu, jo īpaši bērna, tiesības.

1.1 Savstarpēji pieņemamu strīdu risinājumu priekšrocības

→ Ir jāveic visi nepieciešamie pasākumi, lai mudinātu ar bērniem saistītā pārrobežu ģimenes strīdā iesaistītās puses rast savstarpēji pieņemamu strīda risinājumu.

- 32 Ir pierādījies, ka strīdu risināšanas vienošanās ceļā veicināšana ir īpaši noderīga ģimenes strīdos saistībā ar bērniem, kur konfliktā iesaistītajām pusēm parasti ir ilgstoši jāsadarbojas vienai ar otru. Tādējādi strīdā, kas izriet no vecāku kopdzīves pārtraukšanas, savstarpēji pieņemams risinājums var būt īpaši noderīgs, lai palīdzētu nodrošināt „bērna tiesības regulāri [...] uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar abiem vecākiem”, kā to garantē ANO Konvencija par bērna tiesībām (UNCRC).⁶⁶
- 33 Savstarpēji pieņemami strīda risinājumi ir ilgtspējīgāki, jo tie ir ciešāk saistīti ar pusēm. Tajā pašā laikā „tie nodrošina mazāk konfliktējošus noteikumus attiecībā uz aizgādības / aizbildnības tiesību un saskarsmes tiesību īstenošanu un tādējādi izteikti darbojas bērna interesēs”.⁶⁷ Turklāt savstarpēji pieņemami strīda risinājumi tiek uzskatīti par abām pusēm pieņemamākiem; katra puse var ietekmēt rezultātu un iesaistīties risinājuma meklēšanā abu pušu interesēs. Strīdu risināšana vienošanās ceļā ļauj izvairīties no situācijas, kad viena puse rezultātā tiek uztverta kā „uzvarētāja”, bet otra kā „zaudētāja”. Turpretim tiesas process saistībā ar aizgādību un saskarsmes tiesībām var pasliktināt vecāku attiecības, kā rezultātā bērniem ir lielākas iespējas saskarties ar psiholoģiskām problēmām.⁶⁸
- 34 Starp dažādajām metodēm attiecībā uz to, kā panākt savstarpēji pieņemamu risinājumu ģimenes konfliktā, mediācijas procesam ir konkrētas priekšrocības; tas sekmē pušu savstarpējo kontaktēšanos neformālā atmosfērā un dod pusēm iespēju izstrādāt pašām savu strīda atrisināšanas stratēģiju. Mediācija ir strukturēts, taču elastīgs process, kuru var viegli pielāgot katra konkrētā gadījuma vajadzībām. Tas pieļauj juridisku un ārpusjuridisku apsvērumu vienlaicīgu apspriešanu, kā arī tādas (trešās) personas neformālu iesaistīšanos, kurai var nebūt procesuālas rīcības tiesības attiecīgajā lietā.⁶⁹ Vēl kāda ļoti būtiska mediācijas priekšrocība ir tas, ka tā dod pusēm iespēju potenciālos turpmākos konfliktos rīkoties daudz konstruktīvākā veidā.⁷⁰ Turklāt, tā kā mediācijas uzsākšanas sliekšnis kopumā ir zemāks nekā attiecībā uz tiesvedību, mediācija var palīdzēt konflikta agrīnā posmā vēl pirms tā

66 ANO 1989. gada 20. novembra Konvencija par bērna tiesībām, sk. 10. panta 2. punktu, teksts pieejams < <http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

67 W. Duncan, „Pārrobežu apmeklēšanas/saskarsmes tiesības un 1980. gada 25. oktobra Hāgas Konvencija par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem. Gala ziņojums” (Transfrontier Access / Contact and the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction – Final Report), 2002. gada jūlija prov. dok. Nr. 5 Īpašās komisijas 2002. gada septembra/oktobra sanāksmei (pieejams < www.hcch.net > sadaļā Child Abduction Section), 89. rindkopa; sk. arī „Labas prakses rokasgrāmatu par pārrobežu saskarsmi” (iepriekš minēta 16. piezīmē), 2.1. sadaļa, 6. lpp.

68 Attiecībā uz Vāciju sk., piem., novērtējuma ziņojuma secinājumus, kuros salīdzināta mediācija un tiesas process valsts ģimenes strīdos par aizgādību un saskarsmes tiesībām, *Mediation und Gerichtsverfahren in Sorge- und Umgangsrechtskonflikte*; ziņojumu pasūtījusi Vācijas Federālā Tieslietu ministrija un sagatavojis R. Gregers (R. Greger), 2010. gada janvāris, 118. lpp., pieejams < <http://www.reinhard-greger.de/ikv3.pdf> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

69 Sk. N. Alexander (iepriekš minēts 7. piezīmē), 48. lpp.

70 Sk. arī K. J. Hopt and F. Steffek (iepriekš minēts 2. piezīmē), 10. lpp.

potenciālas saasināšanās. Mediācija var dot pusēm iespēju izvairīties no apgrūtināšanas tiesāšanās. Pārrobežu ģimenes strīdos par bērniem, kur tiesvedībai vienā valstī var sekot vai to papildināt tiesvedība vēl citā valstī saistībā ar tā paša strīda atšķirīgiem aspektiem, vienošanās ceļā panākts risinājums var būt īpaši izdevīgs.

- 35 Tas norāda uz vēl citu ieguvumu, ko var dot mediācija, proti, uz izmaksu efektivitāti. Mediācija var piedāvāt veidu, kā izvairīties no dārgas tiesvedības — dārgas gan abām pusēm, gan valstij.⁷¹ Tomēr, tā kā mediācijas izmaksas dažādās jurisdikcijās ir ļoti atšķirīgas un dažas jurisdikcijas var sniegt juridisku palīdzību tiesvedībā, bet ne mediācijā, nevar teikt, ka mediācija visās lietās pusēm būtu lētāka nekā tiesvedība. Taču, salīdzinot izmaksas konkrētā gadījumā, ir jāņem vērā iespēja, ka mediācija visticamāk nodrošinās ilgtspējīgu risinājumu, un tādējādi ir lielāka iespēja izvairīties no potenciālas tiesvedības nākotnē to pašu pušu starpā. No otras puses, izmaksas, kas nepieciešamas, lai mediācijas procesā panāktu vienošanos atzītu par saistošu un izpildāmu abās attiecīgajās jurisdikcijās, kas savukārt var ietvert nepieciešamību procesā iesaistīt tiesu iestādes, jau ir jāiekļauj mediācijas izmaksu aprēķinā.⁷²
- 36 Piemērs dažām priekšrocībām, ko var sniegt mediācija starptautiskās bērna nolaupīšanas lietā:

- *T un M, precējušies un abi A valsts pilsoņi, 2005. gadā pārceļas no valsts A uz attālo valsti Z kopā ar abu divgadīgo meitu, attiecībā uz kuru viņiem saskaņā ar A un Z valsts likumiem ir kopīga aizgādība. Pārceļšanās iemesls ir tēva (T) darbs uzņēmumā Z valstī. Turpmākos gadus ģimene uzturas Z valstī, lai gan mātei (M) ir grūti iedzīvoties jaunajā vidē valodas un kultūru atšķirību dēļ. Tā kā A valsts ir vairāku tūkstošu kilometru attālumā, ģimene to apmeklē reti; vecvecāki no mātes puses tādēļ izdara spiedienu uz M par atgriešanos A valstī. Ņemot vērā attiecību problēmas, M beidzot izlemj 2010. gadā atgriezties atpakaļ A valstī. Viņa slepeni tam gatavojas un pēc Ziemassvētku brīvdienām 2010. gadā, kuras viņa pavada savu vecāku mājās A valstī kopā ar bērnu, viņa informē vīru, ka viņa ar bērnu neatgriezīsies Z valstī. T ir šokēts, un, uzzinot par 1980. gada Hāgas konvenciju par bērna nolaupīšanu, kura ir spēkā starp A valsti un Z valsti, viņš iesniedz pieprasījumu par bērna atdošanu. Līdz ar to A valstī tiek uzsākts bērna atgriešanas process. Vienlaikus T vērsas Z valsts tiesās, lai viņam piešķirtu meitas provizoriskas atsevišķas aizgādības tiesības.*

Papildus savstarpēji pieņemama risinājuma acīmredzamajām priekšrocībām, kas bērnam šādā gadījumā dod iespēju saglabāt personiskas attiecības un tiešu saskarsmi ar abiem vecākiem, miermīlīgs risinājums var palīdzēt pusēm izvairīties no apgrūtināšanas un ilgstošas tiesvedības abu attiecīgo valstu tiesās. Tas ietvertu: 1) bērna atgriešanas procesu A valstī, kas gadījumā, ja uz atgriešanu neattiecas neviens no ierobežotajiem izņēmumiem, beigsies ar bērna ātru atgriešanos Z valstī; 2) tiesvedību par aizgādību Z valstī, kas, iespējams, var sekot pēc 3) mātes ierosinātas tiesvedības par bērna pārvietošanu no Z valsts uz A valsti. Vecāku strīda ilgstošā risināšana tiesā ne vien izsmels pušu finanšu resursus, bet visticamāk arī padziļinās vecāku konfliktu. Arī tad, ja bērna atgriešanas process A valstī beigtos ar atteikumu, gadījumā, ja vecāku konflikts nebūs atrisināts, tik un tā, visticamāk, sekos tiesvedība (par aizgādību/aizbildnību un saskarsmes tiesībām).

71 Attiecībā uz **Vāciju** sk., piem., novērtējuma ziņojuma secinājumus, kuros salīdzināta mediācija un tiesas process valsts ģimenes strīdos par aizgādību/aizbildnību un saskarsmes tiesībām, R. Gregers (iepriekš minēts 68. piezīmē), 115. lpp.; attiecībā uz **Apvienoto Karalisti (Angliju un Velsu)** sk. arī Valsts Revīzijas biroja ziņojumu „Juridiskā palīdzība un mediācija personām, kas iesaistītas ģimenes izjukšanā” (*Legal aid and mediation for people involved in family breakdown*), 2007. gada marts, 8., 10. lpp., pieejams < http://www.nao.org.uk/publications/0607/legal_aid_for_family_breakdown.aspx > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

72 Par mediācijas izmaksām sk. turpmāk 4.3. sadaļu.

Ja vecāki spētu panākt savstarpēji pieņemamu risinājumu, viņi abi varētu „virzīties tālāk” un koncentrēties uz savu vecāku pienākumu miermīlīgu izpildi.

Mediācija ir elastīga un var pielāgoties konkrētā gadījuma vajadzībām. Piemēram, ja abas puses vienojas un uzskata to par atbilstošu un iespējamu, mediācijas procesā varētu iekļaut arī diskusijas ar bērna vecvecākiem no mātes puses, kuriem nebūtu procesuālas rīcības spējas tiesvedībā par konfliktu,⁷³ bet būtu liela ietekme uz vienu no konflikta pusēm. Viņu atbalsta nodrošināšana saistībā ar konflikta atrisināšanu var padarīt atrisinājumu ilgtspējīgāku. Mediācijai var būt priekšrocības arī organizācijas līmenī, jo to var organizēt kā pārrobežu procesu, mediācijas sesijas rīkojot videokonferences veidā, ja pušu piedalīšanās klātienē sanāksmē nav iespējama. ■

1.2 Ierobežojumi, riski un aizsardzības pasākumi

→ Būtu jāievieš aizsardzības pasākumi un garantijas, lai izvairītos no tā, ka iesaistīšanās mediācijā rada nelabvēlīgu situāciju kādai no pusēm.

- 37 Ierobežojumus un riskus, kas var būt saistīti ar mediācijas procesā vai līdzīgā strīdu risināšanas veidā panāktiem savstarpēji pieņemamiem risinājumiem, parasti nevajadzētu uzskatīt par iemeslu, lai vairītos izmantot šos līdzekļus pilnībā, bet gan vajadzētu saprast, ka var būt jānosaka nepieciešamie aizsardzības pasākumi.
- 38 Ne visus ģimenes konfliktus var atrisināt miermīlīgi. Tas ir nepārprotami skaidrs, tomēr tas ir jāuzsver. Dažos gadījumos ir nepieciešama tiesu iestādes iejaukšanās. Tas var būt saistīts ar konflikta veidu, pušu īpašajām vajadzībām vai lietas īpašajiem apstākļiem, kā arī konkrētām juridiskām prasībām. Pusēm, kurām nepieciešams tiesas nolēmums, nedrīkst liegt piekļuvi tiesu pakalpojumiem. Izmantojot mediāciju gadījumos, kad viena puse skaidri nevēlas iesaistīties mediācijas procesā, vai citos gadījumos, kas nav piemēroti mediācijai, var tikai zaudēt tik dārgo laiku.⁷⁴
- 39 Pat tad, ja abas puses piekrīt mediācijai, ir jāpievērš uzmanība tādiem īpašiem apstākļiem kā faktiem, kas liecina par iespējamu vardarbību ģimenē.⁷⁵ Pati pušu tikšanās mediācijas sesijas gaitā var pakļaut riskam vienas puses, kā arī paša mediatora fizisko vai garīgo neaizskaramību. Ir jāapsver arī iespējamība, ka vienas no pusēm narkotiku vai alkohola lietošana var būt par iemeslu šīs personas nespējai aizstāvēt savas intereses.
- 40 Novērtējums par gadījuma piemērotību mediācijai ir svarīgs rīks, lai identificētu īpaša riska gadījumus.⁷⁶ Potenciālajās mediācijas lietās ir jānoskaidro, vai ir konstatējama vardarbība ģimenē, kā arī narkotiku un alkohola lietošana un citi apstākļi, kas var ietekmēt lietas piemērotību mediācijai. Ja mediācijas izmantošana gadījumos, kad ģimenē notikusi vardarbība, tomēr ir iespējama,⁷⁷ ir jāveic nepieciešamie pasākumi, lai garantētu skarto personu drošību. Uzmanība jāpievērš arī atšķirībām pušu spēku samērā — gan saistībā ar vardarbību ģimenē, gan ar citiem apstākļiem vai arī ar puses rakstura iezīmēm.
- 41 Turklāt var pastāvēt risks, ka risinājumam, par kuru panākta vienošanās, nebūs juridiska spēka un tādējādi puses tiesības turpmāka konflikta gadījumā ar to nebūs aizsargātas. Tam ir vairāki iespējamie iemesli. Mediācijā panāktā vienošanās vai tās daļa var būt pretrunā ar piemērojamiem tiesību aktiem vai var nebūt juridiski saistoša un izpildāma tādēļ, ka vienošanās nav reģistrēta, tiesas apstiprināta un / vai iekļauta tiesas rīkojumā, ja tas tiek prasīts. Šajā saistībā jāuzsver, ka dažās jurisdikcijās puses autonomija attiecībā uz dažiem ģimenes tiesību aspektiem ir ierobežota.⁷⁸ Piemēram, dažās sistēmās vienošanās par vecāku atbildību var nebūt ar juridisku spēku, ja vien tiesa tās nav apstiprinājusi. Tāpat arī daudzas tiesību sistēmas ierobežo vecāku iespējas ar vienošanās palīdzību noteikt bērnam izmaksājamo uzturlīdzekļu apmēru.

73 Dažās valstīs vecvecākiem pašiem var būt tiesības uz saskarsmi ar bērnu, un tādējādi viņi var būt dalībnieki tiesas procesā saistībā ar tiesībām uz saskarsmi ar bērnu.

74 Jautājums par piemērotības mediācijai izvērtēšanu ir detalizēti apskatīts 4.2. sadaļā turpmāk.

75 Sk. 10. nodaļu par vardarbību ģimenē.

76 Sīkāku informāciju sk. 4.2. sadaļā turpmāk.

77 Sk. 10. nodaļu par vardarbību ģimenē.

78 Sīkāku informāciju sk. 12. nodaļā.

- 42 Pārrobežu ģimenes strīdos tiesiskā situācija ir īpaši sarežģīta. Ir jāņem vērā divu vai vairāku tiesību sistēmu mijiedarbība. Ir svarīgi, lai vecāki būtu labi informēti par tiesību aktiem, kas piemērojami mediācijā izskatāmajiem jautājumiem, kā arī par tiesību aktiem, kas piemērojami pašam mediācijas procesam, tostarp par konfidencialitāti, kā arī par to, kā šīs vienošanās var iegūt juridisku spēku abās (visās) attiecīgajās tiesību sistēmās.⁷⁹
- 43 Daži no riskiem, kas var rasties gadījumos, ja vienošanos pieņem, neizvērtējot visus tiesiskās situācijas aspektus, ir atspoguļoti vairākos variantos, kas piedāvāti 36. punktā izklāstītā piemēra gadījumā.

1. VARIANTS

Pēc tam, kad māte (M) veikusi bērna nelikumīgu aizvešanu no Z valsts uz A valsti, vecāki vienojas, ka M atgriezīsies Z valstī kopā ar bērnu ar tādu nosacījumu, ka tēvs (T) līdz brīdim, kamēr Z valstī beigsies tiesvedība par aizgādību, nodrošinās nepieciešamos uzturlīdzekļus, lai māte varētu palikt ar bērnu Z valstī, ieskaitot ģimenes mājas izmantošanu, kamēr T apsola uzturēties citā vietā, lai tādējādi izvairītos no turpmākiem konfliktiem. Pēc tam M, paļaujoties uz vienošanos, kopā ar bērnu atgriežas Z valstī, taču T atsakās pamest ģimenes māju un finansiāli atbalstīt M. Tā kā vecāku vienošanās pirms īstenošanas nebija atzīta par izpildāmu ne Z valstī, ne A valstī, un, ņemot vērā to, ka ne viena, ne otra valsts bez tiesas apstiprinājuma neuzskata vienošanos par tādu, kurai būtu juridisks spēks, viens no vecākiem viegli var atkāpties no vienošanās par sliktu otram no vecākiem.

2. VARIANTS

Pēc tam, kad māte (M) veikusi bērna nelikumīgu aizvešanu no Z valsts uz A valsti, vecāki vienojas, ka bērns kopā ar M paliek A valstī un katru gadu daļu skolas brīvlaika pavadīs ar tēvu (T) Z valstī. Trīs mēnešus pēc bērna nelikumīgās aizvešanas bērns dodas uz Z valsti, lai pavadītu Lieldienu brīvdienas ar T. Brīvdienām beidzoties, T atsakās sūtīt bērnu atpakaļ uz A valsti. Viņš apgalvo, ka tā nav bērna nelikumīga aizturēšana, jo bērns tagad ir atpakaļ savā pastāvīgajā dzīvesvietā, no kuras tas vienīgo reizi ir bijis prom M nelikumīgās bērna aizvešanas dēļ. T atsaucas arī uz provizorisko atsevišķas aizgādības rīkojumu, ko Z valsts kompetentā tiesa viņam izdevusi uzreiz pēc tam, kad M nelikumīgi aizvedusi bērnu. Un atkal, gadījumos, kad mediācijas procesā panāktais risinājums pirms tā praktiskās īstenošanas nav atzīts par juridiski saistošu attiecīgajās jurisdikcijās, viens no vecākiem var viegli nepildīt solīto.

3. VARIANTS

Bērns ir nelikumīgi aizvests no Z valsts uz trešo valsti V, uz kuru māte (M) vēlas pārcelties darba dēļ. Neprecētajam tēvam (T), no kura bērns ir aizvests, ir ex lege tiesības uz aizgādību saskaņā ar A valsts un Z valsts likumiem, taču viņam nav aizgādības tiesību saskaņā ar V valsts likumiem. Starp šīm valstīm 1996. gada Hāgas konvencija par bērnu aizsardzību nav spēkā. Neapzinoties šo situāciju, T piekrīt, ka bērns un viņa māte pārceļas uz V valsti, ar nosacījumu, ka viņš var uzturēt ar bērnu regulārus personiskus kontaktus. Mediācijas procesā panāktā vienošanās, kas izstrādāta, neņemot vērā tiesisko situāciju, nav reģistrēta vai jebkādā citā veidā formalizēta; tai nav juridiska spēka ne saskaņā ar Z valsts, ne V valsts likumiem. Gadu vēlāk M pārtrauc kontaktus starp tēvu un bērnu. Saskaņā ar V valsts likumiem, kuri sakarā ar bērna pastāvīgās dzīvesvietas maiņu šajā gadījumā tagad kļūst piemērojami aizgādības tiesībām un saskarsmes tiesībām, neprecētajam tēvam nav vecāku tiesību attiecībā uz bērnu.⁸⁰

⁷⁹ Sk. 6.1.7. sadaļu par apzinātu lēmuma pieņemšanu un 12. un 13. nodaļu turpmāk.

⁸⁰ Ja V valstī un Z valstī ir spēkā 1996. gada Hāgas konvencija par bērnu aizsardzību, tad tēvam *ex lege* ir atbildība kā vienam no vecākiem; sk. Konvencijas 16. panta 3. punktu. Sk. arī P. Lagarde, *Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention, in Proceedings of the Eighteenth Session (1996), Tome II, Protection of children, The Hague, SDU, 1998, 535.–605. lpp., 579. lpp., 581. lpp.* (pieejams arī < www.hcch.net > sadaļā Publications).

- 44 Vel kāds sarežģīts jautājums starptautisku ģimenes strīdu mediācijā attiecībā uz aizgādību/aizbildību un saskarsmes tiesībām ir tas, kā vislabāk aizsargāt attiecīgā bērna intereses. Lēmumā par aizgādību/aizbildību vai saskarsmes tiesībām tiesa saskaņā ar likumu, kāds pastāv lielākajā daļā valstu, ņem vērā bērna labākās intereses, un daudzās jurisdikcijās šajā kontekstā tieši vai netieši tiek uzklauss bērna viedoklis, ja viņš ir sasniedzis attiecīgu vecumu un brieduma pakāpi. Mediācija būtiski atšķiras no tiesas procesa attiecībā uz bērna viedokļa uzklausišanu. Tiesnesis atkarībā no bērna vecuma un brieduma pakāpes var uzklauss bērnu personīgi, vai arī bērnu var intervēt speciālists, piemērojot attiecīgus aizsardzības pasākumus bērna garīgās neaizskaramības aizsargāšanai. Tādā veidā tiesnesis var tieši ņemt vērā bērna viedokli. Turpretim mediatora procesuālās pilnvaras ir ierobežotas. Viņam nav pilnvaru izjautāt bērnu un atšķirībā no tiesnešiem dažās valstīs, viņš nevar aicināt bērnu uz uzklausišanu vai pieprasīt, lai bērnu intervē eksperts.⁸¹ Ir jāveic aizsardzības pasākumi, lai aizsargātu bērna tiesības un labklājību mediācijas procesā.⁸²

1.3 Saistības ar citām attiecīgām tiesiskām procedūrām vispārīgā nozīme

- Mediācija un citas procedūras, ar kuru palīdzību panākt ģimenes strīdu savstarpēji pieņemamu risinājumu, būtu vispārīgi jāuzlūko kā tiesisko procedūru papildinājums, bet ne aizstājējs.
- Nedrīkstētu ierobežot piekļuvi tiesas procesam.
- Mediācijā starptautiskos ģimenes strīdos ir jāņem vērā attiecīgie valsts un starptautiskie tiesību akti, lai nodrošinātu, ka mediācijā panāktā vienošanās ir saderīga ar attiecīgajiem tiesību aktiem.
- Būtu jābūt pieejamām nepieciešamajām tiesiskajām procedūrām, lai mediācijas procesā panāktā vienošanās iegūtu juridisku spēku.

- 45 Ir būtiski norādīt, ka mediācija un citas procedūras, kuras sekmē savstarpēji pieņemamu strīdu risinājumu panākšanu, nebūtu uzskatāmas par tiesas procedūru pilnīgu aizstājēju, bet gan par to papildinājumu.⁸³ Cieša saistība starp šīm procedūrām var būt rezultatīva dažādos veidos un vienlaikus palīdzēt novērst dažus trūkumus, kādi pastāv gan attiecībā uz tiesas procesiem, gan strīdu miermīlīgas risināšanas mehānismiem, piemēram, mediāciju.⁸⁴ Jāuzsver, ka pat tad, ja jau agrīnā starptautiska ģimenes strīda risināšanas posmā piemērota mediācija un līdzīgas procedūras var novērst vēlāku tiesāšanos, tik un tā bieži būs nepieciešami papildu „tiesas procesi”, lai panāktu savstarpēji pieņemamo risinājumu varētu atzīt par juridiski saistošu un izpildāmu visās attiecīgajās tiesību sistēmās.⁸⁵

81 Sk. arī terminoloģijas sadaļu iepriekš, „Mediācija”.

82 Sk. 6.1.6. sadaļu par bērna interešu un labklājības ievērošanu mediācijas procesā un 7. nodaļu par bērna iesaistišanu.

83 Sk. arī Eiropas Padomes Ieteikumu Rec (2002)10 par mediāciju civillietās (53. piezīme iepriekš), Preambula: „Piebilstot, ka, lai gan mediācija var palīdzēt mazināt konfliktus un tiesu darbslodzi, tā nevar aizvietot efektīvu, taisnīgu un viegli pieejamu tiesu sistēmu”;

sk. arī III principu, 5 (Mediācijas organizācija):

„Pat tad, ja puses izmanto mediāciju, ir jābūt iespējai izmantot tiesu, jo tiesa ir maksimālā garantija pušu tiesību aizsardzībai.”

84 Jāpiebilst, ka gadījumā, ja miermīlīgu strīdu risināšanas līdzekļus izmanto starptautiskā bērna nolaupšanas lietā, cieša saikne ar tiesvedību ir ne vien rezultatīva, bet gandrīz obligāta; sk. turpmāk jo īpaši 2.2. sadaļu.

85 Procedūras, kas nepieciešamas, lai mediācijas procesā panāktā vienošanās būtu tiesiski saistoša un izpildāma, dažādās tiesību sistēmās ir atšķirīgas. Sīkāku informāciju par šo tēmu sk. 12. un 13. nodaļā turpmāk.

- 46 Ja mediācija tiek piedāvāta starptautiskā ģimenes strīdā iesaistītām pusēm, tās ir jāinformē, ka mediācija nav vienīgais strīda risināšanas veids. Ir jābūt piekļuvei tiesvedībai.⁸⁶
- 47 Tiesiskā situācija starptautiskos ģimenes strīdos bieži ir sarežģīta. Ir svarīgi, lai pusēm būtu pieejama attiecīgā juridiskā informācija.⁸⁷
- 48 Starptautiskos ģimenes strīdos ir īpaši svarīgi nodrošināt, lai mediācijas procesā panāktā vienošanās, pirms sākas tās īstenošana, attiecīgajā jurisdikcijā iegūtu juridisku spēku.⁸⁸ Ir jābūt pieejamām visām atbilstošajām procedūrām — apstiprināšanai tiesā, reģistrācijai tiesā vai citām, lai mediācijas procesā panāktā vienošanās vispār būtu ar tiesisku spēku.⁸⁹ Un arī šajā ziņā mediatoru un pušu juridisko pārstāvju cieša sadarbības var būt ļoti noderīga, kā arī noderīga var būt visa būtiskā informācija, ko starptautiskā ģimenes mediācijā sniedz centrālās iestādes vai centrālie kontaktpunkti.⁹⁰

2 Mediācijas izmantošana 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu ietvaros — pārskats par īpašajiem problēmjautājumiem

- 49 1980. gada Hāgas konvencija par bērnu starptautisko nolaupīšanu atbalsta miermīlīgu risinājumu meklēšanu. Tās 7. pants paredz, ka centrālajām iestādēm „ir jāveic sekojoši atbilstoši pasākumi — [...] c) nodrošināt bērna brīvprātīgu atgriešanos vai rast jautājuma miermīlīgu atrisinājumu”, un 10. pantā tas daļēji tiek atkārtots: „Tās Līgumslēdzējas Puses, kurā atrodas bērns, Centrālajai Iestādei jāveic vai jānodrošina attiecīgo pasākumu veikšana, lai panāktu bērna brīvprātīgu atgriešanos.”
- 50 Šīs rokasgrāmatas 2. nodaļa ir paredzēta, lai pievērstu uzmanību īpašajiem problēmjautājumiem saistībā ar mediācijas izmantošanu starptautiskos bērnu nolaupīšanas gadījumos, uz kuriem attiecas 1980. gada Hāgas konvencija.
- 51 Jāuzsver, ka ir atšķirības starp valsts mēroga ģimenes mediāciju un starptautisko ģimenes mediāciju. Mediācija starptautiskos ģimenes strīdos ir daudz sarežģītāka, un mediatoriem nepieciešama attiecīga papildu apmācība. Divu dažādu tiesību sistēmu, dažādu kultūru un valodu mijiedarbība šādos gadījumos padara mediāciju daudz sarežģītāku. Vienlaikus daudz lielāki ir tie riski, ar kādiem puses saskaras, paļaujoties uz tādu mediācijā panāktu vienošanos, kurā nav tikusi ņemta vērā tiesiskā situācija un kurai attiecīgajās jurisdikcijās nav juridiska spēka. Puses var nezināt to, ka tāda personu vai preču pārrobežu kustība, par kādu panākta vienošanās, var izmainīt pušu juridisko situāciju. Kad ir runa par aizgādības / aizbildnības tiesībām vai saskarsmes tiesībām, piemēram, pastāvīgā dzīvesvieta starptautiskajās privāttiesībās bieži tiek izmantota kā „vienojošais faktors”. Tādējādi bērna pastāvīgās dzīvesvietas maiņa no vienas valsts uz citu pēc vecāku vienošanās īstenošanas var ietekmēt jurisdikciju un piemērojamās tiesības attiecībā uz aizgādību / aizbildnību un saskarsmi, un tātad tā var ietekmēt arī pušu tiesību un pienākumu tiesisko novērtējumu.⁹¹

86 Sk. arī Eiropas Padomes Ieteikumu Rec (2002)10 par mediāciju civillietās (53. piezīme iepriekš), III princips, 5 (Mediācijas organizācija):

„Pat tad, ja puses izmanto mediāciju, ir jābūt iespējai izmantot tiesu, jo tiesa ir maksimālā garantija pušu tiesību aizsardzībai.”

Sk. arī S. Vigers, *Note on the development of mediation, conciliation and similar means* (iepriekš minēta 11. piezīmē), 5.1., 17. lpp.

87 Sk. 6.1.7. sadaļu un 12. un 13. nodaļu turpmāk; attiecībā uz Centrālo iestāžu un citu institūciju lomu šīs informācijas sniegšanas veicināšanā, kā arī pušu pārstāvju lomu sk. 4.1. sadaļu turpmāk.

88 Sk. arī Mediācijas struktūru izveides principus, 1. pielikumā turpmāk; sk. 11., 12. un 13. nodaļu turpmāk.

89 Sk. arī Eiropas Direktīvu par mediāciju (5. piezīme iepriekš), 6. pants (Mediācijā panāktu izlīgumu izpilde):

„1. Dalībvalstis nodrošina, ka pusēm vai vienai pusei gadījumā, ja citas puses ir skaidri apliecinājušas piekrišanu, ir iespēja lūgt, lai mediācijā panāktā rakstiska izlīguma saturu atzīst par izpildāmu. Tāda izlīguma saturu atzīst par izpildāmu, izņemot, ja konkrētā gadījumā izlīguma saturs ir vai nu pretrunā tās dalībvalsts tiesību aktiem, kurā ir iesniegts lūgums, vai attiecīgās dalībvalsts tiesību akti neparedz tā izpildi.

2. Tiesa vai cita kompetenta iestāde var atzīt tāda izlīguma saturu par izpildāmu ar spriedumu vai lēmumu, vai arī ar autentisku instrumentu saskaņā ar tās dalībvalsts tiesību aktiem, kurā lūgums ir iesniegts.

3. Dalībvalstis Komisijai dara zināmas tās tiesas vai citas iestādes, kas ir kompetentas pieņemt lūgumus saskaņā ar 1. un 2. punktu.

4. Nekas šajā pantā neietekmē kādā citā dalībvalstī piemērojamus noteikumus par tādu izlīgumu atzīšanu un izpildi, kuri ir atzīti par izpildāmiem saskaņā ar 1. punktu.”

90 Attiecībā uz Centrālo iestāžu un citu institūciju lomu šīs informācijas sniegšanas veicināšanā, kā arī pušu pārstāvju lomu sk. 4.1. sadaļu turpmāk.

91 Sk. 12. un 13. nodaļu turpmāk.

- 52 Starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās ir raksturīgas īpaši saspringtas pušu attiecības. Tas vecāks, no kura bērns ir aizvests, nereti būdami šokēti par bērna pēkšņo pazūšanu, var piedzīvot bailes, ka savu bērnu vairs nekad nesatiks, savukārt tas vecāks, kurš bērnu ir aizvedis/aizturējis, pēkšņi apjaušot savas darbības iespējamās sekas, var baidīties no tiesas procedūrām, bērna piespiedu atgriešanas un iespējamās negatīvas ietekmes uz tiesvedību par aizgādību. Papildus praktiskajām grūtībām saistībā ar to, kā iesaistīt vecākus konstruktīvā mediācijas procesā, pastāv visaptveroša nepieciešamība pēc paātrinātas rīcības. Papildu sarežģījumus var radīt kriminālprocess, kas bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesā ierosināts pret to vecāku, kurš bērnu ir aizvedis/aizturējis, kā arī vīzu un ieceļošanas jautājumi.

2.1 Termini/paātrinātās procedūras

- Mediācija starptautiskās bērnu nolaupīšanas gadījumos ir jāveic ātri.
- Mediācija nedrīkstētu kavēt Hāgas tiesvedību par bērna atgriešanu.
- Puses pēc iespējas drīzāk būtu jāinformē par mediācijas pieejamību.
- Katrā individuālā lietā būtu jāizvērtē mediācijas piemērotība.
- Mediācijas pakalpojumiem, kurus izmanto starptautiskās bērnu nolaupīšanas gadījumos, ir jāietver mediācijas sesiju plānošana īsā laikā.
- Pirms mediācijas procesa uzsākšanas būtu jāapsver bērna atgriešanas procesa ierosināšana.

- 53 Starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās laiks ir ļoti svarīgs. 1980. gada Hāgas konvencija par bērnu starptautisko nolaupīšanu paredz bērna tūlītēju atgriešanos viņa pastāvīgās dzīvesvietas valstī.⁹² Šīs konvencijas mērķis ir atjaunot *status quo ante* jeb pirmsnolaupīšanas situāciju, cik drīz vien iespējams, lai tādējādi mazinātu negatīvās sekas, ko bērnam rada aizvešana vai aizturēšana. Konvencija aizsargā bērna intereses, atturot vienu no vecākiem gūt priekšrocības, kuras izriet no „mākslīgām jurisdikcijas saitēm starptautiskā līmenī ar nolūku iegūt (atsevišķas) bērna aizgādības tiesības”.⁹³
- 54 Jāuzsver, ka nolaupīšanas lietās laiks „darbojas” par labu tam vecākam, kurš bērnu aizvedis; jo ilgāk bērns uzturas valstī, uz kuru nelikumīgi aizvests, un ģimenes strīds šajā jautājumā nav atrisināts, jo grūtāk ir atjaunot bērna attiecības ar to vecāku, no kura bērns ir aizvests. Šāda kavēšanās var ietekmēt tā vecāka, no kura bērns ir aizvests, tiesības, taču vēl būtiskāk tas apdraud iesaistītā bērna tiesības uzturēt pastāvīgus kontaktus ar abiem vecākiem — tiesības, kas noteiktas *UNCRC*.⁹⁴
- 55 Ja bērna atgriešanas process tiek ierosināts vairāk kā vienu gadu pēc nolaupīšanas, 1980. gada Hāgas konvencija par bērnu starptautisko nolaupīšanu piešķir tiesai pilnvaras atteikt bērna atgriešanos, ja ir pierādīts, ka bērns ir iedzīvojies jaunajā vidē (12. panta otrā daļa).
- 56 Mediācija starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās ir jāveic ātri neatkarīgi no tā, kādā posmā tā tiek uzsākta. Konvencijas par bērnu starptautisko nolaupīšanu apiešana par sliktu iesaistītajam bērnam ir viena no galvenajām problēmām, kura jārisina, izveidojot aizsardzības pasākumus saistībā ar mediācijas izmantošanu.⁹⁵ Kaut arī visu interesēs ir nodrošināt starptautiska ģimenes strīda miermīlīgu atrisināšanu, ir jānovērš iespēja, ka viens no vecākiem var mediāciju ļaunprātīgi izmantot kā novilcināšanas taktiku.

92 Sk. 1980. gada Konvencijas preambulu.

93 Sk. E. Pérez-Vera, *Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention*, in *Actes et documents de la Quatorzième session (1980)*, Tome II, *Child abduction*, Hāga, Imprimerie Nationale, 1998., 425.–476. lpp., 428. lpp., 11. rindkopa (pieejams arī < www.hcch.net > sadaļā *Publications*).

94 Sk. ANO Konvencijas par bērnu tiesībām (*UNCRC*) 10. panta 2. punktu.

95 Sk. arī S. Vigers, *Mediating International Child Abduction Cases – The Hague Convention*, Hart Publishing, Oksforda, 2011., 42. lpp. un turpmākās.

- 57 Saņēmušas pieprasījumu par bērna atdošanu, centrālās iestādes saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu starptautisko nolaupīšanu centīsies panākt bērna brīvprātīgu atgriešanos, tiklīdz tiks uzzināta viņa atrašanās vieta (7. panta otrās daļas c) punkts un 10. pants). Ja bērna nolaupīšanas gadījumā ir pieejami attiecīgie pakalpojumi, tad mediācija būtu jāierosina jau šajā agrinajā posmā. Sk. arī 4. nodaļu („Mediācijas pieejamība”).
- 58 Lai novērstu nevajadzīgu kavēšanos, mediācijas piemērotība konkrētā bērna nolaupīšanas gadījumā būtu jāizvērtē, pirms tā tiek uzsākta.⁹⁶
- 59 Mediācijas pakalpojumiem, kurus saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju piedāvā nolaupīšanas lietās, ir jāietver mediācijas sesiju plānošana īsā laikā. Šim nolūkam ir nepieciešama liela iesaistīto ekspertu fleksibilitāte. Tomēr šo apgrūtinājumu var mazināt, par palīgiem piesaistot daudzus kvalificētus mediatorus, kuri apņemas strādāt tādā sistēmā, kura nodrošina pakalpojuma pieejamību īsā laikā.
- 60 Dažās valstīs mediācijas shēmas, kas īpaši izveidotas starptautiskās bērnu nolaupīšanas gadījumiem, jau sekmīgi nodrošina šādus pakalpojumus.⁹⁷ Tipiskā gadījumā tās var piedāvāt divas vai trīs mediācijas sesijas, ne mazāk kā divu (bieži vien - secīgu) dienu laikā, un katra sesija ilgst līdz trim stundām.⁹⁸

96 Attiecībā uz plašāku informāciju par sākotnējo pārbaudi jo īpaši attiecībā uz tiem jautājumiem, kuri var ietekmēt piemērotību mediācijai, kā arī par to, kurš var veikt šo pārbaudi, sk. 4.2. sadaļu.

97 Piemēram, **Apvienotajā Karalistē (Anglijā un Velsā)** nevalstiskā organizācija „reunite” Starptautiskais Bērnu nolaupīšanas centrs” („reunite” *International Child Abduction Centre*) (turpmāk — „reunite”) jau vairāk nekā 10 gadus piedāvā specializētus mediācijas pakalpojumus starptautiskās bērnu nolaupīšanas gadījumos, sk. „reunite” tīmekļa vietni <www.reunite.org>; sk. arī 2006. gada oktobra ziņojumu „Mediācija starptautiskās, vecāku veiktas bērna nolaupīšanas gadījumā — „reunite” mediācijas izmēģinājuma shēma” (turpmāk — „2006. gada ziņojums par „reunite” mediācijas izmēģinājuma shēmu”), pieejams <<http://www.reunite.org/edit/files/Library%20-%20reunite%20Publications/Mediation%20Report.pdf>> (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā). **Vācijā** bezpeļņas organizācija *MiKK e.V.*, kuru 2008. gadā dibinājušas **Vācijas** asociācijas *BAMF* un *BM*, turpina abu minēto asociāciju darbu, īstenojot „Mediāciju starptautiskos strīdos, kuros iesaistīti vecāki un bērni”, ieskaitot specializētu mediāciju Hāgas konvencijas aptvertajās nolaupīšanās lietās. Mediācijas pakalpojumi pašreiz ir pieejami saskaņā ar četrām divnacionālām mediācijas sadarbības programmām: **Vācijas-Polijas** projektu (uzsākts 2007. gadā), **Vācijas-ASV** projektu (uzsākts 2004. gadā), **Vācijas-Lielbritānijas** projektu sadarbībā ar „reunite” (uzsākts 2003./2004. gadā) un **Vācijas-Francijas** projektu, kas īsteno **Francijas-Vācijas** mediācijas shēmu, kuru atbalsta un finansē **Francijas** un **Vācijas** tieslietu ministrijas (2003.–2006.). Sagatavošanā ir piektā mediācijas shēma, kurā piedalās **Vācijas** un **Spānijas** mediatori, sk. <www.mikk-ev.de>. **Nīderlandē** nevalstiskā organizācija *Centrum Internationale Kinderontvoering (IKO)* piedāvā specializētus mediatoru pakalpojumus bērnu nolaupīšanas gadījumos, uz kuriem attiecas Hāgas Konvencija, un šos pakalpojumus kopš 2009. gada 1. novembra nodrošina ar Mediācijas biroja palīdzību, sk. <www.kinderontvoering.org> (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā); sk. arī R. G. de Lange-Tegelaar, *Regiezittingen en mediation in internationale kinderonvoeringszaken*, *Trema Special*, Nr. 33, 2010., 486. lpp., 487. lpp.

98 Sk., piem., mediācijas pakalpojumus, ko „reunite” piedāvā **Apvienotajā Karalistē (Anglijā un Velsā)** (<www.reunite.org>), „2006. gada ziņojumu par „reunite” mediācijas izmēģinājuma shēmu” (iepriekš minēts 97. piezīmē), 11. lpp. Sk. arī mediācijas pakalpojumus, ko **Vācijā** piedāvā ar asociācijas *MiKK e.V.* starpniecību, un S. Kiesewetter un C. C. Paul, *Family Mediation in an International Context: Cross-Border Parental Child Abduction, Custody and Access Conflicts: Traits and Guidelines*, in C. C. Paul un S. Kiesewetter (Eds), *Cross-Border Family Mediation – International Parental Child Abduction, Custody and Access Cases*, Wolfgang Metzner Verlag, 2011., 39. lpp. un turpmākās. Sk. arī par **Nīderlandi** – Nīderlandes Mediācijas izmēģinājuma programma, kurā paredzētas 3x3 stundu sesijas divu dienu garumā, sk. I. Bakker, R. Verwijs u. c., *Evaluatie Pilot Internationale Kinderontvoering*, 2010. gada jūlijs, 77. lpp.

61 Pirms mediācijas uzsākšanas būtu jāapsver Hāgas bērna atgriešanas procesa ierosināšana. Dažu valstu pieredze ir pierādījusi, ka bērna atgriešanas procesa tūlītēja ierosināšana, kam, ja nepieciešams,⁹⁹ seko šī procesa apturēšana mediācijas veikšanas nolūkos, ir rezultatīva.¹⁰⁰ Šādai pieejai ir vairākas priekšrocības:¹⁰¹

- a tā var pozitīvi ietekmēt tā vecāka, kurš aizvedis vai aizturējis bērnu, motivāciju iesaistīties miermīlīga risinājuma meklēšanā gadījumos, kad bez mediācijas nāktos saskarties ar tiesvedību;
- b tiesa var noteikt konkrētu termiņu, kurā ir jānotiek šīm mediācijas sesijām; tādējādi mediācijas ļaunprātīga izmantošana kā novilcināšanas taktika tiek novērsta, un tas vecāks, kurš aizvedis/ aizturējis bērnu, nevar gūt nekādas priekšrocības saistībā ar 1980. gada Hāgas bērna nolaupīšanas konvencijas 12. panta otro daļu;
- c lai novērstu to, ka tas vecāks, kurš aizvedis/aizturējis bērnu, pārvieto šo bērnu uz trešo valsti vai slēpjas, tiesa var veikt nepieciešamos aizsargājošos pasākumus;
- d tā vecāka, no kura bērns aizvests, ar Hāgas tiesas sēdes apmeklēšanu saistīto iespējamo uzturēšanos valstī, uz kuru bērns aizvests, var izmantot, lai īsā laikā sarīkotu personu klātienes mediācijas sesijas, tādējādi izvairoties no papildu ceļošanas izmaksu radīšanu tam vecākam, no kura bērns aizvests;
- e tiesa, kurā lieta tiek skatīta, atkarībā no tās kompetences šajā jautājumā lemj par tā vecāka, no kura bērns ir aizvests, un bērna provizorisku saskarsmes kārtību, tādā veidā novēršot atsvešināšanos un pozitīvi ietekmējot pašu mediācijas procesu;
- f tiesas norīkotai mediācijai var būt pieejams finansējums;
- g fakts, ka pusēm šajā posmā visticamāk būs speciālista juridiska pārstāvība, jau palīdz nodrošināt to, ka pusēm mediācijas gaitā ir piekļuve attiecīgajai juridiskajai informācijai;
- h visbeidzot, tiesa var sekot līdzi mediācijas rezultātiem un nodrošināt, ka vienošanās būs ar juridisku spēku tajā tiesību sistēmā, kurā bērns tika nolaupīts, pārveidojot vienošanos par tiesas rīkojumu vai veicot citus pasākumus.¹⁰² Tiesa var arī palīdzēt nodrošināt, ka vienošanās būs juridisku spēku citā attiecīgajā jurisdikcijā.

62 Tomēr uz jautājumu par to, kad ierosināt bērna atgriešanas procesu, ja mediācija ir alternatīva, var atbildēt dažādi. Atkarībā no tā, kā Hāgas bērna atgriešanas process tiek organizēts attiecīgajā tiesību sistēmā, un atkarībā no lietas apstākļiem, mediāciju var uzsākt pirms bērna atgriešanas procesa. Piemēram, Šveicē, tiesību akti, ar kuriem īsteno 1980. gada Hāgas konvenciju par bērna nolaupīšanu, nepārprotami paredz centrālajai iestādei iespēju uzsākt samierināšanas vai mediācijas procedūras pirms bērna atgriešanas procesa ierosināšanas.¹⁰³ Turklāt Šveices īstenojošie tiesību akti uzsver strīda miermīlīga risinājuma panākšanas nozīmīgumu, pieprasot, lai tiesa, kurā jau bijusi ierosināta Hāgas tiesvedība, uzsāk mediācijas vai samierināšanas procedūras, ja centrālā iestāde to vēl nav izdarījusi.¹⁰⁴

99 Ir valstis, kuras neaptur tiesvedību par bērna atgriešanu uz mediācijas laiku, piemēram, **Francija, Vācija un Nīderlande**. Vācijā un Nīderlandē mediācija starptautiskas nolaupīšanas lietās ir jau iekļauta tiesas procesa darba kārtībā, t. i., mediācija notiek diezgan īsā laika posmā jeb 2–3 nedēļu laikā pirms (nākamās) tiesas sēdes. Tiesvedības apturēšana šajās valstīs līdz ar to nav nepieciešama. **Francijā** mediācija tiek īstenota paralēli Hāgas bērna atgriešanas procesam un neatkarīgi no tā; t. i., bērna atgriešanas process notiek ierastajā, tai paredzētajā laikā neatkarīgi no tā, vai jau ir uzsākts mediācijas process. Mediācijā kā paralēlā procesā panākto miermīlīgo risinājumu jebkurā brīdī var iekļaut notiekošajā tiesas procesā.

100 Piemēram, **Vācijā** un **Apvienotajā Karalistē**; sk. arī S. Vigers, *Mediating International Child Abduction Cases – The Hague Convention* (iepriekš minēts 95. piezīmē), 45. lpp. un turpmākās.

101 Sk. arī S. Vigers, *Note on the development of mediation, conciliation and similar means* (iepriekš minēta 11. piezīmē), 2.4., 10. lpp.

102 Jautājumu par vienošanās izpildāmību un jurisdikciju sk. turpmāk 12. un 13. nodaļā.

103 Sk. 4. pantu **Šveices** 2007. gada 21. decembra Federālajā likumā par bērna starptautisko nolaupīšanu un Hāgas Konvencijām par bērna un pieaugušo aizsardzību; tas stājās spēkā 2009. gada 1. jūlijā (*Bundesgesetz über internationale Kindesentführung und die Haager Übereinkommen zum Schutz von Kindern und Erwachsenen (BG-KKE) vom 21 Dezember 2007*), pieejams < <http://www.admin.ch/ch/d/sr/2/211.222.32.de.pdf> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā), neoficiālais tulkojums angļu valodā pieejams < <http://www.admin.ch/ch/e/rs/2/211.222.32.en.pdf> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā); sk. arī A. Bucher, *The new Swiss Federal Act on International Child Abduction*, *Journal of PIL*, 2008., 139. lpp. un turpmākās, 147. lpp.

104 **Šveices** 2007. gada 21. decembra Federālā likuma 8. pants.

- 63 Neatkarīgi no tā, vai mediācija vai citas procedūras starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu ir uzsāktas pirms vai pēc bērna atgriešanas procesa ierosināšanas, ir ļoti svarīgi, lai Līgumslēdzējas valstis veiktu aizsardzības pasākumus ar mērķi nodrošināt to, ka mediācija un citas procedūras notiek stingri noteiktos un ierobežotos termiņos.
- 64 Saistībā ar mediācijas darbības jomu ir jāpanāk līdzsvars starp to, lai atvēlētu pietiekami daudz laika pušu saziņas procesam un vienlaikus nekavētu iespējamu bērna atgriešanas procesu.¹⁰⁵

2.2 Cieša sadarbība ar administratīvajām/tiesu iestādēm

→ **Mediatoriem un iestādēm, kas piedāvā mediāciju starptautiskās bērnu nolaupīšanas gadījumos, ir cieši jāsadarbjas ar centrālajām iestādēm un tiesām.**

- 65 Mediatoriem un iestādēm, kas piedāvā mediāciju starptautiskās bērnu nolaupīšanas gadījumos, ir cieši jāsadarbjas ar centrālajām iestādēm un tiesām organizatoriskā līmenī, lai nodrošinātu jautājuma ātru un efektīvu risinājumu. Mediatoriem būtu jādara viss iespējamais, lai padarītu mediācijas procedūru organizatoriskos aspektus iespējami pārredzamus, vienlaikus aizsargājot mediācijas konfidencialitāti. Piemēram, centrālajai iestādei un tiesai, kas skata lietu, ir jābūt informētām par to, vai attiecīgajā lietā tiks veikta mediācija. Tas pats attiecas uz gadījumiem, kad mediācija tiek izbeigta vai pārtraukta. Šī informācija ir nekavējoties jādara zināma centrālajai iestādei un tiesai, kurā skata lietu. Tādēļ starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās ir ieteicams, lai centrālā iestāde un/vai attiecīgā tiesa var uzturēt ciešu saikni ar specializētajiem mediācijas dienestiem administratīvā līmenī.¹⁰⁶

2.3 Vairāk nekā vienas tiesību sistēmas iesaiste; vienošanās izpildāmība abās (visās) attiecīgajās jurisdikcijās

→ **Mediatoriem ir jāapzinās, ka mediācijai starptautiskās bērnu nolaupīšanas gadījumos ir jānotiek, ņemot vērā divu vai vairāku tiesību sistēmu mijiedarbību un piemērojamo starptautisko tiesību regulējumu.**

→ **Pusēm ir jābūt iespējai saņemt visu būtisko tiesisko informāciju.**

- 66 Īpašas grūtības mediācijas procesā var radīt tas, ka ir iesaistīta vairāk nekā viena tiesību sistēma. Tāpēc, lai rastu pusēm tādu ilgtspējīgu risinājumu, kam būtu juridisks spēks, ir svarīgi ņemt vērā abu (visu) iesaistīto valstu tiesību sistēmas, kā arī lietā piemērojamos reģionālos vai starptautiskos tiesību aktus.
- 67 Iepriekš 1.2. sadaļā jau tika uzsvērts, cik bīstami var būt tas, ka puses paļaujas uz mediācijas procesā panāktu vienošanos, kurai attiecīgajās jurisdikcijās nav juridiska spēka. Mediatoriem, kuri veic mediāciju starptautiskos ģimenes strīdos par bērniem, ir pienākums informēt puses par to, cik svarīgi ir iegūt visu būtisko juridisko informāciju un saņemt juridiskas konsultācijas no speciālista. Šajā kontekstā jāuzsver, ka pat tiem mediatoriem, kuriem ir attiecīga juridiska speciālista kvalifikācija, nav tiesību sniegt pusēm juridiskas konsultācijas.

¹⁰⁵ Sk. 5. nodaļu turpmāk; sk. arī Īpašās komisijas Ceturtās sanāksmes secinājumus un ieteikumus (iepriekš minēti 34. piezīmē), Ieteikums Nr. 1.11., „Līdzekļi, kurus izmanto, lai palīdzētu nodrošināt bērna brīvprātīgu atgriešanos vai to, ka jautājumu miermīlīgais atrisinājums nevajadzīgi nekavē tiesvedību par bērna atgriešanu”, kas atkārtots Īpašās komisijas piektās sanāksmes secinājumos un ieteikumos (*id.*), Ieteikums Nr. 1.3.1.

¹⁰⁶ Piemēram, **Vācijā** centrālā iestāde noslēdza sadarbības līgumu ar specializēto mediācijas organizāciju *MiKK e.V.*, un tajā cita starpā ir paredzēti noteikumi par informācijas ātru apmaiņu organizatoriskā līmenī.

- 68 Juridiskā informācija kļūst īpaši svarīga attiecībā uz diviem aspektiem: pirmkārt, attiecībā uz mediācijas procesā panāktās vienošanās saturu, kuram ir jābūt saderīgam ar tiesiskajām prasībām, un, otrkārt, attiecībā uz jautājumu par to, kā mediācijas procesā panāktajam izlīgumam piešķirt juridisku spēku visās attiecīgajās jurisdikcijās. Šie abi aspekti ir cieši saistīti.
- 69 Pusēm ir jāapzinās, ka saistībā ar attiecīgo tiesību sistēmu pieejām mediācijā apspriežamajiem jautājumiem piemērojamiem tiesību aktiem tām var būt nepieciešama speciālista juridiska konsultācija. Vecāku autonomija attiecībā uz vienošanos par aizgādību un saskarsmes tiesībām attiecībā uz viņu bērnu var būt ierobežota tādā ziņā, ka bērna interešu aizsardzības garantēšanas nolūkos likums var pieprasīt, lai šādas vienošanās obligāti būtu tiesas apstiprinātas.¹⁰⁷ Tajā pašā laikā vecākiem ir jāsaprot, ka tad, ja mediācijā panāktajam izlīgumam ir juridisks spēks vienā jurisdikcijā, ir jāveic turpmāki pasākumi, lai tam būtu juridisks spēks arī otrā (pārējās) šajā lietā iesaistītajā(-ās) tiesību sistēmā(-ās).¹⁰⁸
- 70 Ideālā gadījumā pusēm visa mediācijas procesa laikā būtu jābūt iespējai saņemt atbilstošu juridisko informāciju. Tas arī ir iemesls, kādēļ mediatori, kuri strādā ar starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietām, mudina puses padomāt par to, lai visa mediācijas procesa laikā tām palīdzētu arī speciālisti-juridiski pārstāvji. Vajadzīgo informāciju var sniegt arī centrālās iestādes vai starptautiskās ģimenes mediācijas centrālie kontaktpunkti.¹⁰⁹

2.4 Pušu pārstāvēto kultūru un reliģiju atšķirības

→ Mediācijā starptautiskos ģimenes strīdos būtu pienācīgi jāņem vērā pušu pārstāvēto kultūru un reliģiju iespējamās atšķirības.

- 71 Īpaši problemātiski starptautiskajā ģimenes mediācijā ir tas, ka puses bieži vien pārstāv dažādas kultūras un reliģijas. Viņu vērtības un vēlmes attiecībā uz daudziem vecāku atbildības īstenošanas aspektiem, piemēram, bērna izglītību, var būtiski atšķirties.¹¹⁰ Pušu kultūras un reliģiskās atšķirības var ietekmēt arī veidu, kādā tās sazinās savā starpā un ar mediatoru.¹¹¹ Mediatoram ir jāapzinās, ka ģimenes strīda pamatā daļēji var būt pārpratumi, ko izraisījusi nevēlēšanās atzīt otras puses kultūras atšķirības.¹¹²
- 72 Mediatoriem, kuri veic mediāciju šādās lietās, būtu labi jāizprot pušu pārstāvēto kultūru un reliģiju aspekti.¹¹³ Šim nolūkam ir nepieciešams mediatorus īpaši apmācīt.¹¹⁴ Ja pusēm ir pieejama un reāli iespējama specializētu mediatoru izvēle, tas varētu palīdzēt nodarbināt tādus mediatorus, kuriem pašiem ir bijusi saskarsme ar abu pušu pārstāvētajām kultūrām un reliģijām vai kuri paši pārstāv vienas puses kultūru un reliģiju un kuriem vienlaikus ir pazīstama arī otras puses kultūra un reliģija.

107 Sk. 12. nodaļu.

108 Sk. 12. un 13. nodaļu.

109 Par centrālo iestāžu un citu struktūru lomu informācijas sniegšanas veicināšanā, kā arī par pušu pārstāvju lomu sk. 4.1. sadaļu turpmāk.

110 Sk., piem., K. K. Kovach, *Mediation in a nutshell*, St. Paul, 2003., 55. lpp., 56. lpp.; D. Ganancia, *La médiation familiale internationale*, Érès, Ramonville Saint-Agne 2007, 132. lpp. un turpmākās; R. Chouchani Hatem, *La différence culturelle vécue au quotidien dans les couples mixtes franco-libanais*, *Revue Scientifique de LAIFI*, Vol. 1, No. 2, Automne 2007, 43.–71. lpp.; K. Kriegel, *Interkulturelle Aspekte und ihre Bedeutung in der Mediation*, S. Kiesewetter un C. C. Paul (Eds), *Mediation bei internationalen Kindschaftskonflikten – Rechtliche Grundlagen, Interkulturelle Aspekte, Handwerkszeug für Mediatoren, Einbindung ins gerichtliche Verfahren, Muster und Arbeitshilfen*, Verlag C. H. Beck, 2009., 91.–104. lpp.; M. A. Kucinski, *Culture in International Parental Kidnapping Mediations*, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, 2009., 555.–582. lpp., 558. lpp. un turpmākās.

111 Sk., piem., K. K. Kovach (iepriekš minēts 110. piezīmē), kur norādīts, ka dažās kultūrās acu kontaktu var uztvert kā aizskarošu un necieņu demonstrējošu, savukārt lielākajā daļā Rietumu kultūru tas — tieši pretēji — tiek uztverts kā aktīvas klausīšanās zīme. D. Ganancia, *La médiation familiale internationale* (id.), 132. lpp. un turpmākās.

112 Sk. K. K. Kovach (iepriekš minēts 110. piezīmē), 56. lpp.

113 Sk. arī 6.1.8. sadaļu turpmāk.

114 Sk. 3. nodaļu par mediatoru apmācību.

- 73 „Divnacionālās” mediācijas modelis ir tāds modelis, kas sekmīgi tiek izmantots dažās mediācijas shēmās un kas ir īpaši izveidots bērnu pārrobežu nolaupīšanas gadījumiem, kuros iesaistīti vecāki no dažādas izcelsmes valstīm.¹¹⁵ Šeit prasība par to, ka mediatoram ir labi jāizprot pušu dažādo kultūru aspekti, realizējas tādā veidā, ka kopīgajā mediācijā tiek nodarbināti divi mediatori — pa vienam no katras valsts, kuri turklāt labi pārzina arī otras valsts kultūru. Šajā kontekstā „divnacionāls” varētu nozīmēt arī “divkultūru”. Ir būtiski uzsvērt, ka mediatori ir neitrāli un objektīvi un nepārstāv nevienu no pusēm.¹¹⁶

2.5 Valodu problēmas

→ Mediācijas procesā katrai pusei, cik vien tas iespējams, ir jābūt iespējai runāt tajā valodā, kuru tā vislabāk pārvalda.

- 74 Vēl viena problēma mediācijā starptautiskos ģimenes strīdos rodas tad, ja konflikta pusēm ir dažādas dzimtās valodas. Ja pusēm ir katrai sava dzimtā valoda, tad mediācijā — vismaz kādu laiku — tās labprātāk vēlas runāt katra savā valodā. Tā tas var būt pat tad, ja viena puse pārvalda otras puses valodu vai jūtas ērti, ikdienas saskarsmē ar otru pusi izmantojot citu valodu, kas nav viņa(-as) dzimtā valoda. Tādos emocionālas spriedzes apstākļos, kādi ir šāds pušu strīds, puses var izvēlēties runāt savā dzimtajā valodā, un tas var arī palīdzēt pusēm justies līdzvērtīgām.
- 75 Tomēr puses, kurām ir atšķirīga dzimtā valoda, mediācijas procesā var justies ērti, runājot kādā trešā valodā, t. i., valodā, kura nav dzimtā nevienai no pusēm, vai arī viena puse var izteikt vēlmi runāt otras puses valodā. Jebkurā gadījumā mediatoram ir jāapzinās papildu risks, ko var radīt pušu pārpratumi valodu problēmu dēļ.
- 76 Pušu vēlmes attiecībā uz mediācijā izmantojamo(-ām) valodu(-ām) būtu jārespektē, cik vien tas iespējams. Ideālā gadījumā mediatoram(-iem) pašam(-iem) būtu jāspēj saprast šīs valodas un runāt tajās.¹¹⁷ Kopīgā mediācija ļauj iesaistīt mediatorus, kuru dzimtā valoda ir tā pati, kas konflikta pusēm, un kuri vienlaikus brīvi runā vai labi pārvalda citu attiecīgo valodu (tā saucamā „divvalodu” kopīgā mediācija).¹¹⁸ Kopīgajā mediācijā var iesaistīt arī vienu mediatoru, kas runā tikai vienas puses dzimtajā valodā, un otru, kas brīvi pārvalda abas iesaistītās valodas. Taču šādā gadījumā tas mediators, kurš brīvi pārvalda divas valodas, daļēji uzņemsies tulka funkcijas.
- 77 Prioritārā izvēle noteikti ir piedāvāt pusēm iespēju mediācijas procesā tieši sazināties to izvēlētajā valodā; tomēr var būt tādi gadījumi, kad tas nav iespējams. Sazināšanos izvēlētajā valodā var atvieglot arī ar tulkošanas palīdzību. Ja kā iespēja tiek apsvērta tulkošana, tad tulks ir jāizvēlas ļoti rūpīgi, kā arī tam ir jābūt labi sagatavotam un informētam par sarunas īpašo jutīgumu, kā arī par mediācijas emocionālo fonu, lai tādējādi neradītu papildu pārpratumu risku un neapdraudētu strīda miermīlīgu risināšanu. Turklāt aizsardzības pasākumi attiecībā uz mediācijas sarunu konfidencialitāti ir jāpaplašina tā, lai tie ietvertu arī tulku(-us).¹¹⁹

115 **Francijas-Vācijas** projekts par divnacionālu profesionālu mediāciju (2003.–2006.); **ASV-Vācijas** projekts par divnacionālu mediāciju; **Polijas-Vācijas** projekts par divnacionālu mediāciju; sk. arī 6.2.3. sadaļu turpmāk.

116 Sk. turpmāk 6. nodaļu, tās 6.2.3. sadaļu.

117 Saistībā ar mediatoru sarakstu sk. arī 3.3. sadaļu.

118 Iepriekš, 115. piezīmē, minētās divnacionālās mediācijas programmas visas ir divvalodu mediācijas programmas.

119 Saistībā ar konfidencialitāti sk. 6.1.5. sadaļu turpmāk.

2.6 Attālums

→ Ģeogrāfiskais attālums starp strīda pusēm ir jāņem vērā tad, kad tas ir saistīts ar mediācijas sanāksmju plānošanu, kā arī kārtību, par kādu mediācijā panākta vienošanās.

- 78 Ģeogrāfiskais attālums starp pusēm ir vēl kāda problēma mediācijas gadījumos, kas saistīti ar bērna aizvešanu no vienas valsts uz citu. Attālums starp bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsti, kurā uzturas tas vecāks, no kura bērns ir aizvests, un valsti, uz kuru bērns aizvests, var būt ļoti liels.
- 79 No vienas puses, attālums var ietekmēt mediācijas sesiju praktiskos pasākumus. No otras puses, attālums var ietekmēt arī pašu mediācijā panākto risinājumu, kurā ir jāņem vērā iespēja, ka ievērojams ģeogrāfiskais attālums starp pusēm saglabāsies arī nākotnē. Tā tas būtu, piemēram, gadījumā, ja tas vecāks, no kura bērns ir aizvests, piekrīt bērna pārvietošanai kopā ar otru vecāku, kā arī gadījumos, kad bērns atgriežas pastāvīgās dzīvesvietas valstī, bet tas vecāks, kurš bija bērnu aizvedis / aizturējis, nolemj palikt ārvalstīs.
- 80 Plānojot mediācijas sesiju, mediācijas norises vietas izvēli un jautājumu par to, vai izmantot tiešo vai netiešo mediāciju var ietekmēt attālums starp pusēm un iespējamās lielās ceļošanas izmaksas. Abi jautājumi ir sīkāk aprakstīti turpmākajās sadaļās (mediācijas norises vieta — 4.4. sadaļā un tiešā vai netiešā mediācija — 6.2. sadaļā). Protams, mediācijas procesā palīgā var ņemt arī tādus modernus komunikācijas līdzekļus kā video saites vai interneta sakari.¹²⁰
- 81 Attiecībā uz tās iespējamās vienošanās saturu, ar kuru tiek atļauta pārrobežu aizgādība/aizbildnība un/vai saskarsmes tiesības, t. i., ja vecāki izlemj uzturēties dažādās valstīs, ir pienācīgi jāņem vērā gan ģeogrāfiskais attālums, gan ar to saistītās ceļošanas izmaksas. Jebkuriem pasākumiem no laika un izmaksu viedokļa ir jābūt reāli izpildāmiem. Šis jautājums ir aprakstīts 11. sadaļā („Izpildāmības pārbaude”).

2.7 Vīzu un ieceļošanas jautājumi

→ Būtu jāveic visi pasākumi, lai tam vecākam, kurš vēlas apmeklēt mediācijas klātienē tikšanos citā valstī, atvieglotu nepieciešamo ceļošanas dokumentu, piemēram, vīzas, saņemšanu.

→ Būtu jāveic visi pasākumi, lai tam no vecākiem, kuram ir nepieciešams iebruukt citā valstī ar mērķi īstenot savas aizgādības tiesības vai tiesības uz saskarsmi ar bērnu, atvieglotu nepieciešamo ceļošanas dokumentu, piemēram, vīzas, saņemšanu.

→ Centrālajai iestādei būtu jāveic visi nepieciešamie pasākumi, lai palīdzētu vecākiem iegūt visus nepieciešamos dokumentus, vai nu sniedzot informāciju un konsultācijas, vai atvieglotot īpašu pakalpojumu saņemšanu.

- 82 Starptautisku ģimenes strīdu gadījumā vīzu un ieceļošanas jautājumi rada sarežģījumus lietā. Lai sekmētu starptautisko ģimenes strīdu miermīlīgu risinājumu panākšanu, valstīm būtu jāveic attiecīgi pasākumi, lai nodrošinātu, ka tas vecāks, no kura bērns ir aizvests, var iegūt visus nepieciešamos ceļošanas dokumentus, lai apmeklētu mediācijas sesiju tajā valstī, uz kuru bērns ir aizvests, vai piedalītos tiesvedībā.¹²¹ Tajā pašā laikā valstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai atvieglotu nepieciešamo dokumentu saņemšanu tam vecākam, kurš bērnu aizvedis, lai tas varētu atkal ierasties bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī uz mediācijas sesiju un / vai tiesvedību.¹²²

¹²⁰ Plašāku informāciju sk. 4.4. sadaļā turpmāk.

¹²¹ Informāciju par iespējamu palīdzību vīzu un ieceļošanas jautājumos sk. Pastāvīgā biroja izstrādātajos valstu profilos saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu, kuri pabeigti 2011. gadā (pieejami < www.hcch.net > sadaļā *Child Abduction Section*), 10.3 j) un 10.7 l) sadaļā).

¹²² Sk. arī Īpašās komisijas Sestās sanāksmes I daļas secinājumus un ieteikumus (iepriekš minēti 38. piezīmē), Ieteikums Nr. 31.

- 83 Tiesvedības vai mediācijas iznākumu starptautiska vecāku strīda gadījumā var būtiski ietekmēt arī ceļošanas dokumentu nodrošināšana. Piemēram, ja Hāgas procesā par bērna atgriešanu tiek izdots rīkojums par bērna atgriešanos, tam vecākam, kurš bērnu aizvedis, var būt nepieciešami ceļošanas dokumenti, lai kopā ar bērnu atkal ieceļotu bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī. Šādos gadījumos valstīm būtu jāatvieglo nepieciešamo ceļošanas dokumentu saņemšana. Tas pats attiecas uz gadījumiem, kad tas vecāks, kurš bērnu aizvedis / aizturējis, nolemj atgriezt bērnu brīvprātīgi, ieskaitot gadījumus, kad mediācijā ir panākta vienošanās par bērna un otra vecāka atgriešanos. Tāpat vīzu un ieceļošanas jautājumi nedrīkstētu būt šķērslis saskarsmes tiesību pārrobežu īstenošanai; bērna tiesības uz saskarsmi ar abiem vecākiem, kā to paredz *UNCRC*, ir jāaizsargā.¹²³
- 84 Centrālajai iestādei būtu jāpalīdz vecākiem bez kavēšanās saņemt nepieciešamos ceļošanas dokumentus, vai nu sniedzot informāciju un konsultācijas, vai palīdzot sagatavot pieteikumu nepieciešamās vīzas saņemšanai.¹²⁴

2.8 Kriminālprocess pret to vecāku, kurš nelikumīgi aizvedis bērnu

- Mediācijā starptautiskas bērna nolaupīšanas gadījumā ir jāņem vērā kriminālprocess, kas var būt uzsākts pret to no vecākiem, kurš aizvedis bērnu, tajā valstī, no kuras bērns nolaupīts.
- Ja ir uzsākts kriminālprocess, mediācijā tas ir jāņem vērā. Var būt nepieciešama cieša sadarbība starp attiecīgajām tiesu un administratīvajām iestādēm, lai palīdzētu nodrošināt to, ka notiekošais kriminālprocess neietekmē mediācijā panākto vienošanos.

- 85 Kaut arī 1980. gada Hāgas konvencija par bērna nolaupīšanu attiecas tikai uz civiltiesiskajiem starptautiskās bērna nolaupīšanas aspektiem, kriminālprocess bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī pret to vecāku, kurš aizvedis bērnu, var ietekmēt bērna atgriešanas procesu 1980. gada konvencijas ietvaros.¹²⁵ Kriminālapsūdzība var ietvert bērna nolaupīšanu, necienīgu izturēšanos pret tiesu un noziedzīgus darījumus ar pasi. Kriminālprocesa norisināšanās valstī, kas bija bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts pirms nolaupīšanas, konkrētos apstākļos var beigties ar to, ka tiesa, kurā iesniegts Hāgas pieprasījums par bērna atdošanu, noraida bērna atgriešanos. Tas tā var jo īpaši notikt gadījumā, ja bērnu ir aizvedis tā faktiskais aprūpētājs un ja šāds rīkojums par bērna atgriešanos paredz faktiskā aprūpētāja un bērna nošķiršanu,¹²⁶ un šāda nošķiršana, savukārt, (atkarībā no bērna vecuma vai citiem

123 Sk. arī „Labas prakses rokasgrāmatu par pārrobežu saskarsmi” (iepriekš minēta 16. piezīmē), 4.4. sadaļa, 21. lpp., 22. lpp.

124 Turpat. Sk. arī Īpašās komisijas Sestās sanāksmes I daļas secinājumus un ieteikumus (iepriekš minēti 38. piezīmē), Ieteikums Nr. 31:

„Ja ir kādas norādes par tādām imigrācijas problēmām, kas var ietekmēt bērna (nepilsoņa) vai tā no vecākiem, pie kura bērns neatrodas, iespējas atgriezties pieprasījuma iesniedzējā valstī vai grūtības personai īstenot saskarsmi vai tiesības uz apmeklēšanu, centrālajai iestādei ir nekavējoties jāsniedz atbilde uz informācijas pieprasījumiem, lai tādā veidā palīdzētu šīm personām bez liekas kavēšanās saņemt no attiecīgajām tās jurisdikcijā esošajām iestādēm visas nepieciešamās atļaujas (vīzas). Izsniedzot atļaujas vai vīzas šādiem nolūkiem, valstīm ir jārikojas tik ātri, cik vien tas iespējams, un jāapliecina savām imigrācijas iestādēm tā būtiskā loma, kāda tām ir saistībā ar 1980. gada konvencijas mērķu īstenošanu.”

125 Atbildes, kas sniegtas 2006. gada aptaujas lapā, atklāja, ka kriminālprocesu visbiežāk (bet ne obligāti) uzskata par līdzekli, kam ir negatīva ietekme, sk. 19. jautājumu Aptaujas lapā par 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvencijas par starptautiskās bērna nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem darbību praksē (tostarp par 1996. gada 19. oktobra Hāgas konvencijas par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem īstenošanas jautājumiem, kuru sagatavojis Pastāvīgais birojs, 2006. gada 1. aprīļa prov. dok. 2006. oktobra/novembra Īpašās komisijas Piektais sanāksmei par starptautiskās bērna nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem; sk. arī Īpašās komisijas Piektais sanāksmes ziņojumu par 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvencijas par starptautiskās bērna nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem darbību un 1996. gada 19. oktobra Hāgas konvencijas par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem īstenošanu praksē (2006. gada 30. oktobris–9. novembris), kuru sagatavojis Pastāvīgais birojs, 2007. gada marts, 56. lpp.; abi dokumenti ir pieejami < www.hcch.net > sadaļā *Child Abduction Section*.

126 Tāpēc, ka viena vecāka izvēle bija vienīgi starp neatgriešanos kopā ar bērnu vai apcietinājumu pēc atgriešanās kopā ar bērnu.

- apstākļiem) ir uzskatāma par nopietnu fiziska vai psiholoģiska kaitējuma risku 1980. gada konvencijas 13. panta pirmās daļas b) punkta nozīmē.¹²⁷
- 86 Lidzekļi, ar kādiem var celt kriminālapsūdzību pret to vecāku, kurš aizvedis / aizturējis bērnu, un to, vai un cik lielā mērā tas vecāks, no kura bērns aizvests, ietekmē kriminālprocesa uzsākšanu saistībā ar bērna nolaupīšanu, būs atkarīgi no attiecīgās tiesību sistēmas un lietas apstākļiem. Jāpiebilst, ka pat gadījumos, kad kriminālprocess ir uzsākts pēc tā vecāka, no kura bērns ir aizvests, ierosinājuma vai ar tā piekrišanu, tas varētu būt jautājums, kas izlemjams tikai prokuroram vai tiesai pašai, lai pieņemtu lēmumu par to, vai kriminālprocesu var pārtraukt. Tas nozīmē, ka saistībā ar to, vai kriminālprocess, kas uzsākts pret to vecāku, kurš aizvedis / aizturējis bērnu, izvērtīsies par iespējamu šķērslī bērna atgriešanai, tas vecāks, no kura bērns aizvests, nevar neko īpaši ietekmēt neatkarīgi no tā, vai kriminālapsūdzība ir celta pēc viņa ierosinājuma vai ar viņa piekrišanu, vai ne.
- 87 Mediācijā starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās ir svarīgi ņemt vērā to, ka var tikt uzsākts kriminālprocess (jo īpaši, ja tā iznākums draud ar tā vecāku, kurš aizvedis / aizturējis bērnu, apcietinājumu) vai pastāv risks, ka to varētu uzsākt nākotnē pat pēc bērna un tā vecāka, kurš bērnu aizvedis / aizturējis, atgriešanās. Ņemot vērā iespējamo iesaistīšanos šajā tiesvedībā, ir svarīgi skatīt šo jautājumu mediācijā.
- 88 Iesaistītajām centrālajām iestādēm un tiesām, cik vien iespējams, būtu jāpalīdz pusēm iegūt nepieciešamo vispārīgo informāciju par attiecīgajiem tiesību aktiem, kas regulē kriminālprocesa uzsākšanu un pārtraukšanu, kā arī par kriminālprocesa īpašo statusu. Attiecīgo tiesu un administratīvo iestāžu cieša sadarbība var būt nepieciešama, lai nodrošinātu to, ka kriminālprocesu neuzsāk, pirms nav īstenota mediācijas procesā panāktā vienošanās, kas paredz tā vecāku, kurš aizvedis / aizturējis bērnu, vai bērna došanos uz valsti, kura bija bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts pirms nolaupīšanas, vai ka šādu kriminālprocesu neuzsāk pēc tā vecāku, kurš aizvedis / aizturējis bērnu, un bērna atgriešanās. Saistībā ar attiecīgo tiesu iestāžu sadarbību jo īpaši var izmantot Hāgas Starptautisko tiesnešu tīklu.¹²⁸
- 89 Vispārīgu informāciju attiecībā uz starptautiskās bērnu nolaupīšanas krimināltiesiskajiem aspektiem dažādās Līgumslēdzējās valstīs, tostarp informāciju par to, kas ir tiesīgs uzsākt, atcelt vai apturēt krimināltiesvedību saistībā ar bērna nelikumīgu aizvešanu vai aizturēšanu, var atrast saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu izveidotajos valstu profilos.¹²⁹

127 „Šī problēma dažkārt tiek risināta, apturot rīkojuma par bērna atdošanu izpildi līdz brīdim, kamēr tiek atsauktas apsūdzības, kas izvirzītas tam vecākam, kurš nolaupījis bērnu”, sk. „Labas prakses rokasgrāmatu par pārobežu saskarsmi” (iepriekš minēta 16. piezīmē), 4.4. sadaļa, 21. lpp., 22. lpp. un 18. piezīme.

128 Plašāku informāciju par Hāgas Starptautisko tiesnešu tīklu un tiesu iestāžu tiešās saziņas īstenošanu sk. „Jaunajos noteikumos par Hāgas Starptautiskā tiesnešu tīkla izveidi un tiesu iestāžu saziņas pamatprincipu projektu, tostarp vispārīgi pieņemtiem aizsardzības pasākumiem tiesu iestāžu tiešajai saziņai īpašos gadījumos Hāgas Starptautiskā tiesnešu tīkla ietvaros” (*Emerging rules regarding the development of the International Hague Network of Judges and draft General Principles for judicial communications, including commonly accepted safeguards for direct judicial communications in specific cases, within the context of the International Hague Network of Judges*), kurus izstrādājis Pastāvīgais birojs, 2011. gada marta prov. dok. Nr. 3 A, un P. Lortie, *Report on Judicial Communications in relation to international child abduction*, 2011. gada aprīļa prov. dok. Nr. 3 B; abi dokumenti sagatavoti 2011. gada jūnijā Īpašajai sanāksmei un ir pieejami < www.hcch.net > sadaļā *Child Abduction Section*.

129 Sk. 11.3. sadaļu saskaņā ar 1980. gada konvenciju izveidotajos valstu profilos (121. piezīme iepriekš).

3 Īpaša apmācība mediācijā starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās / mediācijas kvalitātes aizsardzība

3.1 Mediatoru apmācība — pašreizējie noteikumi un standarti

- 90 Lai garantētu mediācijas kvalitāti, tām personām, kuras veic mediāciju, obligāti ir jāapgūst atbilstoša apmācība. Dažas valstis ir pieņēmušas tiesību aktus, ar kuriem regulē mediatoru apmācību vai kvalifikāciju / pieredzi,¹³⁰ kādu personai ir jābūt ieguvuši, pirms tā var iegūt konkrētu titulu, reģistrēties par mediatoru vai būt tiesīga veikt mediāciju vai konkrētus mediācijas veidus (piem., valsts apmaksātu mediāciju).
- 91 Piemēram, Austrija 2004. gadā izveidoja Mediatoru Valsts reģistru. Lai tajā reģistrētos, mediatoriem ir jāatbilst noteiktajām apmācības prasībām.¹³¹ Reģistrācija ir spēkā tikai piecus gadus; lai to atjaunotu, ir jāspēj pierādīt apmācību turpināšanu, kā to nosaka likums.¹³²
- 92 Arī Francija pieņēma tiesību aktus attiecībā uz mediatoru apmācību ģimenes mediācijā un krimināllietu mediācijā.¹³³ Valsts diploms ģimenes mediācijā tika ieviests 2004. gadā.¹³⁴ Tiek atzīti tikai tie kandidāti, kuriem ir profesionāla pieredze un / vai valsts izdots diploms sociālajā vai veselības aprūpes jomā,¹³⁵ un tiem ir jābūt sekmīgi izturējušiem atlases procedūru.¹³⁶ Mācību programma ir detalizēti izstrādāta un ietver 560 mācību stundas, tostarp tiesībās, psiholoģijā un socioloģijā, no kurām 70 stundām ir jābūt veltītām praksei.¹³⁷ Cits veids, kā iegūt šādu diplomu, ir profesionālās pieredzes atzīšana.¹³⁸
- 93 Daudzās tiesību sistēmās, kurās mediatoru apmācība netiek regulēta ar likumu, mediācijas organizācijas un asociācijas nolūkā garantēt mediācijas kvalitāti ir izstrādājušas apmācības minimuma prasības, kuras mediatoriem ir jāizpilda, iesaistoties tiklā. Tomēr bieži vien tā iemesla dēļ, ka trūkst centrāla atskaites punkta attiecībā uz prasībām apmācībai konkrētā jurisdikcijā, nav vienotas pieejas apmācības standartiem.

130 Turpmāk uzskaitītās valstis saskaņā ar 1980. gada konvenciju izveidotajos valstu profilos (121. piezīme iepriekš) norādīja, ka tiesību akti par mediāciju (un dažu valstu gadījumā īpaši tiesību akti par ģimenes mediāciju) risina jautājumu par mediatoru nepieciešamo kvalifikāciju un pieredzi: **ASV, Argentīna, Beļģija, Francija, Grieķija, Norvēģija, Panama, Paragvaja, Polija, Rumānija, Slovēnija, Somija, Spānija, Šveice un Ungārija.**

131 Sk. 2003. gada 6. jūnija *Bundesgesetz über die Mediation in Zivilrechtssachen* (*ZivMediatG*), pieejams < http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/2003_29_1/2003_29_1.pdf > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā) un 2004. gada 22. janvāra *Zivilrechts-Mediations-Ausbildungsverordnung* (*ZivMediatAV*), pieejams < http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2004_II_47/BGBLA_2004_II_47.html > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

132 Sk. 2003. gada 6. jūnija *Bundesgesetz über die Mediation in Zivilrechtssachen* (*ZivMediatG*) 13. un 20. pantu (131. piezīme iepriekš).

133 Sk. K. Deckert, *Mediation in Frankreich – Rechtlicher Rahmen und praktische Erfahrungen*, K. J. Hopt un F. Steffek (iepriekš minēts 2. piezīmē), 183.–258. lpp., 242., 243. lpp.

134 Sk. *Décret No 2003-1166 du 2 décembre 2003 portant création du diplôme d'État de médiateur familial* un *Arrêté du 12 février 2004 relatif au diplôme d'État de médiateur familial – Version consolidée au 28 juillet 2007*, pieejams < <http://www.legifrance.gouv.fr> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā); sk. arī S. Vigers, *Note on the development of mediation, conciliation and similar means* (iepriekš minēta 11. piezīmē), 7., 22. lpp.

135 Sikāku informāciju sk. *Arrêté du 12 février 2004 relatif au diplôme d'État de médiateur familial – Version consolidée au 28 juillet 2007* (134. piezīme iepriekš), 2. pants.

136 Turpat, 3. pants.

137 Turpat, 4. pants un turpmākie.

138 Profesionālās pieredzes atzīšana notiek divos posmos: vispirms valsts iestādes izvērtē kandidāta pieņemamību, bet pēc tam eksaminētāju grupa izvērtē darba pieredzē iegūtās prasmes, sk. arī S. Vigers, *Note on the development of mediation, conciliation and similar means* (iepriekš minēta 11. piezīmē), 7., 22. lpp.

- 94 Tādas jurisdikcijas piemērs, kurā galvenās prasības attiecībā uz apmācību ir netieši attīstījušās pašregulācijas ceļā, ir Anglija un Velsa, kur valsts apmaksātu mediāciju drīkst veikt tikai tie mediatori, kuri ir apguvuši Juridisko pakalpojumu komisijas (LSC) atzīto apmācības kursu un sekmīgi izturējuši LSC Kompetences izvērtējumu ģimenes mediācijā.¹³⁹
- 95 Mediatoru apmācības jautājums ir skatīts arī dažos nesaistošos valsts¹⁴⁰ un reģionāla līmeņa instrumentos, proti, mediācijas standartos un rīcības kodeksos¹⁴¹ vai ieteikumos.¹⁴² Tomēr attiecībā uz apmācības standartiem īsti nav vienprātības starp dažādām iestādēm, kuras veicina mediatoru apmācību. Arī daudzi noteikumi un standarti mediatoru apmācību aplūko vispārīgi un nevērš galveno uzmanību uz apmācību ģimenes mediācijā, nemaz nerunājot par starptautisko ģimenes mediāciju.
- 96 Viena no iniciatīvām, kuras vērstas uz reģionālu standartu veicināšanu saistībā ar mediatoru apmācību ģimenes mediācijā, ir AIFI¹⁴³ — starpdisciplināra nevalstiska organizācija ar biedriem Eiropā un Kanādā. Labas prakses rokasgrāmata ģimenes mediācijā, kas izstrādāta 2008. gadā, aplūko jautājumu par mediatoru specializētu apmācību un akreditēšanu darbībai starptautiskā ģimenes mediācijā.¹⁴⁴ Vēl kāda šajā mediācijas jomā aktīva organizācija ir Eiropas Tiesnešu asociācija mediācijai (GEMME, *Groupement Européen des Magistrats pour la Médiation*),¹⁴⁵ kuru veido vairāki valsts sektori. Organizācija apvieno tiesnešus no dažādām Eiropas Savienības valstīm ar mērķi veicināt strīdu miermīlīgas risināšanas metožu izmantošanu, jo īpaši mediāciju. Francijas GEMME 2006. gadā publicēja Praktisku rokasgrāmatu par tiesu mediācijas izmantošanu, kurā arī ir skarti mediatoru apmācības un profesionālās ētikas jautājumi.¹⁴⁶
- 97 Daži nesaistoši reģionālas mediācijas instrumenti mudina valstis izveidot attiecīgas struktūras, lai nodrošinātu mediācijas kvalitāti. Piemēram, Eiropas Padomes Ieteikums Nr. R (98) 1 par ģimenes mediāciju mudina valstis nodrošināt „mediatoru atlases, apmācību un kvalificēšanas procedūras” un uzsver, ka, „ņemot vērā starptautiskās mediācijas īpašās iezīmes, starptautiskajiem mediatoriem ir jāiziet īpaša apmācība”.¹⁴⁷ Turklāt Eiropas Padomes Ieteikums Rec (2002)10 par mediāciju civilīlētās paredz, ka valstis „apsver pasākumu veikšanu atbilstošu standartu pieņemšanai attiecībā uz mediatoru atlasi, pienākumiem, apmācību un kvalifikāciju, ieskaitot mediatorus, kuri nodarbojas ar starptautiskiem jautājumiem”.¹⁴⁸ Arī Eiropas Direktīva par mediāciju, kas ir saistošs reģionāls instruments, paredz, ka Eiropas Savienības dalībvalstis „veicina mediatoru sākotnēju un turpmāku apmācību, lai nodrošinātu, ka mediāciju attiecībā uz iesaistītajām pusēm veic efektīvi, objektīvi un kompetenti”.¹⁴⁹

139 Sk. „Juridisko pakalpojumu komisijas mediācijas kvalitātes zīmes standartu” (*Legal Services Commission Mediation Quality Mark Standard*), 2. izdevums, 2009. gada septembris, pieejams tiešsaistē < http://www.legalservices.gov.uk/docs/cls_main/MQM_Standard_Sep09_with_cover.pdf > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

140 Piemēram, saistībā ar apmācību modeli, ko izstrādājis **Izraēlas** Tieslietu ministrijas Nacionālais Mediācijas un strīdu risināšanas centrs, sk. E. Liebermann, Y. Foux-Levy un P. Segal, *Beyond Basic Training – A Model for Developing Mediator Competence*, *Conflict Resolution Quarterly* 23 (2005), 237.–257. lpp.

141 Piemēram, Eiropas Mediatoru rīcības kodekss (58. piezīme iepriekš), kurā noteikti principi, kas katram mediatoram brīvprātīgi jāņem vērā, paredz, ka „(m)ediatoriem ir jābūt kompetentiem un izglītotiem mediācijas procesā”, un uzsver, ka „kā būtiski faktori minama atbilstoša apmācība un nepārtraukta izglītības turpināšana un praktisko mediācijas prasmju attīstīšana [...]”; sk. 1.1. punktu.

142 Sk. arī Austrālijas Nacionālās alternatīvās strīdu risināšanas konsultatīvās padomes izstrādāto dokumentu *Legislating for Alternative Dispute Resolution – A Guide for Government Policy-Makers and Legal Drafters*, 2006. gada novembris, 49. lpp. un turpmākās, pieejams < <http://www.nadrac.gov.au/publications/PublicationsByDate/Pages/LegislatingforAlternativeDisputeResolution.aspx> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

143 *Association Internationale Francophone des intervenants auprès des familles séparées*.

144 Oriģinālais nosaukums: *Guide de bonnes pratiques en médiation familiale à distance et internationale*, sk. 5. pantu.

145 GEMME tīmekļa vietne ir atrodamā < www.gemme.eu/en >.

146 Rokasgrāmata ir pieejama GEMME tīmekļa vietnē < <http://www.gemme.eu/nation/france/article/le-guide> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

147 52. piezīme iepriekš, II daļa, c) punkts un VIII daļa, e) punkts.

148 53. piezīme iepriekš, V princips.

149 Sk. Eiropas Direktīvas par mediāciju (5. piezīme iepriekš) 4. pantu)

3.2 Īpaša apmācība mediācijā starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās

- Mediāciju starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās drīkst veikt tikai pieredzējuši ģimenes mediatori, kuriem, vēlams, būtu jābūt īpaši apmācītiem mediācijai starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās.
- Šajā jomā strādājošajiem mediatoriem ir jāturpina apmācība, lai saglabātu profesionālās zināšanas.
- Valstīm ir jāatbalsta apmācību programmu un standartu izstrāde pārrobežu ģimenes mediācijai un mediācijai starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās.

- 98 Ņemot vērā īpašo raksturu, kāds piemīt mediācijai starptautiskos bērnu nolaupīšanas gadījumos, mediāciju šādās lietās drīkst veikt tikai pieredzējuši ģimenes mediatori, kuriem, vēlams, būtu jābūt īpaši apmācītiem starptautiskā ģimenes mediācijā un jo īpaši mediācijā starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās.¹⁵⁰ Mazāk pieredzējušiem mediatoriem ideālā gadījumā vajadzētu šādās lietās mediēt tikai kopīgā mediācijā kopā ar pieredzējušākiem kolēģiem.
- 99 Apmācībā mediācijai starptautiskos bērnu nolaupīšanas gadījumos mediators ir jāsagatavo tā, lai viņš varētu risināt īpašos problemātiskos jautājumus bērnu pārrobežu nolaupīšanas gadījumos, kā izklāstīts iepriekš, šajā nolūkā pilnveidojot pamatzināšanas, kas iegūtas mediatoru vispārējā apmācībā.¹⁵¹
- 100 Mediatoram ir jābūt zināšanām socioloģijā, psiholoģijā un tieslietās, kas nepieciešamas, lai mediāciju varētu veikt ģimenes lietās, kurās ir liels konflikts. Mediatoram ir jābūt pienācīgi apmācītam izvērtēt katra gadījuma piemērotību mediācijai. Mediatoram ir jāspēj novērtēt pušu spēja iesaistīties mediācijā, t. i., atpazīt garīgus traucējumus un valodas problēmas, kā arī jāspēj identificēt vardarbības ģimenē un vardarbības pret bērnu veidus un izdarīt vajadzīgos secinājumus.
- 101 Apmācībai starptautiskā ģimenes mediācijā ir jāietver nepieciešamās starpkultūru zināšanu apguve vai nostiprināšana, kā arī nepieciešamā valodu apguve.
- 102 Tajā pašā laikā apmācībām ir jāsniedz zināšanas un izpratne par attiecīgajiem reģionālajiem un starptautiskajiem tiesiskajiem instrumentiem, kā arī piemērojamajiem valsts tiesību aktiem. Lai arī mediatora uzdevums nav sniegt juridiskas konsultācijas, pamatzināšanas juridiskos jautājumos pārrobežu ģimenes lietās ir ļoti svarīgas. Tās palīdz mediatoram labāk izprast situāciju un veikt mediāciju atbildīgi.
- 103 Atbildīga mediācija starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās mudina vecākus koncentrēties uz bērna vajadzībām un atgādina vecākiem par viņu galveno pienākumu — bērna labklājības nodrošināšanu. Tā uzsver nepieciešamību vecākiem informēt bērnus un apspriesties ar viņiem, kā arī vērš pušu uzmanību uz faktu, ka to panāktais risinājums var būt ilgtspējīgs vienīgi tad, ja tas ir saderīgs ar abām (visām) iesaistītajām tiesību sistēmām un ir atzīts par juridiski saistošu šajās tiesību sistēmās, un šim nolūkam ir vajadzīga speciālista juridiska konsultācija. Īpaša apmācība ir nepieciešama mediācijā ar bērna iesaistīšanu, kad bērna nolaupīšanas lietās tiek ņemts vērā arī paša bērna viedoklis.

150 Sk. arī Eiropas Padomes Ieteikumu Nr. R (98) 1 par ģimenes mediāciju (52. piezīme iepriekš), VIII (Starptautiskās lietas): „e) Ņemot vērā starptautiskās mediācijas īpašo raksturu, starptautiskajiem mediatoriem būtu obligāti jāiziet speciāla apmācība.”

151 Viens specializētas apmācību programmas piemērs ir Eiropas Savienības kopīgi finansētais projekts *TIM* (Apmācība starptautiskajā ģimenes mediācijā), kas vērsts uz to, lai izveidotu starptautisko ģimenes mediatoru tīklu Eiropā, sk. tīmekļa vietni < <http://www.crossbordermediator.eu> >. Plašāka informācija par *TIM* projektu, kuru īsteno **Beļģijas** NVO „Child Focus” sadarbībā ar Lēvenas Katoļu universitāti (*Katholieke Universiteit van Leuven*) un **Vācijas** specializēto mediācijas organizāciju *MiKK e. V.* un ar **Nīderlandes** Starptautiskās bērnu nolaupīšanas centra atbalstu, ir pieejama Vācijas organizācijas *MiKK e. V.* tīmekļa vietnē < <http://www.mikk-ev.de/english/eu-training-project-tim/> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

- 104 Mediatoriem, kuri strādā starptautiskās bērnu nolaupīšanas jomā, ir jāturpina pastāvīga apmācība, lai saglabātu profesionālās zināšanas.
- 105 Valstīm ir jāatbalsta mediācijas apmācību programmu izveide un turpmāka standartu izstrāde attiecībā uz pārrobežu ģimenes mediāciju un mediāciju starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās.

3.3 Mediatoru sarakstu izveide

→ Valstīm būtu jāapsver ģimenes mediatoru publiski pieejamu sarakstu izveide, ar kuru palīdzību varētu sameklēt specializētus mediatorus.

- 106 Nolūkā sekmēt mediācijas struktūru veidošanu pārrobežu ģimenes strīdu risināšanai, valstīm ir jāveicina — valsts vai starptautiskā līmenī — tādu publiski pieejamu mediatoru sarakstu veidošana, ar kuru palīdzību var meklēt specializētus mediatorus un mediācijas pakalpojumus.¹⁵² Ideālā gadījumā šajos sarakstos būtu jābūt iekļautai mediatoru kontaktinformācijai, informācijai par to specializācijas jomu vai jomām, apmācību, valodu prasmēm, starpkultūru zināšanas un pieredzi.
- 107 Ar starptautiskās ģimenes mediācijas centrālā kontaktpunkta palīdzību valstis var arī veicināt informācijas nodrošināšanu par specializētiem starptautiskas ģimenes mediācijas pakalpojumiem savās jurisdikcijās.¹⁵³

3.4 Mediācijas kvalitātes nodrošināšana

→ Pārrobežu ģimenes strīdos būtu jāveic izmantoto mediācijas pakalpojumu uzraudzīšana un izvērtēšana, un būtu vēlams, ka to veic neitrāla iestāde.

→ Valstis tiek mudinātas atbalstīt vienotu standartu izveidi mediācijas pakalpojumu izvērtēšanai.

- 108 Lai nodrošinātu starptautiskas ģimenes mediācijas kvalitāti, mediācijas pakalpojumu uzraudzīšana un izvērtēšana ideālā gadījumā būtu jāveic neitrālai iestādei. Taču, ja šādas iestādes nav, mediatoriem un mediācijas organizācijām būtu pašām jāizstrādā pārredzami noteikumi savu pakalpojumu uzraudzīšanai un izvērtēšanai. Proti, pusēm būtu jānodrošina iespēja sniegt atsauksmes par mediāciju un ir jābūt pieejamai sūdzību iesniegšanas procedūrai.
- 109 Mediatoriem un mediācijas organizācijām, kuras darbojas starptautiskās bērnu nolaupīšanas jomā, būtu jābūt strukturētai un profesionālai pieejai attiecībā uz pārvaldību, uzskaiti un pakalpojumu izvērtēšanu, kā arī jābūt nodrošinātai pieejai nepieciešamajam administratīvajam un profesionālajam atbalstam.¹⁵⁴
- 110 Valstīm būtu jāstrādā pie vienotu standartu izveides mediācijas pakalpojumu izvērtēšanai.

¹⁵² Piemēram, **Francija**, kas ir viena no pirmajām valstīm, kura izveidojusi starptautiskās ģimenes mediācijas centrālo kontaktpunktu, gatavo specializēto mediatoru centrālo sarakstu; **Austrija** izveidoja mediatoru centrālo reģistru 2004. gadā (sīkāku informāciju sk. 91. rindkopā tekstā iepriekš < <http://www.mediatoren.justiz.gv.at/mediatoren/mediatorenliste.nsf/contentByKey/VSTR-7DXPU8-DE-p> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā). Turklāt saskaņā ar 1980. gada konvenciju izveidotie valstu profili precizē mediatoru sarakstu (lai gan ne obligāti viena centrālā saraksta) (121. piezīme iepriekš) piemērotību turpmāk uzskaitīto valstu tiesību sistēmām un norāda, no kurām iestādēm šos sarakstus var iegūt: **ASV, Apvienotā Karaliste (Anglija un Velsa, Ziemeļīrija), Argentīna, Beļģija, Čehijas Republika, Dānija, Francija, Grieķija, Igaunija, Īrija, Ķīna (Honkongas īpašais administratīvais reģions), Norvēģija, Panama, Paragvaja, Polija, Rumānija, Slovēnija, Spānija, Šveice un Ungārija.**

¹⁵³ Attiecībā uz starptautiskās ģimenes mediācijas centrālo kontaktpunktu sk. 4.1. sadaļā turpmāk.

¹⁵⁴ Sk. mediācijas struktūru izveides principus 1. pielikumā turpmāk.

4 Mediācijas pieejamība

- Informācija par mediācijas pakalpojumiem, kas pieejami starptautiskos bērnu nolaupīšanas gadījumos, kā arī cita saistītā informācija, piemēram, mediācijas izmaksas, būtu jāsniedz ar centrālās iestādes vai centrālā kontaktpunkta starptautiskā ģimenes mediācijā starpniecību.
- Saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu tās Līgumslēdzējas valstis¹⁵⁵ tiek mudinātas izveidot centrālo kontaktpunktu starptautiskai ģimenes mediācijai, lai atvieglotu piekļuvi informācijai par pieejamajiem mediācijas pakalpojumiem un saistītajiem jautājumiem attiecībā uz pārrobežu ģimenes strīdiem, kuros iesaistīti bērni, vai arī uzticēt šo uzdevumu savai centrālajai iestādei.

- 111 Ir svarīgi veicināt piekļuvi mediācijai. Sākums ir informācijas sniegšana pusēm, kuras vēlas apsvērt mediācijas izmantošanu, par attiecīgajā jurisdikcijā pieejamajiem mediācijas pakalpojumiem kopā ar citu saistīto informāciju.
- 112 Jāpiebilst, ka Mediācijas struktūru izveides principi,¹⁵⁶ kurus izstrādājusi Mediācijas darba grupa Maltas procesa kontekstā un kuru mērķis ir izveidot struktūras pārrobežu ģimenes mediācijai, lūdz valstīm, kuras piekrīt ieviest šos principus, izveidot „starptautiskās ģimenes mediācijas centrālo kontaktpunktu”, kuram cita starpā būtu „[jāsniedz] informācija par attiecīgajā valstī pieejamiem ģimenes mediācijas pakalpojumiem”, proti, to mediatoru un organizāciju saraksts, kuras sniedz mediācijas pakalpojumus starptautiskos ģimenes strīdos, un informācija par mediācijas izmaksām un cita informācija. Principos centrālajam kontaktpunktam tiek prasīts „nodrošināt informāciju par to, kur var saņemt konsultācijas ģimenes tiesību un tiesas procedūru jautājumos, [...] par to, kā atzīt mediācijā panākto vienošanos par juridiski saistošu un kā to izpildīt”.
- 113 Saskaņā ar šiem principiem „informācija ir jāsniedz attiecīgās valsts oficiālajā valodā, kā arī angļiski vai franciski”. Principi paredz, ka „Hāgas Konferences Pastāvīgajam birojam būtu jābūt informētam par centrālā kontaktpunkta būtisko kontaktinformāciju, ieskaitot pasta adresi, tālruņa numuru, e-pasta adresi un atbildīgās(-o) personas(-u) vārdu(-iem) un uzvārdu(-iem), kā arī informāciju par valodu(-ām), kādā tā(-ās) runā”, un ka „centrālajam kontaktpunktam iesniegtie informācijas vai palīdzības pieprasījumi būtu jāapstrādā nekavējoties”.
- 114 Kaut arī šie principi tika izstrādāti ar mērķi izveidot pārrobežu mediācijas struktūras tādu gadījumu izskatīšanai, uz kuriem neattiecas Hāgas Konvencijas darbības joma, tie ir būtiski arī gadījumos, uz kuriem attiecas Hāgas Konvencija. Ņemot vērā ģimenes mediācijas pakalpojumu straujo un atšķirīgo attīstību pēdējo gadu laikā, ir grūti gūt pārskatu par piedāvātajiem pakalpojumiem vai lemt par to, kuri pakalpojumi varētu būt piemēroti izmantošanai mediācijā bērnu pārrobežu nolaupīšanas gadījumos. Tādēļ būtu ļoti vērtīgi, ja 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu un / vai citu saistīto Hāgas konvenciju Līgumslēdzējas valstis vāktu un sniegtu informāciju par mediācijas pakalpojumiem, kas pieejami starptautiskos ģimenes strīdos to jurisdikcijās, kā arī jebkuru citu būtisku informāciju, kas varētu būt noderīga mediācijai pārrobežu ģimenes strīdos un jo īpaši starptautiskās bērnu nolaupīšanas gadījumos.

155 Attiecībā uz mediācijas sekmēšanu ar citām Hāgas bērnu konvencijām sk. sadaļu „Mērķi un darbības joma” iepriekš.

156 Mediācijas struktūru izveides principi (sk. 1. pielikumu turpmāk). Sk. arī „Paskaidrojuma rakstu par mediācijas struktūru izveides principiem Maltas procesa kontekstā”, kas atspoguļots 2. pielikumā turpmāk (pieejams arī < www.hcch.net > sadaļā *Child Abduction Section* un tālāk sadaļā *Cross-border family mediation*).

- 115 Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu Līgumslēdzējās valstīs centrālā iestāde saskaņā ar Konvenciju varētu būt vislabāk piemērota, lai uzņemtos šo lomu.¹⁵⁷ Tomēr dažas 1980. gada konvencijas Līgumslēdzējās valstīs varētu dot priekšroku neatkarīga starptautiskās ģimenes mediācijas centrālā kontaktpunkta izveidei, kurš arī sniegtu visu būtisko informāciju. Centrālā iestāde tādā gadījumā varētu nosūtīt ieinteresētās personas uz šo centrālo kontaktpunktu, kas sniegtu pakalpojumus starptautiskā ģimenes mediācijā, ar nosacījumu, ka sadarbība starp centrālo iestādi un centrālo kontaktpunktu organizatoriskā līmenī tiek regulēta tādā veidā, lai pušu vēršanās šajā kontaktpunktā nekādā veidā nekavē pieprasījuma par bērna atdošanu izskatīšanu.
- 116 Ja Centrālā kontaktpunkta funkciju veikšanai starptautiskā ģimenes mediācijā ir apstiprināta ārēja iestāde, būtu jāveic attiecīgi pasākumi, lai novērstu jebkādu interešu konfliktus, jo īpaši tad, ja šī iestāde pati piedāvā mediācijas pakalpojumus.
- 117 Jāpiebilst, ka noderīgs papildu informācijas avots saistībā ar šajās valstīs pieejamajiem mediācijas pakalpojumiem ir saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu izveidotais Valstu profils, kura izstrādi 2011. gadā pabeidzis Pastāvīgais birojs un kuru Līgumslēdzējās valstis pēc tam papildinājušas.¹⁵⁸

4.1 Mediācijas pieejamība — Hāgas bērna atgriešanas procesa posms; pušu nosūtīšana uz mediāciju / mediācijas uzsākšana pēc pušu iniciatīvas

- Attiecībā uz pusēm, kuras iesaistītas starptautiskā ģimenes strīdā saistībā ar bērniem, iespēja izmantot mediāciju vai citas procedūras, lai panāktu savstarpēji pieņemamu konflikta atrisinājumu, būtu jārada pēc iespējas drīzāk.
- Piekļuvi mediācijai un citām procedūrām savstarpēji pieņemamu konfliktu atrisinājumu panākšanai nedrīkstētu attiecināt tikai uz pirmstiesas posmu vien — tiem būtu jābūt pieejamiem visas tiesvedības laikā, tostarp arī izpildes posmā.

- 118 Iespēja izmantot mediāciju vai citas metodes strīda miermīlīgai atrisināšanai būtu jārada pēc iespējas agrīnākā posmā. Mediāciju kā preventīvu līdzekli var piedāvāt jau ģimenes konflikta pašā sākumposmā, lai novērstu nolaupīšanu vēlāk.¹⁵⁹ Tas ir īpaši svarīgi gadījumos, kad pēc pāra šķiršanās viens no vecākiem apsver pārcelšanos uz citu valsti. Ir jāveicina informētība attiecībā uz to, ka viens no vecākiem nedrīkst pamest valsti bez otra (reāli īstenotu) aizgādības tiesību turētāja piekrišanas vai kompetentās iestādes atļaujas,¹⁶⁰ bet mediācija var sniegt būtisku atbalstu miermīlīga risinājuma panākšanai.
- 119 Jāuzsver, ka veids, kādā „vecāki tiek aicināti apsvērt mediācijas izmantošanu, ir ļoti svarīgs”¹⁶¹ un var būt „izšķirošs attiecībā uz sekmīga risinājuma perspektīvām”.¹⁶² Tā kā mediācija daudzās jurisdikcijās ir relatīvi jauna procedūra, „vecākiem ir nepieciešams pilnīgi un atklāti izskaidrot, kas ir mediācija un kas nav, lai viņi varētu nākt uz mediāciju ar pamatotām cerībām”.¹⁶³

157 Tās 2011. gada jūnija sanāksmē Īpašā komisija attiecībā uz 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu un 1996. gada Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību darbību praksē mudināja valstis „apsvērt šāda centrālā kontaktpunkta izveidi vai to centrālo iestāžu nozīmēšanu par centrālajiem kontaktpunktiem”, sk. Īpašās komisijas Sestās sanāksmes I daļas secinājumus un ieteikumus (iepriekš minēti 38. piezīmē), Ieteikums Nr. 61.

158 Sk. saskaņā ar 1980. gada konvenciju izveidotos valstu profilus, V daļu (121. piezīme iepriekš).

159 Sk. „Labas prakses rokasgrāmatu par preventīvajiem pasākumiem” (iepriekš minēta 23. piezīmē), 2.1. sadaļu, 15.–16. lpp., sk. arī 14. nodaļu turpmāk.

160 Sk. „Vašingtonas deklarāciju par ģimeņu starptautisko pārcelšanos”, Starptautiskā Tiesību konference par ģimeņu pārrobežu pārcelšanos, Vašingtona, ASV, 2010. gada 23.–25. marts, ko līdzorganizējusi Hāgas starptautisko privāttiesību konference un Pazudušo un izmantoto bērnu starptautiskais centrs (ICMEC) ar ASV Valsts departamenta atbalstu:

„Valstīm ir jānodrošina, lai kompetentajām iestādēm ir iespējas piemērot tiesiskās procedūras tiesībām pārcelties kopā ar bērnu. Puses ir jāiedrošina izmantot tiesiskās procedūras, nevis rīkoties vienpusīgi.”
Vašingtonas deklarācija ir pieejama < www.hcch.net > sadaļā *Child Abduction Section*.

161 Sk. S. Vigers, *Note on the development of mediation, conciliation and similar means* (iepriekš minēta 11. piezīmē), 5.1, 17. lpp.

162 „2006. gada ziņojums par „reunite” mediācijas izmēģinājuma shēmu” (iepriekš minēts 97. piezīmē), 8. lpp.

163 S. Vigers, *Note on the development of mediation, conciliation and similar means* (iepriekš minēta 11. piezīmē), 5.1, 18. lpp.

- 120 Ja ir notikusi bērna nolaupīšana, vecākiem ir jābūt informētiem par iespēju uzsākt mediāciju, cik drīz vien iespējams, ja šādos gadījumos ir pieejami specializēti mediācijas pakalpojumi. Tomēr ir jāuzsver, ka mediācija „nav vienīgā iespēja, ko vecāki var izmantot, un mediācijas pieejamība neietekmē vecāku tiesības tiesāties, ja viņi tā vēlas”.¹⁶⁴
- 121 Lai palielinātu iespējas panākt strīda miermīlīgu risinājumu, mediācijai un citām procedūrām būtu jābūt pieejamām ne tikai pirmstiesas posmā — tā būtu jānodrošina visas tiesvedības laikā, tostarp arī izpildes posmā.¹⁶⁵ Piemērotākās procedūras izvēle no tām, kas pieejamas attiecībā uz savstarpēji pieņemamu risinājumu panākšanu, konkrētā tiesvedības posmā ir atkarīga no apstākļiem.
- 122 Kā detalizēti izklāstīts 2.1. sadaļā (Termiņi/paātrinātās procedūras), pats svarīgākais ir veikt aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu, ka tas vecāks, kurš aizvedis/aizturējis bērnu, nevar izmantot mediāciju kā novilcināšanas taktiku. Noderīgs pasākums šajā ziņā var būt bērna atgriešanas procesa ierosināšana un, ja nepieciešams, šī procesa apturēšana uz laiku, kamēr notiek mediācija.¹⁶⁶

4.1.1 CENTRĀLĀS IESTĀDES LOMA

- Centrālās iestādes, tieši vai pastarpināti, veic visus nepieciešamos pasākumus, lai panāktu strīda miermīlīgu risinājumu.
  - Saņemot pieprasījumu par bērna atdošanu, pieprasījuma saņēmējas valsts centrālajai iestādei būtu jāsekmē informācijas nodrošināšana par tiem mediācijas pakalpojumiem, kādi piemēroti bērnu pārrobežu nolaupīšanas gadījumos, uz kuriem attiecas 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu darbības joma, ja šajā jurisdikcijā tādi ir pieejami.
  - Valstīm būtu jāiekļauj savas centrālās iestādes darbinieku apmācībā informācija par mediāciju un citām metodēm, kā arī to iespējamo apvienošanu.
- 123 Saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu un 1996. gada Hāgas konvenciju par bērnu aizsardzību centrālajai iestādei ir svarīga loma miermīlīgu risinājumu sekmēšanā starptautiskos ģimenes strīdos par bērniem. Gan 1980. gada konvencija, gan 1996. gada konvencija atzīst nepieciešamību sekmēt savstarpēji pieņemamu risinājumu panākšanu un paredz centrālajām iestādēm aktīvu lomu šā mērķa sasniegšanā. Piemēram, 1980. gada konvencijas 7. panta otrās daļas c) punkts paredz, ka centrālajām iestādēm ir jāveic visi atbilstošie pasākumi, lai varētu „nodrošināt bērna brīvprātīgu atgriešanos vai rast jautājuma miermīlīgu atrisinājumu”. Līdzīgi arī 1996. gada konvencijas 31. panta b) punkts paredz, ka centrālās iestādes veic visus atbilstošos pasākumus, lai, „izmantojot starpniecību, saskaņošanu vai līdzīgus līdzekļus, veicinātu savstarpēji pieņemamus risinājumus bērna personas un īpašuma aizsardzībai gadījumos, uz ko attiecas Konvencija”.
- 124 Tādējādi centrālajām iestādēm saskaņā ar vienu vai otru Konvenciju būtu, cik drīz vien iespējams, jāsekmē informācijas sniegšana par mediācijas pakalpojumiem vai citām metodēm, kādas pieejamas, lai palīdzētu rast savstarpēji pieņemamu risinājumu gadījumos, kad puses meklē centrālās iestādes atbalstu pārrobežu ģimenes strīdā.¹⁶⁷ Tomēr šāda informācija būtu jāsniedz drīzāk kā papildinājums informācijai par procedūrām atbilstoši Hāgas konvencijām un citai saistītai informācijai, nevis tās vietā.

164 Sk. S. Vigers, (turpat), (5.1.), 17. lpp.

165 Sk. arī „Labas prakses rokasgrāmatu par izpildi”, (iepriekš minēta 23. piezīmē), 5.1. sadaļa, 5.2. sadaļa, 25. lpp.

166 Sk. 2.1. sadaļu iepriekš.

167 Šajā saistībā centrālā iestāde var darboties kā centrālais kontaktpunkts Mediācijas struktūru izveides principos minētajā nozīmē (sk. 1. pielikumu turpmāk); sikāku informāciju par šiem principiem sk. turpmāk — 4. nodaļas ievaddaļā. Sk. arī 4.1.4. sadaļu turpmāk.

- 125 Piemēram, starptautiskās bērna nolaupīšanas gadījumā pieprasījuma saņēmējas valsts centrālajai iestādei, kad tā sazinās ar to vecāku, no kura bērns aizvests (sazinoties tieši vai ar pieprasījuma iesniedzējas valsts centrālās iestādes starpniecību), būtu jāsniedz šim vecākam informācija par mediāciju vai citiem pakalpojumiem, kādi pieejami konkrētajā jurisdikcijā, kā arī informācija par Hāgas procesu. Tajā pašā laikā centrālā iestāde, aicinot to vecāku, kurš aizvedis / aizturējis bērnu, veikt bērna brīvprātīgu atgriešanu,¹⁶⁸ var informēt vecāku par mediācijas vai citu procedūru izmantošanas iespējām savstarpēji pieņemama risinājuma panākšanas nolūkā. Arī pieprasījuma iesniedzējas valsts centrālās iestāde var sniegt tam vecākam, no kura bērns aizvests, informāciju par konflikta miermīlīga risinājuma metodēm vienlaikus ar informāciju par Hāgas bērna atgriešanas procesu. Informēšanu par attiecīgajiem mediācijas pakalpojumiem var uzticēt arī citai iestādei.¹⁶⁹
- 126 Tomēr nedrīkst traucēt pildīt centrālās iestādes pienākumu nekavējoties apstrādāt pieprasījumus par bērna atdošanu. Centrālajām iestādēm ir īpašs pienākums uzsvērt, ka bērna nolaupīšanas lietas ir laika ziņā īpaši sensitīvas. Ja centrālā iestāde pienākumu sniegt informāciju par atbilstošajiem mediācijas pakalpojumiem deleģē citai iestādei, centrālajai iestādei ir jānodrošina, lai pušu nosūtīšana uz šo iestādi nerada kavēšanos. Turklāt, ja puses izlemj izmantot mediāciju, tām jābūt informētām par to, ka mediācija un bērna atgriešanas process var noritēt paralēli.¹⁷⁰
- 127 Savukārt 2006. gada salīdzinošajā pētījumā par mediācijas shēmām 1980. gada Hāgas konvencijas par bērna nolaupīšanu kontekstā¹⁷¹ tika apzinātas dažas centrālās iestādes, kuras aktīvi veicina mediāciju, vai nu pašas piedāvājot mediācijas pakalpojumus konkrētos gadījumos, vai izmantojot vietējā mediācijas sniedzēja pakalpojumus. Šobrīd, kā tas norādīts arī saskaņā ar 1980. gada konvenciju izveidotajos valstu profilos,¹⁷² aizvien lielāks skaits centrālo iestāžu ir proaktīvs attiecībā uz pušu mudināšanu izmantot mediāciju vai citas līdzīgas procedūras strīda savstarpēji pieņemama risinājuma panākšanai.¹⁷³
- 128 Valstis tiek mudinātas iekļaut centrālās iestādes darbinieku apmācībā vispārēju informāciju par mediāciju un citām līdzīgām procedūrām, kā arī specifisku informāciju par mediāciju un citiem pakalpojumiem, kādi pieejami starptautiskās bērna nolaupīšanas lietās.

168 1980. gada Hāgas konvencijas par bērna nolaupīšanu 7. panta 2. punkts un 10. pants.

169 Piemēram, starptautiskā ģimenes mediācijā pieprasījuma saņēmēja valsts var iecelt par centrālo kontaktpunktu citu iestādi, kas nav centrālā iestāde (sk. 111. punktu un nākamās), un noteikt centrālajam kontaktpunktam uzdevumu sniegt informāciju ne tikai par mediāciju lietās, kas ir ārpus Hāgas konvencijas darbības jomas, bet arī par specializētiem mediācijas pakalpojumiem starptautiskās bērna nolaupīšanas lietās, uz kurām attiecas 1980. gada konvencijas darbības joma.

170 Attiecībā uz priekšrocībām, ko sniedz Hāgas procesa ierosināšana pirms mediācijas uzsākšanas, sk. 2.1. sadaļu iepriekš.

171 Sk. S. Vigers, *Note on the development of mediation, conciliation and similar means* (iepriekš minēta 11. piezīmē), 2.4., 10. lpp.

172 121. piezīme iepriekš.

173 Piemēram: **Francijā**, 2007. gada aprīlī centrālā iestāde pārņēma uzdevumus, kurus iepriekš veica Starptautiskās ģimeņu mediācijas palīdzības misija (*Mission d'aide à la médiation internationale pour les familles, MAMIF*) — birojs, kas izveidots, lai veicinātu mediāciju pārrobežu ģimenes konfliktos, un bijis iesaistīts sekmīgajā **Francijas-Vācijas** divnacionālajā mediācijas programmā; papildu informāciju par palīdzību starptautiskā ģimenes mediācijā (*aide à la médiation familiale internationale, AMIF*), ko tagad sniedz **Francijas** centrālā iestāde, sk. < <http://www.justice.gouv.fr/justice-civile-11861/enlèvement-parental-12063/la-mediation-21106.html> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā). **Šveicē** 2007. gada 21. decembra Federālais likums par Starptautisko bērnu nolaupīšanu un Hāgas konvencijas par bērnu un pieaugušo aizsardzību, kas stājās spēkā 2009. gada 1. jūlijā, ietvēra konkrētus pienākumus Šveices centrālajai iestādei attiecībā uz samierināšanas un mediācijas procedūru veicināšanu, sk. 3. un 4. pantu (*Bundesgesetz über internationale Kindesentführung und die Haager Übereinkommen zum Schutz von Kindern und Erwachsenen (BG-KKE) vom 21 Dezember 2007*) (103. piezīme iepriekš). **Vācijā** centrālā iestāde informē vecākus par iespēju saņemt mediācijas pakalpojumus. Turklāt vairākas turpmāk uzskaitītās valstis saskaņā ar 1980. gada konvenciju izveidotajos valstu profilos norādīja (121. piezīme iepriekš), ka viņu centrālās iestādes sniedz informāciju par mediāciju: **ASV, Apvienotā Karaliste (Anglija un Velsa, Ziemeļīrija), Beļģija, Čehijas Republika, Grieķija, Igaunija, Ķīna (Honkongas īpašais administratīvais reģions), Paragvaja, Polija (vienīgi pieprasījuma iesniedzējam), Rumānija, Slovēnija, Spānija, Ungārija un Venecuēla. Argentīnā un Čehijas Republikā** centrālā iestāde piedāvā mediāciju, sk. 19.3. sadaļu valstu profilos (turpat.).

4.1.2 TIESNEŠA(-U)/TIESAS(-U) LOMA

- 129 Pēdējo desmitgažu laikā daudzās tiesību sistēmās ir ievērojami mainījusies tiesu loma ģimenes strīdos. Civilprocesā vispārīgi, bet jo īpaši tiesvedībā ģimenes lietās savstarpēji pieņemamu risinājumu panākšana daudzās valstīs ir paredzēta tiesību aktos.¹⁷⁴ Šobrīd tiesnešiem bieži ir pienākums veicināt strīda miermīlīgu atrisināšanu. Dažās tiesību sistēmās ģimenes strīdos par bērniem informatīvu sanāksmju par mediāciju apmeklēšana vai mediācijas vai citu procedūru izmantošana savstarpēji pieņemama risinājuma panākšanai pusēm atsevišķos apstākļos var būt pat obligāta.¹⁷⁵

- Tiesnesim(-šiem), kuri skata starptautiskas bērna nolaupīšanas lietu, būtu jāapsver, vai nosūtīšana uz mediāciju viņa(-u) izskatāmajā lietā ir iespējama, ar nosacījumu, ka tādi mediācijas pakalpojumi, kas ir atbilstīgi bērnu pārrobežu nolaupīšanas gadījumiem, uz kuriem attiecas 1980. gada Hāgas konvencijas darbības joma, šajā jurisdikcijā ir pieejami. Tas pats attiecas uz citām pieejamām procedūrām savstarpēju pieņemamu risinājumu panākšanai.
- Valstis tiek mudinātas informāciju par mediāciju un citām metodēm, kā arī to iespējamo apvienošanu ar tiesas procesu iekļaut tiesnešu apmācībā.

- 130 Starptautiskas bērnu nolaupīšanas gadījumos tiesām ir svarīga loma savstarpēji pieņemamu risinājumu sekmēšanā. Neatkarīgi no tā, vai kompetentā centrālā iestāde jau ir ieteikusi mediāciju, tiesai, kurā ierosināta Hāgas tiesvedība par bērna atgriešanu, ir jāapsver pušu nosūtīšana uz mediāciju vai citiem pakalpojumiem, ja tas nepieciešams un uzskatāms par atbilstošu. Tie daži faktori, kas var ietekmēt šādus apsvērumus, ir jautājumi, kuri ietekmē konkrētā gadījuma vispārīgo piemērotību mediācijai,¹⁷⁶ kā arī jautājums par to, vai atbilstošie mediācijas pakalpojumi, t. i., pakalpojumi, kuri ir saderīgi ar šajiem termiņiem un citām specifiskām prasībām mediācijai starptautiskas bērnu nolaupīšanas lietās, vispār ir pieejami. Ja mediācija jau ir nesekmīgi izmēģināta pirms Hāgas bērna atgriešanas procesa, nosūtīšana uz mediāciju otrreiz var nebūt piemērota.

174 Sk., piem., **Izraēlā** valsts tiesa, kas vada civillietas izskatīšanu, jebkurā tiesvedības posmā var piedāvāt pusēm lietu vai daļu lietas nodot mediācijai, 3. sadaļa **Izraēlas** Valsts 1993. gada 10. augusta Regulā Nr. 5539. Attiecībā uz **Austrāliju** sk. 1975. gada Ģimenes tiesību likuma 13. pantu un nākamos (pēdējo reizi grozīts ar 2010. gada Likumu Nr. 147), saskaņā ar kuru „(a) tiesa, kurai ir jurisdikcija tiesvedībā atbilstoši šim likumam, jebkurā tiesvedības posmā var pieņemt vienu vai vairākus šādus rīkojumus: (...) ka tiesvedības puses izmanto ģimenes strīdu risināšanas procedūras”, kuras ietver mediāciju; Likuma pilns teksts ir pieejams < <http://www.comlaw.gov.au/Details/C2010C00870> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā). Vispārīgāk par alternatīvās strīdu risināšanas veicināšanu **Austrālijā** sk. Austrālijas Nacionālās alternatīvās strīdu risināšanas konsultatīvās padomes (**NADRAC**) tīmekļa vietnē

< <http://www.nadrac.gov.au/> >; **NADRAC** ir 1995. gadā dibināta neatkarīga iestāde, kura sniedz Austrālijas ģenerālprokuroram politiskas konsultācijas par **ADR** attīstību. **Dienvīdāfrikas** 2005. gada Bērnu likums Nr. 38 (jaunākie grozījumi izdarīti 2008. gadā), pieejams < <http://www.justice.gov.za/legislation/acts/2005-038%20childrensact.pdf> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā), arī veicina ģimeņu strīdu miermīlīgu risināšanu un ļauj tiesnešiem nodot atsevišķus jautājumus risināšanai ar mediāciju vai līdzīgiem līdzekļiem.

175 Sk., piem., **Apvienotajā Karalistē (Anglijā un Velsā)** „Praktiskais norādījums 3A — Pirmspiemērošanas protokols mediācijas informācijai un izvērtēšanai — vadlīnijas **HMCS**” (*Practice Direction 3A – Pre-Application Protocol for Mediation Information and Assessment – Guidance for HMCS*), stājās spēkā 2011. gada 6. aprīlī, pieejams < http://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/family/practice_directions/pd_part_03a > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā), kas, ja vien tiek piemērots viens no Protokolā noteiktajiem izņēmumiem, attiecībā uz ģimenes tiesvedību paredz tālāk aprakstīto.

„Pirms pieteikuma iesniedzējs iesniedz tiesā pieteikumu par rīkojumu attiecīgajā ģimenes tiesvedībā, pieteikuma iesniedzējam (vai pieteikuma iesniedzēja advokātam) būtu jāsaņem informācija par to, ka pieteikuma iesniedzējs apmeklē informatīvo sanāksmi saistībā ar ģimenes mediāciju un citiem alternatīvās strīdu risināšanas veidiem (šajā protokolā saukta „Mediācijas informācija un izvērtēšanas sanāksme”).”

176 Sk. 4.2. sadaļā turpmāk.

- 131 Ja tiesnesis nosūta lietu mediācijai, tiesnesim ir jāsaglabā kontrole pār termiņu. Atkarībā no piemērojamajām procesuālajām tiesībām tiesnesis var izvēlēties mediācijas nolūkos atlikt tiesvedību¹⁷⁷ uz neilgu laika posmu vai, ja atlikšana nav nepieciešama, noteikt nākamo tiesas sēdi, pirms kuras mediācijai jābūt pabeigtai, pietiekami drīz, piemēram, pēc divām līdz četrām nedēļām.¹⁷⁸
- 132 Ja tiesnesis nosūta lietu mediācijai, ir vēlams, lai šis tiesnesis saglabātu savu kā lietas vienīgā tiesneša statusu, tā nodrošinot nepārtrauktību.
- 133 Nonākot pie mediācijas tiesas procesa posmā, var izšķirt divus mediācijas veidus: „tiesas mediācija vai tiesas atvasinātā mediācija” un „ārpustiesas mediācija”.¹⁷⁹
- 134 Strīdiem civilīetās, tostarp ģimenes lietās, ir izveidotas vairākas „tiesas mediācijas vai tiesas atvasinātās mediācijas shēmas”.¹⁸⁰ Šajās shēmās mediāciju veic vai nu mediators, kurš strādā tiesā, vai tiesnesis, kurš apguvis mediatoru apmācības kursu, bet kurš nav tas pats tiesnesis, kurš skata attiecīgo lietu.¹⁸¹ Tomēr lielākajā daļā valstu šie „tiesas mediācijas vai tiesas atvasinātās mediācijas pakalpojumi” tika izveidoti ar skaidru virzību uz valsts mēroga strīdiem, t. i., strīdiem bez starptautiskas saistības. Tāpēc esošo „tiesas mediācijas vai tiesas atvasinātās mediācijas shēmu” piemērotība starptautisko ģimenes strīdu un jo īpaši 1980. gada Hāgas konvencijas darbības jomā ietilpstošu strīdu īpašajām vajadzībām ir rūpīgi jāizvērtē. Tikai tad, ja esošie „tiesas mediācijas vai tiesas atvasinātās mediācijas pakalpojumi” atbilst šajā rokasgrāmatā noteiktajam pamatkritērijam kā būtiski attiecībā uz bērnu nolaupīšanas mediācijas shēmām, nosūtīšana šāda pakalpojuma izmantošanai ir jāizskata Hāgas tiesvedībā par bērna atgriešanu.

177 Piem., **Apvienotajā Karalistē (Anglijā un Velsā)** tiesa, kurā ierosināta Hāgas tiesvedība par bērna atgriešanu, var nosūtīt puses uz mediāciju, kas tādā gadījumā notiek tiesvedības pārtraukuma laikā, S. Vigers, *Note on the development of mediation, conciliation and similar means* (iepriekš minēta 11. piezīmē), 5.2., 18. lpp., atsaucoties uz **Apvienotās Karalistes** un „reunite” mediācijas izmēģinājuma shēmu (97. piezīme iepriekš). Attiecībā uz priekšrocībām, ko sniedz Hāgas procesa ierosināšana pirms mediācijas uzsākšanas, sk. 2.1. sadaļu iepriekš. Par obligātajām mediācijas sesijām sk. 6.1.1. sadaļu turpmāk.

178 Attiecībā uz ģimenes tiesu **Jaunzēlandē**, sk., piem., Praktisko piezīmi „Hāgas konvencijas gadījumi: mediācijas process — aizvešana, aizturēšana un apmeklēšana (*Hague Convention Cases: Mediation Process – Removal, Retention And Access*), kas pieejama < <http://www.justice.govt.nz/courts/family-court/practice-and-procedure/practice-notes/> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā) un kas paredz 7 līdz 14 dienu ilgu laika posmu, kurā jānotiek mediācijai Hāgas konvencijai par bērnu nolaupīšanu atbilstošos gadījumos.

179 Sk. iepriekš terminoloģijas sadaļā; sk. arī Eiropas Padomes Ieteikumu Rec (2002)10 par mediāciju civilīetās (53. piezīme iepriekš), III princips (Mediācijas organizācija): „4. Mediācijai ir jānotiek tiesas procedūru ietvaros vai ārpus tām.”

180 To daudzo valstu vidū, kurās šobrīd pastāv tiesas atvasinātās mediācijas shēmas, ir: **Argentīna** (*Ley 26.589 - Mediación y Conciliación* of 03.05.2010, *Boletín Oficial* de 06.05.2010, kas aizstāj agrākos tiesību aktus, kas pieņemti kopš 1995. gada; mediācijas izmantošana ir obligāta lielākajā daļā civilīetu, izņemot attiecībā uz konkrētiem izņēmuma gadījumiem, piemēram, aizgādību/aizbildnību; sk. Likums 1. un 5. pantu); **Vācijā** (tiesas atvasinātās mediācijas shēmas darbojas atsevišķās federālajās zemēs (*Bundesländer*) civilīetās, sk. *inter alia* ziņojumu par mediācijas izmēģinājuma projektu Lejassaksijā, kuru pasūtījis Lejassaksijas Tieslietu, ekonomikas un kultūras ministrs un izstrādājis G. Spindler, *Gerichtsnahe Mediation in Niedersachsen*, Göttingen, 2006.); un **Meksikā** (sk. 2008. gada 8. janvāra *Ley de Justicia Alternativa del Tribunal Superior de Justicia para el Distrito Federal*, kas pēdējo reizi pārskatīts 2011. gada 8. februārī, publicēts *Gaceta Oficial del Distrito Federal* el 08 de enero de 2008, Nr. 248 un *Gaceta Oficial del Distrito Federal* el 08 de febrero de 2011, Nr. 1028; mediācija tiek veicināta ar Alternatīvā strīdu risināšanas centra (*Centro de Justicia Alternativa*) starpniecību Federālā apgabala Augstākajā tiesā (*Tribunal Superior de Justicia del Distrito Federal*); centrs uzrauga mediācijas procesus, tostarp arī apstiprina mediatorus, kurus izraugās no reģistrēto mediatoru saraksta).

181 Par atšķirībām starp tiesneša veiktu mediāciju un tiesneša veiktu samierināšanu sk. terminoloģijas sadaļu iepriekš.

- 135 Nosūtīšana uz mediāciju tiesas procesa posmā ir iespējama arī saistībā ar „ārpustiesas” mediācijas pakalpojumiem, t. i., mediācijas pakalpojumiem, kurus sniedz mediatori vai mediācijas organizācijas, kuras nav tieši saistītas ar tiesu.¹⁸² Tāpat kā „tiesas mediācijas vai tiesas atvasinātās mediācijas pakalpojumu” gadījumā, arī esošo „ārpustiesas” mediācijas pakalpojumu piemērotība starptautisko ģimenes konfliktu ipašajām vajadzībām būtu rūpīgi jāizvērtē.
- 136 Daudzas no mediācijas shēmām, kas ir īpaši izstrādātas bērnu nolaupīšanas gadījumiem, uz kuriem attiecas 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu darbības joma, pašlaik tiek īstenotas kā „ārpustiesas mediācija”.¹⁸³
- 137 Kad puses mediācijas procesā vai ar citām metodēm ir panākušas vienošanos, tiesa, kurā skata Hāgas lietu par bērna atgriešanu, var — atkarībā no vienošanās satura un tiesas jurisdikcijas¹⁸⁴ šajā jautājumā — lūgt pārveidot vienošanos par tiesas rīkojumu.
- 138 Ir ļoti svarīgi, lai tiesneši, kuri skata starptautiskus ģimenes strīdus, būtu labi informēti par to, kā darbojas mediācija un citi līdzīgi procesi, kas sekmē strīdu miermīlīgu atrisināšanu, un par šo procesu iespējamo apvienošanu ar tiesas procesu. Tādēļ valstis tiek aicinātas vispārīgu informāciju par šiem jautājumiem iekļaut tiesnešu apmācībā.
- 139 Informācija par mediācijas shēmām un citiem līdzīgiem procesiem, kas piemēroti izmantošanai starptautiskas bērnu nolaupīšanas lietās, būtu jo īpaši jāiekļauj to tiesnešu apmācībā, kuri skata Hāgas lietas par bērna atgriešanu.

4.1.3 ADVOKĀTU UN CITU PROFESIONĀĻU LOMA

- 140 Pēdējo gadu laikā advokātu un arī tiesu loma ģimenes strīdos daudzās jurisdikcijās ir mainījusies, lielāku uzsvāru liekot uz savstarpēji pieņemamu risinājumu meklēšanu. Atzīstot stabila un mierīga ģimenes attiecību pamata svarīgumu, advokāti šobrīd vairāk sliecas sekmēt savstarpēji pieņemamu risinājumu meklēšanu, nevis pieiet lietai tikai un vienīgi no sava klienta pozīcijām.¹⁸⁵ Šo tendenci atspoguļo, piemēram, kolaboratīvais process un sadarbības process,¹⁸⁶ kā arī pieaugošais skaits advokātu, kas apguvuši mediatoru apmācības programmu.
- Informācija par mediāciju un citām procedūrām būtu jāiekļauj advokātu apmācībā.
  - Advokātiem un citiem profesionāļiem, kuri kopā ar pusēm darbojas starptautisku ģimenes strīdu risināšanā, cik vien iespējams, būtu jāveicina strīda miermīlīga risināšana.
  - Ja starptautiska ģimenes strīda puses nolemj uzsākt mediāciju, to juridiskajiem pārstāvjiem būtu jāsniedz pusēm atbalsts, nodrošinot visu juridisko informāciju, kas pusēm nepieciešama, lai pieņemtu pamatotu lēmumu. Turklāt juridiskajiem pārstāvjiem ir jāsniedz pusēm atbalsts, nodrošinot, ka mediācijas procesā panāktā vienošanās ir ar juridisku spēku abās (visās) lietā iesaistītajās tiesību sistēmās.
- 141 Kā uzsvērts iepriekš saistībā ar tiesnešu apmācību, ir būtiski tas, ka valstis uzlabo juridisko profesiju pārstāvju informētību par strīdu miermīlīgu risināšanu. Informāciju par mediāciju un citām līdzīgām procedūrām vajadzētu iekļaut advokātu mācību programmās.
- 142 Pārstāvot pusi starptautiskā ģimenes strīdā par bērniem, advokātiem būtu jāapzinās, ka viņu pienākumi pret klientu ietver arī zināmu pienākumu pret attiecīgā bērna interesēm un labklājību. Ņemot vērā to, ka savstarpēji pieņemams strīda risinājums pamatā ir bērna interesēs, juridiskajam pārstāvim, ja vecāki vēlas uzsākt mediāciju, būtu jāsniedz atbalsts un, ciktāl pilnvaras atļauj, cieši jāsadarbjas ar otras puses juridisko pārstāvi.

¹⁸² Sk. terminoloģijas sadaļu iepriekš; sk. arī „Tehniski ekonomisko pamatojumu pārrobežu mediācijai ģimenes lietās” (iepriekš minēts 13. piezīmē), 2.4. sadaļa, 6. lpp.

¹⁸³ Piemēram, **Vācijā, Nīderlandē un Apvienotajā Karalistē (Anglijā un Velsā)**, plašāk par to sk. 97. piezīmi iepriekš.

¹⁸⁴ Sk. 12. un 13. nodaļu turpmāk.

¹⁸⁵ Sk. *N. ver Steegh* (iepriekš minēts 8. piezīmē), 666. lpp. un nākamās lpp. ar turpmākajām atsaucēm.

¹⁸⁶ Sk. 15. nodaļu par citu strīdu miermīlīgas risināšanas līdzekļu pārbaudi un to piemērotību starptautiskas bērnu nolaupīšanas gadījumiem.

- 143 Ja puses ir nolēmušas uzsākt mediāciju, juridiskajiem pārstāvjiem ir būtiska loma attiecībā uz pusēm nepieciešamās juridiskās informācijas sniegšanu pamatota lēmuma pieņemšanas nolūkos un to, lai nodrošinātu, ka mediācijas procesā panāktā vienošanās ir ar juridisku spēku abās (visās) attiecīgajās tiesību sistēmās. Jāuzsver, ka tiesiskās situācijas starptautiskos ģimenes strīdos sarežģītības dēļ advokātiem vajadzētu piekrist pārstāvēt pusi šādā strīdā tikai tad, ja viņiem ir nepieciešamās speciālās zināšanas. Nespecializēta advokāta iesaistīšana starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās var radīt negatīvu ietekmi un papildu šķēršļus lietas miermīlīga risinājuma panākšanai. Mediācijā tas var mazināt pušu spēku līdzsvaru.
- 144 Atkarībā no tā, kā tiek organizēts mediācijas process, un tā, kā mediators(-i) un puses vēlas rīkoties, juridiskie pārstāvji var piedalīties visās mediācijas sesijās vai tikai daļā sesiju. Tomēr ir svarīgi, lai advokāti, kuri apmeklē mediācijas sesiju kopā ar saviem klientiem, izprastu savu ļoti atšķirīgo lomu sesijā, proti, ka tie ir tikai palīgi.
- 145 Cieša sadarbība ar specializētiem juridiskajiem pārstāvjiem ir īpaši būtiska tad, kad ir jāizvērtē, vai pušu izvēlētais risinājums atbildīs abu attiecīgo jurisdikciju tiesiskajām prasībām, un jānosaka, kādi papildu pasākumi ir jāveic, lai panāktais risinājums tiktu atzīts par juridiski saistošu un izpildāmu.
- 146 Protams, advokāts var arī pats pildīt mediatora lomu, ja viņš atbilst visām prasībām, lai varētu darboties kā mediators savā jurisdikcijā. Taču interešu konflikta dēļ advokāts nevar būt mediators lietā, kurā viņš ir puses pārstāvis.¹⁸⁷
- 147 Advokāts var iesaistīties arī citos ģimenes strīda miermīlīgas risināšanas veidos. Sk. 15. nodaļu par citiem mehānismiem, kā veicināt savstarpēji pieņemamu strīdu risinājumu panākšanu, piemēram, par sadarbības procesu.

4.2 Piemērotības mediācijai izvērtēšana

→ Lai izvērtētu konkrētas lietas piemērotību mediācijai, būtu jāveic sākotnēja pārbaude.

- 148 Pirms mediācijas uzsākšanas starptautiskas bērnu nolaupīšanas lietās būtu jāveic sākotnēja pārbaude, lai izvērtētu konkrētas lietas piemērotību mediācijai.¹⁸⁸ Tas palīdz izvairīties no kavēšanās, ko var izraisīt mēģinājumi veikt mediāciju lietās, kuras nav tai īsti piemērotas. Tajā pašā laikā sākotnēja pārbaude palīdz identificēt lietas, kurās ir īpaši riski, piemēram, lietas, kuras ir saistītas ar vardarbību ģimenē vai alkohola / narkotiku lietošanu un kurās ir vai nu jāievēro īpaša piesardzība, vai kuras vispār var nebūt piemērotas mediācijai.¹⁸⁹
- 149 Šajā saistībā rodas divi būtiski jautājumi: 1) kādi jautājumi ir izskatāmi, izvērtējot piemērotību mediācijai, un 2) kurš var veikt / kuram būtu jāveic šis izvērtējums.
- 150 Tas, vai lieta ir piemērota mediācijai, ir jāizlemj katrā gadījumā individuāli. Jāpiebilst, ka šajā ziņā nav universālu noteikumu. Lietas piemērotība mediācijai ir atkarīga no apstākļiem konkrētā gadījumā un zināmā mērā arī no pieejamo mediācijas pakalpojumu sniegtajām iespējām un īpatnībām un mediatoru / mediācijas organizācijas šajā ziņā piemērotajiem standartiem.

187 Advokāts nevar būt neitrāla un objektīva trešā persona un vienlaikus ievērot profesionālo pienākumu — aizsargāt sava klienta intereses.

188 Saistībā ar informāciju par piemērotības mediācijai izvērtēšanu dažādās 1980. gada konvencijas līgumslēdzējās valstīs sk. 19.4. c) un d) sadaļu saskaņā ar 1980. gada konvenciju izveidotajos valstu profilos (121. piezīme iepriekš).

189 Sk. arī 10. nodaļu turpmāk par mediāciju un apsūdzībām saistībā ar vardarbību ģimenē.

- 151 To daudzo jautājumu vidū, kuri var ietekmēt starptautiskas bērnu nolaupīšanas gadījuma piemērotību mediācijai, ir:
- pušu vēlme mediēt;¹⁹⁰
  - tas, vai vienas vai abu pušu viedokļi nav pārāk atšķirīgi, lai varētu izmantot mediāciju;
  - fakti, kas liecina par vardarbību ģimenē un tās smaguma pakāpi;¹⁹¹
  - tiesībspēja alkohola vai narkotiku lietošanas dēļ;¹⁹²
  - citas norādes par nopietnu spēku samēra nelīdzsvarotību;
  - fakti, kas liecina par vardarbību pret bērnu.
- 152 Izvērtējot lietas piemērotību mediācijai, būtu jāveic konfidenciāla saruna ar katru pusi individuāli, lai katra puse varētu pilnīgi brīvi paust savas iespējamās bažas saistībā ar mediāciju.
- 153 Sākotnējo sarunu ar pusēm, izvērtējot lietas piemērotību mediācijai, var izmantot, lai noskaidrotu dažādus praktiskus jautājumus, kas rodas, piemēram, saistībā ar vienas puses (garīgiem / funkcionāliem) traucējumiem, kuri varētu būt jāņem vērā, plānojot praktiskus mediācijas sesijas pasākumus. Tāpat sākotnējās sarunās var apspriest jautājumu par valodu(-ām), kādā(-ās) būtu veicama mediācija. Tajā pašā laikā var izvērtēt, vai būtu jāorganizē provizoriska saskarsme ar bērnu un vai attiecīgais bērns ir sasniedzis to vecumu vai brieduma līmeni, kad var uzklaut arī viņa viedokli. Saistībā ar bērna uzklautišanu mediācijā sk. 7. nodaļu.
- 154 Sākotnējās pārbaudes intervija arī ir ļoti piemērots brīdis, kad informēt puses par mediācijas procesa detaļām un to, kā mediācija un Hāgas bērna atgriešanas process ietekmē viens otru.¹⁹³
- 155 Lietas piemērotības mediācijai izvērtēšana būtu jāuztic mediatoram vai citam pieredzējušam profesionālim, kuram ir zināšanas par to, kā darbojas starptautiska ģimenes mediācija. Īpaša apmācība ir nepieciešama, lai spētu identificēt īpaša riska gadījumus un faktus, kas liecina par atšķirībām spēku samērā. Tas, vai izvērtēšana ir jāveic personai, kura pati saistīta ar attiecīgo mediācijas pakalpojumu, vai personai, kura savā darbā pārstāv centrālo iestādi, citu centrālu struktūru vai tiesu, ir ļoti atkarīgs no tā, kādā veidā mediācija tiek organizēta attiecīgajā jurisdikcijā. Daži mediatori uzsver to, ka ir svarīgi, lai izvērtēšanu veiktu mediators(-i), kurš(-i) ir lūgts(-i) mediēt lietā.¹⁹⁴ Savukārt citi mediatori dod priekšroku tam, lai izvērtēšanu veiktu mediatora kolēģis, kuram ir zināms pusēm ieteiktais mediācijas pakalpojums.

190 Saprotams, ja puse, kurai nav zināšanu par mediācijas procesu, saskaras ar mediācijas jēdzienu, detalizētākas informācijas sniegšana par to, kā notiek mediācijas process, var pozitīvi ietekmēt puses vēlmi uzsākt mediācijas procesu. Tomēr attiecībā uz mediācijas brīvprātīguma principu sk. 6.1. sadaļu turpmāk.

191 Piemēram, gadījumos, kas saistīti ar vardarbību ģimenē, daži mediatori vispārīgi atsakās veikt mediāciju. Citi var apsvērt šādu lietu atbilstību izskatīšanai mediācijā atkarībā no iespējamās vardarbības pakāpes un aizsargājošiem pasākumiem, kādi pieejami, lai izvairītos no riskiem, kas saistīti ar mediācijas procesu; sk. 10. nodaļu turpmāk.

192 Ja konkrētais gadījums joprojām tiek uzskatīts par mediācijai piemērotu, var būt jāveic aizsardzības pasākumi, lai nepieļautu attiecīgās puses neizdevīgu stāvokli.

193 Sk. arī 6.1.2. sadaļu par apzinātu piekrišanu.

194 Šajā kontekstā jāuzsver, ka jautājums par to, vai mediators ir gatavs uzņemties mediāciju konkrētā lietā, ir jānošķir no jautājuma par lietas piemērotību mediācijai. Kad lietas piemērotība mediācijai ir apstiprināta, pušu izraudzītajam mediatoram joprojām ir iespēja izvēlēties, vai uzņemties mediāciju šajā lietā.

- 156 Ja lietas piemērotības mediācijai izvērtēšanu veic persona, kura nepārzina attiecīgos mediācijas pakalpojumus, pastāv risks, ka pēc tam var būt nepieciešams otrreizējs izvērtējums, kas jāveic personai, kura pārzina mediācijas pakalpojumus, vai mediatoram(-iem), kurš(-i) ir lūgts(-i) mediēt lietā, un tas var radīt nevajadzīgu lietas izskatīšanas kavēšanos un iespējamās papildu izmaksas.
- 157 Daudzi mediācijas pakalpojumi, kas izveidoti starptautiskas bērnu nolaupīšanas gadījumiem, sekmīgi izmanto sākotnējo pārbaudi.¹⁹⁵ Dažās programmās lietas piemērotību mediācijai izvērtē ar rakstveida aptaujas palīdzību, to apvienojot ar telefoninterviju.

4.3 Mediācijas izmaksas

- Būtu jādara viss iespējama, lai nepieļautu, ka mediācijas izmaksas kļūst par šķērslī mediācijas izmantošanai vai attur no tās.
- Valstīm būtu jāapsver iespēja attiecināt juridisko palīdzību uz mediāciju starptautiskas bērnu nolaupīšanas lietās.
- Informācijai par mediācijas izmaksām un iespējamām saistītām papildu izmaksām, kā arī mijiedarbību ar Hāgas bērna atgriešanas procesa izmaksām būtu jābūt pieejamai pārredzamā veidā.

- 158 Pušu vēlmi uzsākt mediāciju var ietekmēt vispārējās izmaksas, kas saistītas ar mediāciju. Šajās izmaksās var ietilpt izmaksas par lietas piemērotības mediācijai sākotnējo izvērtēšanu, mediatora atalgojums, ceļošanas izmaksas, samaksa par mediācijas norisei rezervēto telpu īri, iespējamās tulkošanas izmaksas vai izmaksas, kas saistītas ar citu ekspertu iesaistīšanu, kā arī juridiskās pārstāvības iespējamās izmaksas. Mediatora atalgojums, kas var būt noteikts kā samaksa par stundām vai darba dienu, var būt atšķirīgs gan dažādās jurisdikcijās, gan arī atkarīgs no mediācijas pakalpojuma veida.
- 159 Dažos izmēģinājuma projektos, kas īpaši izstrādāti mediācijai starptautiskas bērnu nolaupīšanas lietās, mediācija pusēm ir piedāvāta bez maksas.¹⁹⁶ Tomēr vairākās jurisdikcijās ir pierādīties, ka ir grūti nodrošināt finansējumu, lai ilgtermiņā šādus pakalpojumus pusēm piedāvātu bez maksas.
- 160 Daudzās jurisdikcijās mediatoru atalgojumam nepiemēro nekādus juridiskus ierobežojumus; šis jautājums ir atstāts „tirgus” pašregulācijas ziņā.¹⁹⁷ Tomēr daudzi mediatori, iestājoties mediācijas asociācijā, pievienojas atalgojuma shēmai vai rīcības kodeksiem, kas paredz „saņemt saprātīgu samaksu, ņemot vērā lietas veidu un sarežģītību, mediācijai paredzamo laiku un mediatora attiecīgās speciālās zināšanas”.¹⁹⁸ Tajā pašā laikā dažos rīcības kodeksos uzsvērts, ka „samaksa, ko noteicis mediators, nedrīkstētu būt atkarīga no mediācijas iznākuma”.¹⁹⁹ Citās valstīs samaksu par mediāciju nosaka ar likumu, vai arī to var noteikt tiesa un sadalīt starp pusēm.²⁰⁰

195 Piemēram, **Apvienotajā Karalistē (Anglijā un Velsā)** „reunite” shēmu, sk. „Mediācijas brošūru”, pieejama < <http://www.reunite.org/edit/files/Downloadable%20forms/Mediation%20Leaflet.pdf> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā); sk. arī „2006. gada ziņojumu par „reunite” mediācijas izmēģinājuma shēmu” (iepriekš minēts 97. piezīmē), 10. lpp., 13. lpp., kurā par nepiemērotiem mediācijai bērna nolaupīšanas lietās tiek uzskatīti šādi gadījumi: 1) viens no vecākiem nevēlas piedalīties mediācijā; 2) vecāku viedokļi ir pārāk atšķirīgi; 3) ir bažas par vardarbību ģimenē vai tās iespējamo pakāpi; 4) ir sūdzības par vardarbību pret bērnu.

196 Piemēram, **Francijas-Vācijas** divanacionālais mediācijas projekts; sk. „2006. gada ziņojumu par „reunite” mediācijas izmēģinājuma shēmu” (iepriekš minēta 97. piezīmē). Sk. arī S. Vigers, *Note on the development of mediation, conciliation and similar means* (iepriekš minēta 11. piezīmē); attiecībā uz „reunite” mediācijas izmēģinājuma shēmu sk. 5.3., 19. lpp.:

„Lai īstenotu šo izmēģinājuma projektu, „reunite” saņēma pētniecības dotāciju no *Nuffield Foundation*. Visi izdevumi, kas saistīti ar mediāciju, tostarp ceļošana uz **Apvienoto Karalisti** un no tās, pieteikuma iesniedzējam (vienam no vecākiem) tika pilnībā apmaksāti līdz augšējai robežai. Pilnībā apmaksāti tika arī viesnīcu izdevumi un papildu ceļa un uzturēšanās izdevumi. No dotācijas sedza arī mediatoru atalgojumu, administrācijas nodevas un samaksu tulkiem. Tam no vecākiem, kurš uzturas **Apvienotajā Karalistē**, arī tika kompensētas visas ceļošanas un uzturēšanās izmaksas un vajadzības gadījumā nodrošināta apmešanās vieta.”

197 Sk. K. J. Hopt un F. Steffek (iepriekš minēts 2. piezīmē), 33. lpp.

198 Sk. „Tehniski ekonomisko pamatojumu pārrobežu mediācijai ģimenes lietās” (iepriekš minēts 13. piezīmē), 2.7.3. sadaļa, 12. lpp.

199 Turpat, 2.7.3. sadaļa, 12. un 13. lpp. ar turpmākajām atsaucēm.

200 Sk. S. Vigers, *Note on the development of mediation, conciliation and similar means* (iepriekš minēta 11. piezīmē), 5.3., 19. lpp., atsaucoties cita starpā uz **Franciju**, kur ir iedibināta tiesas kontrole attiecībā uz tiesas atvasinātās mediācijas nodevām; sk. arī K. J. Hopt un F. Steffek (iepriekš minēts 2. piezīmē), 34. lpp. ar pārējiem piemēriem.

- 161 Ir jāveic visi pasākumi, lai mediācijas izmaksas nekļūtu par šķērslī mediācijai vai neatturētu no tās. Atzīstot priekšrocības, kādas mediācijas veicināšanai piemīt starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās, dažas valstis mediāciju starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās piedāvā bez maksas vai arī atver savu juridiskās palīdzības sistēmu mediācijai.²⁰¹ Valstīm, kuras vēl nav to izdarījušas, vajadzētu apsvērt, vai nebūtu lietderīgi padarīt juridisko palīdzību pieejamu mediācijai vai citādi nodrošināt mediācijas pakalpojumu pieejamību vai nu bez maksas, vai par saprātīgu cenu tām pusēm, kurām ir ierobežoti līdzekļi.²⁰²
- 162 Jāpiebilst, ka liels 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu sasniegums ir tas, ka dažās valstīs bērna atgriešanas process pieprasījuma iesniedzējam vecākam ir pieejams pilnīgi bez maksas;²⁰³ citās valstīs Hāgas procesam var izmantot to juridiskās palīdzības sistēmas.²⁰⁴ Būtu stimulējoši, ja līdzīgs atbalsts būtu pieejams mediācijai starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās 1980. gada konvencijas kontekstā.
- 163 Ar mediāciju saistītās izmaksas ir būtisks mediācijas pieejamības praksē aspekts. Informācija par mediācijas nodevām un citām saistītajām izmaksām, piemēram, nodevām par mediācijas procesā panāktās vienošanās atzišanu par saistošu abās (visās) attiecīgajās tiesību sistēmās, pusēm ir svarīga, lai tās varētu izlemt, vai uzsākt mediāciju.
- 164 Tāpēc vecākiem būtu jāsaņem sīka un skaidra informācija par visām iespējamām ar mediāciju saistītajām izmaksām, lai viņi varētu pienācīgi aplēst iespējamo finansiālo slogu.²⁰⁵
- 165 „Tāpēc bieži vien ir ieteicams šādu informāciju fiksēt rakstveidā pirms mediācijas”;²⁰⁶ to var iekļaut mediācijas līgumā, kas bieži tiek slēgts starp mediatoru un pusēm pirms mediācijas uzsākšanas.²⁰⁷

201 Bez maksas mediācija starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu ir iespējama, piemēram, šādās valstīs: **Dānijā**, **Francijā** (mediācijā, ko ierosinājusi Centrālā iestāde), **Izraēlā** (mediācijā ar tiesu atbalsta nodaļas starpniecību), **Norvēģijā** un **Zviedrijā** (ja tiesa apstiprina mediatoru), sk. arī sadaļu 19.3 d) sadaļu saskaņā ar 1980. gada konvenciju izveidotajos valstu profilos (121. piezīme iepriekš). Ar atsevišķiem nosacījumiem juridiskā palīdzība mediācijai starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās ir pieejama, piemēram, **Apvienotajā Karalistē (Anglijā un Velsā)**, kur mediatori vai mediācijas organizācijas, kurām ir *Public Funding Franchise* no Juridisko pakalpojumu komisijas, var piedāvāt valsts apmaksātu mediāciju tiem klientiem, kuriem ir tiesības to saņemt; sk. < <http://www.legalservices.gov.uk> >. Līdzīgi, **Nīderlandē** juridiskā palīdzība ir pieejama attiecībā uz mediācijas izmaksām, ja mediāciju veic mediatori, kas reģistrēti **Nīderlandes** Juridiskās palīdzības padomē (*Dutch Legal Aid Board*) (oficiālā tīmekļa vietne < www.rvr.org >), sk. **Nīderlandes** Likumu par juridisko palīdzību (*Wet op de rechtsbijstand*). Turklāt saskaņā ar valstu profiliem, kas izveidoti saskaņā ar 1980. gada konvenciju (turpat), juridiskā palīdzība var ietvert mediācijas izmaksas starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās, piemēram, šādās jurisdikcijās: **Argentīnā**, **Izraēlā**, **Slovēnijā**, **Šveicē** un **Apvienotajā Karalistē (Ziemeļīrijā)**.

202 Sk. arī Eiropas Padomes Ieteikumu Rec (2002)10 par mediāciju civillietās (53. piezīme iepriekš), III princips (Mediācijas organizācija):

„9. Valstīm būtu jāapsver iespēja izveidot un sniegt mediācijas pakalpojumus, pilnībā vai daļēji atbrīvotus no maksas, vai sniegt juridisko palīdzību mediācijā, jo īpaši, ja vienas puses interesēs ir īpaša aizsardzība.
10. Ja mediācija rada izmaksas, tad tām ir jābūt saprātīgām un proporcionālām attiecīgā jautājuma svarīgumam un mediatora paveiktā darba apjomam.”

203 Saskaņā ar 1980. gada Konvencijas 26. panta otro daļu Līgumslēdzējas valstis „nav tiesīgas pieprasīt nekādus maksājumus no pieteikuma iesniedzēja par lietas izmaksām un izdevumiem”, bet daudzas Līgumslēdzējas valstis ir izmantojušas iespēju paredzēt atrunu attiecībā uz 26. pantu un tādējādi ir pielāgojušas Hāgas procedūru parastajiem juridiskās palīdzības noteikumiem savās jurisdikcijās; sīkāku informāciju sk. arī saskaņā ar 1980. gada konvenciju izveidotajos valstu profilos (121. piezīme iepriekš).

204 Sk. arī „Tehniski ekonomisko pamatojumu pārrobežu mediācijai ģimenes lietās” (iepriekš minēts 13. piezīmē), 2.7.3. sadaļa, 12. lpp.; sīkāku informāciju sk. arī saskaņā ar 1980. gada konvenciju izveidotajos valstu profilos (121. piezīme iepriekš).

205 Sk. arī Eiropas Mediatoru Rīcības kodeksu (58. piezīme iepriekš), 1.3. (Atlīdzība):

„Ja puses vēl nav informētas, mediatoriem ir vienmēr jāsniedz pusēm pilnīga informācija par samaksas veidu, kādu mediatori ir paredzējuši. Mediatori nedrīkst piekrist mediācijas veikšanai, pirms visas iesaistītās puses nav piekritušas galvenajiem nosacījumiem par samaksu mediatoriem.”

206 Sk. „Tehniski ekonomisko pamatojumu pārrobežu mediācijai ģimenes lietās” (iepriekš minēts 13. piezīmē), 2.7. sadaļa, 12. lpp.

207 Sk. 4.5. sadaļu turpmāk par mediācijas līgumu.

4.4 Mediācijas norises vieta

- 166 Kā jau norādīts 2.6. sadaļā, ģeogrāfiskais attālums rada īpašas problēmas mediācijā starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās. Klāties tikšanās organizēšana vienai vai vairākām mediācijas sesijām var būt dārga un laikietilpīga. Tomēr daudzi pieredzējuši mediatori iesaka rīkot klāties tikšanās, ja tas ir iespējams.
- Lemjot, kurā valstī būtu rīkojama klāties mediācijas sesija, ir jāņem vērā abu vecāku viedokļi un bažas.
  - Vietai, kas izraudzīta klāties mediācijas sesijai, ir jābūt neitrālai un atbilstoši mediācijai konkrētajā gadījumā.
  - Ja abu pušu fiziska klātbūtne mediācijas sesijā nav atbilstoša vai iespējama, būtu jāapsver attālināta un netieša mediācija.
- 167 Mediatoriem, pie kuriem vēršas ar lūgumu veikt mediāciju starptautiskā bērnu nolaupīšanas gadījumā, ir jāapspriež ar pusēm klāties mediācijas sesijas iespējamība, kā arī šādām mediācijas sesijām atbilstoša vieta, un abi minētie aspekti ir atkarīgi no apstākļiem konkrētajā gadījumā.
- 168 Ļoti bieži mediācijas sesijas bērnu nolaupīšanas lietās notiek tajā valstī, uz kuru bērns ticis nolaupīts. Viena no šāda pasākuma priekšrocībām ir iespēja pa šo laiku, kamēr tas vecāks, no kura bērns aizvests, mediācijas sesijas dēļ uzturas šajā valstī, noorganizēt provizorisku saskarsmi starp viņu un bērnu; tas var pozitīvi ietekmēt mediāciju.²⁰⁸ Vēl viena priekšrocība — tas atvieglo mediācijas procesa sasaisti ar Hāgas procesu. Tomēr, ja par mediācijas sesijas vietu tiek izvēlēta tā valsts, uz kuru bērns aizvests, to var interpretēt kā papildu netaisnību pret to vecāku, no kura bērns aizvests un kurš jau tāpat, iespējams, uzskata, ka, piekristot uzsākt mediāciju (tā vietā, lai vienkārši ierosinātu Hāgas bērna atgriešanas procesu), viņš jau ir piekāpies. Papildus tādiem praktiskiem šķēršļiem kā ceļošanas izmaksas, tas vecāks, no kura bērns aizvests, var saskarties arī ar juridiskām problēmām saistībā ar ieceļošanu valstī, uz kuru bērns aizvests, vīzas un ieceļošanas jautājumu dēļ (sk. 2.7. sadaļu). No otras puses, tā vecāka, no kura bērns aizvests, iespējamo klātbūtni valstī, uz kuru bērns aizvests, lai piedalītos Hāgas bērna atgriešanas procesā, (kā nolūkā būtu arī jāizsniedz vīza — sk. 2.7. sadaļu), var izmantot kā iespēju uzsākt mediāciju šajā valstī. Tādā gadījumā tam vecākam, no kura bērns aizvests, vismaz nebūtu vēl papildu ceļošanas izmaksu.
- 169 Turpretim klāties mediācijas sesijas rīkošana valstī, no kuras bērns nelikumīgi aizvests, var radīt dažas praktiskas papildu problēmas. Pret to vecāku, kurš bērnu aizvedis, minētajā valstī var veikt kriminālvajāšanu (sk. 2.8. sadaļu) vai viņš var nevēlēties uz savas prombūtnes laiku atstāt bērnu trešās personas aprūpē.
- 170 Izņēmuma apstākļos var apsvērt klāties tikšanos kādā trešā „neitrālā” valstī. Tomēr tad šķēršļi var būt ceļošanas izmaksas un vīzu izsniegšana.
- 171 Attiecībā uz mediācijas klāties tikšanās faktisko vietu ir svarīgi, lai tikšanās notiktu neitrālās telpās, piemēram, tiesas ēkas kabinetos vai tādas neatkarīgas iestādes telpās, kura piedāvā mediācijas pakalpojumus. Par pušu neitrālu tikšanās vietu var uzskatīt arī reliģisku vai sabiedriskas nozīmes ēku. Mediācijas tikšanās vietai ir jābūt atbilstoši konkrētajam gadījumam, piemēram, nepieciešamības gadījumā nodrošinot iesaistītajām personām pienācīgu drošību.²⁰⁹

208 S. Kiesewetter un C. C. Paul, *Family Mediation in an International Context: Cross-Border Parental Child Abduction, Custody and Access Conflicts: Traits and Guidelines*, sk. C. C. Paul un S. Kiesewetter (Eds), (iepriekš minēts 98. piezīmē), 46. un 47. lpp.

209 Attiecībā uz specifiskām vajadzībām gadījumos, kas saistīti ar vardarbību ģimenē, sk. 10. nodaļu turpmāk.

- 172 Lai gan parasti mediatori uzskata, ka klātienes tikšanās gaisotne sekmē miermīlīga risinājuma panākšanu, tikai konkrētā gadījuma apstākļi nosaka to, kura iespēja ir izmantojama un vislabāk piemērota. Ja klātienes tikšanās nav piemērota vai iespējama, var izmantot attālinātu mediāciju. Ar moderno tehnoloģiju palīdzību ir diezgan viegli sarīkot virtuālas tikšanās.²¹⁰ Dažās valstīs, piemēram, Austrālijā, tās lielās ģeogrāfiskās teritorijas dēļ pēdējo gadu laikā ir strauji attīstījušies attālinātas mediācijas pakalpojumi, izmantojot tālruni, video saites vai internetu (saukti arī — Strīdu risināšana tiešsaistē (ODR)).²¹¹
- 173 Tomēr arī attālināta mediācija saskaras ar vairākām īpašām problēmām,²¹² no kurām viena ir mediācijas sesijas konfidencialitātes nodrošināšana. Tajā pašā laikā ir rūpīgi jāizvērtē mediācijas sesijas praktiskie jautājumi. Piemēram, lai izvairītos no jebkādam šaubām par mediācijas taisnīgumu un neitralitāti, konkrētā mediācijas gadījumā var būt lietderīgi izvairīties no mediatora pievienošanās video saitei kopā ar vienu no pusēm (t. i., no tās pašas telpas).
- 174 Attālinātu mediāciju var izmantot arī lietās, kurās tiek apgalvots, ka ģimenē notikusi vardarbība, un viena no pusēm norāda, ka, lai gan tā vēlas mediēt, atrasties vienā telpā ar otru pusi varētu būt ļoti apgrūtinājoši.²¹³

4.5 Mediācijas līgums — apzināta piekrišana mediācijai

- Lai nodrošinātu, ka puses ir labi informētas par mediācijas pakalpojuma izmantošanas noteikumiem, ieteicams noslēgt līgumu starp mediatoru un pusēm (mediācijas līgumu).
- Mediācijas līgumam būtu jābūt skaidri saprotamam un jāiekļauj visa nepieciešamā informācija par mediācijas procesu, tostarp sīka informācija par iespējamajām izmaksām.
- Ja nav noslēgts šāds mediācijas līgums, ir jānodrošina, lai puses pirms mediācijas uzsākšanas kā citādi būtu labi informētas par mediācijas pakalpojuma noteikumiem.

- 175 Lai nodrošinātu pušu apzinātu piekrišanu mediācijai, būtu jāapsver mediatora un pušu rakstiska līguma sagatavošana par mediācijas noteikumiem un nosacījumiem, ja vien attiecīgā tiesību sistēma neparedz citādi.²¹⁴ Šim mediācijas līgumam būtu jābūt skaidri saprotamam un jāietver visa nepieciešamā informācija par mediācijas procesu.
- 176 Līgumā būtu jāizskaidro mediatora kā neitrālas un objektīvas trešās personas loma. Būtu jānosver, ka mediators tikai palīdz pusēm savstarpēji sazināties un nepārstāv nevienu no pusēm. Pēdējais noteikums ir īpaši svarīgs gadījumos, kad mediācija notiek divnacionālā, divvalodu kopīgā mediācijā pārrobežu ģimenes strīdā, kur puses var sliekties izjust ciešāku saikni ar mediatoru, kurš runā tajā pašā valodā un pārstāv to pašu kultūru.²¹⁵

210 Attiecībā uz tehnoloģiju izmantošanu starptautiskā ģimenes mediācijā sk., piemēram, M. Kucinski, *The Pitfalls and Possibilities of Using Technology in Mediating Cross-Border Child Custody Cases*, *Journal of Dispute Resolution*, 2010., 297. lpp. un turpmākās, 312. lpp. un turpmākās.

211 Attiecībā uz ģimenes strīdu risināšanas tiešsaistes dienesta izveidi **Austrālijā** sk., piemēram, T. Casey, E. Wilson-Evered un S. Aldridge, *The Proof is in the Pudding: The Value of Research in the Establishment of a National Online Family Dispute Resolution Service*, Austrālijas Ģimenes studiju institūta 11. konferences ziņojums, pieejams < <http://www.aifs.gov.au/conferences/aifs11/docs/casey.pdf> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

212 Attiecībā uz attālinātas mediācijas īpašajiem problēmjautājumiem sk. Labas prakses principu projektu par strīdu risināšanu un informāciju tehnoloģiju, ko izstrādājusi Austrālijas Nacionālā Alternatīvās strīdu risināšanas Konsultatīvā padome (NADRAC), 2002., pieejams < <http://www.nadrac.gov.au/publications/PublicationsByDate/Pages/PrinciplesonTechnologyandADR.aspx> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

213 Sk. 10. nodaļu turpmāk par mediāciju un apsūdzībām saistībā ar vardarbību ģimenē.

214 Sk. arī 6.1.2. sadaļu.

215 Sk. arī 6.2.3. sadaļu par divkultūru un divvalodu kopīgu mediāciju.

- 177 Mediācijas līgumā, kas sagatavots saistībā ar starptautisku ģimenes strīdu, būtu jāvēl uzmanība uz to, cik būtiski ir iegūt visu juridisko informāciju / saņemt konsultācijas attiecībā uz vecāku vienošanos un tās īstenošanu attiecīgajās atšķirīgajās tiesību sistēmās, vienlaikus norādot, ka mediators, pat atsaucoties uz juridisku informāciju, pats nesniegs juridiskas konsultācijas.²¹⁶ Tie ir gadījumi, kad cieša sadarbība ar specializētu juridisko pārstāvi var būt noderīga un / vai kad puses var tikt nosūtītas uz juridiskām konsultācijām pie neatkarīgiem speciālistiem.
- 178 Mediācijas līgumā būtu jāuzsver mediācijas procesa konfidencialitātes svarīgums un jāvēl uzmanība uz piemērojamajām tiesību normām.²¹⁷ Turklāt līgumā var iekļaut noteikumu, kas puses nedrīkst pieaicināt mediatoru par liecinieku tiesā.²¹⁸
- 179 Līgumā jāparedz arī norāde par izmantojamajām mediācijas metodēm / modeļiem un mediācijas darbības jomu.²¹⁹
- 180 Līgumā jāiekļauj arī detalizēta informācija par mediācijas iespējamajām izmaksām.²²⁰
- 181 Gadījumā, ja nav noslēgts mediācijas līgums, iepriekš minētā informācija pirms mediācijas uzsākšanas tik un tā ir jādara pusēm pieejama rakstveidā, piemēram, ar informācijas brošūrām, personalizētu vēstuli vai vispārīgiem noteikumiem un nosacījumiem, kas pieejami tīmekļa vietnē, uz kuru atsaucas pirms mediācijas uzsākšanas.

5 Mediācijas darbības joma starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās

- 182 Jautājums, kas vienmēr tiek uzsvērts, atsaucoties uz mediācijas priekšrocībām salīdzinājumā ar tiesvedību, ir mediācijas darbības joma. Uzskata, ka mediācija var labāk atrisināt visus konflikta aspektus tāpēc, ka mediācija var aptvert arī tādus jautājumus, kas nav juridiski nozīmīgi un kurus tiesā līdz ar to nemaz neskatītu. Ģimenes strīdā mediācija var palīdzēt atrisināt senus, ilgstošus ģimenes konfliktus, kuros konkrētais strīds var būt virspusēja izpausme. Tomēr tas var nozīmēt iesaistīšanos laukietilpīgā procesā.

5.1 Koncentrēšanās uz steidzamiem jautājumiem

- Mediācijā starptautiskas bērnu nolaupīšanas lietās saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu ir jāievēro ļoti striktas prasības attiecībā termiņiem, un tādējādi tās darbības jomu var būt nepieciešams ierobežot.
- Ir jāpanāk pareizs līdzsvars starp to jautājumu iekļaušanu, kuri nepieciešami, lai panāktu ilgtspējīgu savstarpēji pieņemamu risinājumu, un strikto termiņu ievērošanu.

216 Sk. arī Eiropas Padomes Ieteikumu Nr. R (98) 1 par ģimenes mediāciju (52. piezīme iepriekš), III (Mediācijas process):

„Valstīm ir jānodrošina atbilstoši mehānismi, lai mediācijas procesu būtu iespējams veikt saskaņā ar šādiem principiem: (...)

x. mediators var sniegt juridisku informāciju, bet nedrīkst sniegt juridisku padomu. Viņam vai viņai atbilstošos gadījumos ir jāinformē puses par iespēju saņemt advokāta vai jebkura cita attiecīga profesionāla konsultāciju.”

217 Papildu informāciju par konfidencialitāti sk. 6.1.5. sadaļā turpmāk.

218 Piemēram, tajā gadījumā, ja likums neaizsargā mediācijas konfidencialitāti, iekļaujot līgumā atrunu, ka „pusei ir jāsedz mediatora izmaksas, ja puse pieaicina mediatoru kā liecinieku un ja liecība nav jāsniedz obligāti, sk. K. K. Kovach (iepriekš minēts 110. piezīmē), 197. lpp., 198. lpp.

219 Par mediācijas darbības jomu sk. 5. nodaļu turpmāk.

220 Sk. arī ASV Rīcības standartus, VIII standartu, ko 1994. gadā sagatavojusi Amerikas Juristu asociācija, Amerikas Šķīrējtiesu asociācija un Konfliktu risināšanas asociācija; pārskatīts 2005. gadā (56. piezīme iepriekš).

- 183 Mediācija konkrētos apstākļos starptautiskās bērnu nolaupīšanas gadījumā ir jāveic atbilstoši piemērojamajam starptautiskajam tiesiskajam regulējumam. Lai mediācija notiktu atbilstīgi 1980. gada Hāgas konvencijai par bērnu nolaupīšanu, tā ir jāveic ļoti striktos termiņos, un tādējādi var būt nepieciešams ierobežot tās darbības jomu. 1980. gada konvencija var sniegt norādes arī par mediācijā izskatāmajiem jautājumiem.
- 184 Kā redzams, galvenais jautājums ir bērna atgriešana. Salīdzinošajā pētījumā, kas 2006. gadā sagatavots Īpašajai komisijai, šajā kontekstā uzsvērts:
- „pieprasījums saskaņā ar [1980. gada] Konvenciju galvenokārt ir saistīts ar to, lai panāktu vienā no Līgumslēdzējām valstīm iepriekš pastāvīgi dzīvojoša un uz citu Līgumslēdzēju valsti nelikumīgi aizvesta vai tajā nelikumīgi aizturēta bērna atgriešanos [...]. Konvencijas priekšnoteikums ir tāds, ka bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts savas jurisdikcijas ietvaros lemj par aizgādības/aizbildnības tiesību / saskarsmes tiesību jautājumiem un ka bērna drīza atgriešanās šajā valstī sekmēs šādu lēmumu ātru pieņemšanu bērna interesēs, lai bērns nepagūtu iedzīvoties citā valstī.”²²¹
- 185 Hāgas 1980. gada konvencijas par bērnu nolaupīšanu mērķis ir ātri atjaunot *status quo ante* jeb pirmsnolaupīšanas situāciju, ilgtermiņa lēmumu pieņemšanu par aizgādību / aizbildnību un saskarsmes tiesībām, ieskaitot jautājumu par bērna iespējamu pārvietošanu, atstājot tās kompetentās tiesas ziņā, kas atbilstoši 1996. gada Konvencijai par bērna aizsardzību un citiem attiecīgajiem instrumentiem, kuri atbalsta šo principu, ir bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesa. Ja nav piemērojams neviens no izņēmumiem, tiesai, kura izskata pieprasījumu par bērna atdošanu, ir jāizdod rīkojums par bērna atgriešanos.
- 186 Tādējādi var rasties jautājums par to, vai mediācijai starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās atbilstoši 1980. gada Hāgas konvencijai par bērnu nolaupīšanu vajadzētu attiekties tikai uz kārtību, kādā bērns nekavējoties jāatgriež kompetentajā jurisdikcijā. Atbilde ir skaidra — nē. Mediācija 1980. gada konvencijas kontekstā var ietvert arī neatgriešanas iespēju, tās nosacījumus, kārtību un saistītos jautājumus, t. i., ilgtermiņa lēmumu par bērna pārvietošanu. Šo jautājumu izskatīšana mediācijā pēc būtības nav pretrunā ar 1980. gada konvenciju un citiem attiecīgajiem instrumentiem, kaut arī tiesiskais regulējums, protams, ietekmē to, par ko var vienoties *in concreto*.²²²
- 187 Jāpiebilst, ka uz mediāciju neattiecas tie paši jurisdikcionālie ierobežojumi, kādi attiecas uz tiesas procesu. Ja tiesas procesā var izskatīt tikai tos jautājumus, kuros tiesai ir (starptautiska) jurisdikcija, tad mediācija šādā veidā netiek ierobežota, kaut arī jurisdikcijas jautājumiem ir nozīme saistībā ar mediācijas procesā panāktās vienošanās atzīšanu par juridiski saistošu dažādās iesaistītajās tiesību sistēmās. Tāpēc ir plaši pieņemts, ka mediācija starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās var aptvert ne tikai nosacījumus un kārtību saistībā ar bērna atgriešanu vai neatgriešanu, bet arī citus ilgtermiņa jautājumus, kas skar vecāku atbildību, tostarp aizgādību / aizbildnību, saskarsmes tiesības vai pat bērna uzturēšanas pasākumus.
- 188 Turpretim Hāgas bērna atgriešanas procesā vispārīgi nevar skatīt aizgādību / aizbildnību pēc būtības. Hāgas 1980. gada konvencijas par bērnu nolaupīšanu 16. pants paredz, ka „pēc paziņojuma par bērna nelikumīgu aizvešanu vai aizturēšanu [...] saņemšanas Līgumslēdzējas Puses, uz kuru aizvests bērns vai kurā tas ir aizturēts, tiesām vai administratīvajām iestādēm nav jālemj par tiesībām uz aizbildnību pēc būtības, kamēr nav noteikts, ka bērns saskaņā ar šo Konvenciju neatgriezīsies [...]”. Hāgas 1996. gada konvencija par bērnu aizsardzību šajā ziņā darbojas saskaņoti ar 1980. gada konvenciju: ilgtermiņa lēmumus par aizgādību / aizbildnību pieņem bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts kompetentā tiesa uzreiz pēc nolaupīšanas. Saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvencijas 16. pantu jurisdikcijas maiņas iespējamība par aizgādības / aizbildnības jautājumiem pieprasījuma saņēmējas valsts tiesās rodas vienīgi tad, kad ir pabeigts notiekošais Hāgas bērna atgriešanas process.²²³

221 Sk. S. Vigers, *Note on the development of mediation, conciliation and similar means* (iepriekš minēta 11. piezīmē), 3.1., 10. lpp., 11. lpp.

222 Sk. arī S. Vigers, *Mediating International Child Abduction Cases – The Hague Convention* (iepriekš minēts 95. piezīmē), 39. lpp. un turpmākās; sk. arī E. Carl un M. Erb-Klünemann, *Integrating Mediation into Court Proceedings in Cross-Border Family Cases*, sk. S. Kiesewetter un C.C. Paul (Eds) (iepriekš minēts 98. piezīmē), 59.–76. lpp.

223 Sk. 13. nodaļu turpmāk par jurisdikcijas un piemērojamo tiesību jautājumiem; attiecībā uz jurisdikcijas maiņu saskaņā ar 1996. gada konvencijas 7. pantu sk. arī Praktiskās rokasgrāmatas par 1996. gada Hāgas konvenciju par bērnu aizsardzību 13. nodaļu (pieejama < www.hcch.net > sadaļā *Publications*).

- 189 Lemjot par to, tieši kādi jautājumi var būt ietverti mediācijas sesijās individuālā starptautiskas bērna nolaupīšanas gadījumā, ir jāpanāk pareizs līdzsvars starp tādu jautājumu izskatīšanu, kas nepieciešami, lai panāktu ilgtspējīgu savstarpēji pieņemamu risinājumu, un iekļaušanos striktajos termiņos. Lemjot par mediācijas darbības jomu, ir rūpīgi jāapsver arī jautājums par iespējamiem (papildu) pasākumiem, kas veicami, lai vienošanos konkrētajā jautājumā atzītu par juridiski saistošu un izpildāmu abās attiecīgajās tiesību sistēmās. Piemēram, pastāv iespēja, ka sarežģītu jurisdikcijas jautājumu dēļ konkrētā gadījumā jautājumu par uzturlīdzekļiem iekļaušana vienošanās par bērna atgriešanu var ievērojami aizkavēt mediācijā panāktās vienošanās atzīšanu par izpildāmu abās tiesību sistēmās.²²⁴ Šajā gadījumā var būt ieteicams nošķirt uzturlīdzekļu jautājumu no jautājumiem, kas starptautiskas bērna nolaupīšanas lietā ir primāri, proti, jautājuma par bērna atgriešanu vai neatgriešanu un iespējamajiem saistītajiem jautājumiem par vecāku atbildību. Puses būtu jāinformē par to, ka jebkādu jautājumu izslēgšana no mediācijas darbības jomas šajā posmā nav šķērslis šo jautājumu izskatīšanai atsevišķās mediācijas sesijās vēlākā posmā.

5.2 Jurisdikcijas un piemērojamo tiesību nozīme attiecībā uz vecāku atbildību un citiem jautājumiem, uz kuriem attiecas mediācijā panāktā vienošanās

→ **Starptautiskā ģimenes mediācijā ir jāņem vērā savstarpējā saistība starp mediācijā iekļautajiem jautājumiem un jurisdikcijas un piemērojamo tiesību aspektiem.**

- 190 Starptautisku ģimenes strīdu mediācijā ir jāņem vērā savstarpējā saistība starp jautājumiem, kas izskatāmi mediācijā, un jautājumiem par piemērojamām tiesībām un jurisdikciju. Lai mediācijā panāktā vienošanās iegūtu juridisku spēku, bieži ir nepieciešama tiesas iesaiste — vai nu reģistrēšanas nolūkā, vai vienošanās pārveidošanai par tiesas rīkojumu. Tātad jautājums par to, kurai (-ām) tiesai (-ām) var būt jurisdikcija jautājumos, kuri iekļaujami mediācijā panāktajā vienošanās, ir tikpat svarīgs kā jautājums par piemērojamām tiesībām. Ja mediācijā panāktā vienošanās aptver plašu jautājumu loku, var būt tā, ka šādas vienošanās satura atzīšanas par juridiski saistošu procesā rodas nepieciešamība iesaistīt vairāk nekā vienu tiesas vai administratīvo iestādi.²²⁵

6 Mediācijas principi/modeli/metodes

- 191 Lai garantētu mediācijas kvalitāti, ir izstrādāti vairāki mediācijas principi, no kuriem daudzi ir iekļauti mediācijas tiesību aktos, rīcības kodeksos un citos būtiskos instrumentos. Daži no šiem principiem, piemēram, objektivitāte un neitralitāte, bieži tiek iekļauti jau pašā mediācijas definīcijā.
- 192 Kaut arī dažādās jurisdikcijās un dažādu mediācijas iestāžu atzītie mediācijas principi var atšķirties, tiem var atrast daudz kopīgu elementu. Šajā rokasgrāmatā tiek skatīta laba prakse saistībā ar visbiežāk atzītajiem principiem, kuri ir īpaši būtiski mediācijā starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās.
- 193 Skatot dažādās valstīs un dažādās mediācijas shēmās izmantotos mediācijas modeļus un metodes, atklājas pat vēl lielāka dažādība, un šī rokasgrāmata nevar sniegt izsmelšu pārskatu. Tomēr, ņemot vērā atšķirīgās pieejas mediācijas metodēm un modeļiem, rokasgrāmatas mērķis ir pievērst uzmanību dažiem labas prakses piemēriem, kas izmantojami mediācijai starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās.

²²⁴ Plašāku informāciju par jurisdikcijas jautājumu sk. 5.2. sadaļā turpmāk un 13. nodaļā.

²²⁵ Sk. 13. nodaļu par jurisdikcijas un piemērojamo tiesību jautājumiem.

6.1 Mediācijas principi — starptautiskie standarti

6.1.1 MEDIĀCIJA KĀ BRĪVPRĀTĪGS PROCESS

- Mediācija ir brīvprātīgs process.
- Hāgas bērna atgriešanas procesa uzsākšana nedrīkstētu būt atkarīga no (pusēs) piedalīšanās mediācijā vai mediācijas informatīvajā sesijā.
- Gatavība iesaistīties mediācijā vai nevēlēšanās to darīt nedrīkstētu ietekmēt Hāgas bērna atgriešanas procesu.

- 194 Mediācijas būtība ir iesaistīt strīda puses brīvprātīgā procesā, lai tā gaitā panāktu to strīda miermīlīgu atrisinājumu. „Brīvprātīgums” ir galvenais un neapstrīdams mediācijas princips, kuru visbiežāk lieto mediācijas definīcijās, un tāpēc tas ir iekļauts mediācijas definīcijā arī šajā rokasgrāmatā.²²⁶
- 195 „Brīvprātīguma” princips nav pretrunā prasībām, kādas dažās jurisdikcijās ir attiecībā uz obligātām informatīvajām sanāksmēm par mediāciju.²²⁷ Pat tajās jurisdikcijās, kurās mediācijas procesa izmēģināšana strīda pusēm ir obligāta,²²⁸ to nevar uzskatīt par neatbilstošu mediācijas brīvprātīguma būtībai, ja vien strīda risināšana mediācijas ceļā pusēm netiek noteikta piespiedu kārtā.
- 196 Starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās mediācija nedrīkstētu aizkavēt ātru bērna atgriešanas procesu, un tādēļ mediācijas veicināšanas „obligāto” pasākumu izmantošana ir rūpīgi jāizvērtē.
- 197 Hāgas bērna atgriešanas process nedrīkst būt atkarīgs no tā, vai abas puses apmeklē mediācijas informatīvo sesiju, jo īpaši, ja tā rezultātā tam vecākam, kurš aizvedis / aizturējis bērnu, rodas iespēja vienpusēji novilcināt procesu. Turklāt neviens obligātais pasākums, ar kuru rosina vecākus uzsākt mediāciju, nevar neņemt vērā starptautiskas bērnu nolaupīšanas lietu īpašos apstākļus. Valstīm ir jāizvērtē, vai mehānismi, kuri valsts ģimenes tiesību strīdos tiek izmantoti mediācijas veicināšanai, ir atbilstīgi starptautiskas bērnu nolaupīšanas lietām, uz kurām attiecas 1980. gada Hāgas konvencija par bērnu nolaupīšanu.
- 198 Šajās lietās nereti sastopama šāda situācija — tas vecāks, no kura bērns aizvests, nepārzina pieprasījuma saņēmēja valsts (valsts, uz kuru bērns aizvests) tiesību sistēmu un nerunā tās valsts valodā, savukārt to vecāku, kurš aizvedis bērnu, ar šo valsti parasti saista vismaz valodas zināšanas. Ja uz to vecāku, no kura bērns aizvests, šeit tiks izdarīts spiediens iesaistīties mediācijas procesā, kas pieejams vienīgi pieprasījuma saņēmēja valsts valodā, t. i., procesā, kurā tas vecāks, no kura bērns aizvests, nav spējīgs sazināties savā dzimtajā valodā, viņš visticamāk to uztvers kā netaisnību. Šādā situācijā radot tam vecākam, no kura bērns aizvests, iespāidu, ka Hāgas bērna atgriešanas procesa uzsākšana ir atkarīga no tā, vai viņš iesaistīsies mediācijā, viņš varētu uztvert šo mediācijas procesu kā nepamatotu spiedienu, un līdz ar to mediācija nebūs rezultatīva.

²²⁶ Sk. terminoloģijas sadaļu iepriekš.

²²⁷ Piemēram, **Francijā** un **Vācijā** vecāku strīdos par bērniem ģimenes tiesnesis var noteikt vecākiem par pienākumu apmeklēt informatīvu sanāksmi par mediāciju, bet nevar noteikt viņiem par obligātu apmeklēt mediāciju, sk. **Francijas** Civillikuma 373-2-10. pantu (jaunākie grozījumi izdarīti 2004. gadā) un 255. pantu (jaunākie grozījumi izdarīti 2002. gadā) un **Vācijas** Likuma par ģimenes tiesību procedūru (*FamFG*) 156. punkta 1. daļas 3. teikumu (jaunākie grozījumi izdarīti 2012. gadā) un 81. punkta 2. daļas 5. teikumu (jaunākie grozījumi izdarīti 2012. gadā); arī **Austrālijā** tiesa var norīkot „tiesvedības puses apmeklēt ģimenes strīdu risināšanu (...)”, kas ietver mediāciju, sk. 1975. gada Ģimenes tiesību likuma 13. pantu un turpmākos (pēdējo reizi grozīts ar 2010. gada Likumu Nr. 147) (174. piezīme iepriekš). Papildu informāciju par obligātām sanāksmēm saistībā ar mediāciju civillietās dažās valstīs sk. arī K. J. Hopt un F. Steffek (iepriekš minēts 2. piezīmē), 12. lpp.

²²⁸ Sk. H. Joyce, *Mediation and Domestic Violence: Legislative Responses*, *Comment*, 14 J. Am. Acad. Matrimonial Law (1997.), 451. lpp.

- 199 Abiem vecākiem ir jābūt informētiem, ka mediācija ir tikai iespēja, kas pastāv papildus Hāgas bērna atgriešanas procesam. Vecāku gatavība iesaistīties mediācijā vai arī nevēlēšanās iesaistīties tajā vai to turpināt, ja tā jau ir uzsākta, nedrīkstētu ietekmēt tiesas lēmumu.²²⁹

6.1.2 APZINĀTA PIEKRIŠANA

→ Pušu lēmumam iesaistīties mediācijā būtu jābūt balstītam uz apzinātu piekrišanu.

- 200 Pirms mediācijas procesa pusēm būtu jāsaņem visa nepieciešamā informācija par mediāciju un saistītajiem jautājumiem, lai tās varētu pieņemt pamatotu lēmumu par iesaistīšanos mediācijā.²³⁰ Šajā informācijā būtu jāiekļauj: informācija par mediācijas procesu un principi, kas nosaka šo procesu, piemēram, konfidencialitāte; informācija par izmantoto metodi un modeli, kā arī informācija par praktisko kārtību; pušu iespējamās izmaksas. Papildus būtu jānodrošina informācija par mediācijas un tiesvedības savstarpējo saistību. Puses būtu jāinformē par to, ka mediācija ir tikai viena no iespējām un ka tās uzsākšana neskar viņu piekļuvi tiesas procesam.
- 201 Ja starp mediatoru un pusēm tiek noslēgts mediācijas līgums, kurā atrunāti mediācijas noteikumi un nosacījumi, visu minēto informāciju varētu iekļaut līgumā; sk. arī 4.5. sadaļu iepriekš par „mediācijas līgumu”.
- 202 Tā kā tiesiskā situācija starptautiskos ģimenes strīdos ir īpaši sarežģīta, pušu uzmanība būtu jāpievērš faktam, ka ir nepieciešama speciālista juridiska informācija, lai to izmantotu diskusijās mediācijā un palīdzētu sagatavot mediācijā panākto vienošanos, kā arī atzīt vienošanos par juridiski saistošu attiecīgajās jurisdikcijās. Piekļuvi šai informācijai varētu atvieglot centrālā iestāde vai šim nolūkam izveidotais starptautiskās ģimenes mediācijas centrālais kontaktpunkts (sk. 4. nodaļu iepriekš, „Mediācijas pieejamība”), vai arī to varētu sniegt pušu juridiskie pārstāvji.²³¹

6.1.3 PIEMĒROTĪBAS MEDIĀCIJAI IZVĒRTĒŠANA

→ Lai izvērtētu konkrētas lietas piemērotību mediācijai, būtu jāveic pārbaudes process.

- 203 Sākotnējās pārbaudes priekšrocības ir izklāstītas iepriekš 2.1. un 4.2. sadaļā.

229 S. Vigers, *Note on the development of mediation, conciliation and similar means* (iepriekš minēts 11. piezīmē), 5.1., 17. un 18. lpp., atsaucoties uz „reunite” mediācijas izmēģinājuma shēmu (97. piezīme iepriekš):

„Kad tika apzināti „reunite” izmēģinājuma projekta iespējamie dalībnieki, abiem vecākiem tika uzsvērts, ka mediāciju var veikt vienīgi ar abu pušu pilnīgu piekrišanu un ka nevēlēšanās iesaistīties mediācijā neietekmē Hāgas procesu.”

230 Sk. mediācijas struktūru izveides principus 1. pielikumā turpmāk, tostarp galvenos principus attiecībā uz „apzinātu piekrišanu”.

231 Attiecībā uz pamatotu lēmumu pieņemšanu sk. 6.1.7. sadaļu; sk. arī Eiropas Padomes Ieteikumu Nr. R (98) 1 par ģimenes mediāciju (52. piezīme iepriekš), III (Mediācijas process):

„Valstīm ir jānodrošina atbilstoši mehānismi, lai mediācijas procesu būtu iespējams veikt saskaņā ar šādiem principiem: (..)

x) mediators var sniegt juridisku informāciju, bet nedrīkst sniegt juridisku padomu. Viņam vai viņai atbilstošos gadījumos ir jāinformē puses par iespēju saņemt advokāta vai jebkura cita attiecīga profesionāla konsultāciju.”

6.1.4 NEITRALITĀTE, NEATKARĪGUMS, OBJEKTIVITĀTE UN TAISNĪGUMS

→ **Mediācijas pamatprincipi — neitralitāte, neatkarīgums, objektivitāte un taisnīgums — ir neaizstājami; tie ir jāaizsargā.**

- 204 Neitralitātes, neatkarīguma, objektivitātes un taisnīguma principi mediācijā ir izšķiroši.²³² Tie ir cieši saistīti, kaut arī attiecas uz dažādiem mediācijas procesa aspektiem. Mediācijai jābūt neitrālai attiecībā uz procesa iznākumu. Mediatoram ir jābūt neatkarīgam attiecībā uz veidu, kādā viņš veic mediāciju. Tajā pašā laikā mediatoram jābūt objektīvam pret pusēm.²³³ Visbeidzot — mediācija ir jāveic taisnīgi. Tas nozīmē, ka pusēm ir jādod vienlīdzīgas iespējas piedalīties mediācijas procesā. Mediācijas process ir jāpielāgo katram konkrētajam gadījumam, lai nodrošinātu līdzvērtīgas iespējas. Piemēram, cik vien iespējams, būtu jāņem vērā puses vēlme procesā izmantot savu dzimto valodu vai citu valodu, kuru tā brīvi pārvalda.²³⁴

6.1.5 KONFIDENCIALITĀTE

→ **Valstīm būtu jānodrošina atbilstoši aizsardzības pasākumi mediācijas konfidencialitātes aizsardzībai.**
 → **Valstīm būtu jāapsver tādu noteikumu ieviešana, ar kuriem nodrošina, ka mediatoru un citas mediācijā iesaistītās personas nevar piespiest sniegt liecību par informāciju, kas saistīta ar mediāciju civilā vai komerciālā tiesvedībā, ja vien nepiemēro konkrētus izņēmumus.**
 → **Starptautiskā ģimenes mediācijā pusēm ir jābūt pilnībā informētām par noteikumiem, kādus piemēro konfidencialitātei dažādās attiecīgajās jurisdikcijās.**

- 205 Visai informācijai mediācijas procesa gaitā un tās kontekstā saskaņā ar piemērojamajiem tiesību aktiem²³⁵ būtu jābūt konfidencialai, ja vien puses nav vienojušās citādi.²³⁶ Ar mediāciju saistītās informācijas konfidencialitāte palīdz radīt uzticamu gaisotni, kas nepieciešama, lai puses iesaistītos atklātā diskusijā par visiem iespējamiem to strīda risinājumiem. Puses var nebūt gatavas apsvērt dažādas iespējas, ja tās baidās, ka to priekšlikumus var uztvert kā piekāpšanos un procesā izmantot pret tām. Piemēram, bērna nolaupīšanas lietā tas vecāks, no kura bērns aizvests, var nevēlēties norādīt, ka viņš varētu piekrist bērna palikšanai citā jurisdikcijā, baidoties, ka to varētu interpretēt kā „piekrišanu” 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu 13. panta pirmās daļas a) punkta nozīmē.
- 206 Tīri administratīvās informācijas sniegšana kompetentajai tiesai vai centrālajai iestādei, kas bija iesaistīta nosūtīšanā uz mediāciju, attiecībā uz to, vai mediācijas process ir uzsākts, turpinās vai ir apturēts, nepārkāpj konfidencialitātes noteikumus.²³⁷ Tieši pretēji, šādas informācijas sniegšana ir būtiska daļa no organizatoriskās sadarbības starp mediatoriem, centrālajām iestādēm un tiesām starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās.²³⁸

232 Sk. arī S. Vigers, *Note on the development of mediation, conciliation and similar means* (iepriekš minēta 11. piezīmē), 3.2.–3.4., 11.–13. lpp., kā arī Eiropas Padomes Ieteikumu Nr. R (98) 1 par ģimenes mediāciju (52. piezīme iepriekš), III (Mediācijas process):

„Valstīm ir jānodrošina atbilstoši mehānismi, lai mediācijas procesu būtu iespējams veikt saskaņā ar šādiem principiem:

i) mediators ir objektīvs attiecībā pret pusēm;

ii) mediators ir neitrāls attiecībā pret mediācijas procesa iznākumu;

iii) mediators respektē pušu viedokļus un saglabā pušu sarunu pozīciju vienlīdzīgumu”.

233 Sk. arī ASV Rīcības standartus, II standartu (56. piezīme iepriekš); sk. arī AIFI Labas prakses rokasgrāmatu par ģimenes mediāciju, 8. pantu (iepriekš minēta 144. piezīmē); sk. arī J. Zawid, *Practical and Ethical Implications of Mediating International Child Abduction Cases: A New Frontier for Mediators*, *Inter-American Law Review*, Vol. 40, 2008., 1. lpp. un turpmākās, 37. lpp. un turpmākās.

234 Sk. 2.5. sadaļu iepriekš.

235 Attiecībā uz konfidencialitātes principa izņēmumiem sk. 211. punktu tekstā turpmāk.

236 Sk. arī ASV Rīcības standartus, V standartu (56. piezīme iepriekš); sk. arī AIFI Labas prakses rokasgrāmatu par ģimenes mediāciju (iepriekš minēta 144. piezīmē).

237 Sk. arī Eiropas Padomes Ieteikumu Nr. R (98) 1 par ģimenes mediāciju (52. piezīme iepriekš):

„V. Saistība starp mediāciju un procedūru tiesu vai citā kompetentā iestādē (..)

b) Valstīm ir jāizveido mehānismi, kuri: (..)

iii) informē tiesu vai citu kompetento iestādi par to, vai puses turpinās procesu ar mediāciju vai ne un vai puses ir panākušas vienošanos”.

238 Sk. 2.1.2. sadaļu iepriekš.

- 207 Lai palīdzētu nodrošināt mediācijas konfidencialitāti, tiek piemēroti dažādi pasākumi. Daudzās 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu Līgumslēdzējās valstīs mediācijas konfidencialitāte ir iekļauta tiesību aktos.²³⁹ Konfidencialitātes noteikumus bieži iekļauj arī līgumos, kurus pirms mediācijas uzsākšanas slēdz starp mediatoru un pusēm.²⁴⁰ Līgumā var iekļaut, piemēram, noteikumus, kuri aizliedz pusēm pieaicināt mediatoru kā liecinieku tiesā, un atturēšanas nolūkā pat iekļaut noteikumu, ka puse, kas pieaicina mediatoru par liecinieku, sedz mediatora izmaksas.²⁴¹
- 208 Tomēr gadījumā, ja nav nekādu tiesību aktu vai citu tiesām saistošu noteikumu, kas liedz izsaukt mediatoru un citas mediācijas procesā iesaistītas personas sniegt liecību par informāciju, kas iegūta saistībā ar mediāciju civiltiesvedībā un komertiesvedībā, mediācijas konfidencialitāte šāda tiesas procesa laikā var tikt pārkāpta.
- 209 Valstīm būtu jāapsver tādu noteikumu ieviešana, ar kuriem nodrošina, lai tā nenotiktu, ja vien nepiemēro konkrētus izņēmumus.²⁴² Dažādi reģionālie instrumenti, piemēram, Eiropas Direktīva par mediāciju²⁴³ vai ASV Mediācijas parauglikums (ASV UMA),²⁴⁴ prasa, lai mediācijas konfidencialitāte tiktu aizsargāta ar šādiem normatīviem aktiem. Daudzas valstis šādus aktus jau ir ieviesušas.

239 Sk. saskaņā ar 1980. gada konvenciju izveidotos valstu profilus (121. piezīme iepriekš), 19.2. sadaļa; valstis, kurās ir tiesību akti par mediācijas konfidencialitāti: **ASV** (dažādos ASV federālajos štatos piemēro dažādus noteikumus), **Beļģija, Dānija, Francija, Grieķija, Igaunija, Izraēla, Īrija, Lietuva, Norvēģija, Panama, Paragvaja, Polija, Rumānija, Slovēnija, Somija, Spānija, Šveice, Ungārija un Zviedrija**.

240 Sk. 4.5. sadaļu iepriekš; sk. arī S. Vigers, *Mediating International Child Abduction Cases – The Hague Convention* (iepriekš minēts 95. piezīmē), 47. lpp. un turpmākās.

241 Sk. K. K. Kovach (iepriekš minēts 110. piezīmē), 197. un 198. lpp.

242 Attiecībā uz izņēmumiem sk. 211. punktu tekstā turpmāk.

243 Eiropas Direktīva par mediāciju (5. piezīme iepriekš), sk. 7. pantu (Mediācijas konfidencialitāte):

„1. Tā kā mediācijai ir jānotiek, ievērojot konfidencialitāti, dalībvalstis nodrošina, lai, ja vien puses nevienojas par ko citu, ne mediatoriem, ne mediācijas procesa piemērošanā iesaistītām personām neprasa sniegt liecības civillietu un komerclietu tiesvedībā vai šķīrējtiesas procesā attiecībā uz informāciju, kas izriet no mediācijas procesa vai ir ar to saistīta, izņemot:

a) ja tas ir vajadzīgs sevišķi svarīgu attiecīgas dalībvalsts sabiedriskās kārtības apsverumu dēļ, jo īpaši, ja ir jānodrošina bērnu interešu aizsardzība vai jānovērš kaitējums kādas personas fiziskai vai psiholoģiskai integritātei, vai

b) ja mediācijā panākta izlīguma satura izpaušana ir vajadzīga, lai īstenotu vai izpildītu konkrēto izlīgumu.

2. Nekas 1. punktā neliedz dalībvalstīm ieviest stingrākus pasākumus, lai aizsargātu mediācijas konfidencialitāti.”

Sk. arī Eiropas Padomes Ieteikumu Nr. R (98) 1 par ģimenes mediāciju (52. piezīme iepriekš), III (Mediācijas process):

„Valstīm ir jānodrošina atbilstoši mehānismi, lai mediācijas procesu būtu iespējams veikt saskaņā ar šādiem principiem: (..)

v) apstākļiem, kuros jānotiek mediācijai, ir jāgarantē privātums;

vi) diskusijas mediācijas procesā ir konfidencialas, un tās nevar izmantot vēlāk, izņemot tad, ja pastāv pušu vienošanās, vai valsts tiesību aktos pieļaujamajos gadījumos”.

244 **ASV UMA** (54. piezīme iepriekš), sk. 4. sadaļu (Tiesības neizpaust; pieļaujamība; atklāšana):

„a) ja vien nav noteikts citādi, nekā paredzēts 6. sadaļā, mediācijas procesa informācija ir aizsargāta, kā noteikts b) apakšsadaļā, un nav pakļauta izpaušanai vai pieļaujama liecībā tiesvedībā, ja vien nav noteikts atbrīvojums vai izņēmums, kā to paredz 5. sadaļa;

b) mediācijas procesā izmanto šādas privilēģijas:

1) mediācijas puse var atteikties atklāt mediācijas informāciju un atturēt citu personu no mediācijas informācijas izpaušanas;

2) mediators var atteikties atklāt mediācijas informāciju un atturēt citu personu no mediators sniegtās mediācijas informācijas izpaušanas;

3) puse, kas nav mediācijas dalībiece, var atteikties atklāt mediācijas informāciju un atturēt citu personu no puses, kas nav mediācijas dalībiece, sniegtās mediācijas informācijas izpaušanas;

c) liecība vai informācija, kas ir citādi pieņemama vai pakļauta atklāšanai, neklūst nepieņemama vai pasargāta no atklāšanas tikai tādēļ, ka tā tiek atklāta vai izmantota mediācijā.”

- 210 Mediatoram ir pilnībā jāinformē puses par piemērojamiem noteikumiem attiecībā uz konfidencialitāti. Starptautiskā ģimenes mediācijā pats svarīgākais ir, lai konfidencialitātes jautājumā tiktu ņemti vērā abu (visu) attiecīgo jurisdikciju viedokļi. Pusēm ir jāzina, vai mediācijas laikā izpausto informāciju var izmantot tiesā kādā no attiecīgajām jurisdikcijām. Ja mediatoram nav zināšanu par citas jurisdikcijas konfidencialitātes noteikumiem, viņam ir jāvērs pušu uzmanība uz faktu, ka šie noteikumi var būt atšķirīgi un ka mediācijas gaitā izskanējušo informāciju citā jurisdikcijā var neuzskatīt par konfidencialu. Var mudināt iegūt informāciju no pušu juridiskajiem pārstāvjiem. Turklāt kā noderīgu informācijas avotu attiecībā uz Konvencijas Līgumslēdzējā valstī spēkā esošajiem tiesību aktiem par mediācijas konfidencialitāti var izmantot arī valstu profilus, kas izveidoti saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu.²⁴⁵
- 211 Konfidencialitātes principam, protams, ir arī izņēmumi saistībā ar informāciju par izdarītām vai plānotām noziedzīgām darbībām. Daudzi noteikumi, kas regulē mediācijas konfidencialitāti, ietver skaidrus izņēmumus šajā ziņā.²⁴⁶ Turklāt izņēmumi var tieši izrietēt no citiem noteikumiem, piemēram, krimināltiesību normām. Atbilstoši šādiem noteikumiem mediatoram vai citai mediācijā iesaistītai personai var būt pienākums sniegt konkrētu informāciju policijai un, ja informācija ir saistīta ar iespējamu psiholoģiska vai fiziska kaitējuma risku bērnam, iespējams, arī bērnu labklājības organizācijām vai citām bērnu aizsardzības iestādēm. Tas, vai šādos gadījumos var lūgt mediatoram sniegt tiesā liecību par informāciju, kas iegūta mediācijas kontekstā, ir cits jautājums, kas ir atkarīgs no piemērojamiem tiesību aktiem.

245 Sk. 121. piezīmi iepriekš; sk. arī 239. piezīmi. Attiecīgie tiesību akti, uz kuriem ir atsaucies valstu profilos, ja tos iesniegušas attiecīgās Līgumslēdzējas valstis, ir pieejami arī Hāgas konferences tīmekļa vietnē kopā ar valstu profiliem.

246 Sk. arī Eiropas Direktīvu par mediāciju (5. piezīme iepriekš), 7. panta a) punktu, kas paredz šādu izņēmumu: „ja tas ir vajadzīgs sevišķi svarīgu attiecīgas dalībvalsts sabiedriskās kārtības apsvērumu dēļ, jo īpaši, ja ir jānodrošina bērnu interešu aizsardzība vai jānovērš kaitējums kādas personas fiziskai vai psiholoģiskai integritātei”; sk. arī **ASV UMA** (54. piezīme iepriekš), 6. sadaļa (Izņēmumi attiecībā uz konfidencialitāti):

„a) Saskaņā ar 4. sadaļu konfidencialitāti attiecībā uz mediācijas informāciju nepiemēro, ja minētā informācija ir:

- 1) iekļauta izlīgumā, kas apliecināts ar visu izlīguma pušu parakstītu protokolu;
- 2) publiski pieejama [ievietot likumā noteikto atsauci uz publiskā reģistra likumu] vai ir — mediācijas sesijā, kas ir atklāta vai kam saskaņā ar likumu ir jābūt atklātai, — padarīta publiski pieejama;
- 3) draudi vai paziņojums par plānu izdarīt miesas bojājumus vai pastrādāt vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu;
- 4) tiši izmantota, lai plānotu noziedzīgu nodarījumu, lai mēģinātu pastrādāt vai pastrādātu noziedzīgu nodarījumu, vai lai noklusētu notiekošu noziegumu vai notiekošu noziedzīgu darbību;
- 5) lūgta vai piedāvāta, lai pierādītu vai atspēkotu pret mediatoru iesniegtu prasību vai sūdzību par amatpārkāpumu vai nolaidīgu rīcību;
- 6) izņemot gadījumos, kas noteikti c) apakšsadaļā, lūgta vai piedāvāta, lai pierādītu vai atspēkotu prasību vai sūdzību par amatpārkāpumu vai nolaidīgu rīcību, kas iesniegta pret mediācijas pusi, dalībnieku, kas nav mediācijas puse, vai puses pārstāvi un pamatota ar rīcību mediācijas laikā; vai
- 7) lūgta vai piedāvāta, lai pierādītu vai atspēkotu apgalvojumu par sliktu izturēšanos, nolaidību, atteikšanos vai izmantošanu tiesvedībā, kuras puse ir bērnu vai pieaugušo aizsardzības pakalpojumu aģentūra, ja vien [A alternatīva: [norāda valsti, piemēram, bērna vai pieaugušā aizsardzība] tiesa ir iesniegusi lietu mediācijai, un piedalās valsts aģentūra]

[B alternatīva: valsts aģentūra piedalās [norāda valsti, piemēram, bērna vai pieaugušā aizsardzība] mediācijā] [...]”

6.1.6 BĒRŅA INTEREŠU UN LABKLĀJĪBAS IEVĒROŠANA

- Mediācijā starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās ir jāņem vērā attiecīgā bērna intereses un labklājība.
- Mediatoram būtu jāmudina vecāki koncentrēties uz bērna vajadzībām un jāatgādina, ka viņi ir pirmām kārtām atbildīgi par bērna labklājību, kā arī par to, ka nepieciešams informēt bērnus un apspriesties ar viņiem.²⁴⁷

- 212 Ņemot vērā to, ka mediācijas rezultāts vecāku strīdos par aizgādību un saskarsmes tiesībām tieši ietekmē attiecīgo bērnu, mediācijā ir jāņem vērā bērna intereses un labklājība. Protams, mediācija nav instruktīvs process; mediators tikai atvieglo saziņu starp pusēm, ļaujot tām atrast sava konflikta risinājumu, par kuru tās pašas būs atbildīgas. Tomēr mediatoram:
- „ir īpaši jā rūpējas par bērna labklājību un interesēm, jāmudina vecāki koncentrēties uz bērna vajadzībām un jāatgādina viņiem par viņu galveno pienākumu attiecībā uz bērna labklājību, kā arī par nepieciešamību informēt savus bērnus un apspriesties ar viņiem”.²⁴⁸
- 213 Arī Mediācijas struktūru izveides principi Maltas procesa kontekstā²⁴⁹ atzīst šā punkta nozīmību, nosakot, ka ir jāpalīdz vecākiem panākt tādu vienošanos, „kurā tiek ņemtas vērā bērna intereses un labklājība”.
- 214 Attiecīgā bērna interešu un labklājības ievērošana ne tikai piešķir pienācīgu nozīmi bērna tiesībām, bet var būt arī izšķiroša saistībā ar mediācijas procesā panāktās vienošanās juridiskā spēka atzīšanu. Daudzās valstīs vecāku vienošanās attiecībā uz vecāku atbildību ir jāapstiprina tiesai, nodrošinot vienošanās atbilstību attiecīgā bērna interesēm.

6.1.7 PAMATOTA LĒMUMA PIEŅĒMŠANA UN PIENĀCĪGA IESPĒJA SAŅEMT JURIDISKU KONSULTĀCIJU

- Mediatoram, kurš veic mediāciju starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās, ir jāvērs pušu uzmanību uz to, cik svarīga ir tiesiskās situācijas izvērtēšana abās (visās) attiecīgajās tiesību sistēmās.
- Pusēm ir jābūt piekļuvei visai attiecīgajai juridiskajai informācijai.

- 215 Savstarpēji pieņemams pušu strīda risinājums būtu jābalsta uz pamatotu lēmumu pieņemšanu.²⁵⁰ Pusēm ir jābūt pilnībā informētām par savām tiesībām un pienākumiem, kā arī par savu lēmumu tiesiskajām sekām. Kā jau uzsvērts, tiesiskā situācija starptautiskos ģimenes strīdos ir īpaši sarežģīta. Tādēļ ir jāvērs pušu uzmanību uz faktu, ka ir nepieciešama speciālista sniegta juridiska informācija, uz kuru balstīt diskusiju mediācijas sesijās un kuru izmantot, izstrādājot mediācijā panāktu vienošanos un piešķirot tai juridisku spēku attiecīgajās jurisdikcijās.

²⁴⁷ Šis princips ir iekļauts Eiropas Padomes Ieteikumā Nr. R (98) 1 par ģimenes mediāciju (52. piezīme iepriekš), III daļā (Mediācijas process).

²⁴⁸ Turpat.

²⁴⁹ Sk. 1. pielikumu turpmāk.

²⁵⁰ Sk. turpat, ieskaitot galvenos principus attiecībā uz „pamatotu lēmumu pieņemšanu un atbilstošu piekļuvi juridiskām konsultācijām”.

- 216 Pusēm būtu jābūt piekļuvei speciālistu sniegtām juridiskām konsultācijām.²⁵¹ Piekļuvei attiecīgajai juridiskajai informācijai var atvieglot centrālā iestāde vai šim nolūkam izveidots starptautiskās ģimenes mediācijas centrālais kontaktpunkts (sk. 4.1.4. sadaļu), vai arī to var sniegt specializēti pušu juridiskie pārstāvji.²⁵²
- 217 Ja juridiskais pārstāvis ir tikai vienai pusei, mediatoram ir jāvērs otras puses uzmanību uz nepieciešamību piekļūt juridiskajai informācijai. Atsevišķu juridisku informāciju var sniegt arī pats mediators, protams, darot šai otrai pusei zināmu, ka viņš nav pilnvarots sniegt juridiskas konsultācijas.

6.1.8 STARPKULTŪRU ZINĀŠANAS

→ **Mediācija starptautiskos ģimenes strīdos ir jāveic mediatoriem, kuriem ir starpkultūru zināšanas.**

- 218 Kā iepriekš norādīts, starptautisku ģimenes strīdu mediācijā regulāri iesaistās puses, kas pārstāv dažādas kultūras un reliģijas.²⁵³ Mediatoriem, kuri veic mediāciju šādās lietās, ir jābūt zināšanām un izpratnei par iespējamajiem kultūras un reliģijas jautājumiem. Šajā ziņā ir nepieciešama īpaša apmācība.²⁵⁴

6.1.9 MEDIATORU VAI MEDIĀCIJAS STRUKTŪRU KVALIFIKĀCIJA — APMĀCĪBAS MINIMUMA STANDARTI

→ **Mediācija starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās ir jāveic pieredzējušiem ģimenes mediatoriem, kas ir īpaši apmācīti šim mediācijas veidam.**

- 219 Tiem mediatoriem, kuri veic mediāciju starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās, ir vajadzīga īpaša apmācība. Sīkāku informāciju sk. 3. nodaļā.

6.2 Mediācijas metodes un modeļi

- 220 Kā minēts iepriekš, attiecībā uz mediācijas modeļiem un metodēm, kuras izmanto dažādās valstīs un dažādās mediācijas shēmās, šī rokasgrāmata nevar sniegt izsmelšu pārskatu. Nevar arī secināt, ka viens modelis vai metode ir vēlamāks par citu. Rokasgrāmatas mērķis ir vērst uzmanību uz specifisku labo praksi, kas izmantojama mediācijai starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās attiecībā uz konkrētiem mediācijas modeļiem vai metodēm.

251 Sk. arī 6.1.2. sadaļu iepriekš par apzinātu piekrišanu, 202. punktu tekstā.

252 Sk. arī Eiropas Padomes Ieteikumu Nr. R (98) 1 par ģimenes mediāciju (52. piezīme iepriekš), III (Mediācijas process): „Valstīm ir jānodrošina atbilstoši mehānismi, lai mediācijas procesu būtu iespējams veikt saskaņā ar šādiem principiem: (...) x) mediators var sniegt juridisku informāciju, bet nedrīkst sniegt juridisku konsultāciju. Viņam vai viņai atbilstošos gadījumos ir jāinformē puses par iespēju saņemt advokāta vai jebkura cita attiecīga profesionāla konsultāciju.”

253 Sk. 2.4. sadaļu iepriekš; sk. arī, piemēram, K. Kriegel, *Interkulturelle Aspekte und ihre Bedeutung in der Mediation*, S. Kiesewetter un C. C. Paul (Eds) (iepriekš minēts 98. piezīmē), 91.–104. lpp.; R. Chouchani Hatem (iepriekš minēts 110. piezīmē), 43.–71. lpp.; D. Ganancia (iepriekš minēts 110. piezīmē), 132. lpp. un turpmākās; M. A. Kucinski (iepriekš minēts 110. piezīmē), 555.–582. lpp.

254 Par apmācību sk. 14. nodaļu turpmāk.

6.2.1 TIEŠĀ VAI NETIEŠĀ MEDIĀCIJA

→ **Tas, vai konkrētā gadījumā piemērotāka ir tiešā vai netiešā mediācija, ir atkarīgs no lietas apstākļiem.**

- 221 Jautājums par to, vai izmantot tiešo vai netiešo mediāciju,²⁵⁵ vai abu apvienojumu, ir atkarīgs no tādiem lietas apstākļiem kā izmaksas, kas saistītas ar ģeogrāfisko izvietojumu, un ziņas par iespējamu vardarbību ģimenē (sk. 10. nodaļu), u.c. Lēmuma pieņemšana šajā jautājumā ir arī cieši saistīta ar lēmumu par mediācijas vietu pēc tam, kad ir nolemts, ka tiks rīkota klātienēs tikšanās (sk. iepriekš 4.4. sadaļu).

6.2.2 INDIVIDUĀLA VAI KOPĪGA MEDIĀCIJA

→ **Ja starptautiskās bērna nolaupīšanas lietā konflikts ir īpaši smags, cik vien iespējams, būtu jāmudina izmantot kopīgu mediāciju**

- 222 Kopīga mediācija, t. i., mediācija, kuru veic divi mediatori, ir sekmīgi pielietota starptautiskās bērna nolaupīšanas lietās, izmantojot dažādas mediācijas shēmas, kuras izveidotas speciāli šādiem gadījumiem.
- 223 Mediācija starptautiskās bērna nolaupīšanas lietās, kurās konflikts ir īpaši smags, ir ļoti spraiga un sarežģīta; pušu diskusijas var būt ļoti emocionālas un ir iespējami dusmu izvirdumi. Ir pierādījies, ka kopīgas mediācijas izmantošana šādos apstākļos ir īpaši lietderīga.²⁵⁶ Kopīgā mediācija ir izdevīga, jo nodrošina divu mediatoru pieredzi, zināšanas un metodoloģiju, un tas, savukārt, palielina iespēju panākt saskaņotu risinājumu šādās īpaši smaga konflikta lietās. Jau divu mediatoru klātbūtne telpā vien var palīdzēt radīt mierīgu un konstruktīvu diskusiju gaisotni. Mediatoru sadarbība arī var būt piemērs vecākiem. Turklāt pats fakts, ka kopīga mediācija var garantēt to, ka puses mediācijas sesiju laikā nekad netiek atstātas divatā vien, ir priekšrocība. Tajā pašā laikā ir jāņem vērā, ka mediācijai starptautiskās bērna nolaupīšanas lietās ir jānotiek stingri noteiktos termiņos, kas var nozīmēt to, ka mediācija ir jāorganizē nedaudzās sesijās, kas nepārsniedz divas līdz trīs stundas. Ņemot vērā to, ka mediācija šādos apstākļos mediatoram ir liels apgrūtinājums, kopīga mediācija var nākt par labu visām iesaistītajām personām.²⁵⁷
- 224 Tomēr var būt arī gadījumi, kad kopīga mediācija nav piemērota. Kopīga mediācija, parasti izmaksā vairāk nekā individuāla mediācija. Turklāt arī var nebūt viegli īsā laikā atrast divus atbilstošus mediatorus. Ja abi mediatori nav jau iepriekš kopīgi mediējuši, pastāv risks, ka viņiem būs nepieciešams laiks, lai salāgotu atšķirīgo darba dinamiku. Tas norāda uz individuālās mediācijas priekšrocībām, kuru vada starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās pieredzējis mediators, kas varētu izmaksāt lētāk, ko būtu vieglāk organizēt un kas neietver risku, ka varētu konfliktēt divu tādu mediatoru metodoloģijas, kuri nav iepriekš kopīgi mediējuši.
- 225 Tomēr, ņemot vērā kopīgās mediācijas dažādās priekšrocības, paredzot mediācijas shēmas izveidi bērnu nolaupīšanas lietām, uz kurām attiecas 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu darbības joma, ir jāapsver kopīgās mediācijas ieviešana īpaši smaga konflikta gadījumos.²⁵⁸

255 Definīcijas sk. terminoloģijas sadaļā iepriekš.

256 Saistībā ar mediatoru pieredzi starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās sk., piemēram, „2006. gada ziņojumu par „reunite” mediācijas izmēģinājuma shēmu” (iepriekš minēta 97. piezīmē), 42.–44. lpp.

257 „2006. gada ziņojumā par „reunite” mediācijas izmēģinājuma shēmu” (turpat), 11. lpp. mediatori īpaši ieteica šādās lietās mediāciju veikt kā kopīgu mediāciju.

258 Attiecībā uz 1980. gada konvencijas Līgumslēdzējām valstīm, kurās kopīga mediācija ir pieejama, sk. arī valstu profilus (121. piezīme iepriekš), 19.1 d) sadaļa. Kopīga mediācija ir pieejama, piemēram, ASV, Apvienotajā Karalistē (Anglijā un Velsā), Austrālijā, Beļģijā, Francijā, Lietuvā, Slovēnijā, Ungārijā, Vācijā un Ziemeļrijā.

6.2.3 DIVKULTŪRU UN DIVVALODU MEDIĀCIJAS JĒDZIENS

- Ja tas ir atbilstoši un iespējams, pārrobežu bērnu nolaupīšanas lietās būtu jāsekmē divkultūru un divvalodu kopīga mediācija.
- Informācija par iespējamajiem mediācijas modeļiem un procedūrām būtu jādara zināma ieinteresētajām personām ar centrālās iestādes vai starptautiskās ģimenes mediācijas centrālā kontaktpunkta starpniecību.

- 226 Īpaša kopīgas mediācijas forma ir divkultūru, divvalodu mediācija. Divkultūru, divvalodu kopīga mediācija ietver īpašu nepieciešamību pēc starpkultūru zināšanām, kā arī valodu zināšanām saistībā ar mediāciju starp divām pusēm, kurām ir atšķirīgas izcelsmes valstis un atšķirīga dzimtā valoda.
- 227 Saskaņā ar šo modeli mediāciju veic divi pieredzējuši ģimenes mediatori: no tiem katrs pārstāv vienas puses izcelsmes valsti un kultūru. Ja pušu izcelsmes valstu valodas ir dažādas, arī mediatoriem ir jābūt attiecīgo valodu prasmēm, taču jāuzsver, ka vismaz vienam mediatoram ir jāspēj arī labi saprast otru iesaistīto valodu. Dažas no mediācijas shēmām, kas izveidotas starptautiskās bērnu nolaupīšanas gadījumiem, izmantojot divnacionālu mediāciju, mēģina sabalansēt divus jautājumus, proti, mediatoru dzimumu un profesionālās zināšanas. Kopīgo mediāciju šajās shēmās veic viena mediatore un viens mediators, viens no viņiem ir ar juridisku specializāciju, otrs ar sociopsiholoģisku specializāciju. Izskatot dažādus mediācijas jautājumus, tas ļauj kombinēt profesionālās un kultūras zināšanas. Tā kā šīs kopīgās mediācijas shēmas ietver mediatorus ar atšķirīgu dzimumu un atšķirīgām profesionālām zināšanām, tās var dēvēt par divkultūru, divvalodu, divdzimumu un divprofesionālām mediācijas shēmām.²⁵⁹
- 228 Vēsturiski divkultūru mediācijas shēmu attīstības pirmsākumi bērnu nolaupīšanas lietās, uz kurām attiecas 1980. gada Hāgas konvencija, ir saistāmi ar Francijas-Vācijas parlamentāro divnacionālo mediācijas iniciatīvu. Lai sniegtu palīdzību īpaši sarežģītos nolaupīšanas gadījumos starp Vāciju un Franciju, kuros iesaistīti abu valstu pilsoņi, Francijas un Vācijas tieslietu ministri 1998. gadā nolēma izveidot Parlamentāro mediatoru grupu un finansēt tās darbību. Grupa, kurā bija trīs Francijas un trīs Vācijas parlamentārieši un katru valsti pārstāvēja viens Eiropas Parlamenta deputāts, savu darbu sāka 1999. gadā. Lietās kopīgi mediēja viens mediators no Francijas un viens mediators no Vācijas.²⁶⁰ Parlamentāro shēmu 2003. gadā aizstāja ar shēmu, kurā bija iekļauti ar Parlamentu nesaistīti profesionāli abu valstu mediatori, un tā darbojās līdz 2006. gadam.²⁶¹ Atteikšanās no Parlamenta biedru iesaistīšanas un virzība uz profesionālu un neatkarīgu mediatoru veiktu kopīgu mediāciju bija solis uz priekšu, lai izvairītos no tā, ka daži privāti ģimenes strīdi tiek politizēti un tiem tiek piedēvētas nacionālisma iezīmes.²⁶²

259 Piemēram, mediācijas shēmas, kas pašreiz pieejamas ar **Vācijas** bezpeļņas organizācijas *MiKK e.V.* starpniecību: **Vācijas-Polijas** projekts (uzsākts 2007. gadā), **Vācijas-ASV** projekts (uzsākts 2004. gadā), **Vācijas-Francijas** projekts, kas īsteno **Francijas-Vācijas** mediācijas shēmu, kuru atbalsta un finansē **Francijas** un **Vācijas** tieslietu ministrijas (2003.–2006.), un **Vācijas-Lielbritānijas** projekts sadarbībā ar „reunite” (uzsākts 2003./2004. gadā), vairāk informācijas sk. 97. piezīmē iepriekš. Sk. arī 2008. gada Vroclavas deklarāciju par principiem, uz kuriem šīm divkultūru mediācijas shēmām būtu jābūt balstītām; tā apspriesta S. Kiesewetter, C. C. Paul un E. Dobiejewska darbā *Breslauer Erklärung zur binationalen Kindschaftsmediation*, *FamRZ* 8/2008, 753. lpp. un turpmākās; Vroclavas deklarācija ir pieejama:

< <http://www.mikk-ev.de/english/codex-and-declarations/wroclaw-declaration/> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

260 Īsu aprakstu par parlamentāras mediācijas iniciatīvas projektu sk. ziņojumā par **Francijas-Vācijas** profesionālo divnacionālo kopīgo mediāciju, T. Elsen, M. Kitzing un A. Böttger, *Professionelle binationale Co-Mediation in familienrechtlichen Streitigkeiten (insbesondere Umgang) – Endbericht*, Hanovere, 2005. **Francijas-Vācijas** parlamentārās mediācijas projektā bija iesaistīti arī profesionāli mediatori, sk. turpat.

261 Sk. turpat, „**Vācijas** Tieslietu ministrija lēš, ka šī grupa laikā no tās izveides 2003. gada oktobrī līdz tās darbības beigām 2006. gada martā ir izskatījusi vai izskata aptuveni 30 mediācijas lietas.” Ņemot vērā to, ka valdības finansējums šim projektam beidzās 2006. gadā, šajās lietās iesaistītie profesionālie mediatori 2005. gadā izveidoja asociāciju divvalodu ģimenes mediācijai Eiropā — *Médiation familiale binationale en Europe (MFBE)*, tādā veidā nodrošinot, ka projekts turpinās.

262 Diemžēl daudzi īpaši sarežģīti starptautiskās bērnu nolaupīšanas gadījumi plašsaziņas līdzekļos tiek papildus saasināti, pārlieku akcentējot šo gadījumu nacionālos aspektus. Attiecīgajā starptautiskajā tiesiskajā regulējumā, jo īpaši 1980. gada Hāgas konvencijā par bērnu nolaupīšanu, kā arī citos instrumentos, piemēram, 1996. gada Hāgas konvencijā par bērnu aizsardzību un Briseles IIa Regulā, pušu valstspiederībai nav nozīmes. Tas, kam saskaņā ar šiem instrumentiem ir nozīme, ir procesā iesaistītā bērna pastāvīgā dzīvesvieta.

- 229 Ņemot vērā šā Francijas-Vācijas mediācijas projekta pozitīvo pieredzi,²⁶³ turpmākus divnacionālus mediācijas projektus uzsāka arī Vācija (vienu projektu kopā ar ASV, kā arī Polijas-Vācijas divnacionālo mediācijas izmēģinājuma shēmu).
- 230 Protams, tā nav profesionālo mediatoru valstspiederība *per se*, kas padara viņus īpaši piemērotus mediācijas veikšanai tandēmā lietās, kurās iesaistītas puses no mediatoru mītnes valstīm. Tā drīzāk ir mediatoru kultūrpiederība un no tās izrietošās spējas izprast puses vērtības un cerības, kas ir svarīgi, kā arī spēja „tulkot” ar kultūru saistītu verbālu un neverbālu komunikāciju tādā veidā, kas padara to saprotamāku arī otrai pusei. Pēdējā minētā acīmredzami pieņem kā priekšnoteikumu to, ka mediatoram ir labas zināšanas par otras puses kultūru.
- 231 Atzīstot to, ka personas kultūru ietekmē daudzi faktori, no kuriem valstspiederība ir tikai viens faktors, un to, ka attiecīgajā gadījumā tādi citi aspekti kā reliģija un saistība ar kādu konkrētu etnisko grupu var ietekmēt personas kultūru daudz spēcīgāk nekā pilsonība, par „divkultūru” mediācijas sekmēšanu varētu runāt kā par principu.²⁶⁴
- 232 „Divkultūru”, „divvalodu” kopīgas mediācijas liela priekšrocība ir tas, ka tā var radīt pusēm uzticību vairojošu gaisotni, jo pusēm rodas apziņa, ka tās saprot un saziņā atbalsta kāds no viņu pašu valodas un kultūras vides. Tomēr, ņemot vērā iespējamo risku, ka puse varētu identificēt sevi ar vienu no mediatoriem un uzskatīt šo personu par savu pārstāvi mediācijā, mediatoriem ir jāuzsver sava neitrālas un objektīvas trešās personas loma.
- 233 „Divkultūru” mediācijas modelis var būt noderīgs arī tad, ja puses ir no vienas un tās pašas izcelsmes valsts, taču ar atšķirīgu kultūras identitāti, jo pieder atšķirīgām reliģiskām vai etniskām kopienām, un mediāciju tādā gadījumā varētu veikt kā kopīgu mediāciju mediatori no pušu attiecīgajām kultūrvidēm.
- 234 „Divkultūru”, „divvalodu” kopīgas mediācijas trūkumi var būt izmaksas. Turklāt īsā laikā atrast piemērotus un pieejamus mediatorus varētu būt pat vēl grūtāk nekā parastai kopīgai mediācijai jo īpaši, ja mediāciju turklāt nepieciešams veikt kā „divdzimumu”, „divprofesionālu” mediāciju.
- 235 Acīmredzami, gadījumos, kad puses pārstāv vienu un to pašu kultūru, „divkultūru” mediācijai nav pievienotās vērtības; taču tāda var būt „divdzimumu” vai „divprofesionālai” kopīgai mediācijai, ja tā ir iespējama.
- 236 Informācija par mediācijas modeļiem un procedūrām būtu jādara zināma ieinteresētajām personām ar centrālās iestādes vai starptautiskās ģimenes mediācijas centrālā kontaktpunkta starpniecību (sk. 4. nodaļu).

263 Vairāk informācijas sk. ziņojumā par **Vācijas** Divnacionālo profesionālās mediācijas projektu, kas izstrādāts pēc **Vācijas** Tieslietu ministrijas pieprasījuma: T. Elsen, M. Kitzing un A. Böttger (iepriekš minēts 260. piezīmē); sk. arī E. Carl, J. P. Copin un L. Ripke, *Das deutsch-französische Modellprojekt professioneller Mediation, KindPrax* 2005, 25.–28. lpp.

264 Sk. arī S. Vigers, *Mediating International Child Abduction Cases – The Hague Convention* (iepriekš minēts 95. piezīmē), 34. lpp. un turpmākās.

7 Bērna iesaistīšana

- 237 Ar bērniem saistītos starptautiskos ģimenes strīdos bērna iesaistīšana strīda risināšanā var notikt dažādos nolūkos. Pirmkārt, bērna viedokļa uzklaušīšana rada priekšstatu par bērna izjūtām un vēlmēm, kas var būt būtiska informācija, lemjot par to, vai risinājums ir bērna interesēs. Otrkārt, tas ļauj vecākiem uzzināt par bērna patiesajām vēlmēm un palīdzēt viņiem distancēties no savas pozīcijas pieņemama kopīga risinājuma labā.²⁶⁵ Treškārt, iesaistot bērnu, tiek ievērotas bērna tiesības tikt uzklaušītam,²⁶⁶ vienlaikus nodrošinot bērnam iespēju būt informētam par notiekošo.
- 238 Izvērtējot to, cik lielā mērā bērnu drīkst un vajag iesaistīt mediācijā starptautiskā bērna nolaupīšanas lietā, ir lietderīgi īsumā vispārīgi aplūkot bērna iesaistīšanu Hāgas bērna atgriešanas procesā un ģimenes tiesvedībā vispārīgi dažādās tiesību sistēmās. Attiecīgo tiesību sistēmu noteiktie standarti jo īpaši būs jāņem vērā saistībā ar mediācijas procesā panāktās vienošanās atzīšanu par juridiski saistošu un izpildāmu.

7.1 Bērna iesaistīšana Hāgas bērna atgriešanas procesā un ģimenes tiesvedībā

- 239 Bērna atgriešanas procesā saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu bērna viedoklis, atkarībā no viņa vecuma un brieduma pakāpes, var ietekmēt tiesneša lēmumu. Īpaši tiek uzsvērts bērna iebildums pret atgriešanos. 1980. gada Konvencijas 13. panta otrā daļa paredz, ka tiesa var „atteikties dot rīkojumu par bērna atgriešanos, ja tai kļūst zināms, ka bērns iebilst pret atgriešanos un ir sasniedzis attiecīgu vecumu un brieduma pakāpi, lai spētu atbildēt par saviem uzskatiem”.²⁶⁷
- 240 Vēsturiski šis noteikums bija lasāms saistībā ar 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu 4. pantu, kurš konvencijas piemērošanu attiecina vienīgi uz bērniem, kas jaunāki par 16 gadiem, un atzīst, ka „persona, kas vecāka par 16 gadiem, parasti ir patstāvīgi domājoša, ko nevar vienkārši ignorēt neviens no vecākiem, nedz arī tiesu vai administratīvā iestāde”.²⁶⁸ 13. panta otrā daļa tika ieviesta, lai dotu tiesai izvēles tiesības attiecībā uz rīkojumu par bērna atgriešanos, ja bērns, kas vecāks par 16 gadiem, iebilst pret atgriešanos.²⁶⁹

265 Sk., piemēram, J. McIntosh, *Child inclusion as a principle and as evidence-based practice: Applications to family law services and related sectors*, Australian Family Relations Clearinghouse, 2007., 1.–23. lpp.

266 Sk. UNCRC 12. pantu, kas paredz bērna tiesības „tikt uzklaušītam jebkādas ar bērnu saistītas iztiesāšanas vai administratīvās izmeklēšanas gaitā vai nu tieši, vai ar pārstāvja vai attiecīgas institūcijas starpniecību nacionālās likumdošanas procesuālajās normās paredzētajā kārtībā”; attiecībā uz 12. panta efektīvu īstenošanu, sk. Bērnu tiesību komitejas izstrādāto Vispārīgo komentāru Nr. 12 (2009. gada jūlijs) — „Bērna tiesības tikt uzklaušītam”, pieejams

< <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/comments.htm> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

267 Papildus, bērna intervēšana var būt svarīga, izvērtējot, vai „pastāv nopietns risks, ka viņa vai viņas atdošana sagādās bērnam fizisku vai psiholoģisku kaitējumu, vai citādi radīs neciešamu situāciju” 1980. gada konvencijas 13. panta pirmās daļas b) apakšpunktā.

268 E. Pérez-Vera, *Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention* (iepriekš minēts 93. piezīmē), 450. lpp., 77. rindkopa; sk. arī P. Beaumont un P. McEleavy, *The Hague Convention on International Child Abduction*, Oxford, 1999., 177. lpp., 178. lpp.

269 Vairāk par 1980. gada konvencijas 13. panta otrās daļas pamatojumu sk. E. Peresas-Veras ziņojumā (268. piezīme iepriekš). Sk. arī P. McEleavy, *INCADAT-Case Law Analysis Commentary: Exceptions to Return – Child's Objection – Requisite Age and Degree of Maturity*, pieejams < www.incadat.com > sadaļā *Case Law Analysis*.

- 241 Taču pašlaik šis nosacījums aizvien biežāk tiek skatīts plašākā kontekstā — saistībā ar bērna tiesībām tikt uzklauskāms —,²⁷⁰ kas atzītas *UNCRC*,²⁷¹ 1996. gada Hāgas konvencijā par bērnu aizsardzību,²⁷² vairākos reģionālos instrumentos²⁷³ un iniciatīvās.²⁷⁴
- 242 Šī tendence ir atspoguļota informācijā, ko Līgumslēdzējas valstis sniegušas valstu profilos²⁷⁵ 1980. gada Hāgas konvencijai par bērnu nolaupīšanu, un ir tikusi apspriesta Īpašās komisijas Sestajā sanāksmē par 1980. un 1996. gada Konvenciju darbību praksē. Īpašā komisija „atzinīgi novērtēja lielo atbalstu tam, ka bērniem tiek dota iespēja, atkarībā no vecuma un brieduma pakāpes, tikt uzklauskāms bērna atgriešanas procesā saskaņā ar 1980. gada Konvenciju neatkarīgi no tā, vai tiek piesaukta 13. panta otrā daļa”.²⁷⁶ Īpašā komisija arī atzina „nepieciešamību bērnam piemērotā veidā, izvērtējot bērna vecumu un briedumu, būt informētam par notiekošo procesu un iespējamām sekām”.²⁷⁷
- 243 Jāpiebilst, ka arī tiesu prakse daudzās Līgumslēdzējās valstīs atspoguļo pieaugošo izpratni par nepieciešamību konkrētās sarežģītās nolaupīšanas lietās pārstāvēt bērnu atsevišķi.²⁷⁸

270 Sk. P. Beaumont un P. McEleavy (268. piezīme iepriekš).

271 Sk. *UNCRC* 12. pantu (citēts 266. piezīmē) attiecībā uz bērna tiesībām tikt uzklauskāms; attiecībā uz 12. panta efektīvu īstenošanu sk. 2009. gada jūlija Vispārīgo komentāru Nr. 12. — „Bērna tiesības tikt uzklauskāms” (iepriekš minēts 266. piezīmē).

272 Ievērojot *UNCRC* 12. pantu, 1996. gada Hāgas konvencija par bērnu aizsardzību tās 23. panta 2. punkta b) apakšpunktā paredz, ka citas Līgumslēdzējas Valsts iestāžu veiktos pasākumus var neatzīt, ja „pasākums — izņemot steidzamības gadījumus — veikts sakarā ar tiesas vai administratīviem procesiem, nedodot bērnam iespēju tikt uzklauskāms, un pretēji lūguma saņēmējas valsts procedūras pamatprincipiem”; sk. arī P. Lagarde, *Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention* (iepriekš minēts 80. piezīmē), 585. lpp., 123. rindkopa.

273 Piemēram, 1996. gadā Eiropas Padome pieņēma *Eiropas Konvenciju par bērnu tiesību aizsardzību*, kas stājās spēkā 2000. gada 1. jūlijā, ar mērķi aizsargāt bērnu intereses ar dažādiem procesuāliem pasākumiem, lai ļautu bērniem īstenot savas tiesības, jo īpaši ģimenes tiesvedībā. Rokasgrāmatas tapšanas laikā šī konvencija bija spēkā šādās valstīs: **Austrijā, Bijušajā Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā, Čehijas Republikā, Francijā, Grieķijā, Horvātijā, Itālijā, Kiprā, Latvijā, Melnkalnē, Polijā, Slovēnijā, Somijā, Turcijā, Ukrainā un Vācijā**, sk. < <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=160&CM=8&DF=05/12/2010&CL=ENG> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā); sk. arī Briseles IIa Regulu, kas piemērojama no 2005. gada 1. marta visās ES dalībvalstīs, izņemot **Dāniju**, un kas papildina 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu piemērošanu šajās valstīs, kā arī atspoguļo nesenās tendences saistībā ar bērna tiesību veicināšanu tiesas procesā. Lielā mērā balstīta uz 1996. gada Hāgas konvenciju par bērnu aizsardzību, Briseles IIa Regula vēl aktīvāk mudina ņemt vērā bērna vēlmes.

274 Piemēram, „Eiropas Padomes Ministru komitejas vadlīnijas par bērnam draudzīgu tiesu”, ko 2010. gada 17. novembrī pieņēmusi Eiropas Padomes Ministru komiteja, pieejamas < <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=1705197&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā); sk. arī „Komisijas ziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — ES darba kārtība attiecībā uz bērna tiesībām”, 2011. gada 15. februāra COM(2011)60 galīgā versija, 6. lpp., pieejams tiešsaistē < http://ec.europa.eu/justice/policies/children/docs/com_2011_60_en.pdf > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

Sk. arī U. Kilkelly sagatavošanās ziņojumu *Listening to children about justice: Report of the Council of Europe on Child-friendly Justice*, pieejams < http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/CJ-S-CH%20_2010_%2014%20rev.%20E%205%20oct.%202010.pdf > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

275 Sk. 10.4. sadaļu saskaņā ar 1980. gada konvenciju izveidotajos valstu profilos (121. piezīme iepriekš).

276 Sk. Īpašās komisijas Sestās sanāksmes I daļas secinājumus un ieteikumus (iepriekš minēti 38. piezīmē), Ieteikums Nr. 50.

277 Turpat.

278 Sk. saskaņā ar 1980. gada konvenciju izveidotajos valstu profilos, 10.4.d) sadaļu, (121. piezīme), un Īpašās komisijas Sestās sanāksmes I daļas secinājumus un ieteikumus (iepriekš minēti 38. piezīmē), Ieteikums Nr. 51. Attiecībā uz **Apvienoto Karalisti** sk. M. Freeman un A. M. Hutchinson, *Abduction and the Voice of the Child: Re M and After*, *IFL* 2008, 163.–167. lpp.; sk. arī, piemēram, attiecībā uz **Jaunzēlandi** — Praktiskā piezīme *Hague Convention Cases: New Zealand Family Court Guidelines*, pieejama < <http://www.justice.govt.nz/courts/family-court/practice-and-procedure/practice-notes> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā), un 106. un 6. sadaļa Jaunzēlandes 2004. gada Likumā Nr. 90 par bērnu aprūpi (2010. gada 29. novembris), pieejams < <http://www.legislation.govt.nz/act/public/2004/0090/latest/DLM317233.html> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

- 244 Tomēr jāsaaka, ka pasākumi, kurus valstis veic, lai aizsargātu bērna tiesības un intereses tiesvedībā, ir dažādi, un veids, kādā bērnu var iesaistīt vai pārstāvēt tiesvedībā, vai metodes, ar kādām noskaidrot bērna viedokli, ievērojami atšķiras.²⁷⁹ Dažās valstīs tiesneši ģimenes tiesvedībā saistībā ar vecāku atbildību uzklausa bērnus tieši; bērnu var izvaicāt parastā tiesas sēdē vai īpašā uzklaušīšanā, kurā tiesnesis izvaicā bērnu viens pats vai sociālā darbinieka klātbūtnē u. c.²⁸⁰ Tomēr viedokļi par to, kāds ir mazākais vecums, no kura bērnu var iesaistīt tiesvedībā, ir atšķirīgi pat to valstu starpā, kuras bērnu iesaista tiesvedībā tieši. Citās valstīs, kur tiesneši nelabprāt uzklausa bērnus tieši, bērna viedokli var iesniegt tiesai tāda ziņojuma veidā, kuru sagatavojis, piemēram, sociālais darbinieks vai psihologs, kurš izvaicājis bērnu šim nolūkam.²⁸¹
- 245 Papildus jautājumam par to, kā darīt zināmu bērna viedokli tiesnesim, kurš izskata lietu, atsevišķs jautājums par to, cik liela nozīme ir jāpiešķir bērna viedoklim un vēlmēm, ir atkarīgs no lietas priekšmeta un bērna vecuma un brieduma pakāpes.
- 246 Īpašās komisijas Sestajā sanāksmē par 1980. un 1996. gada konvenciju darbību praksē Īpašā komisija „norādīja dažādas pieejas [valstu] tiesību aktos attiecībā uz veidu, kādā var iegūt bērna viedokli un iekļaut to tiesvedībā”, kā arī uzsvēra, „cik svarīgi ir nodrošināt, lai persona, kas izvaicā bērnu (tiesnesis, neatkarīgs eksperts vai jebkura cita persona), saņemtu atbilstošu apmācību šāda uzdevuma veikšanai, ja vien tas ir iespējams”.²⁸²

7.2 Bērna viedoklis mediācijas procesā

- Bērna viedoklis mediācijā būtu jāizvērtē atbilstoši bērna vecumam un briedumam.
→ Tas, kā bērna viedokli var iekļaut mediācijā, un vai bērns būtu jāiesaista tieši vai netieši, ir rūpīgi jāapsver, kā arī tas ir atkarīgs no konkrētās lietas apstākļiem.

- 247 Ar bērniem saistīta ģimenes strīda mediācijā ir jāņem vērā bērna viedoklis.²⁸³ Tas pats attiecas uz citiem alternatīviem strīdu risināšanas mehānismiem. Ņemot vērā bērna tiesību un interešu aizsardzības tendences tiesvedības kontekstā, paralēli būtu jāievēro bērna tiesības un intereses un jo īpaši bērna tiesības uz to, ka viņa viedoklis tiek ņemts vērā alternatīvā strīdu risināšanā.

279 Sk., piemēram, M. Reich Sjögren veikto salīdzinājumu par dažādām Eiropas valstīm „Protection of Children in Proceedings”, Piezīme sagatavota Eiropas Parlamenta Juridisko lietu komitejai, Brisele, 2010. gada novembris, PE 432.737.

280 Sk., piemēram, **Vācijā**: bērniem ir tiesības tikt uzklaušītiem jau no 14 gadu vecuma vai arī no agrāka vecuma, ja bērna viedoklis tiesvedībā ir īpaši svarīgs (§ 159 FamFG, 227, piezīme iepriekš, kas aizstāj § 50 b FGG), kas būtu parasti tiesvedībā par aizgādību/aizbildnību (šeit nereti tiek uzklaušīti bērni jau no 3 vai 4 gadu vecuma); sk. arī Tieslietu ministrijas pasūtīto pētījumu par bērnu uzklaušīšanu — M. Karle, S. Gathmann, G. Klosinski, *Rechtstatsächliche Untersuchung zur Praxis der Kindesanhörung nach § 50 b FGG*, 2010. **Francijā** bērnus var uzklaušīt tiesnesis vai persona, ko tiesnesis pilnvarojis uzklaušīt bērnu atbilstoši Francijas Civilt kodeksa 388–1. pantam.

281 Sk. saistībā ar iepriekšējām piezīmēm M. Reich Sjögren (iepriekš minēts 297. piezīmē); **Apvienotajā Karalistē** tiesa saistībā ar tiesvedību par aizgādību/aizbildnību vai saskarsmes tiesībām var pieprasīt Labklājības ziņojumu (*Welfare report*), ko sniedz specializēts sociālais darbinieks, kurš pārstāv Bērnu un ģimenes tiesas Konsultatīvo un atbalsta dienestu (*Children and Family Court Advisory and Support Service (CAFCASS)*); sk. arī M. Potter, *The Voice of the Child: Children's 'Rights' in Family Proceedings*, IFL 2008, 140.–148., 143. lpp.

282 Sk. Īpašās komisijas Sestās sanāksmes I daļas secinājumus un ieteikumus (iepriekš minēti 38. piezīmē), Ieteikums Nr. 50.

283 Sk. arī *The Involvement of Children in Divorce and Custody Mediation – A Literature Review*, ko 2003. gada martā publicējusi Tieslietu pakalpojumu struktūrvienības Ģimenes tiesu pakalpojumu nodaļa (Britu Kolumbijas ģenerālprokurors), pieejams < <http://www.ag.gov.bc.ca/dro/publications/index.htm> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

- 248 Apstiprinot šo principu, diskusijās par *UNCRC* 12. panta efektīvu īstenošanu Bērnu tiesību komiteja tās 2009. gada Vispārīgajā komentārā par bērna tiesībām tikt uzklautam norādīja, ka tiesības „tikt uzklautam jebkurā tiesas un administratīvā procesā, kas skar bērnu”, un tas ir jāņem vērā, ja šādā procesā „iekļauj tādas alternatīvus strīdu risināšanas mehānismus kā mediācija un šķīrējtiesa”.²⁸⁴
- 249 Saistībā ar „bērna uzklautišanu” tiesas procesā salīdzinājumā ar mediāciju pastāv divas būtiskas atšķirības. Pirmkārt, līdzekļi, ar kādiem bērna viedokli var iekļaut mediācijas procesā, var ievērojami atšķirties no tiem, kādi pieejami tiesas procesā. Otrkārt, atšķiras arī veids, kādā bērna viedoklis un vēlmes tiek ņemtas vērā.
- 250 Tas, vai bērna viedokli var iekļaut mediācijas procesā, un līdzekļi, ar kādiem to var darīt, daļēji ar atkarīgs arī no vecāku vienošanās par konkrētas procedūras izmantošanu. Tas ir saistīts ar to, ka lielākajā daļā jurisdikciju mediatoriem nav izvaicāšanas tiesību, t. i., pretstatā tiesnešiem mediatori parasti nevar aicināt bērnu uz uzklautišanu vai izdot rīkojumu, lai eksperts izvaicā bērnu un pēc tam sagatavo ziņojumu par to. Mediators var vienīgi vērst vecāku uzmanību uz to, cik svarīgi ir uzklaut bērna viedokli, un, kur iespējams, norādīt, ka tiesa, kurai mediācijas procesā panāktā vienošanās ir jāatzīst par juridiski saistošu un izpildāmu, var pārbaudīt to, vai bērna viedoklis ir pienācīgi ņemts vērā. Mediators var ieteikt procedūru, ar kuru bērna viedokli iekļauj mediācijā, ņemot vērā konkrētā gadījuma apstākļus (piemēram, bērna vecumu, atkārtotas nolaupīšanas risku, to, vai ir bijusi vardarbība ģimenē u. c.). Viena iespēja ir bērna tieša piedalīšanās vienā vai vairākās mediācijas sesijās. Otra iespēja ir bērna atsevišķa izvaicāšana un pēc tam izvaicāšanas ziņojuma iesniegšana vecākiem.²⁸⁵ Taču personai, kura izvaicā bērnu, ir jābūt īpaši apmācītai,²⁸⁶ lai garantētu, ka apspriešanās ar bērnu ir veikta „atbalstošā un bērna attīstībai atbilstošā veidā”, kā arī nodrošinātu, „ka apspriešanās notiek tā, lai novērstu bērnam jebkādu lēmuma pieņemšanas slogu”.²⁸⁷

284 Sk. Vispārīgo komentāru Nr. 12 (2009. g.) — „Bērna tiesības tikt uzklautam” (iepriekš minēts 266. piezīmē), 12. lpp., 33. rindkopa; sk. arī 15. lpp., 52. rindkopa.

285 *Centrum Internationale Kinderontvoering* Mediācijas izmēģinājuma projektā **Nīderlandē** īpaši apmācīts mediators, kurš nevadīja mediāciju konkrētajā lietā, izvaicāja iesaistīto bērnu un pēc tam iesniedza ziņojumu par šo sarunu; **Apvienotajā Karalistē** mediatori, kuri iesaistīti „reunite” mediācijas shēmā, atbilstošos gadījumos lūdz tiesai, kurā notiek tiesvedība par bērna atgriešanu, izdot rīkojumu, kurā paredz, ka Bērnu un ģimenes tiesas Konsultatīvā un atbalsta dienesta ierēdnim (*CAFCASS Officer*) ir šis bērns jāizvaicā un ar ziņojumu pēc tam jāiepazīstina gan vecāki, gan mediatori, sk. „2006. gada ziņojumu par „reunite” mediācijas izmēģinājuma shēmu” (iepriekš minēts, 97. piezīmē), 10. lpp.

286 Piemēram, **Apvienotajā Karalistē (Anglijā un Velsā)** — dalīborganizāciju apstiprinātais Ģimenes mediācijas padomes „Ģimenes mediatoru rīcības kodekss”, 2010. g., pieejams < www.familymediationcouncil.org.uk > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā), paredz, ka „mediatori var tieši apspriesties ar bērniem tikai tad, ja tie ir sekmīgi pabeiguši īpašo apmācību, ko apstiprina to dalīborganizācija un/vai Padome, un ir saņēmuši īpašu atļauju no Krimināllietu biroja (3.5. un 5.7.3. punkts); sk. arī 14. nodaļu turpmāk.

287 Sk. *J. McIntosh* (iepriekš minēts 265. piezīmē), 5. lpp.

- 251 Kad bērna viedoklis ir jau iekļauts mediācijas procesā, veids, kādā tas turpmāk ņemams vērā, arī ir atšķirīgs no tiesas procesa. Tiesvedībā tiesnesis izdara savus secinājumus no uzklausišanas un – atkarībā no bērna vecuma un brieduma – ņem vērā bērna viedokli, pieņemot lēmumu attiecībā uz bērna interesēm. Turpretim mediators var tikai vērst pušu uzmanību uz bērna viedokli vai aspektiem, kas var būt būtiski attiecībā uz bērna interesēm un labklājību, taču tikai vecāki paši var lemt par vienošanās saturu. Kā jau iepriekš noteikts, šajā saistībā jāuzsver, ka mediatoram „būtu īpaši jā rūpējas par bērnu labklājību un interesēm [un] jā mudina vecāki koncentrēties uz bērna vajadzībām un jāatgādina viņiem par viņu galveno pienākumu attiecībā uz bērnu labklājību [...]”.²⁸⁸
- 252 Atkarībā no iesaistītās tiesību sistēmas mediatoram var būt arī vecākiem jāatgādina, ka vienošanās apstiprināšana tiesā ir atkarīga no tā, vai bērna tiesības un intereses ir pienācīgi aizsargātas.

8 Trešo personu iespējamā iesaistīšana

→ Ja konflikta puses piekrīt un mediators to uzskata par iespējamu un atbilstošu, mediācijas procesā var iesaistīties arī tādas trešās personas, kuru klātbūtne var palīdzēt rast savstarpēji pieņemamu risinājumu.

- 253 Lai panāktu ģimenes strīda ilgtspējīgu risinājumu, dažreiz var būt noderīgi iesaistīt mediācijas procesā kādu trešo personu, kurai ir cieša saistība ar vienu vai abām konflikta pusēm un kuras sadarbība ir nepieciešama, lai savstarpēji panāktu risinājumu sekmīgi īstenotu. Šī persona var būt, piemēram, viena vecāka jaunais partneris vai kāds no bērna vecvecākiem. Atkarībā no pušu kultūras tradīcijām puses var arī vēlēties, lai mediācijā piedalās to kopienas vadošs pārstāvis.
- 254 Tā patiešām ir viena no mediācijas priekšrocībām, ka process ir pietiekami elastīgs, lai pieļautu tādu personu iesaistīšanos, kurām nav rīcības spējas attiecīgajā lietā, taču kurām var būt pietiekami liela ietekme uz strīda sekmīgu risinājumu. Tomēr mediatoram, izskatot katru lietu atsevišķi, ir jālemj par to, vai trešās personas iesaistīšana mediācijas sesijā vai tās daļā ir iespējama un atbilstoša, neapdraudot mediācijas efektivitāti. Lai trešā persona varētu apmeklēt mediācijas sesiju vai lai varētu sarīkot mediatora sarunu ar šo trešo personu, protams, ir vajadzīga abu pušu piekrišana. Trešās personas iesaistīšana var kļūt par problēmu saistībā ar pušu spēku samēra ievērošanu. Turklāt, ja mediācijas saziņā piedalās trešā persona, ir jāņem vērā konfidencialitātes jautājums.
- 255 Attiecībā uz mediācijā panākto savstarpēji pieņemamo risinājumu ir jāuzsver, ka tā ir vienošanās starp pusēm un ka trešā persona, iesaistoties mediācijā, neklūst par šīs vienošanās pusi. Tomēr dažos gadījumos var būt noderīgi, ja trešā persona, no kuras sadarbības ir atkarīga vienošanās īstenošana, arī no savas puses apstiprina pušu vienošanos, tādējādi apliecinot, ka apņemas šo vienošanos atbalstīt.

²⁸⁸ Sk. Eiropas Padomes Ieteikumu Nr. R (98) 1 par ģimenes mediāciju (52. piezīme iepriekš), III (Mediācijas process); saistībā ar bērna interešu un labklājības ievērošanas principu sk. 6.1.6. sadaļu iepriekš.

9 Saskarsmes nodrošināšana mediācijas procesā starp to vecāku, no kura bērns ir aizvests, un bērnu

- 256 Bērna nolaupīšana bieži izraisa pēkšņu un pilnīgu saskarsmes pārtraukšanu starp bērnu un to vecāku, no kura bērns ir aizvests. Tas ir ļoti sāpīgi abiem un, atkarībā no tā, cik ilgi šī saskarsme nenotiek, izraisa atsvešināšanos. Lai pasargātu bērnu no turpmāka kaitējuma un ievērotu bērna tiesības uzturēt attiecības ar abiem vecākiem, drīza saskarsmes atjaunošana starp bērnu un to vecāku, no kura bērns aizvests, ir ļoti svarīga. Ir vairāki veidi, kā uzreiz pēc nolaupīšanas var atjaunot provizorisku saskarsmi. Var apsvērt moderno saziņas līdzekļu (e-pasta, sarakstes tiešsaistē, sazvanīšanās caur internetu u. c.) izmantošanu.²⁸⁹
- 257 Ja tas vecāks, no kura bērns aizvests, dodas uz tiesas sēdi pieprasījuma saņēmējā valstī saistībā ar Hāgas bērna atgriešanas procesu vai uz mediācijas sesiju, ir ļoti ieteicams apsvērt tādus pasākumus, kas nodrošinātu bērna un tā vecāka, no kura bērns aizvests, klātienes tikšanos.²⁹⁰ Tas ir vērtīgs solis ceļā uz konflikta atrisināšanu. Jo īpaši mediācijā, kur ļoti svarīgs ir pušu konstruktīvs dialogs, šāda klātienes tikšanās var būt ļoti lietderīga. Mediatori, kuriem ir pieredze starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās, atzīst šādu klātienes tikšanos pozitīvo ietekmi uz mediācijas procesu.²⁹¹

9.1 Aizsardzības pasākumi / atkārtotas nolaupīšanas nepieļaušana

→ Aizsardzības pasākumi var būt nepieciešami, lai nodrošinātu provizoriskas saskarsmes kārtības noteikumu un nosacījumu ievērošanu un novērstu atkārtotas nolaupīšanas risku.

Minētie aizsardzības pasākumi var būt šādi:²⁹²

- pases vai ceļošanas dokumentu nodošana, vienlaikus pieprasot, lai ārvalstu konsulāti vai vēstniecības neizdod bērnam jaunas pases / ceļošanas dokumentus;
- pienākums tam vecākam, kurš iesniedzis pieprasījumu, saskarsmes perioda laikā regulāri pieteikties policijā vai citā atbildīgajā iestādē;
- drošības naudas iemaksāšana vai galvojuma sniegšana;
- saskarsmes uzraudzība, ko veic kāds profesionālis vai ģimenes loceklis;
- ierobežojumi attiecībā uz tikšanās vietām u. c.

- 258 Sīkāku informāciju sk. „Labas prakses rokasgrāmatas par pārrobežu saskarsmi ar bērniem”²⁹³ 6. nodaļā, kur arī ņemti vērā mērķi, kas noteikti Eiropas Padomes 2003. gada 15. maija Konvencijā par saskarsmi ar bērniem.²⁹⁴

289 Sk. „Labas prakses rokasgrāmatu par pārrobežu saskarsmi” (iepriekš minēta 16. piezīmē), 6.7. sadaļa, 33. lpp.

290 S. Vigers, *Note on the development of mediation, conciliation and similar means* (iepriekš minēta, 11. piezīmē), 6.1., 20. lpp.

291 Sk. S. Kiesewetter un C. C. Paul, *Family Mediation in an International Context: Cross-Border Parental Child Abduction, Custody and Access Conflicts: Traits and Guidelines*, C. C. Paul un S. Kiesewetter (Eds), (iepriekš minēts 98. piezīmē), 47. lpp.

292 Sk. „Labas prakses rokasgrāmatu par pārrobežu saskarsmi” (iepriekš minēta 16. piezīmē), 6.3. sadaļa, 31.–32. lpp.

293 Turpat, 31. lpp. un turpmākās.

294 CETS 192; Konvencijas teksts pieejams < <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/192.htm> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

9.2 Cieša sadarbība ar centrālajām iestādēm, kā arī administratīvajām un tiesu iestādēm

→ Attiecībā uz saskarsmes nodrošināšanu starp to vecāku, no kura bērns ir aizvests, un nolaupīto bērnu mediācijas procesa ietvaros ir nepieciešama iestāžu sadarbība, lai novērstu jebkādu risku bērnam, tostarp atkārtotu nolaupīšanu.

- 259 Saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu centrālajai iestādei ir pienākums, „kad nepieciešams, veikt atbilstošus pasākumus, lai organizētu vai nodrošinātu tiesību uz apmeklēšanu efektīvu realizāciju” (sk. 7. panta otrās daļas f) punktu; sk. arī 21. pantu).²⁹⁵ Tajā pašā laikā 1980. gada konvencijas 7. panta otrās daļas b) punkts nosaka centrālajai iestādei pienākumu veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai novērstu „turpmākus draudus bērnam vai kaitējumu ieinteresētajām personām, veicot pagaidu pasākumus vai veicinot šo pasākumu veikšanu”. Kā atzinusi Īpašās komisijas Sestā sanāksme par 1980. gada un 1996. gada Konvenciju darbību praksē, „atbilstoši 1980. gada konvencijas 7. panta otrās daļas f) punktam un 21. pantam bērna atgriešanas procesa laikā pieprasījuma saņēmēja Līgumslēdzēja valsts var nodrošināt pieteikuma iesniedzējam piemērotā gadījumā šī procesa laikā iespēju tikties ar bērnu(-iem)”.²⁹⁶
- 260 Centrālās iestādes tiek mudinātas „īstenot proaktīvu un praktisku pieeju attiecībā uz savu attiecīgo funkciju īstenošanu starptautiskas apmeklēšanas / saskarsmes gadījumos”.²⁹⁷ Mediatoriem būtu jāapzinās, kādu vērtīgu palīdzību var sniegt centrālās iestādes saistībā ar provizoriskās saskarsmes kārtības nodrošināšanu starp to vecāku, no kura bērns ir aizvests, un aizvesto bērnu. Viņiem būtu jāapzinās arī nepieciešamība cieši sadarboties ar centrālajām iestādēm un citām iestādēm attiecībā uz nepieciešamo aizsargājošu pasākumu piemērošanu. Sīkāku informāciju sk. „Labas prakses rokasgrāmatā par pārrobežu saskarsmi ar bērniem”.²⁹⁸

10 Mediācija un apsūdzības par vardarbību ģimenē

- 261 Vardarbība ģimenē diemžēl ir plaši izplatīta parādība, kas var izpausties dažādos veidos: tā var būt fiziska un psiholoģiska vardarbīga izturēšanās;²⁹⁹ tā var būt vērsta pret bērnu („vardarbība pret bērnu”)³⁰⁰ un / vai pret partneri;³⁰¹ un tā var izpausties gan kā viens nesaistīts gadījums, gan kā ilgstoša un atkārtota parādība. Ja vardarbība ģimenē notiek atkārtoti, tipiskais vardarbības cikls var būt šāds: 1) spriedzes pieauguma fāze ar nenozīmīgākiem pāridarījumiem; 2) akūts incidents ar vardarbības uzliesmojumu; 3) samierināšanās fāze, kad vainīgais bieži izlūdzas piedošanu un apsolās nekad vairs nebūt vardarbīgs, bet upuris savukārt cenšas noticēt šiem apgalvojumiem, nereti pat piedzīvojot vainas izjūtu par pāridarītāja psiholoģisko labklājību.³⁰² Atkārtotas vardarbības gadījumos ir raksturīgi, ka

295 Vairāk informācijas sk. „Labas prakses rokasgrāmatā par pārrobežu saskarsmi” (iepriekš minēta 16. piezīmē), 4.6. sadaļa, 23. lpp.

296 Sk. Īpašās komisijas Sestās sanāksmes I daļas secinājumus un ieteikumus (iepriekš minēti 38. piezīmē), Ieteikums Nr. 20.; sk. arī „Labas prakses rokasgrāmatu par pārrobežu saskarsmi” (iepriekš minēta 16. piezīmē), 4.4. sadaļa, 21. un 22. lpp.

297 Sk. Īpašās komisijas Sestās sanāksmes I daļas secinājumus un ieteikumus (iepriekš minēti 38. piezīmē), Ieteikums Nr. 18.; sk. arī „Labas prakses rokasgrāmatu par pārrobežu saskarsmi” (296. piezīme iepriekš).

298 Iepriekš minēta 16. piezīmē.

299 Fiziskā un psiholoģiskā vardarbība var ietvert seksuālu, emocionālu un pat finansiālu vardarbību. Vardarbība ģimenē ir „kompleksa un kultūras ziņā niansēta parādība” un „nešķiro pēc dzimuma, rases, etniskās piederības, vecuma un sociālekonomiskā stāvokļa”, sk. J. Alanen, *When Human Rights Conflict: Mediating International Parental Kidnapping Disputes Involving the Domestic Violence Defense*, 40 U. Miami Inter-Am. L. Rev. 49 (2008.–2009.), 64. lpp.

300 Attiecībā uz vardarbību pret bērnu šajā rokasgrāmatā tiek nošķirta tiešā vardarbība no netiešās vardarbības. Tiešā vardarbība tiek definēta kā vardarbība ģimenē, kas vērsta pret bērnu, bet netiešā vardarbība ir vardarbība ģimenē, kas vērsta pret vienu no vecākiem vai citu māsaiņniecības locekli un kas ietekmē arī bērnu. Vardarbības ģimenē definīciju sk. terminoloģijas sadaļā iepriekš un šīs rokasgrāmatas 270. punktā.

301 Lielākajā daļā gadījumu persona, kas cietusi no vardarbības ģimenē, ir sievietē; sk., piemēram, „Apvienotās Karalistes Parlamentāro ziņojumu par vardarbību ģimenē”, publicēts 2008. gada jūnijā, kopsavilkums IFL 2008, 136. un 137. lpp., kurā minēts, ka „nopietnu un atkārtotu vardarbību lielākajā daļā gadījumu ir veicis vīrietis pret sievieti”; sk. arī H. Joyce (iepriekš minēts 228. piezīmē), 449. lpp., „Sievietes ir cietušās personas 95 procentos gadījumu, kuros ziņots par vardarbību ģimenē.”

302 Turpat, 499. un 450. lpp.

- vardarbības upuris jūtas kā ieslodzīts šajā vardarbības ciklā un bezpalīdzīgs, domājot, ka situācija nevar mainīties, un baidoties pamest pāridarītāju, lai nepiedzīvotu atriebības motivētu vardarbību.³⁰³
- 262 Starptautiskas bērnu nolaupīšanas gadījumos apgalvojumi par vardarbību ģimenē nav retums. Dažos gadījumos šāda apsūdzība vardarbībā var būt nepamatota, bet citos tā ir pamatota un var būt par iemeslu tam, kādēļ vecāks, kas aizvedis bērnu, pamet valsti kopā ar bērnu. Vardarbība ģimenē ir ļoti sensitīvs jautājums, kas jāizskata atbilstošā veidā.
- 263 Pastāv ļoti atšķirīgi viedokļi jautājumā par to, vai ģimenes strīdi, kuros ir iesaistīta vardarbība ģimenē, ir piemēroti mediācijai. Daži eksperti uzskata, ka šādos gadījumos mediācija ir pilnīgi nepiemērota vairāku iemeslu dēļ. Tie norāda, ka mediācija var radīt apdraudējumu cietušajam. Pamatojoties uz apsvērumu, ka atšķiršanas no pāridarītāja posms ir cietušajam visbīstamākais posms, eksperti apgalvo, ka iespējamā klātienes tikšanās ar pāridarītāju šajā brīdī ir saistīta ar turpmākas vardarbības vai traumēšanas risku.³⁰⁴ Turklāt tiek uzskatīts, ka mediācija kā strīdu miermīlīgas risināšanas metode nav efektīva gadījumos, kas saistīti ar vardarbību ģimenē, jo mediācija ir balstīta uz pušu savstarpēju sadarbošanos³⁰⁵ un tās sekmīgs iznākums ir atkarīgs no pušu līdztiesīgām pozīcijām. Tiek apgalvots, ka, tā kā personām, kas cietušas no vardarbības ģimenē, bieži ir grūtības aizstāvēt savas intereses saskarsmē ar pāridarītāju, mediācijas rezultātā panāktas vienošanās nebūs taisnīgas.³⁰⁶ Daži no tiem, kuri iebilst pret mediācijas izmantošanu gadījumos, kad ģimenē notikusi vardarbība, uzsver, ka šādā veidā pāridarītāju sodīšanas vietā drīzāk var panākt vardarbības ģimenē leģitimizēšanu.
- 264 Tomēr daudzi eksperti ir pret mediācijas iespējas izslēgšanu gadījumos, kas saistīti ar vardarbību ģimenē, ar nosacījumu, ka šajās lietās tiek iesaistīti labi apmācīti profesionāļi.³⁰⁷ Viņi atsaucas uz faktu, ka lietas, kas saistītas ar vardarbību ģimenē, ievērojami atšķiras savā starpā un ka risinājums šajā gadījumā ir lietas izskatīšana katrā konkrētā gadījumā atsevišķi: dažas lietas var izrādīties piemērotas mediācijai, bet citas acīmredzami ir jāskata tiesā.³⁰⁸ Kad cietušais ir saņēmis pietiekami daudz informācijas, lai varētu pieņemt pamatotu lēmumu, būtu jārespektē cietušā vēlme piedalīties procesā, kas var būt lietderīgi (ja tas ir droši).³⁰⁹ Daži autori ir norādījuši, ka cietušā iesaistīšanās atbilstošā un labi organizētā mediācijas procesā var radīt šai personai iespējas rīkoties.³¹⁰ Bažas par cietušā drošību mediācijas procesā tiek atspēkotas ar pretargumentu, ka mediācijai nav obligāti jāietver mediācijas klātienes sesijas, jo tās ir iespējams noorganizēt arī telekonferences veidā vai kā mediāciju, kas notiek dažādās vietās (*shuttle mediation*).
- 265 Attiecībā uz mediācijas procesu tiek norādīts, ka ir daudz veidu, kādos to pielāgot, lai aizsargātu cietušo un stiprinātu viņa pozīcijas. Piemēram, noteikumos, kas izstrādāti mediācijas sesijām, var noteikt aizliegumu izturēties pazemojoši, turklāt paredzot, ka mediācija tiks nekavējoties pārtraukta, ja šie noteikumi netiks ievēroti. Mediācijas ekspertiem būtu jābūt informētiem par rehabilitācijas programmām un citiem resursiem, kas var būt noderīgi vardarbīgajam vecākam.
- 266 Arī tiesību akti atspoguļo dažādus viedokļus. Dažās jurisdikcijās tiesību normas aizliedz izmantot mediāciju ģimenes strīdos, kuros ir iesaistīti bērni, ja ir pierādījumi par vardarbības ģimenē „vēsturi”, vai arī šādos gadījumos uz mediāciju attiecina konkrētus nosacījumus.³¹¹
- 267 Jāuzsver, ka vardarbība ģimenē jau pēc būtības bieži ir uzskatāma par smagu noziedzīgu nodarījumu un, protams, nav mediācijas priekšmets; mediācijas darbības jomā ir tādi jautājumi kā aizgādība / aizbildnība un tiesības uz saskarsmi ar bērnu, uzturēšanas nosacījumi un citi ģimenes lietu jautājumi.³¹²

303 Turpat

304 Plašākas atsauces attiecībā uz šo viedokli sk. turpat, 452. lpp.

305 Plašākas atsauces attiecībā uz šo viedokli sk. turpat.

306 Plašākas atsauces attiecībā uz šo viedokli sk. turpat, 451. lpp.

307 Sk., piemēram, „2006. gada ziņojumu par „reunite” mediācijas izmēģinājuma shēmu” (iepriekš minēts 97. piezīmē), 53. lpp.

308 Sk. *N. ver Steegh* ar turpmākām atsaucēm (iepriekš minēts 8. piezīmē), 665. lpp.

309 Sk. turpat ar turpmākām atsaucēm.

310 *J. Alanen* (iepriekš minēts 299. piezīmē), 69. lpp, 69. piezīme.

311 Sk. arī *H. Joyce* (iepriekš minēts 228. piezīmē), 459. lpp. un turpmākās.

312 *J. Alanen* (iepriekš minēts 299. piezīmē), 87.–88. lpp, 151. piezīme.

10.1 Vardarbības ģimenē traktējums Hāgas bērna atgriešanas procesā

- 268 Pirms tiek izskatīts jautājums par mediāciju starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās, kurās ir apsūdzības par vardarbību ģimenē, ir svarīgi īsumā vispārīgi aprakstīt apsūdzības par vardarbību ģimenē Hāgas bērna atgriešanas procesa saistībā.
- 269 Ja ir notikusi bērna nolaupīšana, centrālajai iestādei saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu 7. panta otrās daļas b) punktu ir pienākums „novērst turpmākus draudus bērnam vai kaitējumu ieinteresētajām personām, veicot pagaidu pasākumus vai veicinot šo pasākumu veikšanu”. Tātad, ja pastāv risks, ka tas vecāks, kurš aizvedis bērnu, varētu bērnam nodarīt kaitējumu, centrālā iestāde atkarībā no tās pilnvarām attiecīgajā Līgumslēdzējā valstī var veikt pagaidu pasākumus vai veicināt to, lai atbildīgā iestāde veic šādus pasākumus. Šis noteikums mijiedarbojas ar 1996. gada Hāgas konvencijas par bērnu tiesībām 11. pantu, kas steidzamos gadījumos piešķir jurisdikciju veikt vajadzīgos aizsardzības pasākumus tās Līgumslēdzējas valsts iestādēm, kuras teritorijā bērns atrodas.
- 270 Tomēr lielākajā daļā lietu par vardarbību ģimenē tiek apsūdzēts nevis tas vecāks, kurš aizvedis bērnu, bet gan tas vecāks, no kura bērns ir aizvests.³¹³ Jautājumu par tiešu risku tā vecāka, kurš aizvedis bērnu, un / vai bērna drošībai risina pieprasījuma saņēmējas valsts iestādes saskaņā ar savām procesuālajām tiesībām. Piemēram, centrālā iestāde un / vai tiesa var veikt attiecīgus pasākumus, lai izvairītos no tā, ka otram vecākam tiek atklāta personas, kas cietusi no vardarbības ģimenē, pašreizējā atrašanās vieta, vai lai citādi novērstu pušu tikšanos bez atbilstošas uzraudzības.³¹⁴
- 271 Hāgas bērna atgriešanas procesa gaitā apsūdzībām par vardarbību ģimenē ir nozīme, ja tiek lemts par to, vai saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu 13. panta pirmās daļas b) punktu var piemērot izņēmumu attiecībā uz bērna atgriešanos. Saskaņā ar šo pantu pieteikuma saņēmējas Līgumslēdzējas puses tiesai vai administratīvajai iestādei nav pienākuma izdot rīkojumu par bērna atgriešanos, ja ir pierādīts, ka „pastāv nopietns risks, ka [bērna] atdošana sagādās bērnam fizisku vai psiholoģisku kaitējumu, vai citādi radīs neciešamu situāciju”. Šādu risku var radīt ne tikai vardarbība pret bērnu, bet arī vardarbība ģimenē pret to vecāku, kurš aizvedis / aizturējis bērnu, kas, savukārt, netieši ietekmē arī bērnu. Tomēr 13. pantā paredzētie izņēmumi, kas atbilst 1980. gada konvencijas mērķiem, ir noteikti šauri.³¹⁵ Tas, vai gadījumos, kad tiek apgalvots, ka ģimenē notikusi vardarbība, būs izpildīti ar nopietnu risku saistītā izņēmuma nosacījumi, būs atkarīgs ne vien no apstākļiem konkrētajā gadījumā, bet arī no iespējām veikt aizsargājošus pasākumus, lai garantētu bērna³¹⁶ un, iespējams, arī tā vecāka, kurš aizvedis bērnu, drošu atgriešanos bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī.
- 272 Kaut arī 1980. gada Hāgas konvencija par bērnu nolaupīšanu attiecas uz bērna atgriešanos, arī jautājums par tā vecāka, kurš aizvedis bērnu, drošu atgriešanos bieži būs tās tiesas ziņā, kurā ierosināts Hāgas bērna atgriešanas process, jo īpaši tad, ja tas vecāks, kurš aizvedis bērnu, ir šā bērna vienīgais aprūpētājs. Arī tā vecāka, kurš aizvedis bērnu, drošas atgriešanās garantēšana var būt nosacījums, kas jāizpilda, lai varētu izdot rīkojumu par bērna atgriešanos, tādos gadījumos, ja vecāka un bērna nošķiršana tā iemesla dēļ, ka šis vecāks nevar atgriezties, pakļautu bērnu nopietna kaitējuma riskam. Sk. arī 2.8. sadaļu iepriekš par kriminālprocesu kā šķērslī, lai varētu atgriezties.

313 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu 7. panta otrās daļas b) apakšpunkts tika izstrādāts galvenokārt ar tādu nolūku, lai novērstu bērna atkārtotu aizvešanu. Sk. *E. Pérez-Vera, Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention* (iepriekš minēts 93. piezīmē), 91. punkts.

314 Sk. arī 277. punktu.

315 Sk. *E. Pérez-Vera* (turpat), 434. lpp., 34. rindkopa; sk. arī Īpašās komisijas Piektās sanāksmes secinājumus un ieteikumus (iepriekš minēti 34. piezīmē), Nr. 4.3., 12. lpp., sk. Īpašās komisijas Ceturtās sanāksmes secinājumus un ieteikumus (*id.*), Nr. 1.4.2., 8. lpp.

316 Pasākumi, lai nodrošinātu drošu atgriešanos, var ietvert atbilstošus rīkojumus otrā valstī, drošas zonas rīkojumu vai citus aizsardzības pasākumus. Sk. turpmāk „Labas prakses rokasgrāmatu par izpildi” (iepriekš minēta 23. piezīmē), 9. nodaļa, 35. lpp. un turpmākās; sk. arī *J. D. Garbolino, Handling Hague Convention Cases in U.S. Courts* (3. izd.), Nevada, 2000, 79. lpp. un turpmākās.

- 273 Ja ir noteikts, ka atgriešanās pakļautu bērnu nopietnam fiziska vai psiholoģiska kaitējuma riskam vai kā citādi radītu bērnam neciešamu situāciju, tiesai, kura izskata pieprasījumu par bērna atdošanu, nav pienākuma izdot rīkojumu par bērna atgriešanos.³¹⁷ Lēmums par bērna neatdošanu visbiežāk beidzas ar aizgādības / aizbildnības jautājumu jurisdikcijas³¹⁸ maiņu uz bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsti.³¹⁹
- 274 Apsūdzību par vardarbību ģimenē izskatīšana Hāgas bērna atgriešanas procesā ir ļoti jutīgs jautājums, kuru nevar vispārināt, jo īpaši ņemot vērā daudzos aspektus lietās, kurās tiek apgalvots, ka ģimenē notikusi vardarbība. Īpašās komisijas Sestā sanāksme par 1980. gada un 1996. gada Konvenciju darbību praksē uzsvēra tās tiesas, kurā ierosināta tiesvedība par bērna atgriešanu, autonomiju attiecībā uz „pierādījumu novērtēšanu un izņēmuma noteikšanu saistībā ar nopietna kaitējuma risku (13. panta pirmās daļas b) punkts), ieskaitot apgalvojumus par vardarbību ģimenē, [...] pienācīgi ņemot vērā 1980. gada konvencijas mērķi nodrošināt bērna ātru un drošu atgriešanos”.³²⁰ Tajā pašā laikā Īpašā komisija ieteica pasākumus, lai veicinātu lielāku saskaņotību attiecībā uz 13. panta pirmās daļas b) punkta interpretēšanu un piemērošanu.³²¹ ņemot vērā šo ieteikumu, Padome 2012. gada aprīlī nolēma „izveidot Darba grupu, ko veido dažādu jomu eksperti, tostarp tiesneši, centrālās iestādes un starpdisciplinārie eksperti, lai kopā izstrādātu Labas prakses rokasgrāmatu par 1980. gada konvencijas par bērnu nolaupīšanu 13. panta pirmās daļas b) punkta interpretēšanu un piemērošanu ar papildmērķi sniegt tiesu iestādēm paredzētas vadlīnijas”.³²²

10.2 Aizsardzības pasākumi mediācijā / neaizsargātās puses aizsardzība

- Mediācijas izmantošana lietās, kuras saistītas ar vardarbību ģimenē, būtu rūpīgi jāizvērtē. Ir nepieciešama atbilstoša apmācība, lai varētu izvērtēt lietas piemērotību mediācijai.
- Mediācija nedrīkst pakļaut riskam nevienas personas, jo īpaši personas, kas cietusi no vardarbības ģimenē, ģimenes locekļu vai mediatora, dzīvību vai drošību. Izvēle attiecībā uz tiešo vai netiešo mediāciju, mediācijas vietu, modeli un metodi ir jāpielāgo lietas apstākļiem.
- Ja mediācija tiek uzskatīta par piemērotu lietā, kas ietver vardarbību ģimenē, tā ir jāveic pieredzējušiem mediatoriem, kas īpaši apmācīti mediācijai šādos apstākļos.

317 Briseles IIa Regula, kas mijiedarbojas ar 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu, ietver papildnoteikumu 11. panta 4. punktā, proti, ka „tiesa nevar atteikt bērna atpakaļatdošanu, pamatojoties uz 1980. gada Hāgas konvencijas 13.b pantu, ja ir noskaidrots, ka attiecīgi pasākumi ir veikti, lai nodrošinātu bērna aizsardzību pēc tā atpakaļatdošanas”.

318 Attiecībā uz jurisdikcijas jautājumiem sk. 13. nodaļu turpmāk; sk. arī „Praktiskās rokasgrāmatas par 1996. gada Hāgas konvenciju par bērnu aizsardzību” 13. nodaļu (iepriekš minēts 223. piezīmē) attiecībā uz jurisdikcijas maiņu saskaņā ar 1996. gada konvencijas 7. pantu.

319 Saskaņā ar Briseles IIa Regulas 11. panta 8. punktu var veikt bērna atpakaļatdošanu neatkarīgi no rīkojuma par neatdošanu atpakaļ, ja ir pieņemti „visi turpmākie spriedumi, [kas pieprasa] bērna atpakaļatdošanu, un ko pasludina tiesa, kurai saskaņā ar šo regulu ir piekritība”.

320 Sk. secinājumus un ieteikumus, kas pieņemti Īpašās komisijas Sestās sanāksmes II daļā par 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu un 1996. gada Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību darbību praksē (2012. gada 25.–31. janvāris) < www.hcch.net > sadaļā *Child Abduction Section*), Ieteikums Nr. 80.

321 Turpat, Ieteikums Nr. 81 un Nr. 82:

„81. Īpašā komisija iesaka turpināt darbu, lai veicinātu konsekvenci attiecībā uz 13. panta pirmās daļas b) punkta interpretēšanu un piemērošanu, tostarp, bet ne tikai, apsūdzībām par vardarbību ģimenē.

82. Īpašā komisija iesaka Vispārējo lietu un politikas padomei atļaut veidot darba grupu, kurā darbotos tiesneši, Centrālās iestādes un starpdisciplinārie eksperti ar mērķi izstrādāt Labas prakses rokasgrāmatu par 1980. gada konvencijas par bērnu nolaupīšanu 13. panta pirmās daļas b) punkta interpretēšanu un piemērošanu ar papildmērķi nodrošināt tieši tiesu iestādēm paredzētas vadlīnijas, ņemot vērā iepriekšējās Īpašās sanāksmes secinājumus un ieteikumus un Labas prakses rokasgrāmatas.”

322 Sk. 2012. gada Padomes pieņemtos secinājumus un ieteikumus (iepriekš minēti 39. piezīmē), Ieteikums Nr. 6.

- 275 Tādas starptautiskas bērna nolaupīšanas lietas piemērotība mediācijai, kurā viens no vecākiem tiek apsūdzēts par vardarbību ģimenē, ir rūpīgi jāizvērtē. Personai, kura izvērtē lietas piemērotību mediācijai, ir jābūt atbilstoši apmācītai.³²³ Pat tad, ja nav apsūdzību par vardarbību ģimenē, izvērtējot lietas piemērotību mediācijai, tik un tā ir jāņem vērā vardarbības ģimenē iespējamība konkrētajā lietā.
- 276 Izvērtējot konkrētas lietas piemērotību pieejamajiem mediācijas pakalpojumiem, īpaši būtiski var būt šādi faktori:³²⁴ vardarbības ģimenē smaguma pakāpe un biežums;³²⁵ pret ko ir vērsta vardarbība ģimenē; kā vardarbība izpaužas;³²⁶ pušu fiziskā un garīgā veselība;³²⁷ galvenā pāridarītāja iespējamā reakcija;³²⁸ īpaši vardarbības ģimenē gadījumiem piemērotas mediācijas pieejamība; kā pieejamie mediācijas pakalpojumi var risināt drošības jautājumus; vai puses tiek pārstāvētas.³²⁹ Jāuzsver arī, ka gadījumā, ja sākotnējās pārbaudes laikā vai vēlāk mediācijas procesā mediators uzzina par apstākļiem, kas liecina par noziedzīgu nodarījumu (piemēram, seksuāla vardarbība pret bērnu), viņam daudzās jurisdikcijās būs pienākums ziņot par to attiecīgajām iestādēm, piemēram, policijai un bērnu aizsardzības iestādēm. Šāds pienākums var būt neatkarīgi no mediācijas konfidencialitātes principa.³³⁰
- 277 Mediācija nedrīkst pakļaut riskam nevienas personas, jo īpaši personas, kas cietusi no vardarbības ģimenē, ģimenes locekļu vai mediatora, dzīvību vai drošību. Klātienes tikšanās — vai tā būtu mediācijas procesa gaitā, vai kā sagatavošanās tikšanās — būtu jāriko tikai tad, ja var garantēt drošību. Atkarībā no lietas apstākļiem var būt nepieciešama valsts iestāžu palīdzība.³³¹ Citos gadījumos var būt pietiekama tikai pušu neuztraudzības tikšanās novēršana. Šādos gadījumos, piemēram, būtu jānovērš iespēja, ka puses varētu nejauši tikties ceļā uz mediācijas norises vietu; tātad būtu jānodrošina atsevišķa ierašanās un mediācijas vietas atstāšana.³³² Citi pasākumi var būt trauksmes poga tajā telpā, kurā paredzēta mediācija. Mediācijas sesijas laikā puses nekad nedrīkstētu palikt vienatnē. Šajā ziņā īpaši noderīga var būt kopīgā mediācija. Divu pieredzējušu mediatoru klātbūtne rada cietušajam drošāku sajūtu un var palīdzēt mazināt spriedzi. Ja vienam no mediatoriem kādu iemeslu dēļ ir jāpamet sesija, tas nodrošina, ka ar pusēm paliek otrs pieredzējušais mediators. Var izvērtēt arī citu personu — advokāta vai atbalsta sniedzēja — klātbūtni, ja tas ir nepieciešams.³³³
- 278 Ja pieejamais mediācijas pakalpojums nevar nodrošināt ar klātienes tikšanos saistīta drošības riska izslēgšanu vai arī šāda tikšanās izrādās nepiemērota citu iemeslu dēļ, var apsvērt citu iespēju izmantošanu, piemēram, netiešu mediāciju, ko īsteno kā mediatora atsevišķas tikšanās ar katru pusi (tā sauktās „slēgtās” tikšanās) vai moderno tehnoloģiju izmantošanu — videokonferences vai sazināšanos internetā.

323 Attiecībā uz kvalificētām pārbaudes procedūrām sk. *L. Parkinson, Family Mediation – Appropriate Dispute Resolution in a new family justice system*, 2nd ed., , *Family Law* 2011, 3. nodaļa, 76. lpp. un turpmākās.

324 Sk. arī Eiropas Padomes 2011. gada 11. maija Konvencijas par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu 48. pantu, pieejama < http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/texts/Convention_en.pdf > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā), saskaņā ar kuru „Konvencijas dalībvalstis pieņem normatīvos aktus un veic citus pasākumus, kas vajadzīgi, lai attiecībā uz jebkādu vardarbību, uz kuru attiecas šī Konvencija, aizliegtu obligātus alternatīvus strīdu izšķiršanas procesus, tostarp mediāciju un samierināšanu”.

325 Sk. *N. ver Steegh* ar turpmākām atsaucēm (iepriekš minēts 8. piezīmē), 665. lpp.

326 Turpat.

327 Turpat.

328 Turpat.

329 Turpat.

330 Attiecībā uz konfidencialitātes principa izņēmumiem sk. 211. punktu iepriekš tekstā.

331 Jo smagāki ir apstākļi, jo mazāk ticams, ka lieta ir piemērota mediācijai.

332 Sk. arī *L. Parkinson* (323. piezīme iepriekš).

333 Sk. *N. ver Steegh* ar turpmākām atsaucēm (iepriekš minēts 8. piezīmē), 666. lpp.

- 279 Kad ir veikti pasākumi, lai novērstu kaitējuma risku mediācijas procesā, ir jāveic pasākumi, lai garantētu, ka mediāciju neietekmē pušu nevienlīdzīgais spēku samērs.³³⁴ Mediācija ir jāveic pieredzējušiem un īpaši apmācītiem mediatoriem; mediatoriem ir jāpielāgo mediācijas process katra konkrētā gadījuma problēmām. Pienācīgi ir jāizvērtē arī drošības jautājumi, kas saistīti ar mediācijas procesā panāktās vienošanās īstenošanu vēlākā posmā.
- 280 Vispārīgi drošības risku novēršanu sekmē cieša sadarbība ar tiesu un administratīvajām iestādēm.³³⁵
- 281 Mediatoriem būtu vispārīgi jāpievērš uzmanība un jābūt spējīgiem atpazīt³³⁶ faktus, kas liecina par vardarbību ģimenē un/vai nākotnē iespējamās vardarbības riskiem, tostarp arī tad, ja neviena no pusēm nav izteikusi apsūdzību, kā arī ir jābūt gataviem nepieciešamības gadījumā veikt vajadzīgos piesardzības un drošības pasākumus.³³⁷

10.3 Informācija par aizsargājošiem pasākumiem

→ Ir jābūt pieejamai informācijai par iespējamiem pasākumiem vecāka un bērna aizsardzībai.

- 282 Lai mediācijas sesijā varētu nodrošināt pamatotas diskusijas, ir jābūt pieejamai informācijai par iespējamiem pasākumiem vecāka un bērna aizsardzībai tajā valstī, kas bija bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts pirms nolaupīšanas, kā arī valstī, uz kuru bērns aizvests. Šādas informācijas nodrošināšanu var atvieglot centrālā iestāde vai starptautiskās ģimenes mediācijas centrālais kontaktpunkts.³³⁸ Savukārt saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu izveidotie valstu profili var būt noderīgs informācijas avots attiecībā uz pieejamajiem aizsargājošiem pasākumiem.³³⁹

11 Mediācijā panāktās vienošanās noteikumi — atbilstības reālajai situācijai pārbaude

→ Mediācijā panāktās vienošanās noteikumi ir jāizstrādā reālistiski, kā arī ir jāņem vērā visi saistītie praktiskie jautājumi jo īpaši saistībā ar saskarsmes un apmeklējumu nodrošināšanu.

334 Sk. arī Eiropas Padomes Ieteikumu Nr. R (98) 1 par ģimenes mediāciju (52. piezīme iepriekš), III (Mediācijas process):

„Valstīm ir jānodrošina atbilstoši mehānismi, lai mediācijas procesu būtu iespējams veikt saskaņā ar šādiem principiem: (..)

ix) mediatoram īpaša uzmanība jāpievērš tam, vai vardarbība pušu starpā jau ir notikusi pagātnē vai var notikt nākotnē, un ietekmei, kādu tā var atstāt uz pušu atšķirīgajiem viedokļiem, un jāapsver, vai šajos apstākļos mediācijas process ir piemērots”.

335 Attiecībā uz informāciju par atsevišķu specifisku drošības pasākumu pieejamību sk. 19.4. g) un h) sadaļu saskaņā ar 1980. gada konvenciju izveidotajos valstu profilos (121. piezīme iepriekš).

336 Attiecībā uz dažādajiem vardarbības un nolaupīšanas veidiem, kurus mediatoram būtu jāspēj noteikt un nošķirt, sk., piemēram, *L. Parkinson* (323. piezīme iepriekš).

337 Sk. arī Eiropas Padomes Ieteikumu Nr. R (98) 1 par ģimenes mediāciju (52. piezīme iepriekš), III (Mediācijas process):

„Valstīm ir jānodrošina atbilstoši mehānismi, lai mediācijas procesu būtu iespējams veikt saskaņā ar šādiem principiem: (..)

ix) mediatoram īpaša uzmanība jāpievērš tam, vai vardarbība pušu starpā jau ir notikusi pagātnē vai var notikt nākotnē, un ietekmei, kādu tā var atstāt uz pušu atšķirīgajiem viedokļiem, un jāapsver, vai šajos apstākļos mediācijas process ir piemērots”.

338 Par centrālo kontaktpunktu lomu starptautiskajā ģimenes mediācijā saistībā ar informācijas sniegšanas veicināšanu sk. 4.1. sadaļu iepriekš.

339 Sk. 11.2. sadaļu saskaņā ar 1980. gada konvenciju izveidotajos valstu profilos (121. piezīme iepriekš).

- 283 Kad kļūst iespējams panākt saskaņotu risinājumu, mediatoram ir jāpalīdz pusēm sīki izstrādāt vienošanos. Daudzos gadījumos mediators būs tas, kurš izstrādā faktisko „vienošanos” vai „saprāšanās memorandu” atbilstoši pušu vēlmēm.³⁴⁰
- 284 Kā norādīts iepriekš 5. nodaļā („Mediācijas darbības joma”), mediācijā panāktas vienošanās starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās var ietvert šādus punktus: vienošanos par bērna atgriešanu vai neatgriešanu un – neatgriešanas gadījumā – vienošanos par to, kur bērnam būs jaunā dzīvesvieta; ar ko kopā bērns dzīvos; jautājumu par vecāku pienākumiem un to izpildi. Paredzams, ka vienošanās ietvers arī konkrētus finansiālus jautājumus, piemēram, ceļošanas izmaksas, bet dažos gadījumos arī jautājumus par bērna un laulātā uzturēšanu.
- 285 Ir svarīgi, lai mediācijā panāktā vienošanās tiktu izstrādāta atbilstoši piemērojamajam tiesiskajam regulējumam, lai tādējādi tā varētu iegūt juridisku spēku abās (visās) attiecīgajās jurisdikcijās. Šajā saistībā, lai gan juridisku konsultāciju sniegšana noteikti nav mediatora uzdevums, viņš var norādīt pusēm uz attiecīgo valsts vai starptautisko tiesisko regulējumu. Jebkurā gadījumā mediatoram būtu jāvērs pušu uzmanību uz to, ka ir svarīgi šajā saistībā konsultēties ar saviem juridiskajiem pārstāvjiem vai kā citādi saņemt speciālista juridisku konsultāciju par tiesisko situāciju lietā.
- 286 Kad vienošanās ir sagatavota, ir ieteicams dot pusēm „zināmu laiku pārdomām [...] pirms parakstīšanas”.³⁴¹ Šo laiku būtu jāizmanto arī, lai veiktu nepieciešamās juridiskās uzzīņas.³⁴²
- 287 Mediācijā panāktajai vienošanās ir jāatbilst reālajai situācijai un ir jābūt pēc iespējas detalizētai attiecībā uz visiem pienākumiem un tiesībām, uz kurām tā atsaucas. Tas ir svarīgi ne vien tādēļ, lai vienošanos varētu īstenot bez problēmām, bet arī, lai tā varētu kļūt izpildāma (sk. arī 12. nodaļu). Piemēram, ja vecāki piekrīt bērna atgriešanai, ir jānosaka atgriešanās kārtība, ieskaitot jautājumu par ceļošanas izmaksām un to, ar ko kopā bērns atgriezies un kur apmetīsies uzreiz pēc atgriešanās.³⁴³ Ja vecāki dzīvo dažādās valstīs, vecāku atbildības pārrobežu īstenošana ir jāregulē reāli izpildāmā veidā.³⁴⁴ Izstrādājot pārrobežu saskarsmes kārtību, tajā būtu jāiekļauj, piemēram, īpaši datumi un laika periodi, lai ņemtu vērā skolas brīvdienas u. tml. Ir jāvienojas arī par ceļošanas izmaksām. Ir svarīgi saskarsmes kārtībā, cik vien tas iespējams, novērst jebkuru iespējamu pārpratumu avotu un praktiskus šķēršļus. Piemēram, gadījumā, kad tas vecāks, no kura bērns aizvests, piekrīt tam, ka bērns paliek ar to vecāku, kurš bērnu aizvedis, valstī, uz kuru bērns ir aizvests, ar nosacījumu, ka tiek pienācīgi nodrošinātas viņa saskarsmes tiesības, vecāki var vienoties, ka tas vecāks, kurš bērnu aizvedis, nopirks bērnam lidojuma biļetes, lai viņš pavadītu vasaras brīvdienas iepriekšējās dzīvesvietas valstī kopā ar otru vecāku. Būtu jāizvērtē nākotnes finanšu iespējas un, lai saistībā ar biļešu iegādi izvairītos no jebkādiem pēdējā brīža sarežģījumiem, vecāki var, piemēram, vienoties par zināmas naudas summas savlaicīgu deponēšanu pirms ceļojuma, lai otrs vecāks varētu plānot ceļošanu.³⁴⁵
- 288 Piesardzība ir nepieciešama attiecībā uz nosacījumiem, kuri pārsniedz pušu ietekmes jomas. Piemēram, vienošanās nedrīkst likt vienai pusei atteikties no krimināltiesvedības, ja attiecīgajā tiesību sistēmā kriminālprocesu, kas jau uzsākts, var izbeigt tikai prokurors vai tiesa.³⁴⁶

340 Sk. K. K. Kovach (iepriekš minēts 110. piezīmē), 205. lpp.

341 Sk. arī Eiropas Padomes Ieteikumu Rec (2002)10 par mediāciju civillietās (53. piezīme iepriekš), VI princips (Mediācijas procesā panāktās vienošanās):

„16. Lai definētu vienošanās priekšmetu, darbības jomu un secinājumus, katras mediācijas procedūras beigās parasti sagatavo rakstisku dokumentu. Pēc tam, kad dokuments ir sagatavots, bet nav vēl parakstīts, pusēm ir jādod zināms laiks, lai pārdomātu panākto vienošanos.”

342 Sk. 12. nodaļu par vienošanās atzīšanu par juridiski saistošu un izpildāmu.

343 Attiecībā uz informāciju, kas iekļaujama rīkojumā par bērna atdošanu, sk. „Labas prakses rokasgrāmatu par izpildi”, 4. nodaļu (iepriekš minēta 23. piezīmē), 21. lpp. un turpmākās.

344 Sk. Mediācijas struktūru izveides principus, 1. pielikumā turpmāk, B.3. daļu.

345 Sk. arī „Labas prakses rokasgrāmatu par pārrobežu saskarsmi” (iepriekš minēta 16. piezīmē).

346 Attiecībā uz kriminālprocesa īpašo problemātiku sk. 2.8. sadaļu iepriekš.

12 Vienošanās atzīšana par juridiski saistošu un izpildāmu

- Mediācijā panāktās vienošanās noteikumi ir jāizstrādā tādā veidā, lai vienošanās varētu iegūt juridisku spēku un kļūt izpildāma attiecīgajās jurisdikcijās.
- Ir ļoti ieteicams, lai pirms vienošanās noslēgšanas pusēm tiktu dots zināms laiks pārdomām un nodrošināta iespēja saņemt speciālista juridisku konsultāciju par visām tiesiskajām sekām un to, vai viņu „provizoriskā vienošanās” ir saderīga ar dažādajās attiecīgajās tiesību sistēmās piemērojamiem tiesību aktiem.
- Pasākumi, kas vajadzīgi, lai vienošanās iegūtu juridisku spēku un tiktu atzīta par izpildāmu attiecīgajās jurisdikcijās, būtu jāveic pietiekami ātri un pirms vienošanās īstenošanas.
- Centrālajām iestādēm vai starptautiskās ģimenes mediācijas centrālajiem kontaktpunktiem būtu jāatvieglo piekļuve informācijai par atbilstošajām procedūrām attiecīgajās jurisdikcijās.
- Var būt nepieciešama administratīvo/tiesu iestāžu sadarbība, lai palīdzētu sekmēt vienošanās izpildāmību visās attiecīgajās valstīs.
- Tiesas tiek mudinātas izmantot tādas valstu, reģionālos³⁴⁷ un starptautiskos tiesu iestāžu tīklus kā Hāgas Starptautiskais tiesnešu tīkls un nepieciešamības gadījumā lūgt centrālo iestāžu palīdzību.³⁴⁸
- Ja nepieciešams, valstīm būtu jāizskata, vai būtu vēlams ieviest tiesību normas vai reglamentējošus noteikumus attiecībā uz mediācijas procesā panākto vienošanos izpildāmības atzīšanu.

289 Lai mediācijā panāktais risinājums varētu būt par pamatu ilgtspējīgam strīda risinājumam, tam būtu jāatbilst prasībām attiecībā uz juridiska spēka iegūšanu attiecīgajās valstīs, kā arī tas šajās valstīs būtu jāatzīst par juridiski saistošu un izpildāmu pirms tā praktiskās īstenošanas. Izpildāmība abās (visās) attiecīgajās tiesību sistēmās ir īpaši būtiska, ja risinājums, par ko panākta vienošanās, ietver vecāku atbildības pārrobežu īstenošanu. Attiecīgais bērns ir jāpasargā no iespējamās atkārtotas nolaupīšanas nākotnē vai no jebkāda cita kaitējuma, kas rastos tādēļ, ka vecāki neievēro vienošanos. Tajā pašā laikā, ja vecāki ir vienojušies, bērna atgriešanai būtu jānotiek, cik drīz vien iespējams, lai izvairītos no jebkādiem turpmākiem pārpratumiem vai bērna atsvešināšanās.

290 Vispirms mediācijā panāktais risinājums būtu jādokumentē rakstveidā un abām pusēm jāparaksta. Atkarībā no pušu vienošanās aptvertajiem jautājumiem un no piemērojamiem tiesību aktiem vienošanos kopš tās noslēgšanas brīža var uzskatīt par juridiski saistošu līgumu starp pusēm. Taču daudzās tiesību sistēmās pušu autonomija ģimenes tiesībās zināmā mērā tiek ierobežota, jo īpaši attiecībā uz vecāku atbildību.³⁴⁹ Šajā ziņā daudzas valstis uzskata, ka attiecīgā bērna tiesības un labklājība ir jāaizsargā, iesaistot tiesu vai administratīvās iestādes. Lai vienošanās saistībā ar vecāku atbildības īstenošanu, kas tomēr tiek sekmēta lielākajā daļā šo sistēmu, iegūtu juridisku spēku, var būt nepieciešams, piemēram, tiesas apstiprinājums tam, ka ir ievērotas „bērna intereses”.³⁵⁰

347 Reģionāla tīkla piemērs ir Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls civilietās un komercietās, vairāk informācijas sk. < http://ec.europa.eu/civiljustice/index_lv.htm > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 16. jūnijā).

348 Sk. „Labas prakses rokasgrāmatu par izpildi” (iepriekš minēta 23. piezīmē), 8.2. princips.

349 Sk. arī „Tehniski ekonomisko pamatojumu pārrobežu mediācijai ģimenes lietās” (iepriekš minēts 13. piezīmē), 5.4. rindkopa, 23. lpp.

350 Piemēram, **Francija**, sk. Civillkodeksa 376. un 373-2-7. pants, vai **Vācija**, sk. 156. punkta 2. rindkopu, *FamFG* (227. piezīme iepriekš); sk. arī atbildes, kas sniegtas uz Mediācijas darba grupas II aptaujas lapu Maltas procesa kontekstā (42. piezīme iepriekš); sk. arī *M. Lloyd, The Status of mediated agreements and their implementation, in Family mediation in Europe – proceedings, 4th European Conference on Family Law, Palais de l'Europe, Strasbourg, 1-2 October 1998, Council of Europe Publishing, 2000. gada aprīlis, 87.–96. lpp.*

- 291 Var būt arī pušu autonomijas ierobežojumi attiecībā uz citiem ģimenes tiesību jautājumiem, piemēram, bērna uzturēšanu. Dažas tiesību sistēmas, piemēram, ierobežo vecāku iespējas atteikties no bērna uzturēšanas pienākumiem, kurus paredz piemērojamie tiesību akti.
- 292 Jāpiebilst arī, ka var rasties situācija, ka starp dažādiem jautājumiem, kas ietverti mediācijā panāktajā vienošanās, dažos puses var rīkoties pēc saviem ieskatiem, bet citos ne, un ka saskaņā ar piemērojamiem tiesību aktiem vienošanās kļūst pusēm tūlītēji saistoša attiecībā uz pirmajiem minētajiem, savukārt otriem nepieciešams tiesas apstiprinājums.³⁵¹ Situācija var izvērsties neveiksmīgi, ja par otriem minētajiem vienošanās jautājumiem tiesas apstiprinājums netiek saņemts (vai nav saņemams), jo puses parasti vienojas par visu kopumu, un daļēji saistoša vienošanās var nostādīt vienu pusi labvēlīgākā situācijā.³⁵²
- 293 Tā kā tiesiskā situācija starptautiskos ģimenes strīdos bieži ir sarežģīta, ir ļoti ieteicams, lai pirms mediācijas procesā panāktās vienošanās noslēgšanas pusēm būtu „pārtraukums”, kura laikā saņemti speciālista juridisku konsultāciju attiecībā uz visām pušu paredzamās vienošanās tiesiskajām sekām, kā arī par to, vai viņu „provizoriskās vienošanās” saturs ir saderīgs ar šiem jautājumiem piemērojamiem tiesību aktiem dažādās attiecīgajās tiesību sistēmās. Varētu būt tā, ka viens no vecākiem nezina, ka viņš piekrīt atteikties no atsevišķām tiesībām vai ka vienošanās vai tās praktiskā īstenošana var izraisīt (ilgtermiņa) jurisdikcijas un atsevišķiem jautājumiem piemērojamo tiesību maiņu. Piemēram, ja tas vecāks, no kura bērns aizvests, piekrīt, ka bērns un otrs vecāks pārcēlas, tas agrāk vai vēlāk izraisīs bērna „pastāvīgās dzīvesvietas” maiņu,³⁵³ kā rezultātā, iespējams, mainīsies jurisdikcija un piemērojamās tiesības tajos jautājumos, kas saistīti ar bērnu.³⁵⁴
- 294 Ja visas vienošanās vai tās daļas spēkā esība ir atkarīga no tiesas apstiprinājuma, vienošanās noteikumos būtu jāparedz, ka tās stāšanās spēkā ir atkarīga no sekmīgi iegūta tiesas apstiprinājuma. Šādos gadījumos var būt ieteicams mediācijas iznākumu dēvēt par „provizorisku vienošanos” un atspoguļot to arī tā dokumenta virsrakstā un formulējumā, ar kuru tiek dokumentēts savstarpēji pieņemamais risinājums. Dažās tiesību sistēmās mediatori mediācijas tiešo rezultātu dēvē par „saprašanās memorandu” nevis „vienošanos”, lai izvairītos no tā, ka vienošanās var tikt uzskatīta par saistošu šajā posmā.
- 295 Jāuzsver, ka ne katra vienošanās, kas ir juridiski saistoša pusēm vienā tiesību sistēmā, automātiski ir tajā arī izpildāma. Tomēr tajās tiesību sistēmās, kurās vienošanos attiecībā uz vecāku atbildību nepieciešams apstiprināt tiesā vai administratīvā iestādē, lai tā kļūtu juridiski saistoša, pasākums, kas nodrošina apstiprinājumu (piemēram, vienošanās noteikumu iekļaušana tiesas rīkojumā), vienlaikus bieži būs arī pasākums, kas atzīst vienošanos par izpildāmu attiecīgajā jurisdikcijā.³⁵⁵ No otras puses, lai vecāku vienošanos, kas kopš tās noslēgšanas ir juridiski saistoša kādā tiesību sistēmā, tiktu atzīta par izpildāmu, to var būt nepieciešams notariāli apstiprināt vai atzīt tās līdzvērtīgumu tiesā, ja vien attiecīgās valsts likumi nenosaka citādi. Attiecībā uz formalitātēm, kas nepieciešamas, lai 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu Līgumslēdzējas valstis varētu atzīt vienošanās par juridiski saistošām, par noderīgu informācijas avotu varētu kalpot saskaņā ar 1980. gada konvenciju izveidotie valstu profili.³⁵⁶

351 Sk. arī 41. sadaļu tekstā iepriekš.

352 Protams, problēmas radīsies tikai tad, ja privilēģētā puse pieprasīs savas tiesības, kuras izriet no daļējās vienošanās, un daudzas tiesību sistēmas atbalstīs šādu situāciju, kā arī līdz ar to būs nepieciešams ierosināt tiesvedību.

353 Ar nosacījumu, ka bērna pastāvīgā dzīvesvieta nav jau mainījusies; papildu informāciju par „pastāvīgās dzīvesvietas” nozīmi sk. P. McElevy, *INCADAT-Case Law Analysis Commentary: Aims and Scope of the Convention – Habitual Residence*, pieejams < www.incadat.com > sadaļā *Case Law Analysis*.

354 Sk. 13. nodaļu turpmāk.

355 Detaļas būs atkarīgas no attiecīgajām procesuālajām tiesībām.

356 Sk. 19.5. b) sadaļu saskaņā ar 1980. gada konvenciju izveidotajos valstu profilos (121. piezīme iepriekš). Dažās valstīs pastāv vairāk nekā viena iespēja. Turpmāk uzskaitītās valstis norādīja, ka tiesas apstiprinājums ir nepieciešams, lai vienošanos atzītu par izpildāmu: ASV, Apvienotā Karaliste (Anglija un Velsa, Ziemeļīrija), Argentīna, Austrālija, Beļģija, Brazīlija, Burkina Faso, Čehijas Republika, Dānija, Francija, Grieķija, Honduras, Igaunija, Izraēla, Īrija, Kanāda (Manitoba, Jaunskotija), Kostarika, Ķīna (Honkongas īpašais administratīvais reģions), Latvija, Lietuva, Maurīcija, Meksika, Norvēģija, Paragvaja, Polija, Rumānija, Slovēnija, Somija (Sociālās labklājības padome), Spānija, Šveice, Ungārija (Aizbildnības iestāde), Venecuēla un Zviedrija (Sociālās labklājības padome); notariālā kārtībā šāda iespēja ir: Beļģijā, Burkina Faso, Dānijā, Igaunijā, Rumānijā, Slovēnijā, un reģistrācija tiesā ir iespēja Austrālijā, Burkina Faso, Grieķijā, Hondurasā, Igaunijā un Kanādā (Britu Kolumbijā, Jaunskotijā, Saskačevanā) (valstu profili 2012. gada jūnijā).

- 296 Attiecībā uz vienošanās, kas kļuvusi izpildāma (to iekļaujot tiesas rīkojumā vai citādi) vienā tiesību sistēmā (A valsts), atzīšanu par juridiski saistošu un izpildāmu otrā attiecīgajā tiesību sistēmā (B valsts), vispārīgi ir divi iespējamie veidi:

1) atzīšana un izpilde B valstī:

A valstī iegūtu tiesas rīkojumu, kas ietver vienošanos, var atzīt B valstī vai nu tāpēc, ka starptautisks, reģionāls vai divpusējs instruments paredz šādu atzīšanu, vai tāpēc, ka ārvalsts tiesas rīkojumu var atzīt šajā tiesību sistēmā citādi saskaņā ar B valsts tiesībām. Nonākot līdz panāktā risinājuma faktiskai izpildei, var būt nepieciešama papildu deklarācija par izpildāmību vai reģistrācija B valstī. Problēmas šajā scenārijā var rasties tad, ja B valsts tiesas uzskata, ka A valsts tiesām nebija starptautiskas jurisdikcijas, lai pieņemtu lēmumu attiecīgajā jautājumā (plašāk par jurisdikcijas problēmām starptautiskas bērnu nolaupīšanas lietās sk. 13. nodaļu). Vēl viens variants ir iespēja, ka starp A valsti un B valsti piemēro noteikumus, kas ļauj B valstī atzīt A valstī izpildāmu vienošanos, neiekļaujot to tiesas rīkojumā;³⁵⁷

2) pašas vienošanās pārcelšana uz B valsti un nepieciešamo pasākumu veikšana, lai atzītu vienošanos par saistošu un izpildāmu B valstī:

pusēs var vērsties ar savu vienošanos B valsts iestādēs, pieprasot atzīt to par juridiski saistošu un izpildāmu B valstī atbilstoši vietējām procedūrām. Tas nozīmē, ka tās pēc tam turpinās procesu neatkarīgi no tiesiskā statusa, kādu viņu vienošanās ieguvusi A valstī; problēmas attiecībā uz šo risinājumu var rasties jurisdikcijas jautājumu dēļ. Piemēram, var būt tā, ka B valsts iestādes uzskata, ka tām nav (starptautiskas) jurisdikcijas, lai iekļautu vienošanos tiesas rīkojumā vai veiktu citas nepieciešamās darbības, lai atzītu vienošanos par saistošu, tāpēc ka tās uzskata, ka A valsts iestādēm ir ekskluzīva jurisdikcija izskatīt jautājumu(-us), kurus ietver šī vienošanās.

- 297 Ideālā situācijā starptautisks, reģionāls³⁵⁸ vai divpusējs instruments nodrošina tiesas rīkojumu vienkāršotu atzīšanu un izpildi no vienas valsts citā. Šāds instruments ir Hāgas 1996. gada konvencija par bērnu aizsardzību. Saskaņā ar 1996. gada konvenciju tiesas rīkojums, kas iekļauj vienošanos attiecībā uz aizgādību / aizbildnību un saskarsmes tiesībām vienā Līgumslēdzējā valstī, ir uzskatāms par „aizsardzības pasākumu” un kā tāds ir pilnībā atzīstams un izpildāms visās Līgumslēdzējās valstīs. Tas nozīmē, „ka nebūs nepieciešama nekāda procedūra, lai saņemtu [...] apstiprinājumu”³⁵⁹ citās Līgumslēdzējās valstīs. Nonākot līdz pasākuma faktiskajai īstenošanai, tomēr kļūst nepieciešama deklarācija par izpildāmību vai reģistrāciju (26. panta 1. punkts). Taču 1996. gada konvencija nosaka Līgumslēdzējām valstīm pienākumu šajā saistībā piemērot „vienkāršu un ātru procedūru” (26. panta 2. punkts, izcelts). Deklarāciju par izpildāmību vai reģistrāciju var atteikt tikai tad, ja piemēro kādu no 23. panta 2. punktā uzskaitītajiem neatzīšanas ierobežotajiem iemesliem. Atteikuma iemesli ir, piemēram, ja „pasākumu veikusi iestāde, kuras jurisdikciju nenosaka kāds no” 1996. gada konvencijā „paredzētajiem pamatojumiem” un ja „pasākums — izņemot steidzamības gadījumus — veikts sakarā ar tiesas vai administratīviem procesiem, nedodot bērnam iespēju tikt uzklautam, un pretēji lūguma saņēmējas valsts procedūras pamatprincipiem”.

357 Sk., piemēram, Briseles IIa Regulas 46. pantu, kurā teikts, ka „nolīgumus starp pusēm, kas ir izpildāmi (Eiropas Savienības) dalībvalstī, kurā tie tikuši noslēgti, atzīt un pasludina to izpildi ar tādiem pašiem nosacījumiem kā spriedumus (saskaņā ar Regulu)”. Sk. arī 2007. gada Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību 30. panta 1. punktu, kurā noteikts, ka „a) vienošanās par uzturlīdzekļiem, kas noslēgta Līgumslēdzējā valstī, ir atzīstama un izpildāma kā lēmums (..) ar nosacījumu, ka tā ir izpildāma kā lēmums izcelsmes valstī”.

358 Līdzīgi kā 1996. gada Hāgas konvencija par bērnu aizsardzību, Briseles IIa Regula arī ietver noteikumus par vecāku atbildības lietās pieņemtu lēmumu vienkāršotu atzīšanu un izpildi. Turklāt Briseles IIa Regulas 46. pants paredz, ka nolīgumus atzīt un pasludina to izpildi ar nosacījumu, ka tie ir izpildāmi arī tajā dalībvalstī, kurā noslēgti; sk. 357. piezīmi iepriekš.

359 Sk. P.Lagarde, *Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention* (iepriekš minēts 80. piezīmē), 585. lpp.

- 298 Iespējamās šaubas attiecībā uz neatzišanas pamatojumu var kļiedēt jau sākuma posmā, izmantojot 1996. gada Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību 24. pantā noteikto „iepriekšējas atzišanas” procedūru. Saskaņā ar šo punktu „ikviena ieinteresētā persona var lūgt Līgumslēdzējas valsts kompetentās iestādes lemt par kādā citā Līgumslēdzējā valstī veikta pasākuma atzišanu vai neatzišanu” (sīkāku informāciju par 1996. gada konvenciju skatīt Praktiskajā rokasgrāmatā³⁶⁰).
- 299 Jāuzsver, ka bērnu nolaupīšanas lietās jurisdikcijas situācija ir ļoti sarežģīta.³⁶¹ Gan 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu, gan 1996. gada Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību pamatā ir ideja, ka bērna nolaupīšanas situācijā tās valsts, uz kuru bērns aizvests (pieprasījuma saņēmēja valsts), iestādes ir kompetentas lemt par bērna atgriešanos, bet ne par bērna aizgādības / aizbildnības jautājumiem.³⁶² Tādējādi tiesai, kurā ierosināta Hāgas tiesvedība par bērna atgriešanu pieprasījuma saņēmējā valstī, būs grūtības iekļaut vienošanos tiesas rīkojumā, ja šī vienošanās papildus atgriešanas jautājumam aptver arī aizgādības / aizbildnības jautājumus un citus jautājumus, kuros tiesai, kurā ierosināta Hāgas tiesvedība par bērna atgriešanu, nav (starptautiskas) jurisdikcijas (sīkāku informāciju par īpašo jurisdikcijas situāciju starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās sk. 13. nodaļā).
- 300 Vēl cits sarežģījums saistībā ar jurisdikcijas situāciju var izrietēt no papildu jautājumu attiecībā uz laulātā un bērna uzturēšanu iekļaušanas vienošanās tekstā. Rezultātā var kļūt nepieciešama dažādu iestāžu iesaistīšana, iespējams — dažādās valstīs, lai visu vienošanos pilnībā atzītu par juridiski saistošu un izpildāmu attiecīgajās tiesību sistēmās. Šādos gadījumos var būt nepieciešamas speciālista juridiskas konsultācijas saistībā ar to, kādi pasākumi un kurās no iesaistītajām valstīm ir veicami.
- 301 Centrālā iestāde vai cita iestāde, kas attiecīgajās jurisdikcijās darbojas kā starptautiskās ģimenes mediācijas centrālais kontaktpunkts, varētu atvieglot piekļuvi informācijai par to, kur meklēt speciālista juridisku konsultāciju un kādus pasākumus veikt, lai vienošanās tiktu atzīta par izpildāmu attiecīgajās valstīs.³⁶³
- 302 Nonākot pie jautājuma par vienošanās izpildāmības nodrošināšanu dažādās jurisdikcijās, var būt nepieciešama sadarbība starp attiecīgo valstu administratīvajām / tiesu iestādēm.
- 303 Tiesām iespēju robežās būtu jāsniedz atbalsts savstarpēji pieņemamu risinājumu ilgtspējīga nodrošināšanā, palīdzot pusēm to centienos panākt, ka vienošanās tiek atzīta par juridiski saistošu un izpildāmu dažādās iesaistītajās tiesību sistēmās. Tas var ietvert atbilstošu rīkojumu otrā valstī (*mirror orders*) un drošas zonas rīkojumu (*safe-harbour orders*) izmantošanu.³⁶⁴ Turklāt tiesām, kur tas ir iespējams un atbilstoši, būtu jāizmanto esošie tiesu iestāžu tīkli³⁶⁵ un jālūdz centrālo iestāžu palīdzība. Šajā ziņā atbilstošs tiesu iestāžu tīkls ir Hāgas Starptautiskais tiesnešu tīkls, kas tika izveidots,³⁶⁶ lai veicinātu tiesnešu saziņu un sadarbību starptautiskā līmenī un palīdzētu nodrošināt starptautisku instrumentu efektīvu darbību bērnu aizsardzības jomā, ieskaitot 1980. gada Hāgas konvenciju par

360 Iepriekš minēta 223. piezīmē.

361 Sīkāku informāciju sk. 13. nodaļā.

362 Sk. 1980. gada konvencijas 16. pantu; 1996. gada konvencijas 7. pantu.

363 Sk. Mediācijas struktūru izveides principus 1. pielikumā turpmāk, C daļu (Mediācijas procesā panāktās vienošanās atzišana par juridiski saistošu). Sk. 4.1. sadaļu iepriekš papildu informācijai par centrālo kontaktpunktu lomu starptautiskā ģimenes mediācijā.

364 Termins „atbilstošs rīkojums otrā valstī” (*mirror order*) attiecas uz pieprasījuma iesniedzējas valsts tiesu izdotu rīkojumu, kas ir identisks vai līdzīgs (t. i., „mirror”) rīkojumam, ko izdevusi pieprasījuma saņēmēja valsts. „Drošas zonas rīkojums” (*safe-harbour order*) ir rīkojums, ko izdevusi pieprasījuma iesniedzējas valsts tiesa par tā vecāka, no kura bērns ir aizvests, pieteikumu ar mērķi nodrošināt bērna atgriešanas noteikumus. Sīkāku informāciju par atbilstošu rīkojumu otrā valstī un drošas zonas rīkojumu izmantošanu starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās sk. „Labas prakses rokasgrāmatā par izpildi” (iepriekš minēta 23. piezīmē), 5. nodaļa („Saistību brīvprātīgas izpildes veicināšana”) un 8. nodaļa („Pārrobežu sadarbība bērna drošas atgriešanās nolūkos”). Piemēram sk. arī E. Carl un M. Erb-Klünemann, *Integrating Mediation into Court Proceedings in Cross-Border Family Cases*, S. Kiesewetter un C.C. Paul (Eds) (iepriekš minēts 98. piezīmē), 59. lpp. un turpmākās, 72. lpp.; sk. arī K. Nehls, *Cross-border family mediation – An innovative approach to a contemporary issue*, S. Kiesewetter and C.C. Paul (Eds) (turpat), 18. lpp. un turpmākās, 27. lpp.

365 Saistībā ar tiesu tiešo savstarpējo saziņu ar mērķi nodrošināt starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās panākt vienošanos tiesisko atzišanu un izpildi sk. ziņojumu, ko sagatavojuši divi Vācijas tiesneši — E. Carl un M. Erb-Klünemann, *Integrating Mediation into Court Proceedings in Cross-Border Family Cases*, S. Kiesewetter un C.C. Paul (Eds) (iepriekš minēts 98. piezīmē), 59. lpp. un turpmākās, 72. un 73. lpp.

366 Tīkls tika izveidots, ņemot vērā priekšlikumu, kas izskanēja 1998. gadā De Ruwenberg rīkotajā seminārā tiesnešiem saistībā ar bērnu starptautisko aizsardzību; sīkākai informācijai sk. < www.hcch.net > sadaļā *Child Abduction Section*. Vairāk informācijas par Hāgas Starptautisko tiesnešu tīklu un tiesu iestāžu tiešās saziņas īstenošanu sk. 128. piezīmē iepriekš.

bērnu nolaupīšanu.³⁶⁷ Ar tiesu iestāžu tiešas sazināšanās palīdzību tiesnesis, kurš skata Hāgas lietu par bērna atgriešanu, var koordinēt vecāku vienošanās atbalstu, ieskaitot aizgādības jautājumus, ar aizgādības lietās kompetento tiesnesi bērna atgriešanās valstī.³⁶⁸

- 304 Valstīm būtu jāveicina vienkāršotas procedūras, ar kuru palīdzību kompetentā iestāde pēc pušu pieprasījuma var apliecināt mediācijā panāktas vienošanās vai atzīt tās par izpildāmām.³⁶⁹ Ja šādu procedūru nav, valstīm būtu jāizskata, vai ir vēlams ieviest tiesību normas vai reglamentējošos noteikumus, kas sekmē šādas procedūras.³⁷⁰

13 Jurisdikcijas un piemērojamo tiesību jautājumi

- Izstrādājot mediācijas procesā panākto vienošanos, ir jāņem vērā jurisdikcijas un piemērojamo tiesību jautājumi.
- Pieprasījuma saņēmējas valsts un pieprasījuma iesniedzējas valsts tiesu un administratīvajām iestādēm būtu, cik vien iespējams, cieši jāsadarbojas, lai pārvarētu iespējamās grūtības saistībā ar tādas vienošanās atzīšanu par juridiski saistošu un izpildāmu abās valstīs, ar kuru miermīgi atrisina starptautiskās bērnu nolaupīšanas strīdu. Tiesu iestāžu tiešas saziņas izmantošana varētu šajā ziņā būt īpaši noderīga.

- 305 Kā uzsvērts 12. nodaļā, jurisdikcijas un piemērojamo tiesību jautājumi starptautiskos ģimenes strīdos ir svarīgi saistībā ar mediācijā panākto vienošanos izpildāmības nodrošināšanu dažādās attiecīgajās valstīs. Tā tas var būt gadījumā, ja mediācijas darbības joma ir jāpielāgo šim apsvērumam tādu sarežģījumu dēļ, kādus rada konkrētu papildu jautājumu iekļaušana, piemēram, uzturēšanas jautājums.³⁷¹

367 Sk. Apvienotās 2009. gada 15.–16. janvāra *EC-HCCH* tieslietu konferences secinājumus un ieteikumus, pieejami < www.hcch.net > sadaļā *Child Abduction Section*; tos vienprātīgi pieņēma vairāk nekā 140 tiesneši no vairāk nekā 55 jurisdikcijām.

368 Sk., piemēram, **Austrālijas** eksperta ziņojumu Īpašās komisijas Sestajā sanāksmē, „Secinājumus un ieteikumus, kā arī ziņojumu, kas pieņemts Īpašās komisijas Sestās sanāksmes I daļā par 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu un 1996. gada Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību darbību praksē (2011. gada 1.–10. jūnijs)”, ko izstrādājis Pastāvīgais birojs, 2011. gada 14. novembra prov. dok. Nr. 14. 2012. gada janvāra Īpašajai komisijai par 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu un 1996. gada Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību darbību praksē (pieejams < www.hcch.net > sadaļā *Child Abduction Section*), 252. punkts; sk. arī *E. Carl* un *M. Erb-Klünemann* (iepriekš minēts 364. piezīmē), 59. lpp. un turpmākās, 72. lpp.

369 Attiecībā uz attīstību Eiropas Savienībā sk. Eiropas Direktīvas par mediāciju 6. pantu (5. piezīme iepriekš), saskaņā ar kuru Eiropas Savienības dalībvalstis „nodrošina, ka pusēm vai vienai pusei — gadījumā, ja citas puses ir skaidri apliecinājušas piekrišanu, — ir iespēja lūgt, lai mediācijā panākta rakstiska izlīguma saturs atzīst par izpildāmu”. 6. pantā minētie izņēmumi ir gadījumi, kad „izlīguma saturs ir vai nu pretrunā tās valsts tiesību aktiem, kurā ir iesniegts lūgums, vai attiecīgās dalībvalsts tiesību akti neparedz tā izpildi”. 6. pants uzsver, ka „nekas šajā pantā neietekmē kādā citā dalībvalstī piemērojamus noteikumus par tādu izlīgumu atzīšanu un izpildi, kuri ir atzīti par izpildāmiem saskaņā ar [šo pantu]”. Attiecībā uz pasākumiem, kas Eiropas Savienības dalībvalstīs veikti atbilstības Direktīvai nodrošināšanai sk. Eiropas Tiesiskās sadarbības atlantu (60. piezīme iepriekš).

370 Sk. arī Eiropas Padomes Ieteikumu Nr. R (98) 1 par ģimenes mediāciju (52. piezīme iepriekš), IV (Mediācijas procesā panākto vienošanos statuss):

„Valstīm ir jāveicina, lai tiesu iestādes un citas kompetentās iestādes, ja puses to prasa, apstiprina mediācijas procesā panāktas vienošanās un nodrošina mehānismus šādu apstiprinātu vienošanos izpildei atbilstoši attiecīgās valsts tiesību aktiem.”

371 Tiklīdz bērna nolaupīšanas lieta ir atrisināta, nekas neliedz pusēm atgriezties pie mediācijas, lai risinātu šos papildjautājumus.

- 306 Attiecībā uz jurisdikciju pārrobežu ģimenes strīdos jautājums par starptautisko jurisdikciju (t. i., kurai valstij ir jurisdikcija) ir jānošķir no jautājuma par iekšējo jurisdikciju (t. i., kurai tiesai vai iestādei ir jurisdikcija konkrētā jautājumā vienas valsts ietvaros). Daudzpusējie līgumi, kuri ietver noteikumus par jurisdikciju, parasti attiecas tikai uz starptautisku jurisdikciju, savukārt iekšējās jurisdikcijas regulēšanu atstājot katras valsts ziņā.
- 307 Attiecībā uz starptautisku jurisdikciju starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās īpaša uzmanība jāpievērš ietekmei, kas var izrietēt no divu tādu jautājumu apvienojuma, kuri regulāri tiek skatīti mediācijā panāktās vienošanās starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās, un tie ir 1) jautājums par bērna atgriešanu vai neatgriešanu un 2) jautājums par aizgādības / aizbildnības tiesībām un saskarsmes tiesībām, kuras jāisteno pēc bērna atgriešanas vai neatgriešanas. Nelikumīga aizvešana vai aizturēšana jau pēc būtības rada īpašu jurisdikcijas situāciju starptautiskos bērnu nolaupīšanas gadījumos, uz kuriem attiecas 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu un / vai 1996. gada Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību darbības joma. Atbilstoši plaši piemērotam starptautiskās jurisdikcijas principam bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesai ir jurisdikcija pieņemt ilgtermiņa lēmumus attiecībā uz aizgādību / aizbildnību un tiesībām uz saskarsmi ar bērnu, kā arī lēmumus par ģimenes pārrobežu pārcelšanos. Šis princips ir atbalstīts 1996. gada konvencijā,³⁷² kas mijiedarbojas ar 1980. gada konvenciju, kā arī attiecīgiem reģionāliem instrumentiem.³⁷³ Princips ir balstīts uz apsvērumu, ka bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesa ir piemērotākais forums lēmuma par aizgādību / aizbildnību pieņemšanai, jo tā ir tiesa, kurai ir visciešākā saikne ar bērna ierasto vidi, t. i., tiesa var viegli izvērtēt bērna dzīves apstākļus un tā ir vispiemērotākā, lai pieņemtu lēmumu bērna interesēs. Nolaupīšanas gadījumā 1980. gada konvencija aizsargā bērna intereses, liedzot vecākiem veidot „mākslīgas jurisdikcijas saites starptautiskā līmenī ar nolūku iegūt bērna atsevišķas aizgādības tiesības”.³⁷⁴ Tādēļ 1980. gada konvencijas 16. pants paredz, ka „pēc paziņojuma par bērna nelikumīgu aizvešanu vai aizturēšanu saņemšanas” pieprasījuma saņēmējas valsts tiesām nav „jālemj par tiesībām uz aizbildnību pēc būtības, kamēr nav noteikts, ka bērns saskaņā ar šo Konvenciju neatgriezies, ja vien iesniegums saskaņā ar šo Konvenciju netiek iesniegts pieņemamā laikā pēc paziņojuma saņemšanas”.
- 308 Tādā pašā garā, pastiprinot 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu, 1996. gada Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību 7. pants paredz, ka gadījumā, ja bērns prettiesiski aizvests vai aizturēts, tās valsts iestādes, kurā pirms aizvešanas vai aizturēšanas bija bērna pastāvīgā dzīvesvieta, saglabā savu jurisdikciju aizbildnības jautājumā, līdz ir izpildīti vairāki konkrēti nosacījumi.³⁷⁵
- 309 Attiecībā uz jautājumu apvienošanu iepriekš minētajā vecāku vienošanās, tiesai, kurā ierosināta Hāgas tiesvedība par bērna atgriešanu, būs jurisdikcija tikai attiecībā uz pirmo šīs vienošanās daļu, t. i., bērna atgriešanu vai neatgriešanu, bet nebūs starptautiskās jurisdikcijas apstiprināt otro vienošanās daļu par aizgādības tiesībām un tiesībām uz ilgtermiņa saskarsmi. Ja tiesa tomēr savā tiesas rīkojumā, ar kuru tā izbeidz Hāgas tiesvedību par bērna atgriešanu, iekļauj mediācijā panāktās vecāku vienošanās tekstu pilnībā, tiesas rīkojums var nebūt saistošs tiesām pieprasījuma iesniedzējā valstī (t. i., valstī, no kuras bērns tika aizvests), ciktāl tas attiecas uz ilgtermiņa aizgādības / aizbildnības jautājumiem saistībā ar starptautiskās jurisdikcijas neesamību šajos jautājumos.

372 Pastāvīgā dzīvesvieta ir galvenais vienojošais faktors, kas izmantots visās jaunajās Hāgas ģimenes konvencijās, jo daudzos reģionālajos instrumentos tas ir saistīts ar bērna aizsardzību tāpat kā Briseles IIa Regula.

373 Piemēram, Briseles IIa Regula.

374 Sk. E. Pérez-Vera, *Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention* (iepriekš minēts 93. piezīmē), 428. lpp., 11. punkts.

375 Saskaņā ar 1996. gada konvencijas 7. panta 1. punktu

„tās Līgumslēdzējas valsts iestādes, kurā pirms aizvešanas vai aizturēšanas bija bērna pastāvīgā dzīvesvieta, saglabā savu jurisdikciju, kamēr bērns nav ieguvis pastāvīgo dzīvesvietu kādā citā valstī, kā arī

a) kamēr visas personas, iestādes vai citas struktūras ar uzraudzības tiesībām nav piekritušas aizvešanai vai aizturēšanai vai

b) kamēr bērns šajā citā valstī nav nodzīvojis vismaz vienu gadu kopš laika, kad persona, iestāde vai cita struktūra ar uzraudzības tiesībām ir uzzinājusi bērna atrašanās vietu vai kad tām bija jāuzzina bērna atrašanās vieta, ja nav tādu neizskatītu pieprasījumu par atgūšanu, kas iesniegti minētajā laikā, un kamēr bērns nav pieradis pie jaunajiem apstākļiem.”

310 Zemāk aprakstītais piemērs ilustrē sarežģījumus, kādus šie jurisdikcijas jautājumi var radīt praksē.

- *Pēc nopietnām attiecību problēmām jauns precēts pāris, astoņgadīga bērna vecāki, nolēma šķirties. Laulātie, kuriem abiem izcelsmes valsts ir B valsts, kopš bērna dzimšanas pastāvīgi uzturas A valstī. Kamēr A valstī norisinās laulības šķiršanas tiesvedība, māte (M) nelikumīgi pārvieto bērnu uz B valsti (pieprasījuma saņēmēja valsts), baidoties, ka viņa var zaudēt bērna kopīgo aizgādību. Pēc tēva (T) pieprasījuma B valstī saskaņā ar 1980. gada konvenciju tiek uzsākts bērna atgriešanas process. Tikmēr A valsts tiesa (pieprasījuma iesniedzēja valsts) ir piešķirusi T provizorisku atsevišķu aizgādību. Kamēr T uzturas B valstī ar nolūku apmeklēt tiesas sēdes, veiksmīgi tiek uzsākta mediācija. Mediācijas sesiju gaitā vecāki izstrādā detalizētu vienošanos, saskaņā ar kuru viņi piekrīt kopīgai aizgādībai un alternatīvai bērna dzīvesvietai. Pēc tam viņi vienojas, ka viņi dosies atpakaļ uz A valsti un M segs ceļošanas izdevumus.*

M un T vēlas pirms šīs vienošanās īstenošanas to atzīt par juridiski saistošu. Proti, tā kā tēvam bērna nelikumīgās aizvešanas dēļ A valstī tika piešķirta provizoriska atsevišķa aizgādība, māte vēlas nodrošināties, ka A valsts tiesas atzīs šo vecāku vienošanos.

Viņi uzzina, ka B valsts tiesa, kurā ierosināts Hāgas bērna atgriešanas process, tiesas rīkojumā var iekļaut tikai to vienošanās daļu, kas attiecas uz atgriešanos un atgriešanās nosacījumiem, bet noteikumus attiecībā uz aizgādību iekļaut nevar vai vismaz nevar iekļaut tādā veidā, kādā tie būtu saistoši A valsts iestādēm. M ir īpaši neapmierināta ar vienošanās daļēju apstiprināšanu. Tādēļ M un T nolemj vērsties A valsts iestādēs, kurām ir starptautiska jurisdikcija aizgādības jautājumos. Tomēr viņi uzzina, ka A valsts kompetentā tiesa, lai gan, iespējams, apstiprinās vienošanos, toties vispārīgi uzstās uz abu vecāku klātbūtni un arī bērna uzklauššanu kā daļu no likumā noteiktā pienākuma bērna interesēs aizgādības jautājumos. Bet M nevēlas atgriezties ar bērnu A valstī, kamēr viņa nebūs atkārtoti pārliecinājusies, ka A valsts iestādes ievēros vienošanos. ■

- 311 Praktiskās grūtības, kādas var radīt īpašā jurisdikcijas situācija starptautiskos bērnu nolaupīšanas gadījumos, daļēji tika apspriestas 2011. gada jūnijā Īpašās komisijas Sestās sanāksmes par 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu un 1996. gada Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību darbību praksē I daļā.³⁷⁶ Turpmāka šā jautājuma izskatīšana ir atspoguļota 2011. gada novembra provizoriskajā dokumentā Nr. 13,³⁷⁷ kas izstrādāts, gatavojoties Īpašās komisijas Sestās sanāksmes II daļai 2012. gada janvārī, kurā šis jautājums tika pārskatīts plašākā kontekstā, apspriežot iespējamu nepieciešamību pēc vienošanos atzīšanas un izpildes vienkāršošanu ģimenes tiesībās.³⁷⁸

376 Sk. Īpašās komisijas Sestās sanāksmes I daļas secinājumus un ieteikumus, kā arī ziņojumu; 2011. gada 14. novembra prov. dok. Nr. 14 (iepriekš minēts 368. piezīmē), 247. rindkopa un turpmākās.

377 Sk. „Īpašās komisijas Sestās sanāksmes II daļas rokasgrāmatu un ar 1980. gada un 1996. gada konvencijām saistītā turpmākā darba vajadzības un lietderības izvērtējumu”, ko izstrādājis Pastāvīgais birojs, prov. dok. Nr. 13 (2011. gada novembris), 2012. gada janvārī Īpašajai komisijai par 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu un 1996. gada Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību darbību praksē (pieejams < www.hcch.net > sadaļā *Child Abduction Section*), jo īpaši 29. rindkopā un turpmākajās.

378 Ņemot vērā Ieteikumu, ko paudusi Īpašās komisijas Sestā sanāksme par 1980. gada un 1996. gada konvenciju darbību praksē (sk. Secinājumus un ieteikumus, kas pieņemti Īpašās komisijas Sestās sanāksmes II daļā; iepriekš minēti 320. piezīmē, Ieteikums Nr. 77), 2012. gada Padome pilnvaroja Hāgas konferenci „izveidot ekspertu grupu, lai veiktu tālāku izpēti par tādu vienošanos pārrobežu atzīšanu un izpildi, kas panāktas starptautisku strīdu par bērniem risināšanas procesā, tostarp to, kuras panāktas mediācijas procesā, ņemot vērā 1996. gada konvencijas īstenošanu un izmantošanu”, norādot, ka „šādam darbam būtu jāietver juridisko un praktisko problēmu, tostarp jurisdikcijas problēmu, veida un apjoma identificēšana, kā arī jāizvērtē ieguvumi, kādus šajā jomā dod jaunais instruments — neatkarīgi no tā, vai tas ir saistošs vai ne”; sk. Padomes 2012. gadā pieņemtos secinājumus un ieteikumus (iepriekš minēti 39. piezīmē), Ieteikums Nr. 7.

- 312 Pašreizējā tiesiskajā situācijā starptautiskas bērna nolaupīšanas gadījumā panākta savstarpēji pieņemama risinājuma ilgtspējība lielā mērā būs atkarīga no pieprasījuma iesniedzējas valsts un pieprasījuma saņēmējas valsts tiesu iestāžu sadarbības saistībā ar pusēm sniegto palīdzību to centienos panākt vienošanās atzīšanu par juridiski saistošu un izpildāmu abās valstīs. Kā jau norādīts 12. nodaļā, ir vairāki pasākumi, kurus abas tiesas — gan tiesa, kuras skata bērna atgriešanas lietu, gan pieprasījuma iesniedzēja valsts tiesa — var veikt vienošanās atbalstam (vairāk par atbilstošiem rīkojumiem otrā valstī, drošas zonas rīkojumiem u. c. sk. iepriekš). Tiešas juridiskas saziņas izmantošana šajos gadījumos var būt īpaši noderīga.³⁷⁹
- 313 Lai atrisinātu iepriekš minētās jurisdikcijas problēmas, jurisdikcijas maiņu saskaņā ar 1996. gada Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību 8. un 9. pantu var apsvērt arī gadījumos, ja abas attiecīgās valstis ir 1996. gada konvencijas Līgumslēdzējas valstis (sīkāku informāciju par jurisdikcijas maiņu sk. Praktiskajā rokasgrāmatā par 1996. gada konvenciju).
- 314 Ņemot vērā iepriekš minēto sarežģītību saistībā ar vienošanās starptautiskās bērna nolaupīšanas lietās atzīšanu par juridiski saistošu, ir ļoti ieteicams, lai vecāki saņemtu speciālista juridiskas konsultācijas attiecībā uz savu gadījumu. Centrālajām iestādēm ir jāsniedz pusēm un tiesām pēc iespējas vairāk informācijas un jāpalīdz viņu centienos pārvarēt jurisdikcijas šķēršļus, lai atzītu mediācijā panākto vienošanos par juridiski saistošu un izpildāmu abās valstīs — pieprasījuma iesniedzējā un pieprasījuma saņēmējā valstī.
- 315 Papildus jurisdikcijas jautājumiem svarīga nozīme mediācijā starptautiskās ģimenes tiesībās var būt arī jautājumiem par piemērojamām tiesībām. Nepieciešama mediācijas laikā panāktās vienošanās saderība ar piemērojamiem tiesību aktiem, lai tā varētu būt par dzīvotspējīgu pamatu konflikta risinājumam. Starptautiska ģimenes strīda pusēm ir jābūt informētām, ka atsevišķiem mediācijā skatītajiem jautājumiem piemērojamās tiesības nav obligāti tās valsts tiesības, kurā notiek mediācija. Pusēm ir jāzina, ka pastāv pat tāda iespēja, ka dažādiem mediācijā apspriestiem jautājumiem var piemērot dažādu valstu tiesības.
- 316 Piemēram, starptautiskā bērna nolaupīšanas gadījumā, ja mediācija notiek pieprasījuma iesniedzējā valstī (t. i., valstī, uz kuru bērns ir aizvests) vienlaikus ar Hāgas tiesvedību par bērna atdošanu, materiālo tiesību normas, kas piemērojamas aizgādībai / aizbildnībai, nebūs šīs valsts tiesību akti, bet visdrīzāk gan pieprasījuma iesniedzējas valsts (t. i., bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts tieši pirms nolaupīšanas) tiesību akti. Protams, vispārināšana šajā saistībā nav viegla, jo piemērojamo tiesību aktu situācija konkrētajā gadījumā ir atkarīga no attiecīgajās valstīs spēkā esošajiem starptautiskajiem, reģionālajiem un divpusējiem līgumiem, bet, ja šādu līgumu nav, attiecīgajām valsts kolīziju normām. Ja lietā ir piemērojama 1996. gada Hāgas konvencija par bērnu aizsardzību, tiesa, kurai ir jurisdikcija aizgādības / aizbildnības jautājumos steidzamajā bērna nolaupīšanas situācijā (kura, kā minēts iepriekš, ir pieprasījuma saņēmējas valsts tiesa) saskaņā ar 1996. gada konvenciju kā vispārēju principu piemēro savas valsts tiesību aktus (sk. 1996. gada konvencijas 15. pantu). Tādējādi šajā situācijā mediācijā panāktās vienošanās noteikumi, ciktāl tie attiecas uz aizgādības / aizbildnības jautājumiem un ilgtermiņa saskarsmi, būs saderīgi ar bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts materiālo tiesību normām (sīkāku informāciju sk. Praktiskajā rokasgrāmatā par 1996. gada konvenciju).

379 Sk. 368. piezīmi iepriekš; sīkākai informācijai par tiesu iestāžu tiešu saziņu sk. 128. piezīmi iepriekš.

- 317 Attiecībā uz citiem jautājumiem, kas ietverti mediācijā panāktajā vienošanās, piemēram, bērna uzturēšanu vai uzturlīdzekļu nodrošināšanu laulātajam, noteikumi attiecībā uz jurisdikciju un piemērojamām tiesībām var atšķirties. Atkarībā no lietas apstākļiem un lietai piemērojamām starptautiskajām privāttiesībām tā var būt cita tiesa, nevis aizgādības/aizbildnības lietās kompetentā tiesa, kurai ir jurisdikcija attiecībā uz uzturlīdzekļu jautājumiem, kā arī tās var būt citas materiālo tiesību normas, kuras regulē uzturlīdzekļu jautājumus, nevis tās, kuras piemēro aizgādības/aizbildnības lietās. Šis ir papildu sarežģījums, kas liecina par nepieciešamību pusēm saņemt speciālista juridisku konsultāciju konkrētajā gadījumā.

14 Mediācijas izmantošana, lai novērstu bērna nolaupīšanu

- Brīvprātīgu vienošanos popularizēšana un mediācijas veicināšana aizgādības/aizbildnības vai saskarsmes/apmeklēšanas tiesību jautājumos var palīdzēt novērst turpmāku nolaupīšanu.³⁸⁰
- Var apsvērt priekšrocības, ko sniedz mediācijas speciālista izmantošana attiecībā uz pāriem, kuros partneriem ir dažāda kultūras izcelsme.³⁸¹

- 318 Atzīstot, ka daudzu starptautiskas bērnu nolaupīšanas gadījumu pamatā ir attiecību izjukšana starp tādām personām, kas nāk no dažādām valstīm, „brīvprātīgas vienošanās nodrošināšana tajā posmā, kad vecāki šķiras vai apspriež aizgādības vai saskarsmes/apmeklēšanas tiesību jautājumus, ir noderīgs preventīvs pasākums”.³⁸²
- 319 Piemēram, mediācijas iesaistīšana jau sākumposmā var būt īpaši noderīga, ja viens no vecākiem vēlas pēc šķiršanās no partnera pārcelties uz citu valsti. Mediācijas speciālisti var palīdzēt vecākiem labāk saprast vienu otru viedokli un panākt savstarpēji pieņemamu risinājumu, ņemot vērā viņu bērna vajadzības. Rezultāti katrā konkrētā gadījumā var būt tikpat atšķirīgi kā apstākļi, tostarp abu vecāku pārcelšanās uz vēl citu valsti, abu vecāku palikšana tajā pašā valstī vai viena vecāka pārcelšanās, pienācīgi nodrošinot otra vecāka saskarsmes tiesības.
- 320 Tajā pašā laikā mediācijas izmantošana ar mērķi nodrošināt, ka tiek ievērota saskarsmes kārtība gan vienas valsts robežās, gan pāri robežām, var palīdzēt novērst situācijas, kas var izraisīt starptautisku bērna nolaupīšanu. Vairāk informācijas par situācijām, kurās var būt paaugstināts bērna nolaupīšanas risks, skatīt „Labas prakses rokasgrāmatas par preventīvajiem pasākumiem” 2.1. punktā.³⁸³
- 321 Centrālo iestāžu vai starptautiskās ģimenes mediācijas centrālo kontaktpunktu palīdzība attiecībā uz informācijas sniegšanu par mediāciju un pasākumiem, kas nepieciešami, lai mediācijā panāktu vienošanos atzītu par izpildāmu abās attiecīgajās jurisdikcijās, palīdzēs popularizēt mediāciju kā bērna nolaupīšanas novēršanas pasākumu.³⁸⁴
- 322 Mediācija, protams, ir tikai viena no iespējām. Tiesvedības pieejamība attiecībā uz pārcelšanos nevar būt atkarīga no tā, vai puses apmeklē mediācijas sesijas.³⁸⁵

380 Sk. principus, kas iekļauti „Labas prakses rokasgrāmatā par preventīvajiem pasākumiem” (iepriekš minēta 23. piezīmē), 2.1. punkts, 15. lpp.

381 Sk. principus, kas iekļauti „Labas prakses rokasgrāmatā par preventīvajiem pasākumiem”, turpat.

382 Turpat.

383 Turpat.

384 Attiecībā uz centrālo iestāžu un citu struktūru lomu šādas informācijas sniegšanas veicināšanā sk. 4.1. sadaļu iepriekš.

385 Sk. „Vašingtonas deklarāciju par ģimeņu starptautisko pārcelšanos” (160. piezīme iepriekš).

15 Citas procedūras savstarpēji pieņemamu strīdu risinājumu panākšanai

- Papildus mediācijai starptautiskos ģimenes strīdos saistībā ar bērniem būtu jāveicina arī citu procedūru izmantošana savstarpēji pieņemamu risinājumu panākšanai.
- Valsts mēroga lietās izmantotu savstarpēji pieņemamu risinājumu panākšanas procedūru izmantošana starptautiskos ģimenes strīdos būtu jāapsver tikai tad, ja ir iespējams tās pielāgot starptautisku strīdu īpašajām vajadzībām.
- Valstīm būtu jānodrošina informācija par tām procedūrām savstarpēji pieņemamu risinājumu panākšanai, kas ir pieejamas to jurisdikcijā starptautiskas bērnu nolaupīšanas gadījumiem.

- 323 Šī rokasgrāmata tiecas sekmēt procedūru izmantošanu savstarpēji pieņemamu risinājumu panākšanai, lai miermīlīgā veidā atrisinātu starptautiskus ģimenes strīdus, kuros iesaistīti bērni.
- 324 Papildus mediācijai ir izveidotas arī daudzas citas procedūras savstarpēji pieņemamu risinājumu panākšanai, un tās tiek sekmīgi piemērotas ģimenes strīdos dažādās valstīs.³⁸⁶ Šīs procedūras ir „samierināšana”, „vecāku koordinēšana”, „agrīns neitrālais izvērtējums” un tādi konfliktu risināšanas veicināšanas modeļi kā „kolaboratīvā procesa” vai „sadarbības procesa” pieejas.
- 325 „**Samierināšana**”, kas tiek bieži veikta tiesas procesa gaitā un kuru veic lietas tiesnesis, ir viena no visinstruktīvākajām strīda risināšanas procedūrām šajā sarakstā. Kā norādīts iepriekš terminoloģijas sadaļā, samierināšana nereti tiek jaukta ar mediāciju. Mediācijā neitrāla trešā puse nevar būt persona, kura ir tiesīga pieņemt lēmumu pušu vietā; mediators tikai veicina pušu saziņu, palīdzot tām pašām rast sava konflikta risinājumu. Turpretim samierināšanā neitrālai trešai pusei parasti ir daudz lielāka ietekme uz konflikta risinājumu.³⁸⁷ Samierināšanu daudzās valstīs regulāri izmanto tiesvedībā saistībā ar ģimenes strīdiem, jo īpaši laulības šķiršanas tiesvedībā un tiesvedībā saistībā ar vecāku atbildību.³⁸⁸ Lietas tiesneša vadītu samierināšanu viegli var piemērot Hāgas tiesvedībai par bērna atgriešanu, ja tas tiek uzskatīts par piemērotu un iespējamu, lai panāktu strīda izšķiršanu, neriskējot aizkavēt procesu.
- 326 ASV dažas jurisdikcijas piedāvā „**vecāku koordinēšanas**” programmas aizgādības / aizbildnības lietām un apmeklēšanas lietām, kurās ir smags konflikts un kurās vecāki jau ir vairākkārt parādījuši savu nespēju vai nevēlēšanos pildīt tiesas rīkojumus vai vecāku vienošanās.³⁸⁹ „Vecāku koordinēšana ir uz bērnu vērsta alternatīva strīdu risināšanas procedūra, kurā garīgās veselības aprūpes speciālists vai jurists, kas apguvis mediācijas apmācību un ieguvis pieredzi mediācijā, palīdz īpaši konfliktējošiem vecākiem īstenot viņu vecāku plānu, sekmējot viņu strīdu savlaicīgu risināšanu, izglītojot vecākus par bērnu vajadzībām un ar iepriekšēju pušu un/vai tiesas apstiprinājumu pieņemot lēmumus atbilstoši tiesas rīkojumā vai iecelšanas līgumā noteiktajai darbības jomai.”³⁹⁰

386 Vairāk informācijas par alternatīvām strīdu risināšanas procedūrām dažādās 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu Līgumslēdzējās valstīs sk. 20. nodaļā valstu profilos, kas izstrādāti saskaņā ar 1980. gada konvenciju (121. piezīme iepriekš).

387 Sikāku informāciju par atšķirību starp mediāciju un starpniecību sk. iepriekš terminoloģijas sadaļā pie termina „mediācija”.

388 Piemēram, **Marokā**, pirms tiesa lemj par laulības šķiršanu, ir jāuzsāk laulāto samierināšanas procedūra, sk. **Marokas** Ģimenes kodeksa 81. pantu un turpmākos (*Code de la Famille – Bulletin Officiel No 5358 du 2 ramadan 1426*, 2005. gada 6. oktobrī, 667. lpp.), pieejams < www.justice.gov.ma >. Līdzīgi arī **Itālijā** laulāto samierināšanas izmantošana tiesvedībā par laulāto atšķiršanu un laulības šķiršanu ir obligāta, sk. Civilprocesa kodeksa 708. pantu un Itālijas Likuma par laulības šķiršanu 1. un 4.7. pantu (1970. gada 1. decembra *Legge*, Nr. 898, *Disciplina dei casi di scioglimento del matrimonio*, publicēta *Gazzetta Ufficiale* n. 306, 1970. gada 3. decembrī).

389 Sk. *N. ver Steegh* (iepriekš minēts 8. piezīmē), 663., 664. lpp.

390 Sk. „Vecāku koordinēšanas vadlinijas” (*Guidelines for Parenting Coordination*), kuras izstrādājusi Ģimenes un samierināšanas tiesu asociācijas (AFCC) Vecāku koordinēšanas darba grupa, 2005. gada maijs, pieejamas < <http://www.afccnet.org/Portals/0/PublicDocuments/Guidelines/AFCCGuidelinesforParentingcoordinationnew.pdf> > (pēdējoreiz apskatīts 2012. gada 14. jūnijā).

- 327 Vecāku koordinatoru iecel tiesa, kas ir kompetenta skatīt aizgādības lietu. „Vecāku koordinēšanas” programma tika izveidota 2000. gadā pēc starpdisciplinārās konferences par smaga konflikta aizgādības strīdiem ieteikuma, un to finansē Amerikas Juristu asociācija.
- 328 Vēl viena savstarpēji pieņemama strīda risinājuma panākšanas veicināšanas procedūra ģimenes strīdos ir „**agrīns neitrālais izvērtējums**”,³⁹¹ kurā puses saņem nesaistošu eksperta novērtējumu par pušu tiesisko stāvokli, pēc kura tām tiek dota iespēja sarunu ceļā panākt savstarpēji pieņemamu risinājumu.³⁹² Šī procedūra ir pieejama, piemēram, dažās jurisdikcijās ASV, kur šādas „agrīna neitrālā izvērtējuma” sesijas ilgst divas līdz trīs stundas, tās vada viens vai vairāki eksperti, un tās ir konfidenciālas.³⁹³
- 329 Uz savstarpēji pieņemamu risinājumu panākšanu vērstu procedūru popularizēšana dažādās tiesību sistēmās atspoguļojas arī juristu pieejas maiņā ģimenes tiesību jomā. Šodien juristi vairāk koncentrējas uz vienošanās panākšanu kā labāko iespējamo risinājumu saviem klientiem.
- 330 Pirmā no divām interesantajām procedūrām, kas jāmin šajā saistībā, ir „**kolaboratīvā procesa**” modelis. Saskaņā ar šo modeli, kas tiek izmantots vairākās jurisdikcijās,³⁹⁴ pusēm palīdz „kolaboratīvie advokāti”, kuri izmanto uz interesēm balstītus problēmas risināšanas paņēmienus, strīdu risinot sarunu ceļā un nevērsoties tiesā.³⁹⁵ Ja vienošanās netiek panākta un lieta ir jārisina tiesas procesā, kolaboratīvie advokāti tiek atstādināti no pušu turpmākās pārstāvības; tādējādi pusēm šādā gadījumā nepieciešams jauns pārstāvis. Dažās jurisdikcijās, piemēram, dažos ASV štatos, kolaboratīvā likuma modelis tiek sekmīgi lietots jau diezgan ilgu laiku. Dažas no šīm tiesību sistēmām pa šo laiku ir ieviesušas tiesību aktus vai „ētisko viedokli” par „kolaboratīvo procesu”.³⁹⁶
- 331 Otrs konfliktu miermīlīgas risināšanas veicināšanas modelis ir „**sadarbības procesa**” modelis. „Sadarbības procesa” modelis atbilst „kolaboratīvā procesa” modeļa principiem ar tādu izņēmumu, ka pārstāvji netiek atstādināti pēc lietas iesniegšanas izskatīšanai tiesā.³⁹⁷
- 332 Valsts mēroga ģimenes strīdos uz savstarpēji pieņemamu risinājumu panākšanu vērstu procedūru izmantošana būtu jāapsver arī starptautiskos ģimenes strīdos. Tomēr tad šīs procedūras ir jāpielāgo starptautisko ģimenes strīdu īpašajiem problēmjautājumiem, jo īpaši starptautisku bērnu nolaupīšanas gadījumu īpašajiem problēmjautājumiem, kā iepriekš izklāstīts saistībā ar mediāciju. Piemēram, kolaboratīvā procesa modeļa izmantošana starptautiskās bērnu nolaupīšanas gadījumā varētu nebūt ieteicama, jo šajā modeli pastāv risks, ka pusēm būs vajadzīgs otrs pārstāvju pāris, ja šajā procedūrā panāktās vienošanās atzīšana par saistošu paredz pušu došanos uz tiesu un pušu pārstāvju pienākumu atkāpties no lietas šajā posmā.
- 333 Labo praksi, kas šajā rokasgrāmatā izklāstīta attiecībā uz mediāciju, var pielāgot arī šīm pārējām procedūrām.
- 334 Valstis tiek mudinātas darīt savās jurisdikcijās pieejamu informāciju par strīdu savstarpēji pieņemamu risinājumu panākšanas procedūrām, kuras var piemērot starptautiskos bērnu nolaupīšanas gadījumos. Ar šīs informācijas sniegšanu var nodarboties centrālās iestādes un starptautiskās ģimenes mediācijas centrālie kontaktpunkti.³⁹⁸

391 Sikāku informāciju sk. *inter alia* N. ver Steegh (iepriekš minēts 8. piezīmē), 663. lpp.

392 Turpat.

393 Turpat. Agrīns neitrālais izvērtējums ir pieejams arī **Kanādā (Manitobā)**, sk. 20. nodaļas a) punktu valstu profilos, kas izstrādāti saskaņā ar 1980. gada konvenciju (121. piezīme iepriekš).

394 Kolaboratīvā likuma modelis šobrīd tiek izmantots *inter alia* **Kanādā (Albertā, Britu Kolumbijā, Manitobā, Jaunskotijā, Saskačevanā), Izraēlā, Apvienotajā Karalistē (Anglijā un Velsā; Ziemeļīrijā)** un ASV, sk. 20. nodaļas a) punktu valstu profilos, kas izstrādāti saskaņā ar 1980. gada konvenciju (121. piezīme).

395 Sikāku informāciju sk. *inter alia* N. ver Steegh (iepriekš minēts 8. piezīmē), 667. lpp.

396 Turpat, 667., 668. lpp.

397 Turpat, 668. lpp.

398 Par centrālo iestāžu un citu struktūru lomu šādas informācijas sniegšanas atvieglošanā sk. 4.1. sadaļu iepriekš.

16 Mediācijas un līdzīgu procedūru izmantošana savstarpēji pieņemamu strīdu risinājumu panākšanai gadījumos, uz kuriem neattiecas Hāgas konvencija

- Mediācijas un citu procedūru izmantošana savstarpēji pieņemamu risinājumu panākšanai būtu jāveicina arī starptautiskos ģimenes strīdos par bērniem un jo īpaši bērnu nolaupīšanas gadījumos, attiecībā uz kuriem 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu vai citus līdzvērtīgus instrumentus nepiemēro.
- Valstīm būtu jāsekmē mediācijas struktūru izveide šādiem gadījumiem, kā to paredz Mediācijas struktūru izveides principi Maltas procesa kontekstā.³⁹⁹ Jo īpaši, valstīm būtu jāapsver starptautiskās ģimenes mediācijas centrālo kontaktpunktu noteikšana, lai veicinātu informācijas izplatīšanu par pieejamajiem mediācijas un citiem saistītajiem pakalpojumiem, par labas prakses popularizēšanu attiecībā uz specializētu apmācību starptautiskā ģimenes mediācijā un starptautiskās mediācijas procedūru. Vienlaikus būtu jāsniedz palīdzība saistībā ar mediācijas procesā panākto vienošanos atzīšanu par saistošām attiecīgajās tiesību sistēmās.
- Ja nepieciešams, valstīm būtu „jāizskata, vai ir vēlams ieviest tiesību normas vai reglamentējošos noteikumus attiecībā uz mediācijas procesā panākto vienošanos izpildi”.⁴⁰⁰

- 335 Ja starptautiskos ģimenes strīdos saistībā ar bērniem ir iesaistītas divas valstis, starp kurām nav spēkā 1980. gada Hāgas konvencija par bērnu nolaupīšanu, 1996. gada Hāgas konvencija par bērnu aizsardzību vai cits attiecīgs starptautisks vai reģionāls tiesiskais regulējums, mediācija vai citas metodes savstarpēji pieņemama strīdu risinājuma panākšanai var būt vienīgā iespēja un vienīgais veids, kā palīdzēt attiecīgajam bērnam „regulāri [...] uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar abiem vecākiem”, kā tas noteikts ANO konvencijā par bērna tiesībām.⁴⁰¹
- 336 Protams, attiecīgu reģionālo vai starptautisko instrumentu nepiemērojamība neskar vecāku tiesiskās aizsardzības līdzekļus saskaņā ar valsts tiesību aktiem. Tomēr gadījumos, kad ir notikusi bērna starptautiska nolaupīšana vai norisinās cits pārrobežu strīds saistībā ar bērna aizgādību / aizbildnību un saskarsmes tiesībām, piemērojama reģionāla vai starptautiska tiesiska regulējuma trūkums regulāri noved pie konfliktējošu lēmumu pieņemšanas dažādās attiecīgajās jurisdikcijās, un tas bieži izrādās strupceļš konflikta tiesiskam atrisinājumam.
- 337 Kā izklāstīts iepriekš,⁴⁰² Mediācijas darba grupa Maltas procesa kontekstā izstrādāja Mediācijas struktūru izveides principus Maltas procesa kontekstā. Valstīm būtu jāveicina šādu mediācijas struktūru izveide, kā noteikts minētajos principos. Jo īpaši valstīm būtu jāapsver starptautiskās ģimenes mediācijas centrālo kontaktpunktu noteikšana, lai veicinātu informācijas izplatīšanu par pieejamajiem mediācijas pakalpojumiem un citiem attiecīgiem jautājumiem. Turklāt valstīm būtu jāpopularizē labā prakse attiecībā uz mediatoru apmācību starptautiskā ģimenes mediācijā un starptautiskās mediācijas procedūru.
- 338 Šajā rokasgrāmatā izklāstītā labā prakse attiecībā uz starptautiskas bērnu nolaupīšanas gadījumiem, uz kuriem attiecas 1980. gada Hāgas konvencijas darbības joma, par bērnu nolaupīšanu, ir vienlīdz piemērojama šādiem gadījumiem. Tāpat kā starptautiskās bērnu nolaupīšanas gadījumos, uz kuriem attiecas 1980. gada Hāgas konvencijas darbības joma, mediācija ir jāveic ar vislielāko rūpību, kā arī mediācijā panāktā vienošanās ir jāizstrādā tā, lai tā būtu saderīga ar attiecīgo jurisdikciju un tajā izpildāma. Ja starptautiskas nolaupīšanas gadījumos nav piemērojama reģionāla vai starptautiska tiesiska regulējuma, ļoti būtisks ir arī laiks; saskarsme starp bērnu un to vecāku, no kura bērns aizvests, būtu jāatjauno pēc iespējas drīzāk, lai novērstu atsvešināšanos.

399 Sk. 1. pielikumu turpmāk.

400 Turpat.

401 Sk. tās 10. panta 2. punktu.

402 Sk. 14., 112. rindkopu un turpmākās.

- 339 Mediācija starptautiskas bērnu nolaupīšanas gadījumos, ja nav piemērojama reģionāla vai starptautiska tiesiska regulējuma, ir jāveic ļoti specifiskos apstākļos. Nepastāv iespēja atgriezties pie risinājuma tiesvedības ceļā, ja mediācija neizdodas vai ja mediācijā panāktā vienošanās attiecīgajās jurisdikcijās ir atzīta par izpildāmu, bet rodas problēmas ar tās praktisko īstenošanu. Tāpēc ir būtiski, lai jebkurš šajās lietās panāktais saskaņotais risinājums tiktu atzīts par juridiski saistošu un izpildāmu dažādās attiecīgajās tiesību sistēmās, pirms tiek uzsākta tā praktiskā īstenošana. Šādā veidā mediācija var pārvarēt dažādu attiecīgo tiesību sistēmu konflikta situācijas; mediācijas procesā panāktā vienošanās kalpo par pamatu vienota tiesiska viedokļa izveidei par gadījumu dažādās attiecīgajās tiesību sistēmās.
- 340 Pārrobežu ģimenes strīda pusēm būtu jāsaņem visa iespējamā palīdzība saistībā ar viņu mediācijā panāktās vienošanās atzīšanu par saistošu un izpildāmu attiecīgajās tiesību sistēmās. Centrālai struktūrai, piemēram, starptautiskās ģimenes mediācijas centrālajam kontaktpunktam, būtu jāveicina informācijas sniegšana par to, kādi pasākumi jāveic, lai vienošanās iegūtu juridisku spēku.⁴⁰³ Ja nepieciešams, valstīm būtu „jāizskata, vai ir vēlams ieviest tiesību normas vai reglamentējošos noteikumus attiecībā uz mediācijas procesā panākto vienošanos izpildi”.⁴⁰⁴
- 341 Mediatoriem tādos starptautiskos ģimenes strīdos par bērna aizgādību / aizbildnību vai tiesībām uz saskarsmi ar bērnu, kuriem nepiemēro starptautisku vai reģionālu tiesisku regulējumu, būtu jāzina, ciktāl sniedzas viņu atbildība. Viņiem ir jāvērs pušu uzmanība uz attiecīgo reģionālo un starptautisko tiesisko instrumentu nepiemērojamības tiesiskajām sekām un nepieciešamību saņemt speciālista juridisku konsultāciju, kā arī padarīt mediācijas procesā panākto vienošanos izpildāmu attiecīgajās tiesību sistēmās pirms tās praktiskās īstenošanas. Pusēm ir jābūt informētām par īpašo ietekmi, ko rada pārvalstisku noteikumu par atzīšanu un izpildi trūkums attiecībā uz lēmumiem par aizgādību / aizbildnību un saskarsmes tiesībām nākotnē. Pusēm ir jāsaprot, ka pat tad, ja to vienošanās ir atzīta par izpildāmu abās (visās) attiecīgajās jurisdikcijās, apstākļu maiņa pēc mediācijas var ietekmēt vienošanās izpildāmību nākotnē. Jebkādi pielāgojumi vienošanās saturam būs jāatzīst abās (visās) tiesību sistēmās, un tas ir process, kurā būs nepieciešama pušu sadarbība.

403 Sikāku informāciju par centrālo kontaktpunktu lomu saistībā ar starptautisko mediāciju sk. Mediācijas struktūru izveides principos turpmāk sniegtajā 1. pielikumā un 4.1. sadaļā iepriekš.

404 Sk. Mediācijas struktūru izveides principus (turpat).

Pielikumi

I pielikums

MEDIĀCIJAS STRUKTŪRU IZVEIDES PRINCIPI MALTAS PROCESA KONTEKSTĀ,

kurus izstrādājusi Darba grupa ar Pastāvīgā biroja palīdzību

A CENTRĀLAIS KONTAKTPUNKTS

Valstīm būtu jāizveido / jāapstiprina starptautiskās ģimenes mediācijas centrālais kontaktpunkts, kuram būtu jāaņem veikt — tieši vai ar starpniecību — šādus uzdevumus:

- darboties kā kontaktpunktam individuālām personām un vienlaikus kā tikla punktam mediatoriem, kuri nodarbojas ar pārrobežu ģimenes strīdiem;
- sniegt šādu informāciju par attiecīgajā valstī pieejamiem ģimenes mediācijas pakalpojumiem:
  - > ģimenes mediatoru sarakstu, tostarp kontaktinformāciju un informāciju par viņu apmācību, valodu zināšanām un pieredzi;
  - > to organizāciju sarakstu, kuras sniedz mediācijas pakalpojumus starptautiskos ģimenes strīdos;
  - > informāciju par mediācijas izmaksām;
  - > informāciju par izmantotajiem/pieejamajiem mediācijas modeļiem;
  - > informāciju par to, kā mediācija tiek veikta, un kādus jautājumus var izskatīt mediācijā;
- sniegt informāciju, lai palīdzētu noteikt otra vecāka/bērna atrašanās vietu attiecīgajā valstī;
- sniegt informāciju par to, kur var saņemt konsultācijas saistībā ar ģimenes tiesībām un juridiskām procedūrām;
- sniegt informāciju par to, kā atzīt mediācijā panākto vienošanos par juridiski saistošu;
- sniegt informāciju par mediācijā panāktās vienošanās izpildi;
- sniegt informāciju par jebkādu atbalstu, kas pieejams, lai nodrošinātu mediācijas procesā panāktās vienošanās ilgtermiņa darbību;
- veicināt dažādu ekspertu sadarbību, stimulējot sakaru tīklu veidošanu, apmācības programmas un labas prakses apmaiņu;
- saskaņā ar konfidencialitātes principu apkopot un regulāri darīt publiski pieejamu informāciju par centrālo kontaktpunktu apstrādāto lietu skaitu un veidu, veiktajiem pasākumiem un risinājumiem, tostarp tos mediāciju rezultātus, par kuriem ir zināms.

Informācija būtu jāsniedz attiecīgās valsts oficiālajā valodā, kā arī angļiski vai franciski.

Hāgas konferences Pastāvīgajam birojam būtu jābūt informētam par centrālā kontaktpunkta būtisko kontaktinformāciju, ieskaitot pasta adresi, tālruņa numuru, e-pasta adresi un atbildīgās(-o) personas(-u) vārdu(-us) un uzvārdu(-us), kā arī informāciju par valodu(-ām), kādā(-ās) tā(-ās) runā.

Centrālajam kontaktpunktam iesniegtie informācijas vai palīdzības pieprasījumi būtu jāapstrādā nekavējoties.

Ja iespējams, centrālajam kontaktpunktam būtu jāievieto attiecīgā informācija par mediācijas pakalpojumiem tīmekļa vietnē oficiālajā valodā, kā arī angļiski vai franciski. Ja centrālais kontaktpunkts nevar nodrošināt šo pakalpojumu, Pastāvīgais birojs var padarīt centrālā kontaktpunkta saņemto informāciju pieejamu tiešsaistē.

B MEDIĀCIJA

1 Mediatoru raksturojums / Centrālo kontaktpunktu noteiktās mediācijas organizācijas

Turpmāk uzskaitīti daži rādītāji, kuri centrālajam kontaktpunktam būtu jāņem vērā, apzinot un uzskaitot starptautiskos ģimeņu mediatorus vai mediācijas organizācijas:

- profesionāla pieeja un atbilstoša apmācība ģimenes mediācijā (ieskaitot starptautisko ģimenes mediāciju);
- liela pieredze starpkultūru starptautiskos ģimenes strīdos;
- zināšanas par attiecīgajiem starptautiskajiem un reģionālajiem instrumentiem un to izpratne;
- piekļuve attiecīgajam kontaktinformācijas tīklam (gan vietējam, gan starptautiskam);
- zināšanas par dažādām tiesību sistēmām un to, kā mediācijas procesā panāktās vienošanās var atzīt par izpildāmām vai juridiski saistošām attiecīgajās jurisdikcijās;
- piekļuve administratīvajam un profesionālajam atbalstam;
- strukturēta un profesionāla pieeja pārvaldībai, reģistra veidošanai un pakalpojumu novērtēšanai;
- piekļuve attiecīgajiem resursiem (materiāliem/informācijai u. c.) starptautiskas ģimenes mediācijas kontekstā;
- mediācijas pakalpojums ir juridiski atzīts valstī, kurā tas darbojas, t. i., ja tur ir šāda sistēma;
- valodu zināšanas.

Ir atzīts, ka valstīs, kurās starptautisko mediācijas pakalpojumu attīstība vēl ir sākumposmā, pie daudziem no iepriekš uzskaitītajiem rādītājiem vēl tikai tiek strādāts, tāpēc tos nevar reāli noteikt kā prasību.

2 Mediācijas process

Ir atzīts, ka ģimenes mediācijā dažādās valstīs tiek izmantotas daudzas atšķirīgas procedūras un metodoloģijas. Tomēr ir vairāki pamatprincipi, uz kuriem — atkarībā no mediācijas procesam piemērojamajiem tiesību aktiem — mediācija būtu jābalsta:

- pārbaude attiecībā uz konkrētā gadījuma piemērotību mediācijai;
- apzināta piekrišana;
- brīvprātīga piedalīšanās;
- palīdzība vecākiem panākt tādu vienošanos, kurā būtu ņemtas vērā bērna intereses un labklājība;
- neitralitāte;
- taisnīgums;
- dzimtās valodas vai dalībnieku brīvi pārvaldītu valodu lietošana;
- konfidencialitāte;
- objektivitāte;

- starpkultūru zināšanas;
- pamatota lēmumu pieņemšana un atbilstoša piekļuve juridiskajām konsultācijām.

3 Mediācijas procesā panākta vienošanās

Palīdzot sagatavot vienošanās pārrobežu ģimenes strīdos, mediatoriem vienmēr būtu jāpatur prātā vienošanās faktiskā izpilde. Tai ir jābūt saderīgai ar attiecīgajām tiesību sistēmām. Vienošanās par aizgādību/aizbildnību un saskarsmes tiesībām tekstam būtu jābūt, cik vien iespējams, konkrētam, un būtu jāņem vērā attiecīgie praktiskie aspekti. Ja vienošanās ir saistīta ar divām jurisdikcijām, kurās runā dažādās valodās, vienošanās būtu jā sagatavo abās attiecīgajās valodās, ja tas vienkāršo procesu attiecībā uz tās atzīšanu par juridiski saistošu.

C MEDIĀCIJAS PROCESĀ PANĀKTĀS VIENOŠANĀS ATZĪŠANA PAR SAISTOŠU

Mediatoriem, kuri nodarbojas ar starptautiskiem ģimenes strīdiem saistībā ar aizgādību/aizbildnību un saskarsmes tiesībām, būtu cieši jāsadarbojas ar pušu juridiskajiem pārstāvjiem.

Pirms sākt īstenot vienošanos, tā būtu jāatzīst par izpildāmu vai saistošu attiecīgajās jurisdikcijās.

Centrālajiem kontaktpunktiem attiecīgajās jurisdikcijās būtu jāpalīdz pusēm iegūt informāciju par attiecīgajām procedūrām.

Nepieciešamības gadījumā valstis var izskatīt, vai būtu lietderīgi ieviest tiesību normas vai reglamentējošos noteikumus attiecībā uz mediācijas procesā panākto vienošanos izpildi.

II pielikums

PASKAIDROJUMA RAKSTS PAR MEDIĀCIJAS STRUKTŪRU IZVEIDES PRINCIPIEM MALTAS PROCESA KONTEKSTĀ,

kuru sagatavojusi Darba grupa ar Pastāvīgā biroja palīdzību

PRIEKŠVĒSTURE

Hāgas Starptautisko privāttiesību konferences Vispārējo lietu un politikas padome tās 2009. gada 31. marta līdz 2. aprīļa sanāksmē Maltas procesa kontekstā apstiprināja darba grupas izveidi nolūkā veicināt mediācijas struktūru izveidi, lai palīdzētu risināt pārrobežu ģimenes strīdus saistībā ar bērnu aizgādību/aizbildību vai tiesībām uz saskarsmi ar bērnu, ieskaitot gadījumus, kad viens no vecākiem aizvedis bērnu uz kādu citu valsti, kurā nepiemēro ne 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvenciju par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem, ne 1996. gada 19. oktobra Hāgas konvenciju par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem.

Ieteikums par šādas darba grupas izveidi izrietēja no Trešās tieslietu konferences par pārrobežu ģimenes lietu jautājumiem, kas norisinājās Sentdžuliānā, Maltā 2009. gada 23.-26. martā.

Neliels skaits 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu Līgumslēdzēju valstu un valstu, kas nav Līgumslēdzējas minētajā konvencijā, kuras atlasītas, pamatojoties uz demogrāfiskiem faktoriem un dažādām tiesiskajām tradīcijām, 2009. gada jūnijā tika aicinātas izraudzīties ekspertus. Šīs valstis bija ASV, Apvienotā Karaliste, Austrālija, Ēģipte, Francija, Indija, Jordānija, Kanāda, Malaizija, Maroka, Pakistāna un Vācija. Papildus darba grupai pievienoties tika uzaicināts neliels skaits neatkarīgu mediācijas ekspertu.

Darba grupa organizēja divas telefonsanāksmes — vienu 2009. gada 30. jūlijā un otru 2009. gada 29. oktobrī, kā arī vienu klātienē sanākumi 2010. gada 11.–12. maijā Otavā, Kanādā. Sanāksmes kopīgi vadīja Lillian Thomsen no Kanādas un tiesnesis Tassaduq Hussain Jillani no Pakistānas. Visās sanāksmēs bija pieejama sinhrona tulkošana angļu, franču un arābu valodā. Gatavojot darba grupas telefonsanāksmes, tika izplatītas divas aptaujas lapas ar jautājumiem par esošajām mediācijas struktūrām un mediācijā panākto vienošanos izpildāmību, uz kuriem sniegtās atbildes ir pieejamas < www.hcch.net > sadaļā *Work in progress* un tālāk sadaļā *Child Abduction*.

Pirmajā telefonsanāksmē darba grupa secināja, ka būtu svarīgi izveidot katrā valstī centrālo kontaktpunktu, kas veicinātu informācijas izplatīšanu par katrā attiecīgajā jurisdikcijā pieejamajiem mediācijas pakalpojumiem. Pēc otrās telefonsanāksmes darba grupa uzsāka darbu pie projekta par mediācijas struktūru izveides principiem, kas tika pabeigts pēc padziļinātām diskusijām, kuras norisinājās klātienē sanāksmē 2010. gada 11.–12. maijā Kanādā, un tai sekojošām apspriedēm ar tiem ekspertiem, kuri nevarēja ierasties uz sanākumi Kanādā.

Mediācijas struktūru izveides principi Maltas procesa kontekstā

„Principi” tika izstrādāti, lai izveidotu efektīvas mediācijas struktūras pārrobežu ģimenes strīdiem par bērniem, iesaistot valstis, kas nav 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu un 1996. gada Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību Līgumslēdzējas valstis vai citu instrumentu dalībnieces. Tā kā nav piemērojama starptautiska vai reģionāla tiesiska regulējuma, mediācija vai citas strīdu miermīlīgas risināšanas metodes bieži ir vienīgais veids, kā panākt tādu risinājumu, lai varētu palīdzēt attiecīgajiem bērniem uzturēt pastāvīgu saskarsmi ar abiem viņu vecākiem.

Jāpiebilst, ka pārrobežu ģimenes mediācijas struktūru izveide būs vienlīdz svarīga saistībā ar tiem pārrobežu ģimenes strīdiem, uz kuriem attiecas 1980. gada Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu un 1996. gada Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību darbības joma. Abas minētās konvencijas veicina ģimenes konfliktu miermīlīgu risināšanu, izmantojot mediāciju vai līdzīgus līdzekļus. Tādējādi Principi par būt noderīgi arī, lai papildinātu ar minētajām konvencijām izveidoto starptautisko tiesisko regulējumu.

„Principi”

„Principi” aicina izveidot centrālo kontaktpunktu, kas atvieglo informācijas nodrošināšanu *inter alia* par attiecīgajās jurisdikcijās pieejamajiem mediācijas pakalpojumiem, mediācijas pieejamību un citiem būtiskiem saistītajiem jautājumiem, piemēram, attiecīgo juridisko informāciju.

A DAĻA

„Principu” A daļa nosaka, kāda informācija būtu jāsniedz un kādā veidā informācija būtu jādara pieejama ar centrālo kontaktpunktu starpniecību.

Informācijai par mediācijas pakalpojumiem starptautiskajās ģimenes tiesībās būtu jāietver pirmām kārtām to mediatoru vai mediācijas organizāciju saraksti, kuri sniedz šādus pakalpojumus. Sarakstos būtu jābūt informācijai par mediatoru apmācību, valodu zināšanām un pieredzi, kā arī kontaktinformācijai. Centrālajam kontaktpunktam būtu jānodrošina informācija par mediācijas izmaksām, kurās ietilpst mediācijas nodevas un citas saistītās izmaksas. Centrālajam kontaktpunktam papildus būtu jādara pieejama informācija par pašu mediācijas procesu, t. i., par izmantojamajiem/ pieejamajiem modeļiem, par to, kā jāveic mediācija, un par to, kādi jautājumi tajā jāietver. Informācijai būtu jābūt pēc iespējas detalizētai; būtu jāiekļauj informācija par kopīgās mediācijas pieejamību, kā arī informācija par tādiem kopīgās mediācijas īpašajiem veidiem kā divnacionālā mediācija.

Centrālajam kontaktpunktam turklāt būtu jāsniedz informācija, lai palīdzētu noteikt otra vecāka/ bērna atrašanās vietu attiecīgajā valstī. Tāpat būtu jāsniedz informācija par to, kur vērsties, lai saņemtu konsultāciju ģimenes tiesību un tiesas procedūru jautājumos, par to, kā atzīt mediācijā panākto vienošanos par juridiski saistošu un kā to izpildīt. Ņemot vērā to, ka ģimenes konflikta pusēm bieži vien ir ierobežoti finanšu līdzekļi, būtu jāiekļauj arī detalizēta informācija par izmaksām; jāvērs uzmanība uz pro-bono pakalpojumiem vai pakalpojumiem, kuri, ja nepieciešams, nodrošina zemu izmaksu speciālista juridisku konsultāciju. Centrālajam kontaktpunktam būtu jāsniedz informācija arī par jebkādu atbalstu, kas pieejams, lai nodrošinātu mediācijā panāktās vienošanās ilgtspējību.

Centrālajam kontaktpunktam būtu jāuzlabo un jānostiprina pārrobežu sadarbība attiecībā uz starptautisku ģimenes strīdu miermīlīgu risināšanu, veicinot sadarbību starp dažādiem ekspertiem, šim nolūkam izmantojot sakaru tīklu veidošanu, apmācības programmas un labas prakses apmaiņu. Visbeidzot centrālajam kontaktpunktam, ievērojot konfidencialitātes principu, būtu jāapkopo un jādara publiski pieejama detalizēta statistika par izskatītajām lietām.

B DAĻA

B daļā „Principi” attiecas uz 1) konkrētiem starptautiskas mediācijas pakalpojumu apzināšanas standartiem, ko veic centrālie kontaktpunkti, 2) mediācijas procesu un 3) mediācijas procesā panākto vienošanos.

B (1) punktā „Principi” sniedz mediatoru vai mediācijas organizāciju raksturojumu, kas centrālajiem kontaktpunktiem būtu jāņem vērā, apzinot un uzskaitot starptautiskos mediācijas pakalpojumus. Tajā pašā laikā „Principi” atzīst, ka daudzās valstīs starptautiskie mediācijas pakalpojumi ģimenes lietās vēl ir to attīstības sākumposmā un ka pie dažiem no uzskaitītajiem rādītājiem vēl tikai tiek strādāts. Tomēr cerams, ka valstis, kuras ievieš „Principus”, sekmēs mediācijas pakalpojumu turpmāku attīstību atbilstīgi šim raksturojumam.

B (2) punktā ir uzskaitīti vairāki vispārīgi principi, kuri saskaņā ar mediācijas procesam piemērojamiem tiesību aktiem būtu jāievēro starptautiskajā ģimenes mediācijā. Atzīstot, ka dažādās tiesību sistēmās šo principu interpretācija var mazliet atšķirties, un ņemot vērā labas prakses veidošanās iespēju, šiem vispārīgajiem principiem dokumentā netiek pievienotas noteiktas definīcijas. Jāpiebilst, ka Labas prakses rokasgrāmata saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu, kas šobrīd tiek izstrādāta, labā prakse attiecībā uz šiem vispārīgajiem principiem tiks skatīta daudz plašāk un sīkāk.

B (3) punktā ir uzsvērti daži būtiski aspekti, kas būtu jāņem vērā saistībā ar mediācijā panāktu vienošanos, lai attiecīgajās tiesību sistēmās to būtu iespējams atzīt par juridiski saistošu. Sīkāka informācija par labu praksi attiecībā uz mediācijas procesā panāktas vienošanās izstrādi ir iekļauta topošajā Labas prakses rokasgrāmata saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu.

C DAĻA

C daļā tiek atzīts, cik svarīgi pirms mediācijā panāktās vienošanās īstenošanas ir atzīt to par juridiski saistošu vai izpildāmu visās attiecīgajās tiesību sistēmās. Tajā uzsvērtā arī nepieciešamība cieši sadarboties ar pušu juridiskajiem pārstāvjiem. Tajā pašā laikā centrālajam kontaktpunktam būtu jānodrošina pusēm informācija par attiecīgajām procedūrām.

Noslēguma piezīme

Darba grupa vēlējās iekļaut šajā paskaidrojuma rakstā apliecinājumu savam viedoklim par to, ka valstīm, kuras nav Līgumslēdzējas puses, būtu rūpīgi jāapsver priekšrocības, ko sniedz 1996. gada 19. oktobra Hāgas konvencijas par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem un 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvencijas par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem ratificēšana vai pievienošanās tām.

Hāgas Starptautisko privāttiesību konferences

Pastāvīgais birojs

6, Scheveningseweg
2517 KT The Hague
The Netherlands

Tālrunis: +31 70 363 3303

Fakss: +31 70 360 4867

E-pasts: secretariat@hcch.net

Tīmekļa vietne: www.hcch.net

ISBN 978-92-79-32403-1

doi:10.2838/58166